

«Vi må
være **trygge**
for å fortelle»

Redd Barna

Høring av barn i saker om beskyttelse:
Hva kan vi lære av «barnehusmodellen»?

reddbarna.no

INNHOOLD

Forord	3
Sammendrag	4
Summary	7
DEL 1: Innledning	10
Bakgrunn og problemstilling	11
Rapportens oppbygning	11
Metode og etiske refleksjoner	11
Avgrensinger og begrensninger	12
Tidligere studier og artikler om høring av barn i saker om beskyttelse	13
FNs barnekonvensjons artikkel 12 og artikkel 3	15
DEL2: Høring av barn i saker om beskyttelse: regelverk og praksis	22
Rettsgrunnlaget for høring av barn i asylsaker	23
Kort beskrivelse av asylprosessen	27
DEL 3: «Barnehusmodellen»	30
Bakgrunn og kjerneelementer	31
«Barnehusmodellen» i Norge	32
Beskrivelse og erfaringer fra Island med «barnehusmodellen» til høring av enslige mindreaktige i asylsaker	35
DEL 4: Barn og unges erfaringer og anbefalinger	40
DEL 5: Hva kan vi lære av «barnehusmodellen»?	47
DEL 6: Konklusjon og anbefalinger	65
Sluttnoter	71
VEDLEGG	
I: Utredning av spørsmålet om hvordan barnets beste og barnets rett til å bli hørt etter Barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 blir balansert og ivarettatt i det norske regelverket om asylintervju og tilrettelagte avhør, av Johanna Mortensen og Helene Thorsen, traineer ved Advokatfirmaet Wiersholm (august 2021)	77
II: Beskrivelse av rollen til the Agency for Child Protection, fra the Agency for Child Protection, Island (februar 2020)	124
III: Beskrivelse av asylprosessen på Island, av The Directorate for Migration, Island (februar 2020)	131

FORORD

Når barn søker beskyttelse i Norge, møter de et system som skal ta beslutninger som får store konsekvenser for livet og fremtiden deres. Hvordan høring av barn i saker om beskyttelse gjennomføres, kan også ha betydning for barnets helse og mestring av egen livssituasjon, uavhengig av utfallet i asylsaken. Det er avgjørende å sørge for en prosess som i så stor grad som mulig er formet på en slik måte at den reduserer stress og styrker trygghetsfølelsen hos barn i asylprosessen, både for å ivareta barnets rettssikkerhet og for å kunne foreta effektive og gode vurderinger i søknaden om beskyttelse.

Det har blitt gjort mye de siste årene for å styrke ivaretagelse av barnet og det barnefaglige perspektivet i utlendingsforvaltningen. Med denne kartleggingen har vi ønsket å undersøke om det er noe vi kan lære av «barnehusmodellen» for å ytterligere redusere stress og utrygghet hos barnet i asylprosessen. Prosjektet har resultert i viktig kunnskap og i en rekke anbefalinger som kan sikre tryggere rammer rundt høring av barn i saker om beskyttelse, som igjen kan bidra til at asylprosessen blir mer effektiv og rettssikker.

Vi har fått verdifulle innspill og informasjon fra en rekke personer med ulik kompetanse og bakgrunn som har bidratt til dette prosjektet, både fra forvaltningen, organisasjoner og enkeltpersoner, i Norge og på Island. Vi ønsker å takke alle informantene som har bidratt og delt sin kunnskap og sine erfaringer. Uten dere ville ikke dette prosjektet vært mulig.

Vi ønsker å takke medlemmene i referansegruppen, som har bestått av Elin Berstad Mortensen, rådgiver, og Siril Berglund, rådgiver, fra NOAS, Solgunn Flatebø Solberg, seniorrådgiver / barnefaglig koordinator, og Hanne Kirkebø, seniorrådgiver / barnefaglig intervjukoordinator fra UDI, Hilde Krogh fra Vergeforeningen, Hilde Lidén, forsker I / dr. polit. ved Institutt for samfunnsforskning, og Åse Langballe, pensjonert forsker II / dr.polit., spesialpedagog ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, for gode diskusjoner og innspill.

Spesielt ønsker vi å rekke en stor takk til barna og ungdommene som har delt sine egne erfaringer og kommet med anbefalinger til hva som vil bidra til å trygge barn i asylprosessen i Norge. De forteller fordi de vil at vi skal lære, og fordi de vil at asylprosessen skal være mindre utrygg for barn som søker beskyttelse.

Vi vil også rette en stor takk til Stiftelsen Dam for tildeling av midler til prosjektet.

SAMMENDRAG

Når barn søker beskyttelse i Norge, møter de et system som skal ta beslutninger som får store konsekvenser for livet og fremtiden deres. Det er avgjørende at høring av barn i saker om beskyttelse gjennomføres på en god måte, om en skal kunne foreta effektive og gode vurderinger i søknaden om beskyttelse. Hvordan høring av barn i saker om beskyttelse gjennomføres, kan også ha betydning for barnets helse og mestring av egen livssituasjon, uavhengig av utfallet i asylsaken.

Et sentralt utgangspunkt i denne kartleggingen er at en forutsetning for en rettssikker og effektiv asylprosess er at barn føler seg trygge. Det følger av FNs barnekonvensjon at barn har rett til å uttrykke seg fritt, og for at barn skal kunne uttrykke seg fritt, må høring av barn skje i et miljø der barnet føler seg trygt og respektert. Dette får særlig betydning i saker hvor barnet har opplevd traumatiske hendelser. Barnekomiteen anser barn som søker asyl, som i en særlig sårbar situasjon, og det er derfor viktig at deres rett til å gi uttrykk for sine meninger om alle aspekter ved asylprosedyrene blir realisert fullt ut.¹

Kartleggingen undersøker om det er noe vi kan lære av «barnehusmodellen» for å kunne redusere stressnivået og styrke trygghetsfølelsen hos barn i asylprosessen, og på den måten også styrke deres rettssikkerhet, i tråd med barns menneskerettigheter nedfelt i FNs barnekonvensjon. «Barnehusmodellen» er en modell som opprinnelig ble utviklet på Island for å sikre en mer barnevennlig og tverrfaglig prosess for å etterforske mistenkte tilfeller av seksuelle overgrep mot barn. Modellen har siden blitt spredt til mange land i Europa, og har langt på vei vist seg å være vellykket i å sikre et tryggere miljø for høring av barn som har vært utsatt for eller har vært vitne til seksuelle overgrep. Det første barnehuset i Norge ble opprettet i 2007, og det er per i dag 11 barnehus i Norge. Denne kartleggingen undersøker hva vi kan lære av kjerneelementene ved «barnehusmodellen» generelt, og praksis og erfaringer fra Norge og Island spesielt. Både enslige mindreårige og barn i familie er omfattet av kartleggingen.

Vi har ønsket å se til erfaringer fra Island fordi Island, siden 2016, har gjennomført asylintervjuene med enslige mindreårige på barnehuset i Reykjavík. Erfaringene fra Island er at denne endringen har ført til at enslige mindreårige asylsøkere føler seg tryggere og forteller friere om sine opplevelser, som igjen har ført til at migrasjonsmyndighetene får mer relevant informasjon og et bedre beslutningsgrunnlag i asylsaken. Det er imidlertid noen vesentlige forskjeller mellom både asyloppfølgingen og «barnehusmodellen» på Island og Norge som gjør direkte

sammenligning vanskelig. Vår innfallsvinkel i denne kartleggingen er derfor ikke om praksis på Island kan overføres direkte til Norge, men å undersøke om det er elementer fra «barnehusmodellen» og erfaringer fra Island som er overførbare til høring av barn i saker om beskyttelse i Norge.

De siste årene har det vært en større prosess i hele utlendingsforvaltningen i Norge for å styrke det barnefaglige perspektivet samt styrke samarbeidet mellom aktørene i asylprosessen. Denne kartleggingen vitner også om at det er stor oppmerksomhet internt i Utlendingsdirektoratet knyttet til barns situasjon, og høy bevissthet om de særlige problemstillingene som barnesaker reiser. Denne utviklingen er veldig positiv, og Redd Barna mener det er viktig å sikre videreføring og videreutvikling av kompetansen som er bygget opp. Samtidig mener vi det er mye som gjenstår for å sikre en prosess som er godt nok tilrettelagt for barna. For å ytterligere styrke asylprosessen i tråd med FNs barnekonvensjon mener vi det er hensiktsmessig og viktig å lære av «barnehusmodellen».

Et helt sentralt kjerneelement ved «barnehusmodellen» er at lokalene og det fysiske miljøet på barnehus skal være tilrettelagt for barn. Utformingen av intervjurom, venterom og øvrige rom skal være nøye gjennomtenkt både med hensyn til fargevalg, hvordan stoler er plassert, skjerming, tilgjengelighet, størrelsene på rommene, og rommenes plassering i forhold til hverandre. Rommene er også innrettet etter alder med noen rom for små barn og andre for eldre barn. Erfaringen fra barnehus er at barnevennlige lokaler bidrar til å trygge barna. Redd Barna mener det er viktig og nødvendig å lære av «barnehusmodellen» på dette punktet og sørge for tilrettede lokaler for barn i asylprosessen.

Redd Barna anbefaler primært at det opprettes et eget tilrettelagt senter for barn i asylprosessen, både for enslige mindreårige og barn i familie. Sekundært anbefaler vi at lokalene hvor barn høres i saker om beskyttelse, har egne, separate områder som er tilrettelagt for barn. Dette bør gjelde både intervjurom, venterom og øvrige rom.

Et annet sentralt kjerneelement ved «barnehusmodellen» er at den legger til rette for tverrfaglig samarbeid gjennom å samle relevante aktører og kompetanse på ett sted. Redd Barna anbefaler tydeligere rutiner på samarbeid mellom aktørene i asylprosessen, for å sikre bedre forberedelser før asylintervjuet og barnesamtalen, slik at asylintervjuet/barnesamtalen er bedre tilrettelagt for det enkelte barnet, og for å sikre bedre oppfølging av barnet i etterkant. Vi anbefaler videre en gjennomgang av

informasjonen og den juridiske veiledningen til barn for å sikre barn større grad av forståelse av og involvering i asylprosessen enn i dag, noe som igjen vil gi større grad av forutsigbarhet og trygghet.

Det tverrfaglige samarbeidet anbefaler vi at styrkes ved at det etableres et team med barne-/helsefaglig ekspertise på senteret som kan veilede og gi råd til utlendingsforvaltningen i barne- og helsefaglige spørsmål. Kartlegging av barnets beskyttelsesbehov, barnets beste og behov for oppfølging vil da i større grad planlegges i samarbeid. På denne måten sikrer man et bedre grunnlag for å fatte gode beslutninger og ivaretaelse av barnet før, under og etter intervjuet/samtalen. Det vil redusere belastningen på barna det gjelder, samt sikre at asylprosessen blir mer effektiv og rettssikker.

Både enslige mindreårige asylsøkere og barn i familie omfattes av kartleggingen. Det er imidlertid relevant å skille mellom disse to gruppene av barn når det gjelder noen av problemstillingene. Vi har derfor presisert det der funn eller anbefalinger gjelder bare én av barnegruppene.

ANBEFALINGER FRA BARN OG UNGE

Anbefalingene fra barna og ungdommene er hovedsakelig direkte anbefalinger som de kom med i våre samtaler med dem, mens vi har lest noen av anbefalingene ut fra intervjuene. Ikke alle barna og ungdommene kom med de samme anbefalingene, og de er dermed ikke nødvendigvis representative for alle som deltok.

FØR INTERVJUET

- Vi trenger pause før intervjuet. Vi har opplevd så mye.
- Vi ønsker informasjon om hva man kan bli spurt om. Da blir man litt tryggere.
- Vi ønsker informasjon om hvem som skal være der under intervjuet.
- Dere kan for eksempel gi oss et papir i forkant med spørsmålene vi skal bli stilt, bilde av personen som skal intervju oss, og lenke til filmene som UDI har laget til barn.
- Vi ønsker å ha noe å si om hvem som er tolk og intervjuer.
-

UNDER INTERVJUET

- Det bør være hyggelige, barnevennlige rom.
- Vi vil at en trygg person følger oss til intervjuet.
- Vi mener at intervjuet ikke burde vare så lenge. Vi foreslår at dere kun stiller de viktigste spørsmålene.
- Hvis vi ikke svarer på det de spør om, så må de tenke at vi kanskje ikke føler oss trygge, og at det er derfor vi ikke forteller.
- Ta oss på alvor. Vær greie og ta vare på oss.
- Vi vil at dere skal lytte og tro på det vi sier. Selv om det kan være at noen lygger, så kan det være at den personen forteller sannheten.
- Det er viktig å ha en tolk som vi er trygge på, og som skjønner oss.

- Det er viktig at vi kan gi beskjed og få bytte intervjuer dersom vi ikke er trygg på den første, for at vi skal kunne stole på den vi snakker med.
- Det er viktig med mat og drikke. Vi foreslår at det er mat som er tilpasset folk fra forskjellige land.
- Det bør være snille folk som kan stille spørsmål på en lett måte.
- Vi må skjønne hvorfor dere spør om og om igjen.
- Tolken bør være til stede fysisk. Det er skremmende å ha tolk på telefonen.
- Det må være få folk i intervjurommet. Det er skummelt med mange folk.
- Ikke skriv på pc under intervjuet, gjør det etterpå.
- Vi vil helst møte dere fysisk. Hvis intervjuet er på skjerm, så må internett fungere. Ellers blir vi redde for at dere ikke får med dere hva vi sier.
- Det er tryggere å ha intervjuet på mottaket. Da slipper vi å reise langt til UDI. «Å ha intervjuet på mottaket ville vært mer chill, mer hjemme, får ikke den tittelen, liksom, at du skal på intervju.»
- Gi oss tid. Føler vi oss trygge, bare et intervju, så får dere svarene, ferdig.

ETTER INTERVJUET

- Vi ønsker raskt svar. Det er så vanskelig å gå og vente og ikke vite.
- Vi vil vite hva som skjer, skal jeg tilbake til mottaket, skal jeg flytte, til en annen kommune? Skal dere sende meg hjem, når får jeg svar på om jeg får bli?
- UDI bør prøve å gi barna en liten gave etter intervjuet. Kanskje det hjelper dem å glemme at de var redd, og det vanskelige de har snakket om.
- Vi ønsker noen å snakke med, noen som bryr seg. Noen får vonde tanker og mareritt etter intervjuet.
- UDI må prioritere saker hvor barn er skilt fra familien som er igjen i andre land. Noen av oss savner familien veldig. Og bekymrer oss mye for hvordan de har det.
- Mottaket bør ha tilgang til mat på kvelden. Det er spesielt viktig for ungdom som faster, eller hvis man har vært på noe (som intervju) og kommer seint tilbake til mottaket.

OPPSUMMERING AV REDD BARNAS ANBEFALINGER TIL NORSKE MYNDIGHETER

Dette er en oppsummering av Redd Barnas anbefalinger til norske myndigheter. Anbefalingene gjelder alle barn i asylprosessen under 18 år, både enslige mindreårige og barn i familie, med mindre noe annet er spesifisert. For en mer detaljert beskrivelse av anbefalingene, se s. 66-70.

- Opprette et eget tilrettelagt senter for barn i asylprosessen. Intervjurom, venterom og øvrige rom bør være barnevennlig innrettet
- Videreføre og videreutvikle den barnefaglige kompetansen i utlendingsforvaltningen
- Sørge for en ordning som sikrer at utlendingsforvaltningen kan få barnefaglig råd av et team/personer med barnefaglig ekspertise i saker som berører barn
- Innføre tilbud om en innledende helsekartlegging
- Styrke barns mulighet til å påvirke hvordan asylintervjuet/barnesamtalen tilrettelegges
- Sørge for at barn får nødvendig hvile før intervju/barnesamtale med utlendingsforvaltningen
- Unngå unødvendig overlapp mellom intervjuer/samtaler barnet har når de er i asylprosessen
- Innføre bedre rutiner på samarbeid i forkant og etterkant av asylintervju med enslige mindreårige og barnesamtalen
- Sørge for fleksibel tidsramme/prosess tilpasset det enkelte barnets individuelle behov
- Sørge for en ordning som sikrer en uavhengig vurdering av barnets beste i søknaden om beskyttelse
- Styrke og sikre bedre koordinering av informasjon og den juridiske veiledningen tidlig i asylprosessen
- Styrke representantordningen til enslige mindreårige
- Innføre rutine på tilbud om en oppfølgingssamtale med barnet etter intervju/barnesamtale og styrke det øvrige informasjons- og veiledningstilbudet i etterkant
- Tydeliggjøre og samle reglene for høring av barn under samme paragraf i utlendingsloven og i en egen forskriftsbestemmelse

Gi oss tid. Føler vi oss trygge, så får du svarene.

«Jeg vil gjerne at de skal være litt greiere. Ta vare på oss, liksom. Vi er der og skal fortelle vår historie. Så jeg vil gjerne at de skal gi uttrykk for at de lytter og tror på det vi sier. Selv om det kan være at noen lyger, så kan det være at den personen forteller sannheten. Så jeg tenker at det vi sier, burde tas på alvor. De som ikke har vært i samme situasjon, vet ikke hvordan det var.»

SUMMARY

When children seek protection in Norway, they encounter a system that must make decisions that have major consequences for their lives and futures. It is crucial that hearings of children in protection cases are properly conducted in order to make effective and sound assessments in the application for protection. How hearings of children in protection cases are conducted can also have an impact on the child's health and wellbeing, regardless of the outcome of the asylum case.

A core premise in this report is that a prerequisite for a legally secure and efficient asylum process is that children feel safe. The UN Convention on the Rights of the Child states that children have the right to express themselves freely, and in order for children to be able to express themselves freely, their hearings must take place in an environment where the child feels safe and respected. This is particularly important in cases where the child has experienced traumatic events. The Committee on the Rights of the Child considers children seeking asylum to be in a particularly vulnerable situation and it is therefore important that their right to express their views on all aspects of the asylum process be fully realised.²

The report examines whether there is anything we can learn from the "child house model" to reduce the stress level and increase the child's sense of safety in the asylum process, and in this way also strengthen their legal certainty, in line with the children's human rights enshrined in the UN Convention on the Rights of the Child. The "child house model" is a model originally developed in Iceland to ensure a more child-friendly and interdisciplinary process for investigating suspected cases of child sexual abuse. The model has since spread to many countries in Europe and has proven by far to be successful in ensuring a safer environment for hearings of children who have been exposed to or have witnessed sexual abuse. The first child house in Norway was established in 2007, and there are currently 11 child houses in Norway. This assessment examines what we can learn from the core elements of the "child house model" in general, and the practices and experiences in Norway and Iceland in particular. Both unaccompanied minors and children in families are covered by the analysis.

We wanted to look at experiences from Iceland because since 2016, Iceland has conducted asylum interviews of unaccompanied minors at the child house in Reykjavik. The experience from Iceland is that this change has led to unaccompanied minor asylum seekers feeling safer and talking more freely about their experiences, which in turn

has led to migration authorities having more relevant information and a better basis for decision-making in the asylum case. However, there are some important differences between the asylum system and the "child house model" in Iceland and Norway that make a direct comparison difficult. Our approach in this assessment is therefore not whether practices in Iceland can be directly transferred to Norway, but to examine whether there are elements from the "child house model" and experiences from Iceland that can be transferred to hearings of children in protection cases in Norway.

In recent years, there has been a major process throughout the immigration administration in Norway to strengthen the child-centred perspective, as well as to strengthen collaboration between actors in the asylum process. This assessment also suggests that there is a great deal of attention within the Directorate for Immigration linked to the situation of children and a high level of awareness of the specific issues that children's cases raise. This development is very positive, and Save the Children believes it is important to ensure the continuation and further development of the expertise that has been accumulated. In order to continue this and further strengthen the protection of children and their legal certainty, based on this assessment we argue that it is appropriate and important to learn from the "child house model" in several areas.

A key element of the "child house model" is that the premises and physical environment of child houses must be designed for children. The design of interview rooms, waiting rooms and other rooms must be carefully considered in terms of colour, how chairs are placed, shielding, accessibility, the size of the rooms and the position of the rooms in relation to each other. The rooms are also arranged according to age, with some rooms for young children and others for older children. The experience of child houses is that child-friendly rooms help to reassure children. Save the Children believes it is important and necessary to learn from the child house model on this point and provide premises designed for children in the asylum process.

Save the Children primarily recommends that a separate centre be set up for children in the asylum process, both for unaccompanied minors and children in families.

Secondly, we recommend that the premises where hearings of children in protection cases are conducted have their own separate areas designed for children. This

should apply to interview rooms, waiting rooms and other rooms.

Another key element of the "child house model" is that it facilitates interdisciplinary collaboration by bringing together relevant actors and expertise in one place. Save the Children recommends clearer procedures for collaboration between actors in the asylum process, to ensure better preparation before the asylum interview and the child consultation, so that the asylum interview/child consultation is better designed for the individual child and to ensure better follow-up of the child afterwards. We further recommend a review of the information and legal guidance to children to ensure children a greater degree of understanding of and involvement in the asylum process than at present, which again will provide a greater degree of predictability and security.

We recommend strengthening the interdisciplinary collaboration by establishing a team with independent child/health expertise to guide and advise the immigration authorities on child and health issues. Identifying the child's needs for protection, the child's best interests and the need for follow-up will then be planned more collaboratively. In this way, a better basis for making proper decisions and taking care of the child before, during and after the interview/consultation is ensured. This will reduce the burden on the children concerned and ensure that the asylum process is more efficient and legally secure.

Both unaccompanied minors and children in families are covered by this report. However, it is appropriate to distinguish between these two groups of children when it comes to some of the issues. We have therefore specified where findings or recommendations only apply to one of the groups of children.

RECOMMENDATIONS FROM CHILDREN AND YOUNG PEOPLE

The recommendations from children and young people are mainly direct recommendations that they made in our consultations with them, while some of the recommendations we have read from the interviews. Not all children and young people had the same recommendations, and they are thus not necessarily representative of everyone who participated.

BEFORE THE INTERVIEW

- We need a break before the interview. We have experienced so much.
- We want information about what we can be asked. That makes us feel a bit more secure.
- We want information about who will be there during the interview.
- For example, you can give us an invitation in advance with the questions we will be asked, a picture of the person who will interview us, and a link to the films UDI [Directorate of Immigration] has made for children.

- We want to have something to say about who the interpreter and interviewer are.

DURING THE INTERVIEW

- It should be inviting, child-friendly rooms.
- We want a person that we trust to accompany us to the interview.
- If a person doesn't have answers to what you're asking, then you have to think that the person might not feel safe and that's why they're not saying.
- We don't think the interview should last that long. Suggest that you only ask the most important questions.
- Take us seriously. Be kind and take care of us.
- We want you to listen and believe what we say. Even though some people may be lying, that person may be telling the truth.
- It's important to have an interpreter we can trust and who understands us.
- It is important that we can give instructions and switch interviewers if we are not comfortable with the first one, so that we can trust the person we are talking to.
- Food and drink are important. We suggest that the food be adapted to people from different countries.
- It should be nice people who can ask questions in an easy way.
- We need to understand why you keep asking questions.
- The interpreter should be physically present. It's scary to have an interpreter on the phone.
- There shouldn't be many people in the interview room. It's scary with a lot of people.
- Don't type on a PC during the interview, do it afterwards.
- We want to meet the interviewer in person. If the interview is on a screen, the internet must be working. Otherwise, we're afraid you won't get what we're saying.
- It's more comfortable to have the interview at the reception centre. That way we don't have travel all the way UDI. "To have the interview at the reception centre would be more chill, more at home, you don't get that look like you're going for an interview".
- Give us time. If we feel comfortable, just one interview, then you get the answers, done.

AFTER THE INTERVIEW

- We want a quick response. It is so difficult to go and wait and not know.
- We want to know what is going to happen, should I go back to the reception centre, should I move to another municipality? Will you send me home, when will I know if I can stay?
- UDI should try to give children a small sensible gift after the interview. That may help us forget that we were scared and the difficult things we had to speak about.
- We want someone to talk to, someone who cares. Some have negative thoughts and nightmares after the interview.

- UDI must prioritise things when children are separated from family who are still in other countries. Some of us miss our family very much. And we worry a lot about how they are doing.
- The reception centre should have access to food in the evening. This is particularly important for young people who are fasting, or if you have been to something (like an interview) and are late returning to the reception.

SUMMARY OF SAVE THE CHILDREN'S RECOMMENDATIONS TO NORWEGIAN AUTHORITIES

This is a summary of Save the Children's recommendations to Norwegian authorities. The recommendations apply to all children in the asylum process under the age of 18, both unaccompanied minors and children in families, unless otherwise specified. For a more detailed description of the recommendations, see pp. 66-70.

- Establish a separate centre designed for children in the asylum process. Interview rooms, waiting rooms and other rooms should be child friendly.
- Continue and further develop child expertise in the immigration service.
- Introduce the offer of an initial health assessment.
- Strengthen children's ability to influence how the asylum interview/child consultation is conducted
- Ensure that children get the necessary rest before the interview/child consultation with the immigration authorities
- Avoid unnecessary overlaps between interviews/ consultations the child has when they are in the asylum process
- Introduce better collaboration procedures before and after the asylum interview with unaccompanied minors and the child consultation
- Ensure a flexible timeframe/process adapted to each child's individual needs
- Ensure a system that guarantees an independent assessment of the best interests of the child in the application for protection
- Strengthen and ensure better coordination of information and legal guidance early in the asylum process
- Strengthen the system of representation for unaccompanied minors
- Introduce a procedure to offer a follow-up consultation with the child after the interview/child consultation, and strengthen the other information and guidance offered afterwards
- Clarify and consolidate the rules for child hearings under the same section of the Aliens Act and in a separate regulatory provision.

DEL 1: INNLEDNING

Dette kapitlet inneholder informasjon om bakgrunnen og rammene for kartleggingsprosjektet, inkludert beskrivelse av prosjektets problemstilling, avgrensninger og metode, kort gjennomgang av tidligere relevante studier og de mest relevante bestemmelsene i FNs barnekonvensjon.

1.1 BAKGRUNN OG PROBLEMSTILLING

Denne kartleggingen undersøker om det er noe vi kan lære av «barnehusmodellen» for å styrke ivaretagelsen av barn og deres rettsikkerhet ved høring av barn i saker om beskyttelse, i tråd med barns menneskerettigheter nedfelt i FNs barnekonvensjon. Vi vil spesielt se til erfaringer fra Island, hvor asylintervjuet med enslige mindreårige gjennomføres på barnehuset.

Barn har rett til å uttale seg i saker som vedrører dem, og å få sine synspunkter tillagt behørig vekt. Dette er et av grunnprinsippene i FNs barnekonvensjon og nedfelt i Grunnloven. Barns synspunkter er viktige for å komme frem til gode beslutninger og løsninger som er til det beste for barnet. At barn blir hørt og opplever at deres meninger har betydning, er viktig for barns selvfølelse og utvikling. For at barnet skal kunne ha mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter, har FNs barnekomité påpekt at den eller de som hører barnet, må sørge for et miljø der barnet føler seg respektert og trygt.³

Når barn søker beskyttelse i Norge, møter de et system som skal ta beslutninger som får store konsekvenser for livet og fremtiden deres. Det er avgjørende at høring av barn i saker om beskyttelse gjennomføres på en god måte, for å kunne foreta effektive og gode vurderinger i søknaden om beskyttelse. Hvordan høring av barn i saker om beskyttelse gjennomføres, kan også ha betydning for barnets helse og mestring av egen livssituasjon, uavhengig av utfallet i asylsaken.⁴ Det er derfor avgjørende at høring av barn i saker om beskyttelse gjennomføres på en god måte.

«Barnehusmodellen» er en modell som opprinnelig ble utviklet på Island for å sikre en mer barnevennlig og tverrfaglig prosess for å etterforske mistenkte tilfeller av seksuelle overgrep mot barn. Modellen har siden blitt spredt til mange land i Europa, og har langt på vei vist seg å være vellykket i å sikre et tryggere miljø for høring av barn som har vært utsatt for eller har vært vitne til seksuelle overgrep. På Island utvidet de i 2016 målgruppen for barnehusene til også å gjelde enslige mindreårige asylsøkere, og de har siden da gjennomført asylintervjuene med enslige mindreårige på barnehuset i Reykjavík. Dette ble løftet frem som et positivt eksempel til etterfølgelse i UNICEFs rapport «Protected on Paper» fra 2018,⁵ som undersøker i hvilken grad rettighetene til asylsøkende barn respekteres og beskyttes i de nordiske landene. Med denne kartleggingen ønsker vi å undersøke nærmere hva vi kan lære av erfaringene på Island, og hva som eventuelt er overførbart til den norske konteksten.

Det er noen vesentlige forskjeller mellom både asylsystemet og «barnehusmodellen» på Island og Norge som gjør direkte sammenligning vanskelig. Vår innfallsvinkel i denne kartleggingen er derfor ikke om praksis på Island kan overføres direkte til Norge, men å undersøke om det er elementer fra «barnehusmodellen» og erfaringer fra Island som er overførbare til høring av barn i saker om beskyttelse i Norge.

Kartleggingen konsentrerer seg om asylintervjuet og barnesamtalen som gjennomføres av Utlendingsdirektoratet (UDI). Det er UDI som førsteinstans som har hovedansvaret for å ivareta barns rett til å bli hørt i saken. Dette gjøres gjennom såkalte barnesamtaler med medfølgende barn (barn som kommer sammen med foreldre eller andre omsorgspersoner), eller asylintervju med enslige mindreårige.

Både medfølgende barn og enslige mindreårige asylsøkere omfattes av kartleggingsprosjektet. Ordet «barn» brukes i kartleggingen både om enslige mindreårige og barn i familie under 18 år. Det vil imidlertid kunne være relevant å skille mellom disse to gruppene av barn når det gjelder noen av problemstillingene. Vi har derfor presisert det der funn eller anbefalinger gjelder bare én av barnegruppene.

1.2 RAPPORTENS STRUKTUR

For å svare på rapportens overordnede problemstilling vil vi i kapittel to gi en beskrivelse av dagens praksis for høring av barn i saker om beskyttelse, inkludert det juridiske rammeverket og relevante retningslinjer, deretter vil vi i kapittel tre gi en kort beskrivelse av «barnehusmodellen» generelt, «barnehusmodellen» i Norge, og erfaringer med å høre enslige mindreårige asylsøkere på barnehuset på Island. I kapittel fire vil vi presentere barn og unges egne tanker om hvordan høring av barn i saker om beskyttelse kan styrkes. Og i kapittel fem vil vi samle dette i en analyse hvor vi drøfter hva vi kan lære av «barnehusmodellen» for å styrke rammene for høring av barn i saker om beskyttelse, før vi presenterer forslag til konkrete anbefalinger i kapittel seks.

1.3 METODE

Vi har benyttet oss av flere ulike metoder for å samle inn informasjon i forbindelse med arbeidet med rapporten. Vi har som en viktig del av prosjektet besøkt Island for å innhente informasjon om hvordan «barnehusmodellen» brukes til å høre enslige mindreårige asylsøkere. Vi møtte og gjennomførte intervjuer med representanter fra Barnahus Iceland, The Government Agency for Child Protection (Barnaverndarstofa), lokalt barnevern (Child Protection Committee), Directorate of Immigration, Barnaheill – Save the Children á Íslandi, Red Cross Iceland og UNICEF Iceland.

Videre har vi snakket med barnehusledere i Norge om den norske «barnehusmodellen», erfaringer med den, og hva som er viktig for å trygge barn.

En sentral del av prosjektet har vært å lære av erfaringene og synspunktene til barn og ungdom som har søkt asyl i Norge. Til sammen har syv barn og ungdommer i alderen 13–20 år bidratt til arbeidet med rapporten. Seks av dem var enslige mindreårige mellom 13 og 17 år da de kom til Norge, en av dem kom med følgeperson. Ett av barna kom med familie. De har på bakgrunn av sine egne erfaringer kommet med tanker og anbefalinger til hva de

mener er viktig for å skape et trygt miljø for høring av barn i saker om beskyttelse.

Vi har også gjennomført intervjuer med fem representanter til enslige mindreårige. I tillegg har vi gjennomført intervjuer med fire saksbehandlere i Utlendingsdirektoratet (UDI) som har direkte erfaring med å gjennomføre asylintervju med enslige mindreårige og/eller barnesamtaler med barn i familie. Gjennom disse intervjuene har vi både ønsket å kartlegge dagens praksis og undersøke hva aktører som har direkte erfaring med høring av barn i asylsaker, opplever at fungerer bra, og hva som fungerer mindre bra.

Bruk av referansegruppe har også vært en viktig metode i prosjektet. Referansegruppen har bestått av følgende organisasjoner og enkeltpersoner: NOAS, UDI, Vergeforeningen, Hilde Lidén, dr.polit. ved Institutt for samfunnsforskning, og Åse Langballe, pensjonert forsker II / dr.polit., spesialpedagog ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Referansegruppen har blitt konsultert i prosjektperioden gjennom to fellesmøter, e-postutvekslinger og individuelle samtaler. Referansegruppen har bidratt til å belyse dilemmaer og foreslå løsninger på problemstillinger som tas opp i rapporten, og innspillene fra dem har vært viktig i utformingen av anbefalingene. Innholdet i rapporten er imidlertid kun Redd Barnas ansvar.

Vi har i tillegg innhentet informasjon som ytterligere kan belyse problemstillingene, gjennom samtale med Elisiv Bakketeig, som ledet evalueringen av Statens barnehus fra 2021, representanter fra RBUP/RVTS, som har hatt ansvar for å utvikle et undervisningsopplegg for samtaler med barn i utlendingsforvaltningen, og ansatte ved omsorgssentre for enslige mindreårige.

I dokumentstudiene som er gjennomført i forbindelse med denne rapporten, inngår gjennomgang av rettsgrunnlaget for høring av barn i saker om beskyttelse. Videre har vi gått gjennom litteratur på feltet med særlig vekt på det som er skrevet i Norge, men vi har også sett til rapporter med erfaringer fra andre nordiske land. Johanna Mortensen og Helene Thorsen, traineer ved Advokatfirmaet Wiersholms, har i samarbeid med Redd Barna, utredet spørsmålet om hvordan barnets beste og barnets rett til å bli hørt etter Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 blir balansert og ivaretatt i det norske regelverket om asylintervju og tilrettelagte avhør. Utdrag fra utredningen er tatt med i denne rapporten, og er gjengitt i sin helhet i Vedlegg 1.

1.4 AVGRENSNINGER OG BEGRENSNINGER

Kartleggingen er avgrenset til høring av barn i saker om beskyttelse. En del av funnene og anbefalingene i rapporten vil likevel være relevant for høring av barn i andre saks typer, og for høring av barn av Politiets utlendingsenhet (PU) og Utlendingsnemnda (UNE).

Det ligger også utenfor rammene av denne kartleggingen å evaluere selve samtalen som saksbehandlere har med barna. Rapporten har heller ikke undersøkt i hvilken grad avgjørelsene har et barneperspektiv, og om barns synspunkter gis behørig vekt i vurderingen, og i hvilken grad dette er synliggjort i vedtakene.

Vi har ønsket å snakke med flere barn, spesielt barn i familie, i løpet av prosjektperioden, men på grunn av koronapandemien og et begrenset antall barn i målgruppen har ikke dette latt seg gjennomføre innenfor prosjektperioden.

Vi har ikke intervjuet et representativt utvalg, og i presentasjonen av våre funn har vi derfor tydeliggjort hvor det foreligger konsensus blant informantene, og hvor informantene har ulike meninger.

Noen av barna og ungdommene vi har snakket med, gjennomgikk asylintervjuet i perioden 2016–2018. Utlendingsforvaltningen har siden da gjennomført en rekke tiltak for å styrke den barnefaglige kompetansen. Barna og ungdommenes beskrivelser representerer derfor ikke nødvendigvis alltid dagens praksis. Dette har vi prøvd å ta hensyn til der det er relevant.

Vi har ønsket å besøke Nasjonalt ankomstsenter og UDIs nye kontorer i Oslo i prosjektperioden for å se hvordan intervju-lokalene er tilrettelagt der, men det har ikke vært mulig av smittevernhensyn.

1.5 ETISKE REFLEKSJONER/VURDERINGER

Vi har tatt utgangspunkt i FNs barnekomité's ni grunnleggende krav til høring av barn⁶ når vi har planlagt og gjennomført samtalene med barn og unge i dette prosjektet

Vi forberedte oss til intervjuene med barn og unge ved å gjennomføre en risikoanalyse hvor vi kartla mulige utfordringer vi kunne møte på, og la en plan for hvordan vi kunne forebygge og/eller følge opp dersom noe skjedde.

Barna og ungdommene mottok et informasjonsskriv på sitt språk eller et språk de kunne forstå.

Informasjonsskrivet inneholdt informasjon om:

- Prosjektets mål og hensikt
- At deltakelsen er frivillig, og at man til enhver tid har rett til å trekke seg
- At informasjonen behandles fortrolig, og at intervjueren har taushetsplikt
- Anonymitet

Alle barna og ungdommene har samtykket til å delta. Når barnet har vært under 18 år, har også representanten/vergen samtykket.

Vi tilrettela for at barna og ungdommene kunne snakke på det språket de ønsket, og brukte tolk når det var ønskelig.

Barna og ungdommene fikk velge om de ønsket å snakke med oss i grupper, eller alene. Vi la også opp til at barna kunne velge å bidra i prosjektet på andre måter, som skriftlig, på e-post, ved hjelp av tegninger eller lydopptak. Alle barna og ungdommene valgte å snakke med oss. To av ungdommene snakket med oss sammen, de andre hver for seg. Dersom barnet var under 18 år, var vi to voksne til stede av hensyn til barnets sikkerhet.

Før hvert intervju ble det gjort en sårbarhetsvurdering av ungdommene på bakgrunn av den informasjonen vi hadde tilgjengelig etter forberedelsesfasen.

Det var også viktig for oss at barna og ungdommene hadde noen å snakke med etter samtalen med oss dersom de ønsket det. Vi spurte derfor om dette i forkant og avtalte med mottak, bofellesskapet og/eller verge at de var i nærheten eller tok kontakt med barnet i etterkant der vi vurderte det som nødvendig. Vi ga også beskjed om at barna og ungdommene kunne kontakte oss dersom de hadde spørsmål eller kom på flere ting de ønsket å si, etter samtalen.

1.6 TIDLIGERE RAPPORTER OM HØRING AV BARN I SAKER OM BESKYTTELSE

Vi er ikke kjent med andre kartleggingsprosjekter som har drøftet hva vi kan lære av «barnehusmodellen» i forbindelse med høring av barn i saker om beskyttelse. Men det finnes en rekke tidligere rapporter og artikler som belyser og gir viktig innsikt og læring som er relevant for temaet som drøftes i denne kartleggingen. Under følger en kort beskrivelse av noen av dem.

1.6.1 Tidligere Redd Barna-rapporter

Redd Barna har fått tilbakemeldinger gjennom tidligere rapporter⁷ og vårt direkte arbeid med barn om at mange barn som søker beskyttelse i Norge, opplever asylprosessen som vanskelig og utrygg på flere måter. En hovedutfordring som ofte blir trukket frem av barna, er at de opplever at de ikke fikk god informasjon om intervjuet, eller at de fikk feil informasjon:

«Det er så mange ting som påvirker hvordan det går i intervjuet, jeg skjønnte ikke det. Og intervjuet betyr så mye, forstår jeg nå. Det betyr så mye for livet mitt. Jeg ga ikke de rette svarene.»

«Jeg hørte på vennene mine på mottaket om deres intervju, for eksempel at du ikke skal si for mye, for da holder de på med intervjuet i mange dager. Så da UDI spurte om jeg kunne fortelle mer, sa jeg nei, fordi mine venner hadde sagt at jeg ikke skulle si for mye.»

Barna forteller at de opplever det som vanskelig å få de samme spørsmålene flere ganger, og at det kan føre til at de føler seg mistrodd. De forteller også at de opplever at det er viktig å svare bra på spørsmålene, hvis ikke får de avslag:

«Jeg satt ni timer i intervju. Jeg likte ikke intervjuet. De spurte mange ganger om de samme tingene. Som om de trodde jeg var en sånn «fake». Jeg tror de prøvde å teste meg slik at jeg kunne få avslag.»

«I intervjuet stilles de samme spørsmålene flere ganger. For å teste oss om vi snakker sant. De spør om det samme 4–5 ganger, vil de at vi skal si noe feil?»

«Jeg tror at mange barn stryker på intervjuet, det er nesten som en eksamen. Hvis du kan svare veldig godt på intervjuet, får du positivt svar. Hvis du ikke svarer godt, sier UDI – «han er trygg i hjemlandet.»

«Ingen av oss visste at det vi sa i intervjuet, skulle bli brukt mot oss som barn. Hvis de spør to barn fra samme land om krigen, får de garantert ulike svar fordi vi har opplevd ulike ting. Dessuten trenger vi å vite hva det er de spør oss om, det er vanskelig å skjønne hva det er de vil. Vi kan misforstå.»

«Norske myndigheter har ikke funnet den beste løsningen for barn. De skjønner ikke hva vi som er barn, sier. Å være et barn og snakke som et barn kan bli brukt mot deg. Hvis du ikke kan uttrykke deg, vil du aldri få et godt svar fra UDI.»

Det kommer frem at kulturelle forskjeller kan være en utfordring:

«Og kultur har også mye å si for asylsøkere i Norge vet jeg nå. I mitt hjemland må du se ned for å vise respekt når en annen person snakker. Men i Norge må du se i øynene for å vise at du respekterer dem. I intervjuet mitt spurte hun meg flere ganger om jeg kunne se på henne, jeg så bare ned. Jeg tror det hadde veldig mye å si for at det gikk dårlig på mitt intervju.»

Det kommer også frem at representanten til enslige mindreårige er av stor betydning:

«Jeg visste ikke hva en verge var, heller. En venn av meg sa at det er min nye mor i Norge. Uka etter intervjuet ringte jeg henne, hun sa at hun ikke husket meg. Og jeg hadde trodd at jeg skulle bo hos henne. Jeg trodde Norge skulle gi meg en ny mor. Og så var hun veldig ung, hun var 18 år.»

For barna er det viktig at den voksne virker oppriktig engasjert i å bli kjent med dem og deres perspektiv. Faktorer som kroppsspråk og fremtoning er viktig.

«Selve dagen for intervjuet tok vi bussen til byen, til et intervjukontor. I rommet, det var det kjedeligste i mitt liv. Det er min bursdag, og så måtte jeg sitte i seks timer og vente. Det var et tomt rom, med en kontordame. Jeg tror ikke hun pustet engang, hun satt bare der. Søsknene mine og jeg prøvde å få oppmerksomheten hennes, for vi

hadde ikke noe å gjøre. Og når det var turen til min lillesøster, sov jeg. Jeg hadde trodd det skulle være mer der, en tv eller noe.»

1.6.2 Andre relevante studier og artikler

Flere tidligere norske rapporter og artikler gir også viktig innsikt i utfordringer i forbindelse med høring av barn i saker om beskyttelse i utlendingsforvaltningen. I forbindelse med prosjektet «Barn i asylkjeden fra a til å» innhentet utlendingsforvaltningen viktig kunnskap fra barn og unge. Ifølge rapporten⁸ viser kunnskapen blant annet at barn har mange potensielle møter med utlendingsforvaltningen som det ikke alltid finnes rutiner for, at mange intervjuere sjelden gjennomfører samtaler med barn og derfor har et behov for opplæring og mengde-trening, samt at barnets opplevelse av samtalen ikke nødvendigvis samsvarer med intervjuerens opplevelse.

I artikkelen «Asylintervjuet med enslige mindreårige, en utfordrende samtale»⁹, på trykk i tidsskriftet *Barn* i 2016, ser Irmelin Kjelaas på asylintervjuet med enslige mindreårige asylsøkere med et språkvitenskapelig blikk, og beskriver hvordan sosiolingvistiske perspektiver kan gi innsikt i de språklige utfordringene både intervjuer, tolk og barn møter i asylintervjuet. I artikkelen pekes det på en rekke utfordringer, inkludert 1) asylintervjuet som en ukjent samtaletype for barnet, og en samtaletype barnet dermed har få forutsetninger for å forstå, 2) Usikkerheten rundt premissene for samtalen forsterkes av at mange barn som søker asyl, ofte har lite erfaring med dyadiske samtaler med voksne overhodet. De erfaringene de faktisk har med samtaler med voksne myndighetspersoner, er dessuten ofte negative. Mange har hatt tøffe møter med politi og utlendingsmyndigheter under flukten til Norge. 3) En annen utfordring er at asylintervjuet ofte innebærer å fortelle om traumatiske og vonde erfaringer, noe som kan være emosjonelt tøft, men også vanskelig fordi minner kan være fortrent. I en del saker innebærer dessuten asylintervjuet å fortelle om skambelagte erfaringer og tabuer. I tillegg til at temaene er vanskelige, er asylintervjuet ofte den aller første gangen barna forteller om det de har opplevd.

I artikkelen «Det vanskelige asylintervjuet» (2012)¹⁰ drøftes også de kommunikative forutsetningene for asylintervjuet, som også er relevant for barnesamtalen. Mindreåriges forutsetninger for å fortelle om relevante hendelser avhenger av utdanningsgrunnlag og alder. Ulik sosial bakgrunn og varierende erfaring med autoriteter påvirker også intervjuet. Videre er ett av argumentene i artikkelen behov for tilstrekkelig barnesensitiv innsikt for å stille relevante oppfølgingsspørsmål, blant annet i hvordan væpnede konfliktsituasjoner i hjemland berører barn. Det argumenteres for at det i større grad må innhentes spesifikk landinformasjon som belyser forhold som er relevant for barn.

Rapporten «Barn i asylsaker» (2015)¹¹ er en kartlegging og evaluering av hvordan barns, både enslige mindreårige

og barn i familie, situasjon i asylsaker blir belyst i Utlendingsnemndas (UNEs) saksbehandling. Spørsmålet om hvorvidt og på hvilken måte barn blir hørt, inngår også. Prosjektet er gjennomført av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og Institutt for samfunnsforskning (ISF) på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. Studien viser at barnesamtalen som UDI gjennomfører ved starten av asylprosessen, ofte ikke får frem tilstrekkelig informasjon om barnet som er relevant for klagebehandlingen i UNE. Videre viser rapporten at det i praksis bare er barn over syv år som får tilbud om en barnesamtale hos UDI, og at de som intervjuer barna, ofte ikke er spesialisert på denne oppgaven, og at samtaler får begrenset innhold, selv om barnet kan sitte på opplysninger som er vesentlige for saken.

Forskere ved Institutt for samfunnsforskning (ISF) skrev i 2008 rapporten «Å høre barn i utlendingssaker»¹² på oppdrag fra UDI. Rapporten beskriver og vurderer hvordan regelverk, rutiner og praksis hos UDI, politiet og utenriksstasjonene ivaretar forpliktelsene i FNs barnekonvensjons artikkel 12 om barns rett til å bli hørt. Anbefalinger fra denne studien var at barnets uttalerett må gjelde alle saker, og at det ikke kan være opp til foreldre, forvaltningen eller andre å bestemme om det er nødvendig i saken, eller hva som er til barnets beste. Forskerne fant at det var et stort behov for bedre rutiner, kompetanse og praksis for å få opplyst barnets sak tilstrekkelig, og at myndighetene har et eget ansvar for å ivareta dette når det gjelder barn. Det ble påpekt begrensninger i rammebetingelser og utfordringer ved gjennomføring av barnesamtalen.

Viktig innsikt gir også studier om sårbarhet i asylprosessen. Her vil vi spesielt trekke frem rapporten «Vulnerable Protection Seekers in Norway: Regulations, Practices, and Challenges» (2021).¹³ I denne rapporten undersøkes det hvordan sårbarhetsbegrepet forstås og brukes i regelverket og av beslutningstakere i flyktningssaker. Rapporten finner blant annet at selv om viktige steg har blitt tatt for å ivareta barns rettssikkerhet, er det nødvendig med forbedringer, blant annet å styrke kompetansen og rutiner på høring av barn hos relevante aktører, inkludert PU, UDI, UNE og tolker: «children may be exposed to violence and abuse or may have been witness to violence and killing. Therefore, provisions related to special hearing guarantees, such as trained interviewers and interpreters in domestic violence and gender-related issues, should also be applied to minors. Another area for improvement is increasing the competence and routines of hearing children by all actors (PU, UDI, UNE, interpreters) and in all phases (application, appeal, return) of the procedures. This is vital to the common effort to ensure that a child experiences a sensitive asylum procedure.»

Det finnes også en rekke andre internasjonale rapporter som gir relevant kunnskap og kommer med anbefalinger

som er relevante for høring av barn i saker om beskyttelse. Vi vil her trekke frem UNICEFs rapport «Protected on Paper» (2018)¹⁴, som undersøker i hvilken grad rettighetene til asylsøkende barn respekteres og beskyttes i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Rapporten gjennomgår relevante nasjonale juridiske og politiske rammer, undersøker hvordan disse implementeres, dokumenterer god praksis, og fremhever hull i nasjonale standarder og deres overholdelse av internasjonale standarder. Denne rapporten trekker blant annet frem hvordan «barnehusmodellen» på Island brukes til å intervju enlige mindreårige, som et godt eksempel på tverrfaglig samarbeid.

UNHCRs rapport «I want to feel Safe: Strengthening child protection in the initial reception of unaccompanied and separated children in Sweden»¹⁵ fra 2018 undersøker hvordan Sverige bedre kan ivareta og trygge enlige mindreårige i ankomstfasen. En av hovedanbefalingene i rapporten er at et tverrfaglig team, inspirert av «barnehusmodellen», undersøker hva som er til barnets beste i ankomstfasen, inkludert om det er til barnets beste å søke asyl, eller om det er en annen langsiktig løsning (durable solution) som er det beste for barnet, som familiegjenforening. Rapporten anbefaler at denne barnets beste-vurderingen gjøres før et eventuelt asylintervju.

1.7 FNS BARNEKONVENSJONS ARTIKKEL 3 OG ARTIKKEL 12

Den mest sentrale konvensjonen ved fastleggelsen av barns rettigheter er Barnekonvensjonen, som er en internasjonal avtale om barns rettigheter. Konvensjonen ble inkorporert som norsk lov gjennom menneskerettsloven¹⁶ § 2 i 2003. Ved motstrid mellom Barnekonvensjonen og annen nasjonal lovgivning vil førstnevnte ha forrang, jf. menneskerettsloven § 3.

Dette punktet inneholder en presentasjon av FNs barnekonvensjons artikkel 3 og artikkel 12, som danner et utgangspunkt for drøftingen og anbefalingene senere i denne rapporten. Vi vil imidlertid påpeke at FNs barnekomité gjentatte ganger har understreket at barnekonvensjonen må sees som et hele, at rettighetene i konvensjonen har mange indre sammenhenger og må forstås i lys av hverandre.

FNs barnekomité har utarbeidet flere generelle kommentarer som gir anvisning på hvordan artiklene i Barnekonvensjonen skal tolkes. Av spesiell relevans i dette prosjektet er generell kommentar nr. 12 om barnets rett til å bli hørt og generell kommentar nr. 14,¹⁷ om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn. I tillegg gir følgende generelle kommentarer viktig veiledning: generell kommentar nr. 6,¹⁸ om behandling av enlige barn og enlige barn med følgespersoner utenfor deres opprinnelige hjemland, generell kommentar nr. 22,¹⁹ om «The general principles regarding the human rights of children in the context of international migration», og generell kommentar nr. 23²⁰, om «The Rights of the Child on State obligations regarding the human rights

of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return».

Ved endringene i 2014 fikk Grunnloven en ny bestemmelse om barnets beste og barnets rett til å bli hørt. Rettigheten fikk dermed grunnlovs rang. Grunnloven § 104 første og annet ledd lyder: «[Barn] har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»²¹

Deler av innholdet under dette punktet er utdrag fra utredningen gjennomført av stipendiater ved Advokatfirmaet Wiersholm på oppdrag for Redd Barna, som er gjengitt i sin helhet i Vedlegg I.

1.7.1 Barnekonvensjonens artikkel 12

Barnekonvensjonens artikkel 12 regulerer barnets rett til å bli hørt. Dette er en av de mest sentrale rettighetene i konvensjonen, og bestemmelsen kommer til anvendelse på alle livsområder. Bestemmelsen lyder som følger:

«1. States Parties shall assure to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.

2. For this purpose, the child shall in particular be provided the opportunity to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting the child, either directly, or through a representative or an appropriate body, in a manner consistent with the procedural rules of national law».

Den offisielle norske oversettelsen har følgende ordlyd:

«1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.»

Barnet har rett til å gi uttrykk for sitt synspunkt og å få dette vektlagt, men det er ikke et krav om å legge avgjørende vekt på barnets mening. Barnets rett til å bli hørt er oppfylt hvis barnet får uttale seg, hvis barnet blir lyttet til, og hvis det barnet sier, blir tatt hensyn til.²² Barnet har imidlertid ikke en plikt til å uttale seg. Dette følger av ordene «retten» i nr. 1 og «anledning» i nr. 2, samt av at barnet skal få uttrykke seg «fritt».²³

Artikkel 12 er inndelt i to ledd. I bestemmelsens nr. 1 fremgår det at ethvert barn har rett til fritt å kunne gi uttrykk for sine egne synspunkter i alle forhold som vedrører det. Nr. 2 presiserer rettigheten i nr. 1 ved at barn har rett til å bli hørt i rettsaker og forvaltningssaker som angår barnet.

Asylintervjuer og barnesamtaler i saker om beskyttelse faller inn under ordlyden «rettslig og administrativ saksbehandling» i artikkel 12 nr. 2. Dette innebærer at barn har en rett til å bli hørt i disse sakene.

Ingen nedre aldersgrense

Ordlyden i artikkel 12 oppstiller ingen nedre aldersgrense for barnets rett til å bli hørt. I generell kommentar nr. 12 har barnekomiteen understreket at det heller ikke skal innfortolkes en slik aldersgrense. Begrunnelsen for dette er at en slik regulering ville ha begrenset barnets rett til å bli hørt i alle forhold som vedrører ham eller henne.²⁴ I denne forbindelse kom komiteen med ytterligere presiseringer. For det første understrekes det at barn er i stand til å danne seg egne meninger og å uttrykke valg og preferanser fra de er ganske små, selv om de ikke klarer å gjøre dette verbalt.²⁵ Dette innebærer at det ved gjennomføringen av asylintervjuer/barnesamtaler også må tas i betraktning ikke-verbale former for kommunikasjon for at intervjuformene kan anses for å være i overensstemmelse med artikkel 12. Ikke-verbale former for kommunikasjon kan for eksempel være lek, kroppsspråk, ansiktsuttrykk, tegning og maling.²⁶

For det andre presiserer komiteen at det ikke er nødvendig at barnet har omfattende kunnskaper om alle sider ved saken som berører ham eller henne. Det er nok at barnet har tilstrekkelig evne til å kunne danne seg en oppfatning av noe som har betydning for saken.²⁷

For det tredje understreker komiteen at retten til å uttale seg også gjelder for barn som har vanskelig for å bli hørt. For at retten skal anses ivaretatt, må det derfor legges til rette for at minoritetsbarn, innvandrerbarn og andre barn som ikke kan språket, får gitt uttrykk for sine egne synspunkter. Dette er særlig aktuelt ved gjennomføringen av asylintervjuer/barnesamtaler, siden barnet ikke kan norsk. For at gjennomføringen av asylintervjuer skal være i overensstemmelse med artikkel 12, kreves det dermed at barnet får en tolk, eller at det får snakke med en person som kan deres språk, og som kan videreformidle deres syn på en forsvarlig måte.²⁸

«I alle forhold som vedrører barnet»

Det følger av artikkel 12 nr. 1 at barnet har rett til å bli hørt «i alle forhold som vedrører barnet». Ordlyden er vid og indikerer at saken ikke trenger å ramme barnet direkte, men at det er tilstrekkelig at forholdet får en virkning for barnet.²⁹ Ordlydsfortolkningen har støtte i generell kommentar nr. 12, hvor barnekomiteen understreker at vilkåret skal tolkes vidt. Dette følger også av artikkel 12 nr. 2, hvor det fremgår at barnet har rett til å

bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet. Selv om «vedrører» i nr. 1 og «angår» i nr. 2 har ulik ordlyd, er forståelsen og kravet det samme.³⁰

Høring av barn er en prosess

Barnekomiteen har fremhevet at dersom høring av barn skal fungere etter sin hensikt, må høringen være en prosess og ikke kun en enkeltstående hendelse.³¹ Det kan innebære at barnet bør ha mulighet til å uttale seg flere ganger. Asylsaker varer ofte over en lengre tidsperiode, noe som kan medføre at saken utvikler seg i løpet av denne tiden. Det er derfor viktig at barnet har mulighet til å gi uttrykk for sitt syn på alle stadier og helst når barnet selv ønsker det.³²

Selv om barnekomiteen er tydelig på at høringen av barnet skal foretas gjennom en prosess, har komiteen understreket at barnet ikke skal høres flere ganger enn det som er nødvendig. Dette gjelder særlig i saker hvor det er snakk om gransking av hendelser som har vært til skade for barnet. Begrunnelsen for dette er at høring av barn er en vanskelig prosess.

Barnet har rett til å uttale seg «fritt»

Det fremgår videre av artikkel 12 nr. 1 at barnet har rett til å uttale seg «fritt». Ordlyden indikerer at det er barnet selv som velger hva han eller hun vil uttale seg om, og i hvilken grad han eller hun vil benytte seg av retten. Ordlydsfortolkningen støttes av generell kommentar nr. 12, hvor barnekomiteen kommer med flere presiseringer. For det første fremgår det at rettigheten er oppfylt dersom barnet kan gi uttrykk for sine synspunkter uten press, og hvis barnet selv får velge om han eller hun vil benytte seg av retten til å uttale seg. Dette innebærer at det er opp til barnet selv å avgjøre om det vil si sin mening. Barnet skal ikke føle seg presset til å uttale seg. Barnet må derfor ikke bare informeres om saken, men også om at det står fritt til å uttale seg.

Et trygt miljø

Barnekomiteen har påpekt at den eller de som hører barnet, må legge forholdene til rette slik at det tas hensyn til barnets individuelle og sosiale situasjon, og at det må sørges for et miljø der barnet føler seg respektert og trygt, slik at det har mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter.³³ For at forholdene skal være lagt til rette for høringen av barnet, må det vurderes hvilke tiltak som kan iverksettes for at høringen skal oppleves som trygg. Det må tas stilling til hvem som skal høre barnet, hvor høringen skal foregå, og om det er flere som skal høre barnet.

«Et barn kan ikke bli hørt på en effektiv måte dersom omgivelsene er truende, fiendtlige, ufølsomme eller uegnet for et barn på hans/hennes alder. Prosessen må være både tilgjengelig og barnevennlig. Særlig bør det vies oppmerksomhet til utarbeiding og utdeling av barnevennlig informasjon, nødvendig hjelp til barnet slik at han/hun kan tale sin sak, personale med egnet

kompetanse, utformingen av rettslokalene, antrekket til dommere og sakførere, sight screens og separate ventrom.»³⁴

Dette må avgjøres konkret i den enkelte sak, men vurderingen får særlig betydning i saker hvor barnet har opplevd traumatiske hendelser og derfor har behov for et trygt miljø basert på tillit. Av generell kommentar nr. 12 fremgår det at barnekomiteen anser barn som søker asyl, som i en særlig sårbar situasjon, og at det derfor er viktig at deres rett til å gi uttrykk for sine meninger om alle aspekter ved innvandrings- og asylprosedyrene blir realisert fullt ut.³⁵

Informasjon

En viktig del av spørsmålet om hvordan høringen av barnet skal foregå, er at det gjelder et krav om at barnet skal få informasjon om gjennomføringsmåten i forkant. Barnekomiteen understreket at det er en forutsetning for at barnet skal kunne uttrykke seg fritt og kunne treffe klare beslutninger.³⁶

«En realisering av barnets rett til å gi uttrykk for sine synspunkter forutsetter at de som er ansvarlige for å høre barnet, og barnets foreldre eller verge, informerer barnet om sakene, om hvilke valg og eventuelle beslutninger som må treffes, og om konsekvensene av disse. Barnet skal også orienteres om situasjonen der han eller hun vil bli bedt om å uttrykke sine synspunkter. Denne retten til informasjon er essensiell, fordi den er en forutsetning for at barnet skal kunne treffe klare beslutninger.»³⁷

I generell kommentar nr. 12 understreker komiteen videre at barn som søker asyl, må få tilgang til all relevant informasjon på sitt eget språk om hvilke rettigheter de har, hvilke tjenester de har tilgang til, herunder kommunikasjonsmidler, og om prosessen i forbindelse med innvandring og søknad om asyl, slik at de kan gi uttrykk for sine synspunkter, som skal tillegges behørig vekt i prosessen. Det skal oppnevnes verge eller rådgiver som skal være gratis. Barn som søker om asyl, kan også ha behov for effektiv hjelp til oppsporing av familien og relevant informasjon om situasjonen i hjemlandet, for å finne ut hva som er den beste løsningen for dem. Barn som tidligere har vært involvert i væpnet konflikt, kan ha behov for spesiell bistand, for å kunne gi uttrykk for hva de trenger.»³⁸

Kompetanse

Barnekomiteen vektlegger at det er viktig at de som hører barnet, skal ha egnet kompetanse. For å oppfylle forpliktelsen etter artikkel 12 er partene forpliktet til å:

«Sørge for opplæring i artikkel 12 og dens anvendelse i praksis for alle fagpersoner som arbeider med og for barn, herunder sakførere, dommere, politi, sosialarbeidere, psykologer, omsorgspersoner, internatpersonell, fengselsansatte, lærere på alle nivåer i utdanningssystemet, leger, sykepleiere og annet helsepersonell, offentlig ansatte, asylsøknadsbehandlere og tradisjonelle ledere.»³⁹

Også i generell kommentar nr. 22 og 23 legger barnekomiteen vekt på at det er viktig at de som intervjuer barn, har god kompetanse. I generell kommentar nr. 23 står det at høring av barn i innvandringsprosedyrer skal skje av profesjonelle med opplæring i å kommunisere med barn: «(c) Have the immigration proceedings conducted by a specialized official or judge, and any interviews carried out in person by professionals trained in communicating with children.»⁴⁰

Etter generell kommentar 6 skal "samtalene skal gjennomføres av representanter for den myndighet som avgjør spørsmålet om flyktningsstatus, som skal ta hensyn til den spesielle situasjonen enslige barn befinner seg i, og vise forståelse for barnets historie, kultur og bakgrunn, når de vurderer spørsmålet om slik status. Videre følger det av generell kommentar 6 at "personale som deltar i arbeidet med å bestemme barns status, og særlig statusen til enslige barn og enslige barn med følgepersoner, skal være skolert i hvordan man anvender nasjonal og internasjonal lovgivning om flyktninger på en måte som tar hensyn til barns spesielle behov og til deres kultur og kjønn. For å kunne foreta en riktig vurdering av barns asylsøknader, skal myndighetene i sitt arbeid med å innhente informasjon om opprinnelsesland også inkludere informasjon om barns situasjon, herunder situasjonen til barn som tilhører minoritetsgrupper eller marginaliserte grupper."

Tilrettelegging for at alle barn får uttrykke sin mening

Det skal tilrettelegges for at alle barn får uttrykke sin mening. I generell kommentar nr. 12 står det «partene er også forpliktet til å sørge for at denne retten blir gjennomført for de barna som har problemer med å få uttrykt sine synspunkter. For eksempel bør barn med nedsatt funksjonsevne utstyres med, og gjøres i stand til å bruke, de kommunikasjonshjelpemidler som de trenger for å kunne gi uttrykk for sine synspunkter. Det må også gjøres en innsats for å anerkjenne og gjennomføre retten til å gi uttrykk for egne synspunkter for barn som tilhører minoriteter og urbefolkninger, og for innvandrerbarn og andre barn som ikke snakker flertallets språk.»⁴¹

Representant

Søker barnet asyl alene, er det viktig at barnet representeres av en voksen. I generell kommentar nr. 6 om behandling av enslige barn og enslige barn med følgeperson utenfor deres opprinnelige hjemland står det: Et barn som søker om asyl, skal representeres av en voksen som kjenner barnets bakgrunn, og som er kompetent og i stand til å representere barnet. Et enslig barn skal også, i alle tilfeller, ha tilgang til gratis bistand fra en kvalifisert prosessfullmektig, også når søknaden om flyktningsstatus blir behandlet etter de ordinære prosedyrene for voksne.⁴²

Juridisk representant

I generell kommentar nr. 22 står det at både enslige mindreamige asylsøkere og barn i familie skal ha tilgang til gratis og kvalifisert juridisk representasjon, dette er

i tillegg til verge/representant for enslige mindreårige: «States parties should appoint a qualified legal representative for all children, including those with parental care, and a trained guardian for unaccompanied and separated children, as soon as possible on arrival, free of charge. Accessible complaints mechanisms for children should be ensured.»⁴³

Barnekomiteen legger videre vekt på at det er viktig at representanter, advokater og tolker har kompetanse på de særskilte behovene til barn på flukt. I generell kommentar nr. 22 står det følgende: «Throughout the process, children should be offered the possibility to be provided with a translator in order that they may express themselves fully in their native language and/or receive support from someone familiar with the child's ethnic, religious and cultural background. These professionals should be trained on the specific needs of children in the context of international migration, including gender, cultural, religious and other intersecting aspects.»⁴⁴

Ni grunnleggende krav til gjennomføringen av høring av barn

I generell kommentar nr. 12 oppstilles ni grunnleggende krav til gjennomføringen av høring av barn hvor barnekomiteen tydeliggjør hva som må inngås for at barnet skal oppleve å være godt ivaretatt, kunne uttrykke seg fritt og oppleve at dets meninger blir tatt på alvor.

For det første skal alle prosesser der barn blir hørt, være åpne og informative. Det innebærer at barnet skal ha lett tilgang til all relevant informasjon om sin rett til fritt å kunne gi uttrykk for sine synspunkter, om plikten partene har til å ta behørig hensyn til disse synspunktene, hvordan barnets medvirkning skal skje, og medvirkningens omfang, formål og potensielle følger.⁴⁵ For det andre skal høringsprosessen være frivillig. Barn skal aldri tvinges til å gi uttrykk for sine synspunkter mot sin vilje, og de skal gjøres oppmerksomme på at de kan trekke seg fra høringen når som helst i prosessen.⁴⁶ For det tredje skal høringen baseres på respekt. Barnets synspunkter skal behandles med respekt, og det skal gis anledning til å komme med egne ideer og forslag. Voksne som arbeider med barn, skal anerkjenne, respektere og bygge videre på gode eksempler der barn har medvirket, for eksempel bidrag de har ytt til familien, skolen, kulturen og arbeidsmiljøet. De skal også vise forståelse for den sosioøkonomiske, miljømessige og kulturelle konteksten barna lever i.⁴⁷

For det fjerde skal høringsprosessen være relevant. Spørsmålene som barnet har rett til å uttrykke sin mening om, skal ha reell relevans for deres liv og skal gi barnet muligheten til å bruke sin kunnskap og sine evner og ferdigheter. Det må også være rom for at barnet kan fremheve og ta opp spørsmål som det selv anser som relevant og viktig.⁴⁸ For det femte skal høringen være barnevennlig. Det innebærer at omgivelsene og arbeidsmetodene skal tilpasses barnas kapasitet og evner. Det

skal være tilstrekkelig tid og ressurser tilgjengelig for å sikre at barna kan forberede seg ordentlig, og at de er trygge på høringsprosessen, slik at forutsetningene ligger til rette for at de kan bidra med sine synspunkter. Det er viktig at det tas hensyn til at barn i varierende grad har behov for støtte og tilrettelegging, ut fra deres alder og utvikling.⁴⁹

Det sjette grunnleggende kravet til gjennomføringen av høring av barn er at prosessen skal være inkluderende og ikke-diskriminerende. Høringsprosessen skal oppmuntre til at også marginaliserte barn får anledning til å delta. Barn er ikke en homogen gruppe, og høringen skal baseres på at alle barn skal ha like muligheter, uten noen form for diskriminering. Det er også spesielt viktig at høringen tar hensyn til kultur, og at barn kommer fra forskjellige folkegrupper.⁵⁰

Det syvende kravet innebærer at høringsprosessen må være støttet av god opplæring. De som gjennomfører høringen, må være godt forberedt og ha de ferdigheter og hjelpemidler som trengs, slik at de kan legge til rette for at barna kan delta på en effektiv måte. De må for eksempel være godt kvalifisert til å lytte til barnet, samarbeide med det og engasjere barnet på en effektiv måte, i samsvar med barnets utvikling.⁵¹ Det åttende kravet er at høringsprosessen er sikker for barnet. I visse situasjoner kan det være forbundet med risiko å gi uttrykk for sine synspunkter. De som foretar høringen, har et ansvar for barnet, og de må treffe alle mulige forholdsregler for å minimere risikoen for at barnet blir utsatt for vold, utnyttelse eller andre negative konsekvenser på grunn av sin medvirkning i høringsprosessen. Tiltak som kan være nødvendige for å gi barna hensiktsmessig beskyttelse, er blant annet utvikling av en klar beskyttelsesstrategi, som tar hensyn til at enkelte grupper av barn er særlig risikoutsatt, og at det kan være ekstra vanskelig for disse barna å få hjelp. Barna må få vite at de har rett til beskyttelse mot vold, og de må få vite hvor de skal henvende seg dersom de trenger hjelp.⁵²

Endelig innebærer det niende kravet at de som gjennomfører høringsprosessen, er ansvarlige, de er forpliktet til å følge opp og evaluere prosessen. I enhver høringsprosess må barnet informeres om hvordan dets synspunkter har blitt tolket og brukt, og dersom det er behov for det, må det gis anledning til å komme med innsigelser mot hvordan barnets uttalelser har blitt oppfattet. Barnet har også krav på å få klare tilbakemeldinger om hvordan dets deltakelse har påvirket utfallet av høringsprosessen. Når det er hensiktsmessig, skal barnet også gis anledning til å delta i oppfølgingsprosesser eller oppfølgingsaktiviteter. Der det er mulig, skal overvåking og evaluering av barnets medvirkning skje med barnet selv som deltaker.⁵³

1.7.2 Barnekonvensjonens artikkel 3

Barnekonvensjonens artikkel 12 må ses i sammenheng med Barnekonvensjonens artikkel 3 om hensynet til barnets beste. Artikkel 3 nr. 1 lyder i sin originaltekst:

«In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.»

Den offisielle norske oversettelsen har følgende ordlyd:

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»

FNs barnekomité har understreket flere ganger at det er et komplementært forhold mellom artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12, og at man ikke kan tenke seg en god vurdering av hensynet til barnets beste uten å ha hørt barnet, og omvendt: Det å gi barnet anledning til å uttale seg er i tråd med hensynet til barnets beste. Komiteen har utdypet med at:

«Det er ikke noe motsetningsforhold mellom artikkel 3 og artikkel 12, bare et komplementært forhold mellom de to generelle prinsippene: Den ene slår fast at barnets beste skal være målet, og den andre presenterer framgangsmåten for å nå dette målet, som består i å høre på barnet eller barna. Artikkel 3 kan faktisk ikke gjennomføres på korrekt vis uten at komponentene i artikkel 12 blir respektert. Likeledes forsterker artikkel 3 funksjonaliteten til artikkel 12, og gjør det enklere for barn å spille en viktig rolle i alle beslutningsprosesser som berører deres liv. Rettighetene har altså komplementære roller og må tolkes i overensstemmelse med hverandre.»

Tre dimensjoner

I generell kommentar nr. 14 om barnets beste er det lagt til grunn at artikkel 3 nr. 1 har tre dimensjoner.

For det første er det tale om en substansiell eller en konkret rettighet som består i at barn har rett til å få vurdert hva som er det beste for barnet. Dette skal vektlegges som et grunnleggende hensyn ved avveiningen mot andre interesser som gjør seg gjeldende i saken. Bestemmelsen har selvkraft, og kan påberopes direkte for den dømmende rett i en konkret sak.

For det andre gjelder prinsippet som et grunnleggende juridisk tolkningsprinsipp. Dette innebærer at det er den tolkningen som best ivaretar barnets beste, som skal legges til grunn når det oppstår flere tolkningsalternativer.

For det tredje er artikkel 3 nr. 1 en saksbehandlingsbestemmelse, en prosessuell garanti, hvor det ved beslutninger som omhandler barn, skal foretas en vurdering av mulige positive og negative konsekvenser for barnet.

Barnets beste som en prosessuell garanti

I generell kommentar nr. 14 sier barnekomiteen at for å sikre korrekt gjennomføring av barnets rett til å få hans eller hennes interesser ansett som et grunnleggende hensyn må noen barnevennlige prosedyremessige sikkerhetstiltak settes på plass og følges. Som sådant er begrepet barnets beste en prosedyreregulering.⁵⁴

Når avgjørelsesmyndigheten treffer et vedtak som berører barn, må det følge eksplisitt av begrunnelsen hvordan hensynet til barnets beste er vektlagt. Dette innebærer at vedtaket må klargjøre hvordan rettighetene er respektert, hvilke kriterier vedtaket bygger på, og hvordan de ulike hensynene er veid mot hverandre. Dersom prinsippet må vike for andre hensyn, må begrunnelsen redegjøre for dette og vise hvordan hensynet til barnets beste er vurdert opp mot de øvrige rettighetene.⁵⁵

For å sikre at barnets beste blir vektlagt som et grunnleggende hensyn, har barnekomiteen oppstilt noen prosessuelle garantier. Stater som har ratifisert Barnekonvensjonen, er underlagt et krav om å etablere formelle prosesser med strenge prosedyremessige sikkerhetstiltak. Komiteen legger til grunn at statene må «utvikle transparente [«åpne»] og objektive prosesser for alle vedtak fattet av lovgiver, dommere eller administrative myndigheter, spesielt i områder som direkte påvirker barnet eller barna».⁵⁶

Barnets rett til å gi uttrykk for sine egne synspunkter er også en prosessuell garanti. En viktig del av prosessen med å kartlegge hva som er barnets beste, er nettopp å kommunisere med barnet. Barnekomiteen har i sin generelle kommentar nr. 12 anbefalt at barnet får mulighet til å snakke med beslutningstaker direkte så langt det lar seg gjøre.⁵⁷ Men kommunikasjon bør også kunne foretas gjennom en representant i tilfeller hvor dette er nødvendig eller ønskelig fra barnets side. Representanten plikter å overføre barnets synspunkter nøyaktig. Komiteen trekker frem at det bør etableres en prosedyre for tilfeller hvor barnets syn er i konflikt med representantens syn.⁵⁸

En ytterligere prosessuell garanti er innhenting av faktum i forkant av behandlingen. Slik informasjonsinnhenting og den videre vurderingen av barnets beste bør foretas av fagfolk. I dette ligger det et krav om at innhenting av informasjon og vurderinger skal utføres av fagfolk som er opplært i for eksempel barnepsykologi, barns utvikling eller andre relevante utviklingsfelt, og at samtaler foregår i en barnevennlig og trygg atmosfære.⁵⁹

«Barn er en sammensatt gruppe, hvert barn har sine egne egenskaper og behov som bare kan vurderes tilstrekkelig av fagfolk som har kompetanse i saker knyttet til barn og unges utvikling. Dette er grunnen til at den formelle vurderingen skal utføres i en vennlig og trygg atmosfære av fagfolk som er opplært i blant annet barnepsykologi, barns utvikling og andre relevante menneskelige og sosiale utviklingsfelt, som

har erfaring med å jobbe med barn, og som vil vurdere informasjon mottatt på en objektiv måte. Så langt som mulig bør et tverrfaglig team av fagfolk være involvert i vurderingen av barnets beste.»⁶⁰

Informasjonsinnhenting vil være sentral for å kartlegge barnets situasjon og hva som er det beste for barnet i den enkelte sak. Hvordan denne forberedelsen foregår, vil variere fra sak til sak, men den kan for eksempel inneholde intervjuer av personer som står barnet nær. Denne forberedelsen bør ikke dras ut i tid, noe som kan begrunnes i at en prosess som vedvarer over en lengre tidsperiode, kan virke negativt for barnet. Komiteen har derfor presisert at forsinkelser i eller forlengede beslutningsprosesser har spesielt negative effekter på barn mens de utvikler seg.⁶¹ Det bør derfor fastsettes gode rutiner for tidsperioden, samt rutiner for gjennomgang av beslutninger i takt med barnets utvikling og behov. Det bør også sikres en prosess hvor barnet er utdelt juridisk representasjon, spesielt i tilfeller hvor barnet henvises til en administrativ eller rettslig prosess om dets interesser. Dette bør være i tillegg til barnets representant eller verge. På denne måten vil barnets rettssikkerhet ivaretas bedre, og den juridiske representanten vil kunne kontrollere at beslutninger er motivert, begrunnet og forklart gjennom hensynet til barnets beste som et grunnleggende hensyn.

I generell kommentar nr. 22 spesifiseres det at barnets beste-vurderinger i utlendingsaker bør (should) gjennomføres av et tverrfaglig team som er uavhengig av migrasjonsmyndighetene:

«(c) Ensure that all best-interests assessments and determinations developed and conducted give appropriate weight to fulfilling the rights of the child — in the short and long terms — in the decision-making processes affecting children; and ensure due process safeguards are established, including the right to free, qualified and independent legal representation. The best-interests assessment should be carried out by actors independent of the migration authorities in a multidisciplinary way, including a meaningful participation of authorities responsible for child protection and welfare and other relevant actors, such as parents, guardians and legal representatives, as well as the child»⁶²

Videre mener barnekomiteen at barnets beste-vurderingene skal ledes av «child protection authorities»:

«(j) Develop and put into practice, with regard to unaccompanied children and children with families, a best-interests determination procedure aimed at identifying and applying comprehensive, secure and sustainable solutions, including further integration and settlement in the country of current residence, repatriation to the country of origin or resettlement in a third country. Such solutions may include medium-

term options and ensuring that there are possibilities for children and families to gain access to secure residence status in the best interests of the child. Best-interest determination procedures should be guided by child protection authorities within child protection systems. Possible solutions and plans should be discussed and developed together with the child, in a child-friendly and sensitive manner, in accordance with Committee on the Rights of the Child general comment No. 12 (2009) on the right of the child to be heard.»⁶³

For å vise at barnets rett til å få sitt beste vurdert som et grunnleggende hensyn, må enhver beslutning om barnet eller barna være motivert, begrunnet og forklart. Dersom vedtaket avviker fra synspunktene til barnet, bør årsaken til det fremgå klart. Hvis den valgte løsningen unntaksvis ikke er til det beste for barnet, må begrunnelsen for dette fastsettes for å vise at barnets beste var et grunnleggende hensyn til tross for resultatet. Det er ikke tilstrekkelig å angi på generelt grunnlag at andre hensyn overstyrer det beste for barnet, alle hensyn må spesifiseres eksplisitt sett i forhold til den aktuelle saken, og grunnen til at de blir mer vektlagt i den aktuelle saken, skal forklares.⁶⁴

Barnekomiteen sier også at statene bør etablere mekanismer innenfor deres juridiske systemer for å anke eller revidere beslutninger om barn når en beslutning synes å ikke ha vært i samsvar med gjeldende prosedyre for å vurdere og fastsette barnets eller barnas beste. Det skal alltid være mulighet til å be om en gjennomgåelse eller å anke en slik beslutning på nasjonalt nivå. Mekanismer bør gjøres kjent for barnet og være tilgjengelig for ham eller henne direkte, eller ved hans eller hennes juridiske representant.⁶⁵

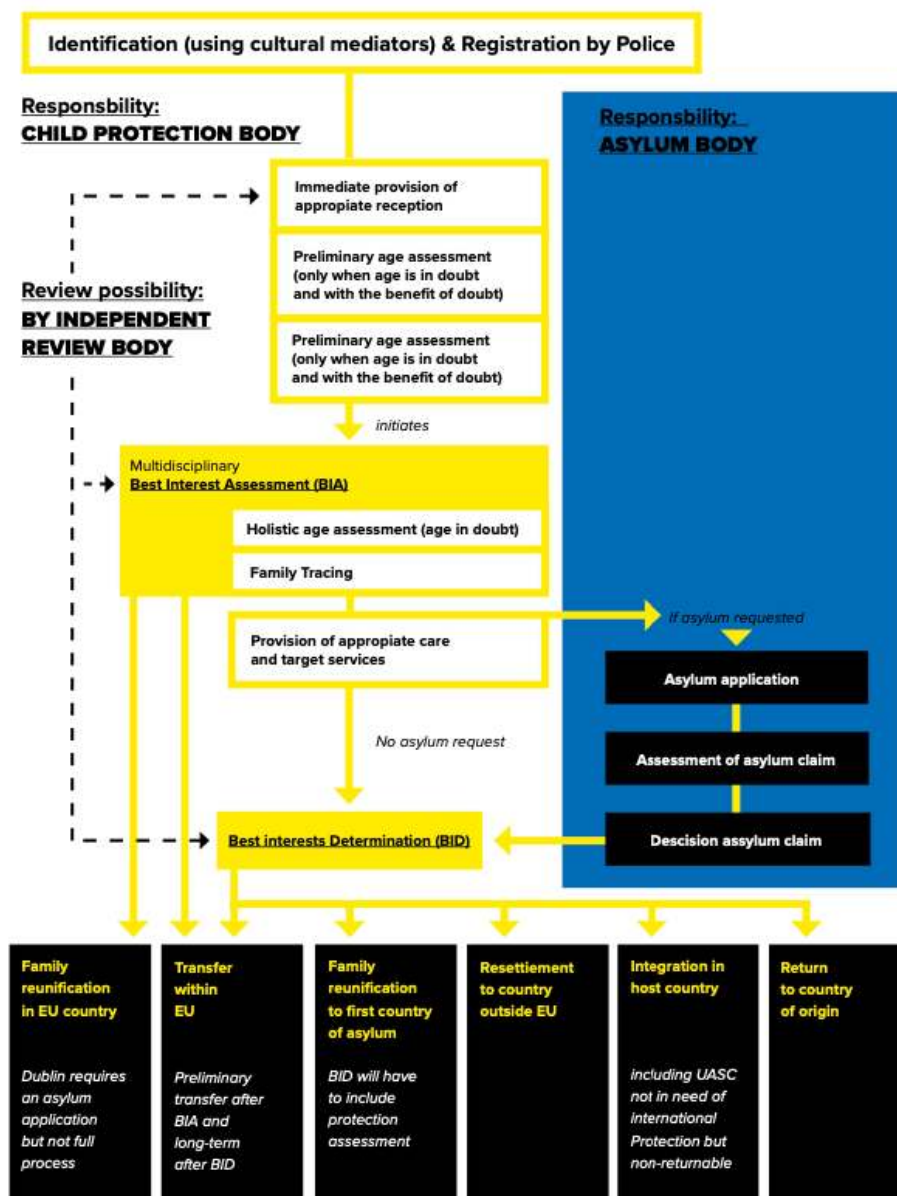
Barnekomiteen krever ikke at barnets beste-vurderinger tar spesifikke former, men heller at de respekterer de ovennevnte prosessuelle kravene og viser tydelig hvordan de vurderer og bestemmer barnets beste.

1.8 INTERNASJONALE RETNINGSLINJER

FNs retningslinjer om høring av barn i saker om beskyttelse fremkommer i flere ulike dokumenter. Under vil vi kort presentere et par av disse. Ifølge både forarbeidene til utlendingsloven og rettspraksis skal anbefalingene og tolkningsuttalelsene til særlig UNHCR tillegges stor vekt.⁶⁶ I tillegg til retningslinjene fra FN, har Europarådet utarbeidet en veileder for child friendly justice som også gir viktig veiledning for høring av barn i utlendingsaker. Den er ikke juridisk bindende, men regnes som soft law.

Rapporten «The Way Forward - to Strengthened Policies and Practices for Unaccompanied and Separated Children in Europe» (2017)⁶⁷ av UNHCR, UNICEF og IRC presenterer funn og anbefalinger fra en omfattende høringsprosess med det mål å foreslå en helhetlig og effektiv prosess for enslige mindreårige asylsøkere i tråd med FN's barnekonvensjon og hensynet til barnets beste.

PROCEDURES FOR UASC

Rapporten kommer med en rekke konkrete anbefalinger. Rapporten løfter viktigheten av at barna opplever trygghet og tillitt for å få på plass en effektiv og god prosess.

«Children feel scared and lonely while often being under severe pressure from smugglers and/or their family in their country of origin. Practitioners and UASC have therefore highlighted the centrality of trust for an effective and protective response. Every step of the response, from the identification, registration, prevention of uncontrolled onward movement and family tracing, to the implementation of a durable solution greatly depends on the existence or ability to build a trust relationship with the child.»

Grafen over viser den foreslåtte generelle prosedyren for enslige mindreårige asylsøkere.

UNHCRs retningslinjer «2021 UNHCR best interests procedure guidelines: assessing and determining the best interest of the child»⁶⁸ gjelder både enslige mindreårige og barn i familie. Retningslinjene erstatter både UNHCRs

retningslinjer fra 2008 og «Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines» fra 2011.

Når det gjelder prosessen for å vurdere et barns beskyttelsesbehov (refugee status determination), understreker retningslinjene at hvordan asylintervju gjennomføres, bør bero på en konkret vurdering av barnets beste, og at generelt bør følgende hensyn tas:

«The RSD procedure must consider the best interests of the child and be child-friendly in accordance with the child's age, maturity and specific needs. This includes ensuring: that staff who deal with children are trained; the provision of child-friendly information; the presence of a supportive adult or guardian; independent legal representation; adapted deadlines and appeals processes where necessary; an assessment of whether a child can be interviewed, etc. It is also important to ensure that the child's views are sought throughout the RSD process, and that any information regarding the child respects confidentiality.»

DEL 2: HØRING AV BARN I SAKER OM BESKYTTELSE: REGELVERK OG PRAKSIS

Dette kapitlet inneholder en gjennomgang av regelverket for høring av barn i saker om beskyttelse nedfelt i utlendingsloven og tilhørende forskrift og retningslinjer. Kapitlet inneholder også en kort beskrivelse av dagens praksis og nyere tiltak og endringer som er gjort i utlendingsforvaltningen for å styrke den barnefaglige kompetansen.

2.1 UTLENDINGSLOVEN OG UTLENDINGSFORSKRIFTEN

Utlendingsloven med tilhørende forskrift og retningslinjer regulerer høring av barn i saker om beskyttelse. Utgangspunktet for utlendingers rett til å uttale seg i utlendingsforvaltningen følger av utlendingsloven § 81.

Etter utlendingsloven § 81 første ledd har utlendinger en rett til å uttale seg i saker etter §§ 28 og 73, samt i saker om bortvisning, utvisning, tilbakekall av gitt tillatelse eller tilbakekall av oppholdsdokumenter, jf. § 120 annet ledd. «Utlendinger» er legaldefinert i § 5 som enhver som ikke er norske statsborgere. Etter § 81 jf. § 5 er barn, så vel som voksne, omfattet såfremt saken omhandler en av sakstypene oppgitt i bestemmelsen.

Dersom vilkårene er oppfylt, skal utlendingsmyndighetene sørge for at utlendingen får mulighet til å fremlegge sine synspunkter på et språk som utlendingen kan kommunisere forsvarlig på. Utlendingsforvaltningen er dermed pliktsubjektet og skal sørge for at utlendingers rett til å uttale seg er ivarettatt.

Etter utlendingsloven § 81 tredje ledd fremgår det at dersom barnet ønsker det og det er nødvendig for å ivareta barnets rett til å bli hørt, kan det organet som forbereder eller avgjør saken, beslutte at det skal gjennomføres en samtale med barnet selv om foreldrene ikke samtykker. Tilsvarende kan det besluttes at det skal gjennomføres en samtale med barnet uten at foreldrene tillates å være til stede. Det fjerde leddet i § 81 sier at dersom det besluttes å gjennomføre en samtale med barnet uten at foreldrene tillates å være til stede, så skal barnet ha med seg en setteverge, eller annen fullmektig.

Utlendingsforskriften og høring av barn i saker om beskyttelse

I utlendingsloven § 81 annet ledd er det fastsatt at det skal gis regler i forskrift om barns rett til å bli hørt, og

slike regler er gitt i utlendingsforskriften §§ 17-3 til 17-5. Utlendingsforskriften inneholder en generell regel om høring av barn i § 17-3 og tre spesielle regler. For enslige mindreårige asylsøkere anvendes utlendingsforskriften § 17-2 og § 17-4. Barnesamtalen for høring av medfølgende barn ved søknad om beskyttelse reguleres i § 17-4, mens høring av barn i saker om familieinnvandring reguleres i § 17-5. Siden kartleggingens tema er avgrenset til asylinter- vjuer og barnesamtaler, vil det følgende være avgrenset mot høring av barn i familieinnvandring.

I forskriften § 17-3 er det fastsatt at barn som har fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å bli hørt før det treffes avgjørelse i saker som vedrører dem etter utlendingsloven.

Med formuleringen «barn» siktes det til personer under den norske myndighetsgrensen på 18 år, jf. vergemålsloven⁶⁹ § 2 første ledd bokstav b. Barnet må ha fylt 7 år for at det skal ha en ufravikelig rett til å uttale seg, jf. utlendingsforskriften § 17-3 første ledd. Men også yngre barn (altså barn under 7 år) skal informeres og gis anledning til å bli hørt dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter. Unntak fra denne regelen er gitt for medfølgende barn i asylsaker der det «anses åpenbart unødvendig», jf. forskriften § 17-4 annet ledd. Forskriften gir ikke videre beskrivelse for når det vil anses som åpenbart unødvendig.

Utlendingsforskriften § 17-3 gir ikke konkrete føringer for hva barnet skal høres om, utover at det er tale om saker som «vedrører» barnet. Formuleringen «vedrører barnet» tilsier at barnet skal høres i saker som omhandler dem direkte, og i saker som angår/berører dem uten at det omhandler dem direkte, jf. barnekomiteens generelle kommentar nr. 12. Heller ikke utlendingsforskriften § 17-2 gir noen særlige føringer for hva den enslige mindreårige asylsøkeren skal uttale seg om.

UTLENDINGSLOVEN § 81

I saker etter §§ 28 og 73, samt i saker om bortvisning, utvisning, tilbakekall av gitt tillatelse eller tilbakekall av oppholdsdokument, jf. § 120 annet ledd, skal utlendingsmyndighetene sørge for at utlendingen får mulighet til å fremlegge sine synspunkter på et språk utlendingen kan kommunisere forsvarlig på. Dette skal skje så snart som mulig, og under enhver omstendighet før det treffes vedtak i saken. Det skal legges til rette for utlendinger med spesielle behov. Kongen kan gi nærmere regler i forskrift.

Kongen skal gi regler i forskrift om barns rett til å bli hørt i saker som vedrører det etter utlendingsloven, jf. forvaltningsloven § 17 første ledd og barnekonvensjonen artikkel 12.

Dersom barnet ønsker det og det er nødvendig for å ivareta barnets rett til å bli hørt, kan det organet som forbereder eller avgjør saken, beslutte at det skal gjennomføres en samtale med barnet selv om foreldrene ikke samtykker. Tilsvarende kan det besluttes at det skal gjennomføres en samtale med barnet uten at foreldrene tillates å være til stede.

I tilfeller hvor det gjennomføres en samtale med barnet i Norge uten at foreldrene tillates å være til stede, jf. tredje ledd, skal det oppnevnes en setteverge for barnet, med mindre barnet har en annen fullmektig som er til stede.

Beslutning etter tredje ledd kan ikke påklages.

Formålet med intervjuet med enslige mindreårige er imidlertid at saken blir mest mulig opplyst, jf. forskriften § 17-2. I dette ligger det at intervjueren må stille spørsmål som kartlegger søkerens livssituasjon. Søkeren må gis anledning til å forklare seg med egne ord, og intervjueren skal så langt det er mulig, forsøke å avklare motstridende opplysninger, jf. femte ledd. Når det gjelder medfølgende barn, står det i forskriften § 17-4 at samtalen formål er å belyse barnets situasjon og klarlegge om barnet kan ha et selvstendig asylgrunnlag. Mens «den totale livssituasjonen til medfølgende barn skal klarlegges under intervjuet av foreldrene», jf. § 17-4 første ledd.

Barnet skal høres «før det treffes avgjørelse» i saken vedrørende barnet, jf. utlendingsforskriften § 17-3 første ledd. Formuleringen gir ikke føringer for når konkret i saken barnet skal uttale seg, såfremt det skjer før det er truffet en «avgjørelse». Videre skal asylintervjuet med enslige mindreårige foretas «snarest mulig», jf. utlendingsforskriften 17-2 første ledd første punktum. Ordlyden tilsier at høringen skal skje så fort som mulig, men den oppstiller ikke noen øvrige rammer for tidspunktet. Sett i sammenheng med forskriften § 17-3 skal asylintervjuet uansett skje før det treffes en avgjørelse i saken. Etter forskriften § 17-4 skal asylintervjuet så vidt det er mulig gjennomføres innen 14 dager etter at søknaden er fremsatt for asylsøkere under 18 år som har kommet til riket uten foreldre eller andre som utøver foreldreansvar, altså barn som er enslige mindreårige asylsøkere. Utgangspunktet er derfor at barnet skal få uttale seg innen 14 dager, dersom dette er mulig. Unntaket fra 14-dagersregelen gjelder dersom det er behov for aldersundersøkelse for å klarlegge søkerens alder. Hvor mye fristen kan utvides i disse tilfellene, er ikke angitt i lovteksten.

Utlendingsforskriften § 17-4 legger ikke konkrete føringer for hvordan høring av barn i saker om beskyttelse skal gjennomføres, utenom at enslige mindreårige alltid skal ha en representant til stede under samtalen, jf. § 17-4 tredje ledd første punktum.

Utlendingsforskriften § 17-3, som oppstiller generelle krav for barnets rett til å bli hørt, legger imidlertid til grunn at høringen kan skje direkte muntlig eller skriftlig eller indirekte gjennom foreldre, representant eller andre som kan uttale seg på vegne av barnet. Videre står det at på hvilken måte barnet skal høres, må vurderes ut fra sakens art og søknadssituasjonen. Videre følger det av forskriften § 17-3 annet ledd at Utlendingsdirektoratet gir utfyllende retningslinjer om hvordan barnets uttalerett skal gjennomføres, tilpasset de ulike sakstyper og søknadssituasjoner.

Videre oppstiller utlendingsforskriften § 17-2, som anvendes for enslige mindreårige, enkelte krav til gjennomføring av asylintervjuet. Utlendingsdirektoratet skal klarlegge om søkeren ut fra grunnlaget for asylsøknaden eller ut fra livssituasjonen har særlige behov under intervjusituasjonen. Mer konkret står det at kvinner skal spørres om de ønsker at intervjuer og tolk skal være kvinner. Slike

ønsker, og andre særskilte behov, skal etterkommes så langt det er praktisk mulig. Det står også at det skal tilkalles tolk med mindre søkeren og den som skal foreta intervjuet, kan kommunisere forsvarlig på et felles språk.

UTLENDINGSFORSKRIFTEN § 17-2. ASYLINTERVJU

Med mindre søkeren blir bortvist til et første asylland eller land som deltar i Dublinsamarbeidet, jf. lovens § 32 fjerde ledd, skal asylintervju foretas snarest mulig.

Asylsøkere over 18 år skal intervjues atskilt. Søkerens ektefelle eller samboer bør som regel intervjues, selv om vedkommende ikke søker beskyttelse.

Intervjuet skal tilrettelegges på en måte som sikrer at saken blir best mulig opplyst. Utlendingsdirektoratet skal klarlegge om søkeren ut fra grunnlaget for asylsøknaden eller ut fra livssituasjonen, har særlige behov under intervjusituasjonen. Kvinner skal spørres om de ønsker at intervjuer og tolk skal være kvinner. Slike ønsker, og andre særskilte behov, skal etterkommes så langt det er praktisk mulig.

Med mindre søkeren og den som skal foreta intervjuet kan kommunisere forsvarlig på et felles språk, skal tolk tilkalles. Søkeren skal opplyses om tolkens rolle under asylintervjuet og at tolken har taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 flg. Det skal også opplyses om at overtredelse av taushetsplikten kan medføre straffansvar etter straffeloven § 209.

Før intervjuet tar til, skal søkeren oppfordres til å forklare seg sannferdig og fullstendig, og orienteres om at uriktige opplysninger eller fortielse av forhold av vesentlig betydning vil bli tillagt vekt ved avgjørelsen. Det skal videre opplyses om at det er forbundet med straffansvar å gi vesentlig uriktige eller åpenbart villedende opplysninger, jf. lovens § 108 første ledd bokstav c. Søkeren skal gjøres kjent med at de opplysninger som gis under intervjuet, vil danne grunnlag for avgjørelsen av søknaden, sammen med andre relevante opplysninger i saken.

Søkeren skal gis anledning til å forklare seg med egne ord. Intervjueren skal så langt det er mulig avklare motstridende opplysninger.

Det kan tas lyd- og bildeopptak av samtaler med asylsøkeren. Asylsøkeren skal orienteres om at det tas slike opptak.

UTLENDINGSFORSKRIFTEN § 17-3. HØRING AV BARN

Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å bli hørt før det treffes avgjørelse i saker som vedrører dem etter utlendingsloven.

Barnet kan høres muntlig eller skriftlig eller gjennom foreldre, representant eller andre som kan uttale seg på vegne av barnet. På hvilken måte barnet skal høres, må vurderes ut fra sakens art og søknadssituasjonen. Utlendingsdirektoratet gir utfyllende retningslinjer om hvordan barnets uttalerett skal gjennomføres, tilpasset de ulike sakstyper og søknadssituasjoner.

Barnets syn skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

UTLENDINGSFORSKRIFTEN § 17-4. SAMTALE MED BARN I ASYLSAKER

Den totale livssituasjonen til medfølgende barn skal klarlegges under intervjuet av foreldrene.

I asylsaker skal det gjennomføres en samtale med medfølgende barn over 7 år, med mindre barnet selv ikke ønsker det, eller det anses åpenbart unødvendig. Det kan også gjennomføres egen samtale med barn under 7 år som er i stand til å danne seg egne synspunkter, og som skal gis anledning til å bli hørt etter § 17-3. Samtalens formål er å belyse barnets situasjon og klarlegge om barnet kan ha et selvstendig asylgrunnlag.

Asylsøker under 18 år som er kommet til riket uten foreldre eller andre som utøver foreldreansvar, skal alltid ha representant eller fullmektig til stede under samtalen. Samtalen skal så vidt mulig gjennomføres innen 14 dager etter at søknaden er fremsatt, med mindre det er behov for aldersundersøkelse for å klarlegge søkerens alder.

Opplysninger barnet gir under samtalen etter annet eller tredje ledd, skal nedtegnes skriftlig.

2.2 RETNINGSLINJER

Utlendingsmyndighetene har flere retningslinjer som gir veiledning for høring av barn i saker om beskyttelse. Under følger en kort presentasjon av noen av disse.

Retningslinjer for høring av barn i saker om beskyttelse

UDI har gitt retningslinjer for høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse,⁷⁰ men har ikke en offentlig tilgjengelig veileder eller retningslinjer for asylintervju med enslige mindreårige. UDI opplyser imidlertid at de har en intern veileder for intervju i søknader om beskyttelse fra enslige mindreårige asylsøkere fra Afghanistan.⁷¹

Retningslinjene før høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse inneholder informasjon om formålet med å høre barn, hvem som skal høres, og om varsling ved forhold som gjør at intervjueren skal eskalere saken eller dele informasjon til for eksempel mottak, barnevernstjenesten, helse eller politi, og om foreldrenes innsynsrett.

I retningslinjene står det at formålet med samtalen med medfølgende barn er å få frem opplysninger som er vesentlige for vurdering av barnets behov for beskyttelse og hans/hennes totale livssituasjon.

Retningslinjene gir føringer for hvordan barnesamtalen skal gjennomføres, blant annet skal saksbehandleren ta hensyn til om barnet har særlige behov for individuell tilrettelegging under samtalen, og intensjonene med samtalen skal formidles.

Samtalen skal gjennomføres i tråd med prinsipper for nøyaktig og pålitelig informasjonsinnsamling. Det skal tilrettelegges for at barnet får fortelle mest mulig fritt innenfor fokuserte tema. Dersom det under samtalen fremkommer opplysninger om at barnet har et eget beskyttelsesbehov, skal dette følges opp. Samtalen skal ikke ha til formål å kontrollere eller etterprøve de opplysningene foreldrene har gitt under sine asylintervjuer.

I henhold til retningslinjene skal samtalen med medfølgende barn settes opp enten på en egen dag eller på samme dag som foreldrene. Videre står det at saksbehandleren må være oppmerksom på at det kan være behov for mer enn én samtale. Barn er spesielt sårbare, og barn som har opplevd mye, kan trenge den tryggheten som kan komme i å møte en saksbehandler igjen. I saker der man ser at det er behov for det, skal det gjennomføres en fortsettelsessamtale.

Det fremkommer også av retningslinjene at saksbehandleren skal ta hensyn til om barnet i kraft av sitt asylgrunnlag, eller ut fra sin livssituasjon, har særlige behov for individuell tilrettelegging under samtalen. Det står videre at saksbehandleren også skal påse at samtalen er tilrettelagt i forhold til barnets kognitive og emosjonelle nivå.

Videre må saksbehandleren være oppmerksom på at samtalen kan resultere i reaksjoner hos barnet som det er nødvendig å følge opp. Saksbehandleren er derfor ansvarlig for at mottaket blir informert om at barnet kan ha behov for oppfølging etter samtalen. For barn som har opplevd traumer, skal det ved behov også henvises til hjelpeapparatet. I retningslinjene vises det også til UDI 2014-015 om opplysningsplikt til barnevernet.

Kvalitetsstandard for asylintervjuer

I retningslinjene for høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse står det at «Et asylintervju skal gjennomføres i tråd med gjeldende krav til (UDI 2019-015V1 Kvalitetsstandard for asylintervjuer). Standardene er et styringsverktøy i UDI og viser hva saksbehandlingen kan bli målt på i ettertid, og synliggjør hvilke egenskaper UDIs saksbehandling må ha for å være tilstrekkelig god. Standardene gjelder gjennomføring av intervjuet, inkludert forberedelser, innhenting av informasjon og avsluttende prosedyrer.⁷²

Retningslinjer for å identifisere og følge opp grupper med særskilte behov

I tillegg er det utarbeidet flere veiledere, med tilhørende tiltakskort, som gir råd om identifisering, høring og oppfølging av personer fra ulike grupper med særskilte behov, inkludert:

- kjønnsrelatert forfølgelse (UDI 2018-004 Seksuell orientering og kjønnsidentitet i søknader om beskyttelse)
- mindreårige utsatt for kjønnslemlestelse (UDI 2015-011 Kjønnslemlestelse i søknader om beskyttelse fra mindreårige asylsøkere)
- tvangsekteskap, annen vold i nære relasjoner eller barneekteskap (UDI 2015-007 tvang, vold og barneekteskap i søknader om beskyttelse)
- menneskehandel (UDI 2014-031 Ofre for menneskehandel i søknader om beskyttelse)
- I tillegg til UDI 2013-011V4 Tiltakskort – Fysisk og psykisk sykdom.⁷³ En veiledning til hvordan intervjuere i Asylavdelingen skal håndtere søkere med alvorlige fysiske eller psykiske helseproblemer.

UDI har også egen retningslinje som utdyper den enkelte saksbehandlers opplysningsplikt til barnevernet UDI 2014-015 (udiregelverk.no).⁷⁴

Særskilt om identifisering og oppfølging av torturutsatte

Det finnes ikke noen egen veileder for identifisering og høring av torturutsatte. Men Fafo har nylig lansert rapporten «Torturutsatte i den norske asylprosessen»⁷⁵, på oppdrag for UDI. Prosjektets mål er å få en utredning av UDIs forpliktelser og anbefalt praksis overfor torturutsatte i asylprosedyren. Ifølge UDI vil rapporten hjelpe dem i arbeidet med å lage nye retningslinjer eventuelt tiltakskort for torturutsatte.⁷⁶

Retningslinjer for intervjuemetoden

UDI har videre retningslinjer for intervjuemetoden.⁷⁷ Det følger av retningslinjene at den strukturerte intervjuemetoden UDI benytter, inneholder 8 faser, som er basert på Gamst og Langballes dialogiske samtalem metode (DCM). De 8 fasene er 1) forberedelse, 2) kontaktetablering, 3) innledende prosedyrer, 4) introduksjon til tema, 5) fri fortelling, 6) temasondering, 7) avslutning, 8) evaluering. Videre står det i retningslinjene at tilsvarende strukturerte intervjuemetoder benyttes blant annet i barnevernet, politiavhør og dommeravhør.⁷⁸

Retningslinjer for ansatte på regionkontorene og mottak om identifisering og oppfølging av sårbare

For ansatte på regionkontorene og i mottak har UDI utarbeidet egne retningslinjer, blant annet retningslinjer om identifisering og oppfølging av sårbare i mottak.⁷⁹ Retningslinjene gir informasjon om identifisering og oppfølging av beboere i mottak som kan være utsatt for menneskehandel, vold i nære relasjoner eller barneekteskap. Vold i nære relasjoner omfatter også tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I retningslinjene fremkommer det at identifisering av utsatte er nødvendig for å kunne gi oppfølging i Norge. Formålet med oppfølgingen er tredelt: tilrettelegge for et trygt botilbud, bidra til at ofre mottar nødvendig bistand fra andre instanser, og gi informasjon til Asylavdelingen (ASA) for å bidra til tilrettelagt asylprosedyre, og til at utlendingsaken blir tilstrekkelig opplyst.

I retningslinjene står det også at ansatte på mottak skal avklare om beboere som har gitt informasjon om utnyttning, vold eller barneekteskap, har meldt dette til den instansen som behandler asylsaken (Asylavdelingen i UDI eller UNE). Hvis ikke skal de spørre beboeren eller representanten/vergen (når vedkommende er under 18 år) om samtykke til at mottaket bistår med å gi informasjonen til de som har ansvar for asylsaken. Dersom bekymringen knytter seg til observasjoner på mottaket, er det ikke nødvendig med samtykke for å gi opplysningene til UDI.

Varslingsrutiner mellom UDI og asylmottak ved alvorlige hendelser er nedfelt i UDI 2017-005 (udiregelverk.no).

Interne ressurser og veiledning

I tillegg til de eksterne retningslinjene har UDI ulike interne faglige digitale arbeidsrom som gir kompetanse og veiledning til saksbehandlere. UDI har blant annet et eget arbeidsrom for barnefaglig kompetanse, der blant annet en juridisk veileder i «Barnets beste i utlendingsrettslige saker» ligger, som er utviklet i samarbeid med flere universitet. Det er også et eget digitalt arbeidsrom som gir informasjon og veiledning om samtaler med barn (i asylsaker). Her kan saksbehandlere finne informasjon om det rettslige grunnlaget for høring av barn, og få konkret veiledning i de ulike fasene for gjennomføring av samtaler med barn. Saksbehandlere kan også få veiledning gjennom filmer for de ulike fasene, som ligger tilgjengelig samme sted. Det er også relevant veiledning i hvordan

man kan innhente informasjon fra foreldre om barnet, om gjennomføring av samtaler med barn etter vedtak (vedtakssamtale) og veiledning om plikten til å melde fra til politiet og/eller barnevernstjenesten.⁸⁰

2.3 BESKRIVELSE AV ASYLPROSESSEN FOR BARN

Følgende etater er sentrale i asylprosessen: Politiets utlendingsenhet (PU), Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE).

PU er underlagt Politidirektoratet og har ansvar for å registrere asylsøkere, undersøke asylsøkernes reiseruter, fastslå identitet og forberede og iverksette endelige avslag i asylsaker.⁸¹ PU er UDIs saksforberedende organ, og har i forbindelse med asylregistreringen ansvar for å sette riktig prosedyrekode i Datasystemet for utlendings- og flyktningssaker (DUF). Prosedyrekoden legger grunnlaget for UDIs differensiering av de ulike sakstypene. PU foretar en registreringsamtale med alle enslige mindreårige asylsøkere, og alle barn som kommer med familie, skal få tilbud om samtale med politiet.⁸² Registreringen hos PU danner blant annet grunnlag for UDIs differensierte asylsaksbehandling, for booking av asylintervju og for eventuell overføring av beskyttelsessak til et annet ansvarlig medlemsland i Dublinsamarbeidet. Hovedregelen er at barnet gjennomfører et asylintervju hos UDI, men for enkelte søknader gjøres det kun en utvidet registrering før vedtak.⁸³

UDI er den sentrale etaten i utlendingsforvaltningen, og skal iverksette regjeringens innvandrings- og flyktningpolitikk. UDI behandler søknader om asyl og oppholds- og arbeidstillatelser.⁸⁴

UNE er klageinstansen for utlendings saker og statsborger saker og behandler klager på UDI-vedtak etter utlendingsloven, utlendingsforskriften og statsborgerloven. UNE ble opprettet som et uavhengig kontroll- og håndhevingsorgan som administrativt hører inn under Justis- og beredskapsdepartementet.

Ved avgjørelsen av en asylsak skal utlendingsforvaltningen ta stilling til om vilkårene i utlendingsloven § 28 er oppfylt. Det skal vurderes om asylsøkeren har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, og er ute av stand til, eller på grunn av slik frykt er uvillig til, å påberope seg sitt hjemlands beskyttelse, eller står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. Vilårene svarer til Flyktningkonvensjonens artikkel 1A. I tillegg skal det tas stilling til om det kan innvilges opphold etter utlendingsloven § 38 (sterke menneskelige hensyn). Ved vurdering av opphold etter § 28 følger det av tredje ledd at det skal tas hensyn til om søkeren er barn. Ved vurdering om opphold etter § 38 følger det av tredje ledd at barnets beste vil være et grunnleggende hensyn.

Landinfo

Landinfo er utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon. Landinfo er administrativt underlagt UDI. Enheten er imidlertid faglig uavhengig, og kan ikke instrueres i faglige spørsmål av ansvarlig departement, UDI eller UNE.

Aldersundersøkelse

Dersom UDI tviler på at en enslig mindreårig asylsøker har oppgitt riktig alder, får han/hun tilbud om aldersundersøkelse. Aldersundersøkelsen består av to deler, røntgenbilde av hånd og av tenner.

Botilbudet under asylprosessen

Enslige søkere mellom 15 og 18 år skal etter registrering hos politiet få plass på et transittmottak i påvente av den videre saksgangen. UDI har omsorgsansvar for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år, men det daglige omsorgsansvaret har UDI delegert til mottakene.⁸⁵ Etter asylintervjuet vil søkere mellom 15 og 18 år sendes fra transittmottak til ordinært mottak.

Enslige mindreårige under 15 år skal bli tilbudt plass på et omsorgssenter. Bufetat har omsorgsansvaret for denne gruppen barn, og omsorgssentrene utøver den daglige omsorgen for barna. Omsorgstilbudet er regulert i barnevernloven.⁸⁶

Barnefamilier innkvarteres på Nasjonalt ankomstsenter i Råde kommune i Viken. Ankomstsenteret ble opprettet i 2016. Her bor barnefamilier og andre voksne asylsøkere de første dagene i Norge. Fra og med høsten 2020 var planen at 70 prosent av asylprosessen i asylsaker skal gjennomføres og behandles på ankomstsenteret innen 21 dager, og at barnefamilier og andre voksne skal bo på senteret mens saken behandles, i inntil 21 dager. Men på grunn av covid-19 og smittevernsituasjonen i 2020 og 2021 har iverksettingen av 21-dagersmålet blitt utsatt, og det er først ved årsskiftet 2021/22 det vil komme i gang. I saker som ikke behandles innen 21 dager, vil UDI i Oslo fortsette saksbehandlingen, mens asylsøkeren blir tildelt plass på et transitt- eller asylmottak et annet sted i landet. Det samme gjelder dersom en asylsøker får avslag på søknaden, men får tillatelse til å bli i Norge mens Utlendingsnemnda (UNE) behandler klagen.

Hvem har ansvar for å gjennomføre asylintervjuet og barnesamtalen?

Det er saksbehandlere i UDI som gjennomfører asylintervjuet med enslige mindreårige og barnesamtalen med barn i familie.

UDI er under en intern omorganisering. Per mars 2021 var det Asylavdelingen som hadde ansvaret for å gjennomføre asylintervju med voksne og barnesamtaler med barn i familie i forbindelse med behandling av søknad om beskyttelse. Enheten som tidligere het Barnefaglig enhet (BFE) og hadde et hovedansvar for enslige mindreårige, het per mars 2021 Asylenhet A2 og behandler i

dag mange ulike beskyttelsessaker. Enheten har fortsatt et særskilt fagansvar for enslige mindreårige. Tilknyttet denne enheten har UDI en barnefaglig intervjukoordinator. Barnefaglig intervjukoordinator har blant annet ansvar for opplæring i samtaler med barn, veiledning og oppfølging av saksbehandlere i UDI som intervjuer barn.⁸⁷ Det er også en egen asylenhet (A1) på Nasjonalt ankomstsenter i Råde som vil gjennomføre asylintervju der. Asylenheten A3 gjennomfører også samtaler med barn i de beskyttelsessakene de har ansvaret for.⁸⁸

Ifølge UDI vil «Ny organisering vil etter planen først være endelig den 1. januar 2022. UDI jobber nå med organisering av fagarbeidet i UDI generelt og i beskyttelsessaker spesielt, herunder høring av barn i disse sakene. Hvordan organiseringen av det barnefaglige arbeidet vil bli er ikke ennå fullt ut tatt stilling til. Det er avklart at ansvar for asylsøknader fra enslige mindreårige vil, som før, tillegges et leveranseteam (tidligere enhet). Det vil videre fortsatt være en overordnet koordinator for UDIs barnefaglige arbeid, samt et barnefaglig nettverk på tvers av de ulike fagområdene».⁸⁹

Hvor gjennomføres asylintervjuet og barnesamtalen?

Frem til nylig har høring av barn i saker om beskyttelse som hovedregel blitt gjennomført i UDIs lokaler i Oslo. Dette gjelder både barn i familie og enslige mindreårige. Unntaket er enslige mindreårige under 12 år, da skal intervjuet som hovedregel skje på omsorgssenteret hvor barnet bor.⁹⁰

Fremover er intensjonen at de fleste intervjuene/barnesamtalene vil foregå på Nasjonalt ankomstsenter. Som nevnt over er målet at 70 prosent av asylprosessen i asylsakene skal gjennomføres og behandles i Råde, dette gjelder også for barn i familie og enslige mindreårige. Samlokalisering av PUs og UDIs saksbehandlere i Nasjonalt ankomstsenter ble offisielt gjennomført høsten 2020. Grunnet covid-19 og smittevernsituasjonen i 2020 og våren 2021 har samlokaliseringen imidlertid hatt liten effekt til nå. PU er fysisk til stede i ankomstsenteret, og asylregistrering skjer på ankomstsenteret, men under koronapandemien ble de fleste intervjuer gjennomført via Skype, og noen i UDIs kontorer i Oslo.

Både venterom og intervjurom på UDIs kontorer i Oslo har hatt typisk kontorpreg og har ikke vært barnevennlig tilrettelagt. UDI har imidlertid nylig flyttet hovedkontoret i Oslo, og ifølge UDI vil de nye lokalene ha mer tilrettelagte intervjurom for barn.

Veiledning og rettshjelp i forbindelse med intervjuet og barnesamtalen

Representant til enslige mindreårige

Ved gjennomføring av et asylintervju har enslige mindreårige rett på en representant. Representantens rolle er regulert i utlendingsloven kapittel 11 A. En representant

skal blant annet ivareta den mindreåriges interesser i asylsaken og i eventuelle andre pågående saker, og delta på alle samtaler som den mindreårige har med utlendingsmyndighetene i anledning asylsaken, og sikre at barnets beste blir vurdert, og at barnet blir hørt. Representanten har ikke ansvaret for den mindreåriges forsørgelse og daglige omsorg, men skal påse at den mindreårige får forsvarlig omsorg, tilstrekkelig helsehjelp og skolegang.⁹¹

En UDI-initiert studie om representantrollen gjennomføres i 2021.

Fri rettshjelp

Enslige mindreårige har rett til tre timer fri rettshjelp fra en advokat i forbindelse med behandling av asylsaken i første instans (UDI). Utlendingsforskriften § 17–18 sier at fritt rettsråd skal gis i «rimelig tid» før UDI fatter vedtak i saken, uten at nærmere tidspunkt for når denne retten inntreffer, er spesifisert. Advokaten må imidlertid gis tilstrekkelig med tid til å kunne sette seg inn i saken før UDI fatter vedtak.

Barnefamilier har ikke rett på fri rettshjelp fra en advokat i forbindelse med behandling av asylsaken i første instans, men har rett på advokat dersom de får avslag på søknaden.

NOAS' informasjons- og veiledningsprogram

NOAS har siden 2004 hatt ansvar for informasjons- og veiledningsprogrammet for nyankomne asylsøkere, på oppdrag fra Utlendingsdirektoratet. Barn i familie og enslige mindreårige mellom 15 og 18 år får tilbud om veiledning fra NOAS. NOAS gir informasjon og veiledning om asylprosessen, med særlig vekt på forberedelse til asylintervjuet.

Informasjonen består av en informasjonsfilm og en individuell samtale med en av NOAS' ansatte. Asylsøkeren får her en oversikt over asylprosessen, rettigheter og plikter.

NOAS gir informasjon til barnefamilier på det nasjonale ankomstsenteret, hvor de har kontor, og enslige mindreårige mellom 15 og 18 år på Mysebu transittmottak for enslige mindreårige.⁹²

NOAS informerer også om medfølgende barns rett til å bli hørt i forbindelse med realitetsbehandling hos UDI. NOAS fyller ut et skjema der de viderefremidler barnets ønske til UDI.⁹³

2.4 STYRKET BARNEFAGLIG KOMPETANSE I UTLENDINGSFORVALTNINGEN

I 2017 og 2018 fikk UDI, PU og UNE tildelt øremerkede midler til styrket barnefaglig kompetanse i hele asylkjeden. Midlene ble videreført for 2019 og 2020 for å bidra til styrket barnefaglig kompetanse i flere sakstyper, blant annet familieinnvandring og utvisning.⁹⁴ I perioden er det gjennomført en rekke tiltak og prosjekter av ulikt omfang, blant annet:

- Barn i asylkjeden A–Å, med underliggende delprosjekter.⁹⁵
- Det har blitt utviklet et nettsted for barn om hele asylprosessen: <https://asylbarn.no/>
- En veileder om barnets beste i utlendingsrettslige saker, utformet av ph.d. Mona Martnes. Veilederen har tittelen «Barnets beste i utlendingsrettslige saker. Barnerettslig veileder for vedtak om opphold og utvisning». Temaet i veilederen er betydningen av barnets beste i fire typer utlendingsrettslige saker. Disse er saker om beskyttelse, opphold på grunnlag av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til Norge, familieinnvandring og utvisning.⁹⁶
- En barnefaglig veileder for politiet i asylsaker, «Trygg, sikker og forsvarlig».⁹⁷
- Kurs i Samtaler med barn i asylkjeden og Barnefaglig kompetanse for UDI, UNE og PU gjennomført av Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) og Regionsenter for barn og unges psykiske helse Øst og Sør (RBUP).⁹⁸
- Det er opprettet et barnefaglig forum hvor UDI, PU, UNE og IMDi deltar, og det blir arrangert en årlig barnefaglig dag.

UDI har også fra og med 2021 begynt å ha vedtaks-samtaler med barn, både enslige mindreårige og barn i familie.⁹⁹

2.3.1 Evaluering av den barnefaglige satsingen

Det er igangsatt et prosjekt for å evaluere den barnefaglige satsingen som har vært i utlendingsforvaltningen de siste årene. Fafo evaluerer hvorvidt barns møte med utlendingsforvaltningen og den barnefaglige kompetansen i etatene UDI, UNE og PU har blitt bedre etter at ulike tiltak for å styrke disse målområdene er igangsatt i 2016.¹⁰⁰ Evalueringen skal lanseres i begynnelsen av 2022.

DEL 3: «BARNEHUS- MODELLEN»

I dette kapitlet beskrives «barnehusmodellen». Først en kort beskrivelse av modellens kjerneelementer generelt, deretter «barnehusmodellen» i Norge og til sist beskrives prosessen for å intervju enslige mindreårige asylsøkere på barnehuset på Island.

3.1 BAKGRUNN OG KJERNEELEMENTER

«Barnehusmodellen» er et tverrfaglig, samlokalisert tiltak, hovedsakelig rettet mot barn og unge utsatt for seksuelle overgrep eller vold. Det er et tilbud etter en modell av det amerikanske «Children's Advocacy Centres» (CAC) som ble etablert på slutten av 80-tallet for å sikre et barnevennlig system for barn som utsettes for seksuelle overgrep.¹⁰¹

«Barnehusmodellen» ble innført på Island i 1998 og har siden spredt seg i resten av Norden. Bakgrunnen for opprettelsen av barnehus på Island var en landsomfattende undersøkelse som viste at barn som hadde blitt utsatt for seksuelt misbruk måtte gjennom en vanskelig prosess. Barna ble blant annet utsatt for gjentatte avhør av mange forskjellige instanser, det var manglende effektivitet i undersøkelsene, et lite antall saker ble politietterforsket og det var manglende behandlingstilbud.¹⁰²

Forskere har betegnet innføringen av barnehusmodellen som den viktigste reformen i nyere tid for barn som har opplevd vold og overgrep.¹⁰³ I europeisk og internasjonal sammenheng trekkes modellen frem som lovende praksis for barnevennlige rettsprosesser.¹⁰⁴

Modellen har utviklet seg litt ulikt i de nordiske landene,¹⁰⁵ men det er noen kjerneelementer som går igjen. Disse vil kort bli beskrevet under.

«Under ett og samme tak-prinsippet»

Et kjerneelement ved «barnehusmodellen» er «under ett og samme tak-prinsippet»,¹⁰⁶ som betyr at relevante faginstanser kommer til barnet, istedenfor at barnet må henvende seg til ulike instanser som for eksempel politiet, dommer, leger, gynekologer, psykologer, barnevernet osv. På den måten skal barnet slippe å kontakte og reise til mange ulike offentlige tjenester, og slippe å gjenta sin historie i miljøer som er fremmed for barnet. Målet er at barnet skal føle seg tryggere, i tillegg til at det er sikret hjelp og behandling. Det blir ofte gitt fire tilbud på barnehus: det gjennomføres avhør, medisinsk undersøkelse, barnet får tilbud om terapi/behandling og pårørende får tilbud om rådgivning.

Unngå gjentatte intervjuer

Nært knyttet til «under ett og samme tak-prinsippet» er ideen om å unngå gjentatte intervjuer av ulike instanser. Dette kjerneelementet materialiseres først og fremst gjennom at det gjennomføres et felles barneintervju på barnehusene, som kan følges samtidig av personer fra relevante instanser fra et annet rom via video.¹⁰⁷ Ideen bygger på en multiprofesjonell observasjon for å unngå gjentatte intervjuer, samt å benytte seg av spesialisert kompetanse. Bakgrunnen for dette er både fordi forskning har vist at gjentatte intervjuer kan være traumatiske for barnet¹⁰⁸ og av hensyn til etterforskningen, fordi gjentatte intervjuer kan føre til en forvrenging av barnets vitnesbyrd og dermed påvirke etterforskningen negativt.

På dette punktet er imidlertid forskningen ikke entydig. Forskning har også vist at flere intervjuer kan være tryggende for barn, siden de da kan møte intervjuer mer enn en gang og opparbeide et tillitsfullt forhold til intervjuer.¹⁰⁹ Dette kan igjen bidra til at barnet deler mer relevant informasjon for etterforskningen. Nyere forskning argumenterer også med at risikoen for en forvrenging/ unøyaktigheter av og i barnets vitnesbyrd er nærmere knyttet til at intervjuer ikke har god nok kompetanse, og ikke til gjentatte intervjuer i seg selv.¹¹⁰ Isteden argumenteres det for at dersom gjentatte intervjuer gjennomføres riktig, kan det bidra til at barnet husker mer informasjon som er relevant for etterforskningen.¹¹¹

Fysisk utformet på en barnevennlig måte

Et annet kjerneelement ved «barnehusmodellen» er at det skal være et trygt sted for barnet å snakke om overgrep. For å skape mest mulig trygghet for barnet er barnehusene utformet på en barnevennlig måte. Dette er vurdert som viktig både for å ivareta barnet på best mulig måte, og for å styrke etterforskningen, fordi det å redusere utryggheten til barnet vil styrke sannsynligheten for at barnet vil tørre å fortelle om det som er viktig for saken.

Barnehusene er utformet på noe forskjellige måter, men felles for de alle er at utformingen er gjennomtenkt med tanke på fargevalg, leker, hvordan stoler er plassert, skjerming, tilgjengelighet, størrelsene på rommene, og rommenes plassering i forhold til hverandre.

I rapporten "Collaborating against child abuse" (2018) drøftes viktigheten av barnevennlige lokaler, og det konkluderes med at det er viktig og blant annet bidrar til å berolige og trygge barna:

«In summary, children and caretakers see the Barnahus premises as welcoming and consoling in a difficult situation. They sense an "atmosphere of ease" (Edvardsson et al. 2005) at the Barnahus—across differences between Barnahus in actual layout, design and routines from the staff. The feel of the space seems to calm or distract the children, who in many cases are anxious about meeting the police and talk about their experiences with violence or sexual abuse.»¹¹²

Videre kommer det frem at barna forstår og setter pris på at lokalene har blitt utformet på deres premisser, og at det kan styrke barnas selvtilit.

«children understand and appreciate the care that has been taken to make sure that they feel welcome and seen. Drawing on Kolstad's (2001) reflections on the role of beautiful environments, it is possible to argue that the Barnahus setting may increase children's self-esteem, that they feel more valuable because they can identify with the environment they are offered (see also Cold 2003). The careful orchestrating of the

Barnahus setting to accommodate children's needs can also be seen as a recognition of people's sensitivity to minor details when they are put in a vulnerable situation (Cold 2015).»

I tillegg viser rapporten at den barnevennlige utformingen er en påminner til de voksne om at barnehuset er et sted hvor de skal ta spesielt hensyn til barna.

Det barnevennlige miljøet er ikke bare knyttet til utformingen av rommene, men er multidimensjonell og også knyttet til hvordan ansatte på barnehuset oppfører seg og hvordan prosessen/dagen på barnehuset er organisert:

«The child-friendly atmosphere of the Barnahus model is not linked to the aesthetic-spatial dimension alone, but is multidimensional (cf. Stanley et al. 2016). It is linked to the way the Barnahus staff behaves, how the day is organised and framed, as well as the layout and aesthetics of the premises, particularly the waiting area.»

Delvis knyttet til dette kjerneelementet, og dels til «under samme tak-prinsippet», er hvor barnehus er plassert. Det har for eksempel vært pågående diskusjoner om viktigheten av at barnehus er plassert i et boligområde i motsetning til et mer kontorpreget sted. Her er det litt ulike syn og løsninger. Det som går igjen imidlertid er at barnehus bør være et nøytralt sted for tverrfaglig samarbeid.¹¹³

3.2 «BARNEHUSMODELLEN» I NORGE

Det første barnehuset i Norge ble opprettet i 2007, og det er nå 11 barnehus i Norge. I forslaget til statsbudsjettet for 2022 er det budsjettet med et tolvte barnehus som skal være særlig tilrettelagt for samiske barn.¹¹⁴

Målgruppen til barnehusene i Norge er barn og unge opp til 16 år (18 år ved incest, straffeloven §§ 312-314). Etter påtalemyndighetenes vurdering kan det også tas avhør av barn og unge fra 16-18 år som er fornærmet eller vitne i saken som omhandler seksuelle overgrep av nærstående.¹¹⁵ Voksne med utviklingshemming eller annen sårbarhet er også en del av målgruppen ved Statens barnehus. I alle saker som behandles er det mistanke om vold og/eller seksuelle overgrep (eller vært vitne til dette).¹¹⁶

Organiseringen av barnehusene er et tverrdepartementalt samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Justis – og beredskapsdepartementet. Politidirektoratet (POD) har ansvaret for oppfølgingen av barnehusene, som er underlagt politimesteren i det politidistriktet barnehuset ligger geografisk. Det er utarbeidet Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet.¹¹⁷ Hensikten med de nasjonale retningslinjene er å sikre en god, helhetlig, tverrfaglig utøvelse av barnehusets oppgaver i forbindelse med gjennomføringen av tilrettelagte avhør. Videre skal retningslinjene sikre at det gis et enhetlig tilbud.¹¹⁸

I retningslinjene står det at «Statens barnehus er etablert for å sikre at barn og andre særlig sårbare grupper som kan ha vært utsatt for vold og seksuelle overgrep, og hvor forholdet er anmeldt til politiet, ikke utsettes for unødige belastninger i forbindelse med politiavhøret og får god og koordinert oppfølging. De særlig sårbare fornærmede og vitner og deres omsorgspersoner skal derfor bli møtt med høy faglig kompetanse i trygge og tilrettelagte omgivelser. Barnehuset samler involvert fagpersonell på ett sted, og bidrar til å redusere behovet for at den særlig sårbare må fortelle sin historie gjentatte ganger. Videre skal barnehuset også bidra til å styrke ivaretagelse av særlig sårbare fornærmede og vitners rettsikkerhet»¹¹⁹

Barnehusene skal innredes slik at det er tilrettelagt for både barn, unge og andre særlig sårbare. Det må innrettes slik at avhøret kan gjennomføres på en mest mulig skånsom måte og at den avhørtes behov og integritet blir ivare tatt i løpet av avhørsdagen. Videre skal det tilrettelegges på en slik måte at barna må kunne skjermes på egnet venterom før, under og etter avhør, og oppholdsrom må være tilpasset målgruppen.¹²⁰

Det fremkommer videre av retningslinjene at barnehusene har følgende hovedoppgaver: De skal bidra til behandlingen av straffesaken ved tilrettelegging og gjennomføring av dommeravhør og kunne foreta medisinske undersøkelser av barn, de skal gi råd og veiledning til fagfolk i hjelpeapparatet, barn og psykisk utviklingshemmede, og deres pårørende. Videre kan de gi psykologisk behandling til barn og psykisk utviklingshemmede, og tilrettelegge for økt samarbeid og koordinering av de ulike myndighetenes innsats rundt barnet.¹²¹

Under vil vi se nærmere på rammene rundt og gjennomføringen av tilrettelagte avhør, og barnehusets rolle i den forbindelse.

3.2.1 Tilrettelagte avhør

Tilrettelagte avhør skal gjennomføres i tråd med Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede (heretter forskrift for tilrettelagte avhør). Formålet med tilrettelagt avhør er etter forskriften å sikre at etterforskningen og straffeforfølgningen i saker der vitnet er barn eller en særlig sårbar voksen gjennomføres på en måte som tar hensyn til vitnets sårbarhet. Både vitnets og siktedes rettsikkerhet skal ivaretas.¹²²

Gjennomføring av tilrettelagte avhør

Det tilrettelagte avhøret skal gjennomføres i et eget avhørsrom, hvor avhører og barnet sitter sammen, jf. forskriften for tilrettelagte avhør § 9. Dersom hensynet til vitner taler for det kan avhørsleder likevel beslutte at en tolk eller personer som skal ivareta vitner, kan oppholde seg i avhørsrommet.

Avhørsrommet er utstyrt med kameraer og mikrofoner, og avhøret tas opp på lyd og bilde. Avhøret følges fra

bisitterrommet, hvor andre aktører kan følge avhører via lyd og bildeoverføring, for eksempel settevergen til barnet, barnevernstjenesten og rådgiver/psykolog på barnehuset.

En eller flere aktører kan følge avhøret via videoovervåkning fra et annet sted dersom avhørsleder finner det ubetenkelig, jf. forskriften § 9 tredje ledd annet punktum. I tillegg kan avhøret ledes fra et annet sted enn barnehuset, dersom avhørslederen, etter å ha konferert med avhører og barnehuset, finner det ubetenkelig, jf. forskriften § 9 tredje ledd tredje punktum.

Et tilrettelagt avhør skal gjennomføres etter gjeldende anerkjente metoder for avhør av barn, jf. forskrift om tilrettelagte avhør § 9 første ledd. Forskriften presiserer ikke hva som menes med dette. Det fremgår av forarbeidene at formuleringen var tilsiktet, og at lovgivers ønske var at straffeprosessloven skal være metodeuavhengig.¹²³ Det presiseres likevel at avhørene tas ved de til enhver tid anerkjente metoder.

Forberedelser før det tilrettelagte avhøret

«Barnehusmodellen» legger vekt på god planlegging i forkant av de tilrettelagte avhørene. I den forberedende fasen skal det som hovedregel avholdes et samrådsmøte, jf. forskriften § 7. Samrådsmøtet avholdes som en telefonkonferanse. De som er til stede under møtet er som regel avhørsleder, etterforsker, avhører, en fra barnehuset og eventuelt bistandsadvokat, verge og representant fra barnevernet. Faglige vurderinger knyttet til det tilrettelagte avhøret kan ifølge retningslinjene for Statens barnehus, for eksempel være særlige sårbarheter og belastninger for den fornærmede eller vitne, vurdere bruk av metoden sekvensielle avhør, vurderinger om fornærmede eller vitnet skal avhøres et annet sted enn ved barnehuset, spesielle behov for tilrettelegging i avhør, om særlig sårbare fornærmede og vitner skal komme til barnehuset i forveien for å gjøre seg trygg i omgivelsene og lignende.¹²⁴

Før det tilrettelagte avhøret skal det også være et formøte, jf. forskriften § 8.¹²⁵ Formøtet skal gjennomføres på det stedet avhøret skal gjennomføres.

Avslutningsfasen

I avslutningsfasen er det i forskriften § 12 bestemt at det skal avholdes et ettermøte etter avhøret.¹²⁶ Det er politiets ansvar å gjennomføre dette møtet. En ansatt fra barnehuset skal delta på ettermøtet. Vitnets verge, vitnets bistandsadvokat og barnevernstjenesten eller omsorgstjenesten skal gis anledning til å delta på ettermøtet med mindre sterke grunner taler mot det. Hensikten med ettermøtet er å drøfte «om det er behov for at vitnet følges opp og ivaretas videre og hvem som skal ha ansvaret for det» jf. forskriftens §12. Det følger videre at andre funksjoner med møtet er å avklare hvordan barnevernstjenesten kan samtale med barnet i etterkant, og «avhørslederen skal i møtet klargjøre rekkevidden av taushetsplikt pålagt etter straffeprosessloven § 239d femte ledd».

Kompetansekrav

Avhøret skal gjennomføres av en politietterforsker som har bestått Politihøgskolens spesialutdanning i avhør av barn og ungdom, jf. forskriften § 4. Et avhør av førskolebarn eller særlig sårbare voksne skal så vidt mulig tas av en politietterforsker som i tillegg har bestått Politihøgskolens spesialutdanning i avhør av førskolebarn og særlig sårbare voksne.¹²⁷

3.2.2 Barnehusets rolle før, under og etter tilrettelagte avhør

Barnehusansatte har en viktig oppgave i å tilrettelegge for gjennomføring av selve avhøret og til å følge opp barna etter avhøret. Barnehusenes kunnskap om traumer, psykisk helse og barnefaglig kompetanse benyttes før, under og etter. Barnehuset skal tilrettelegge for at den som avhøres gis mulighet til å forklare seg på best mulig måte, blant annet ved å gi barne-/helsefaglige innspill, og kartlegge eventuelle hjelpebehov for å sikre oppfølging i etterkant av avhøret.

Barnehusets rolle fremgår av forskrift om tilrettelagt avhør § 5, jf. straffeprosessloven § 239. Etter bestemmelsens første ledd skal ansatte ved barnehuset møte og ivareta vitnet når det ankommer. Ansatte skal også delta i samrådsmøter, formøter og ettermøter, og gis anledning til å følge avhøret via videooverføring sammen med de andre som skal følge avhøret.

Barnehusansatte skal bidra til å gi vitner som avhøres på barnehuset god oppfølging og behandling, og til at avhørsleder får et godt grunnlag for sine beslutninger, jf. § 5 tredje ledd.

Retningslinjene for Statens barnehus utdyper barnehusets rolle i forbindelse med tilrettelagte avhør.

I planleggingsfasen skal barnehuset bistå avhørsleder og avhører med ivaretagelse av faglige hensyn i planlegging av avhør. Barnehuset skal koordinere innsamling av informasjon om den særlig sårbare fornærmede eller vitnes psykiske og fysiske helsetilstand, allergier eller andre tilstander som gir spesielle behov, herunder avklare kognitive evner og språkutvikling, tidligere belastninger, familiesituasjon, ressurser og styrker. Barnehuset kan også bistå politiet med praktiske forhold rundt avhøret. For eksempel gjøre avtale med tolk, tilrettelegge opphold for barn og følgepersoner og gjøre avtale med barnelege/tannlege om klinisk rettsmedisinsk undersøkelse.

Dersom avhørsleder ønsker det, kan barnehuset bistå med innkalling til samrådsmøte. I samrådsmøtet skal barnehuset bistå med faglige vurderinger knyttet til forståelse og ivaretagelse av den særlig sårbare fornærmede eller vitne, samt til den praktiske gjennomføringen av det tilrettelagte avhøret.

På avhørsdagen skal barnehuset sørge for ivaretagelse av den særlig sårbare fornærmede eller vitnet og følgeperson(er), og barnehuset skal være tilgjengelig for

drøfting, bistand og rådgivning for alle involverte samarbeidspartnere.

I ettermøtet skal barnehuset bidra med faglige råd og vurdering av behovet for videre oppfølging av den særlig sårbare fornærmede eller vitne.

Barnehuset har også en viktig rolle i å sikre oppfølging i etterkant av avhøret. Ifølge retningslinjene for Statens barnehus skal barnehuset kartlegge og vurdere alle i målgruppen med tanke på psykisk helse, somatisk helse så langt det er mulig, hjelpebehov og annen informasjon for å kunne avklare eventuelle hjelpebehov og hvilket tilbud vedkommende skal gis av hvem, videre oppfølging og behandling.

Videre skal barnehuset gjennomføre oppfølgingstiltak for å ivareta behov hos de som avhøres og deres pårørende. Oppfølgingstiltak kan omhandle kriseintervensjoner, stabiliserende tiltak, praktisk støtte, opplæring, nettverksarbeid og veiledning av omsorgspersoner. Oppfølging kan også være veiledning av offentlige instanser som arbeider direkte med målgruppen, som barnehager.

Når det gjelder behandling skal barnehuset primært henvise til lokalt hjelpeapparat, men har i særlige tilfeller mulighet til å gi behandling.¹²⁸

Kompetansekrav til barnehuset

Ansatte ved barnehuset skal ha barnefaglig kompetanse, og kompetanse om psykisk utviklingshemmede og andre med funksjonsnedsettelse, forskrift for tilrettelagt avhør § 5.¹²⁹ Ifølge retningslinjene for Statens barnehus¹³⁰ skal barnehusene ha særlig kunnskap om seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner. Det bør ha klinisk kompetanse og erfaring innen første- og andrelinjetjeneste, kompetanse innenfor traumefeltet, barnefaglig kompetanse om normalutvikling og utviklingsforstyrrelser, kompetanse om utviklingshemming hos voksne og barn, nedsatt funksjonsevne, avvik og patologi, samt kompetanse om og erfaring fra flerkulturelt arbeid. Videre må barnehuset ha god system- og rolleforståelse, herunder forståelse for barnehusets rolle og oppgaver i forbindelse med politiettersforskning, samt kunnskap om hjelpeapparatets tilbud.

Det står videre i retningslinjene at ansatte ved Statens barnehus skal samlet sett reflektere kompetansekravene som nevnt ovenfor. For å etterkomme de ulike behov hos målgruppen og deres omsorgspersoner, er det nødvendig å ha tverrfaglige sammensatte fagteam. Teamene skal ha erfaring med tverrfaglig arbeid og nettverksjobbing, systemarbeid, sosialt og helsefaglig arbeid og barnevernsfaglig arbeid.¹³¹

3.2.3. Sekvensielle avhør

Sekvensielle avhør er en avhørsmetodikk som benyttes på barnehusene ved avhør av barn under seks år og særlig sårbare voksne. Avhør av denne gruppen skal fortrinnsvis gjennomføres av personell med særskilt utdanning fra Politihøgskolen. Ved barnehusene er det

særskilte medarbeidere som har spesialisert seg på denne gruppen og bidrar med sin kompetanse før, under og etter avhør i samarbeid med spesialavhører og påtalejurist. Sekvensielle avhør er mer ressurskrevende enn andre tilrettelagte avhør, da avhøret foretas i flere sekvenser og kan gå over flere dager.

3.2.4 Evalueringer og kartlegginger av Statens barnehus

Statens barnehus har blitt evaluert i 2012 og 2021.¹³² Evalueringen fra 2012 viste at barnehusene har løst sitt mandat på en god måte, innenfor de gitte rammene. Det ble vist til utfordringer knyttet til hvem som bør ha det overordnede ansvaret for barnehusene, barnehusenes organisatoriske tilknytning og medisinske undersøkelser. Men evalueringen viste at brukerne av barnehusene i det alt vesentlige er godt fornøyd med tilbudet. Dette gjelder særlig barna og deres pårørende, men også politi og påtalemyndighet er godt fornøyd.

Evalueringen viser blant annet at barna og de voksne som følger dem til avhør, er gjennomgående godt forberedt på hva som skal skje på barnehuset. Barna opplever i hovedsak møtet med politiet som positivt. Nesten alle barna oppgir at de fikk sagt det de ønsket til politiet. I åtte av ti tilfeller er det noen som snakker med barnet i etterkant av avhøret, om hvordan barnet har det da. Nær to av tre voksne får også et tilbud om å snakke med noen. Både barn og voksne opplever seg godt ivaretatt i løpet av dagen på barnehuset.

Evalueringen konkluderer med at «alt i alt er bildet av barns erfaringer med å være på barnehus svært positivt. Det barna spesielt trekker frem er de hyggelige voksne de har møtt, de fine lokalene, og at barnehuset er et sted for barn». Evalueringen viser at barnehusene oppfyller intensjonen: «Mot denne bakgrunnen er det åpenbart at samtlige barnehus oppfyller intensjonen om å redusere den belastningen det er for barn å forklare seg til politiet når man mistenker at de er utsatt for vold eller seksuelle overgrep»¹³³

I evalueringen fra 2021, står det at «i 2021 er hovedbildet at barnehusene fremstår som et viktig, høykompetent og godt innarbeidet tilbud til barn og unge i politianmeldte saker om vold og overgrep. Barnehusmodellen har funnet sin form når det gjelder oppgaver og involverte aktører. Barnehusene sett under ett ser ut til å arbeide i tråd med internasjonale konvensjoner, prinsipper om barnevennlige rettsprosesser og rådende kunnskap om ivaretagelse av barn. Tilbudet oppleves minst like positivt av barn og følgepersoner som i 2012. Samtidig trues barnehusmodellen av en straffesaksdominans som kan bidra til å underminere barnehusmodellen som et helhetlig og samordnet tilbud.»¹³⁴ Evalueringen kommer med mange viktige erfaringer og anbefalinger som det er nyttig å se til og lære av for å bedre asylprosessen for barn.

Forandringsfabrikken har i rapporten «Rett og sikkert for oss»¹³⁵ fra 2019 innhentet erfaringer fra 130 barn mellom 12 og 19 år, med erfaring fra anmeldelse eller rettssak. Et

hovedsvar i undersøkelsen var at avhør var utrygt. Barn fikk ingen eller lite informasjon om hva som skjedde i selve etterforskningen. De fikk ikke vite hva som kunne skje med den som hadde gjort det vonde mot dem, og de visste ikke hvem andre som ble involvert i straffesaken. De fleste barn fikk også for lite informasjon om selve avhørsdagen og følte seg ikke forberedt da de kom til barnehuset. Mange barn hadde ikke snakket nok om det vonde som skjedde med dem før de måtte i avhør. De hadde ikke fått øve på å si ordene som måtte til for å forklare om volden eller overgrepene. Det ble derfor vanskelig å svare på alle spørsmålene de plutselig fikk i barnehuset. Under selve avhøret gjorde kamera, formelle og stive avhørere, en uvanlig og litt rar snakke måte og et formelt og kaldt avhørsrom til at avhøret ble utrygt for en stor del av barna. Mange sier at det ble så utrygt at de ikke klarte å fortelle alt eller nok om det vonde de hadde opplevd. Barn som fikk god informasjon, ble samarbeidet med og som ble ivare tatt av varme voksne, fortalte i større grad om de vonde opplevelsene i avhøret.

3.3 HØRING AV ENSLIGE MINDREÅRIGE I SAKER OM BESKYTTELSE PÅ BARNEHUSET – ERFARINGER FRA ISLAND

3.3.1 Asylprosessen for enslige mindreårige på Island

Barn som søker asyl på Island kommer vanligvis til flyplassen i Keflavik og registrerer seg hos politiet der, ellers er deres første kontakt med politiet på utlendingsmyndighetenes mottakssenter i Hafnarfjörður kommune (mellom Keflavik lufthavn og Reykjavik). Politiet skal varsle barnevernsmyndighetene med en gang, og en fra barnevernet skal være til stede ved første intervju hos politiet.

The Government Agency for Child Protection

The Government Agency for Child Protection har det overordnede ansvaret for ivaretagelsen av enslige mindreårige asylsøkere jf. Foreign Nationals Act § 31, hvor det blant annet følger at:

«The Government Agency for Child Protection shall ensure a minor is provided with a foster home or other suitable placement, that the minor's interests are given priority and that the Child Protection Committee fulfils the minor's needs in an appropriate manner as provided in the Child Protection Act, for instance, regarding residence, healthcare services and educational opportunities»

Island har ikke en representantordning på samme måte som i Norge. Men en representant fra barnevernet skal være til stede når den mindreårige blir intervjuet og i andre møter med myndighetene, samt være til stede og ivareta den mindreåriges interesser under aldersvurderingen, dersom det er aktuelt.¹³⁶

Juridisk representant

I tillegg får enslige mindreårige på Island en juridisk representant som skal bistå dem gjennom asylprosessen,

jf. Foreign Nationals Act §30: «Applicants for international protection are entitled to have the Directorate of Immigration appoint them an advocate during the processing of their case by the authorities. This right also encompasses an appeal process. The advocate shall be a lawyer with knowledge of issues concerning international protection and refugees. A minor applying for international protection may also be appointed a guardian, even if accompanied by parents or other guardians.»¹³⁷

Det er islandske Røde Kors som har dette ansvaret. Ordningen er finansiert gjennom Justisdepartementet (Ministry of Justice).¹³⁸ Røde Kors gir søkere juridisk veiledning og ivaretar deres rettigheter gjennom prosessen, både i første instans og ved eventuell klage i utlendings- og asylnemnda. En advokat fra Røde Kors møter søkeren kort tid etter at han/hun kommer til Island, informerer ham/henne om tjenestene Røde Kors tilbyr, snakker med søkeren om hans/hennes juridiske rettigheter på Island og er til stede sammen med ham/henne under intervjuer med Utlendingsdirektoratet. Under slike intervjuer skal advokaten ivareta søkerens rettigheter.¹³⁹

Før Røde Kors overtok rettshjelpstjenesten for asylsøkere, tilbød flere uavhengige advokater rettshjelp. Målet med at Røde Kors tok over denne oppgaven var å bygge opp spesialisert kunnskap på feltet og sikre at alle asylsøkere skulle få likeverdig rettshjelpstjeneste av god kvalitet.

Botilbudet under asylprosessen

Under søknadsprosessen innkvarteres enslige mindreårige som er eldre enn 15 år på et mottak som er drevet av migrasjonsmyndighetene i Bæjarhraun i Hafnafjordur. Barn under 15 år blir plassert i fosterhjem.

3.3.2 Gjennomføring av asylintervjuet på barnehuset

På Island har asylintervjuet med enslige mindreårige asylsøkere siden 2016 blitt gjennomført på barnehuset. Inntil da hadde intervjuet blitt gjennomført av migrasjonsmyndighetene. Etter diskusjoner mellom interesserte parter ble det erkjent at det var mangel på kunnskap på dette feltet hos migrasjonsmyndighetene, og siden de ansatte ved Barnahús er spesialisert på å intervju barn, ble det bestemt at det ville være det mest passende stedet å gjennomføre intervjuene.¹⁴⁰

Barn i familie som søker beskyttelse på Island blir som hovedregel fremdeles intervjuet av migrasjonsmyndighetene. Intervjuet gjennomføres av en saksbehandler med opplæring i å intervju barn.¹⁴¹ Medfølgende barn kan imidlertid også bli intervjuet på barnehuset. Dette skal skje i tilfeller hvor det er mistanke om at barnet har opplevd vold. Da skal barnevernsmyndighetene kontaktes, og barnet blir henvist til intervju på barnehuset. Dette gjøres uavhengig av hvor og når barnets ble utsatt for vold.¹⁴² Barns rett til å bli hørt i saker om beskyttelse er regulert i Islands "Foreign Nationals Act", artikkel 25: "Minors able to form their own opinions shall be ensured the right to express themselves in cases involving them, and

account shall be taken of their opinions as appropriate given their age and maturity.”

Det fysiske miljøet på barnehuset

Barnehuset er tilrettelagt slik at miljøet skal oppleves trygt for barna. Barnehuset ligger i et boligområde, og ser ut som de andre familiehjemmene i området. Det er ingen skilting og det er ikke offentlig identifiserbart. Bygningen og beliggenheten skal gi opplevelse av å komme til et vanlig hus, og ikke en politistasjon, sykehus eller annen myndighet.

Lokalene inkludert venterommene er gjennomtenkte med tanke på valg av leker, bilder og farger. Venterom er innredet og utstyrt for å passe både yngre og eldre barn.

Barnehuset er utstyrt med to intervjurom. Begge rommene har komfortable alderstilpassede stoler og bord. Leker er tilgjengelig men holdes på et minimum, da de kan distrahere barnet under intervjuet. Intervjurommene er små for å gi følelsene av nærhet og trygghet. Intervjurommene er utstyrt med kameraer og lydsystemer som muliggjør observasjon av intervjuet.

Barnehuset er tilrettelagt for rullestolbrukere i første etasje hvor det er fasiliteter for barn med spesielle behov. Toalett, terapirom, medisinsk undersøkelsesrom og intervjurom er alle tilrettelagt for rullestolbrukere. Intervjuer med barn med hørsels- og kommunikasjons-hemming blir tilrettelagt av spesialister på tegnspråk når det er hensiktsmessig.

Kompetansekrav

Det stilles krav til at personer som intervjuer mindreårige skal ha spesialkompetanse på barn jf. Islands “Foreign Nationals Act”, artikkel 28: “A person interviewing a minor shall have special expertise in children’s affairs”.¹⁴³

På barnehuset gjennomføres intervjuet med enslige mindreårige av psykologer som er spesialisert på å intervju barn. Det er til sammen seks spesialister på barnehuset, fire trent som rettsmedisinske intervjuere, to trent på å intervju enslige mindreårige asylsøkere.¹⁴⁴

Ifølge en informant ved barnehuset på Island tar de utgangspunkt i den samme samtalemetodikken de bruker til å høre andre barn på barnehuset, og tilpasser den til målgruppen (enslige mindreårige asylsøkere). For å tilpasse intervjuemetoden til målgruppen får de ansatte ved barnehuset veiledning av utlendingsmyndighetene i hvilke spørsmål og informasjon som er viktig for vurdering av asylsaken.

Aktører til stede under intervjuet

Under intervjuet er det barnet, intervjuer, som er psykolog, og tolk som er til stede i intervjurommet. Ifølge barnehuset planlegger de å få nytt teknisk utstyr slik at tolking kan foregå via en telefonlinje slik at tolken ikke trenger å være til stede i rommet.

Intervjuet blir tatt opp og overført til en skjerm i et tilstøtende rom hvor migrasjonsmyndighetene kan følge samtalen i nåtid. Representanter fra Utlendingsdirektoratet, lokal barnevernsmyndighet (child protection committee) og Røde Kors er til stede i observasjonsrommet og kan komme med spørsmål gjennom en høretelefon til intervjuer som er til stede i intervjurommet sammen med barnet. Hvis det er noen indikatorer på at barnet er et offer for menneskehandel, vil politiet også være involvert og observere intervjuet.

Ansvar for vurdering av asylsaken

Det er migrasjonsmyndighetene som har ansvar for å vurdere og treffe beslutning i asylsaken. Det stilles imidlertid krav til at migrasjonsmyndighetene alltid må konsultere barnevernsmyndighetene (the Government Agency of Child Protection) før en beslutning, jf. the act of foreigners 37.gr. par 5: “In the implementation of this article the Directorate shall consult with child protection authorities. In the case of unaccompanied minor’s the opinion of the Government Agency for Child Protection must be elicited before a decision is made.” Ifølge migrasjonsmyndighetene innebærer det at “The Agency gets a copy of the decision and values the best interests of the child and either confirms the assessment of the Directorate or rejects it. The assessment is not binding for the Directorate but is taken into account in the final decision.”¹⁴⁵ Ifølge informanter fra barnehuset på Island har barnehuset vanligvis ikke noen rolle i vurderingen som gjøres av barnets beste i asylsaken, men det kan imidlertid være de bidrar med en vurdering/ uttalelse til saken dersom det er helsemessige grunner til at barnet ikke bør returneres og få bli.

Forberedelser før intervjuet

For å planlegge og tilrettelegge intervjuet for det enkelte barnet, sender barnevernet (Child protection committee) informasjon om barnet til barnehuset i forkant av intervjuet. Ifølge Barnevernet snakker de også ofte på telefon med barnehuset i forkant av intervjuet for å utdype og/eller gi ytterligere informasjon om barnet som kan være vanskelig å formidle godt skriftlig.

Både Barnevernet (child protection committee) og Røde Kors snakker med og gir informasjon til enslige mindreårige i forkant av intervjuet. Ifølge barnevernet gir de praktisk informasjon om hvordan intervjuet vil bli gjennomført. I tillegg bruker de tid på å trygge barnet da de opplever at det tar tid før barnet stoler på myndighetspersoner på grunn av opplevelsene de har hatt i hjemlandet eller på flukten.¹⁴⁶

Oppfølging i etterkant av intervjuet

Som hovedregel vil ikke enslige mindreårige asylsøkere følges opp på barnehuset, med mindre barnet har opplevd seksuelle overgrep. Da vil barnet kunne få oppfølging og terapi ved barnehuset som andre barn som har opplevd seksuelle overgrep.

Det er barnevernet (child protection committee) som har hovedansvaret for å følge opp barnet etter intervjuet. Barnevernet følger barnet til og fra intervjuet. Ifølge barnevernet bruker de tid på å snakke med barnet i etterkant av intervjuet om hvordan de opplevde det og for å kunne svare på spørsmål de har. Videre sier barnevernet at de alltid spør barnet om de ønsker å snakke med en psykolog etter intervjuet og hjelper dem med å kontakte andre instanser dersom det er relevant.

«We drive them to and from the interview at the Barnahus. We sit with them, ask them how it went. we always ask whether they want a psychologist to talk to. They always have our email and telephone number. They know where our offices are. We tell them that they can come or contact us if anything.»

informant fra barnevernstjenesten

3.3.3 Erfaringer og utfordringer

Den overordnede tilbakemeldingen fra alle informantene vi snakket med på Island er at det har vært en positiv endring å gjennomføre asylintervjuene med enslige mindreårige på barnehuset. Informanten fra migrasjonsmyndighetene sa at de opplever at barna forteller mye mer, og deler mer relevante informasjon. Det har igjen ført til at migrasjonsmyndighetene dermed får et bedre informasjonsgrunnlag til å vurdere asylsaken.

Det som spesielt ble trukket frem av informantene som positivt var det tilrettelagte barnevennlige miljøet på barnehuset, og at intervjuene gjennomføres av psykologer med spesialkompetansen på å snakke med barn. Barnehuset selv trakk frem at en fordel ved at det er psykologer som gjennomfører intervjuer er at de lettere kan kjenne igjen non verbale tegn på for eksempel om barnet er redd eller stresset. Også migrasjonsmyndighetene mente det var bedre at det var psykologer ved barnehuset som gjennomførte intervjuene istedenfor dem selv.

Informanten vi snakket med ved barnehuset mente det er viktig å redusere antall som er til stede i intervjurommet for å trygge barnet.

«It is very important that it is only me and the child in the room. If there are many grown-ups this will disturb the child. They will be attentive to all the adults, their facial expression etc. If you lower the stress-factor and the anxiety, it is more likely you will get the information you need.»

Psykolog ved barnehuset

Forberedelser ble også av flere trukket frem som veldig viktig:

«Before the interview, we ask the Immigration, Child Protection and Red Cross about the situation of the child. To have background information. The more information I have beforehand, the bigger is the

possibility that I get enough information from the child during the interview.»

Psykolog ved barnehuset

Ifølge UNICEF er tilbakemeldingen fra de fleste enslige mindreårige de har snakket med også positiv til intervjuet på barnehuset. Av de som hadde negativ erfaring med å bli intervjuet på barnehuset var det som regel knyttet til manglende kulturell forståelse.

De fleste av informantene vi snakket med på Island sa at erfaringen med å bruke barnehuset til å intervju enslige mindreårige asylsøkere er så positiv at de ønsker å utvide ordningen til å også gjelde medfølgende barn som søker beskyttelse på Island. Ifølge informanter fra Child Welfare Agency vurderes å opprette et "Family House" for enslige mindreårige, medfølgende barn og barn i familier med skilsmisse.

Noen utfordringer i forbindelse med asylprosessen ble også nevnt av informantene. En utfordring er at det kan ta lang tid (flere måneder) fra et barn søker om beskyttelse til intervjuet. Det betyr også at barna ofte har møtt flere instanser og måtte gjenta sin historie flere ganger før intervjuet på barnehuset.

En annen utfordring som ble nevnt av flere av informantene vi snakket med på Island er at barna sier de opplever at rollene til de ulike instansene de møter i asylprosessen er uklare, og at barna ikke får god nok informasjon om asylprosessen. Dette er noe som også kommer frem i en studie kalt «HOME» av UNICEF, fra 2020¹⁴⁷ hvor de har kartlagt barns perspektiver og erfaringer med å komme til Island og søke om beskyttelse. I alt 31 barn mellom 7 og 18 år ble konsultert, i tillegg til ungdom i alderen 18 - 21 som var mindreårig da de kom til Island. I dette prosjektet kommer det blant annet frem at barna opplever at de har lite informasjon om asylprosessen. De føler seg usikre og engstelige når de ikke forstår hva som skjer, og de ikke blir informert om statusen på søknaden. Barna opplever at det er mangel på informasjon tilgjengelig om hva som skjer i de ulike fasene i prosessen, og om rollene til personene og instansene de møter i søknadsprosessen.

Informanten fra Child Protection Committee mente at intervjuprosessen kan bli bedre enn i dag. Informanten mente at det har vært en positiv endring å bruke barnehuset til asylintervjuene, sett opp mot slik det var før, men at dette ikke er den beste løsningen og at prosessen kan bli bedre enn den er nå. Denne informanten var spesielt skeptisk til at barnet intervjues av en person de ikke har møtt før og ikke har kjennskap til. Ifølge denne informanten er det veldig viktig for barnet å ha en person de kjenner og er trygge på til stede under intervjuet. Informanten mente at en bedre løsning ville være at intervjuet gjennomføres med en representant fra barnevernet, som barnet kjenner, og migrasjonsmyndighetene til stede. Videre mente denne informanten at intervjuet

burde gjennomføres mer som en samtale og mindre som et avhør. Denne informanten var også skeptisk til at andre instanser følger intervjuet via video og lyd, og at det kan oppleves skremmende for mindreårige at de vet at flere andre personer følger intervjuet. Spesielt mindreårige som har vært på flukt og gjerne hatt vanskelige opplevelser og ikke stoler på myndighetspersoner.

Når det gjelder asylprosessen for medfølgende barn så ble det trukket frem som en hovedutfordring at medfølgende barn ikke blir intervjuet på barnehuset, med mindre det er mistanke om seksuelle overgrep. Videre ble det pekt på at det må søkes samtykke fra foreldrene for å kunne intervju barna.

I våre samtaler med informanter på Island ble det også trukket frem andre utfordringer som ikke er direkte knyttet til gjennomføring av intervjuet på barnehuset, men som er av betydning og kan påvirke barnets opplevelse av asylprosessen og dermed også intervjuet. Informantene vi snakket med var spesielt opptatt av at botilbudet til enslige mindreårige over 15 år var utilstrekkelig. Videre at aldersvurderingen tar for lang tid, og at det burde være bedre støtte til ungdom mellom 18 og 21 i år i overgangen fra barn til voksen.

Så vidt vi er kjent med finnes det foreløpig ingen evaluering eller kartlegging av enslige mindreåriges erfaring fra å bli intervjuet på barnehuset på Island.

ARTIKKEL 25 ANALYSIS OF THE SPECIAL NEEDS AND STATUS OF APPLICANTS FOR INTERNATIONAL PROTECTION

An applicant for international protection shall undergo a medical examination as soon as possible after an application has been submitted. As early as possible in the processing of an application for international protection the Directorate of Immigration shall ensure that an individualised assessment is made, with the assistance of appropriate experts, of whether an applicant is deemed to be in a particularly vulnerable position, cf. art. 3 (6). If an applicant is deemed to be in such a position, an assessment shall be made as to whether as a result he/she has any special needs which must be taken into consideration in the proceedings, e.g. a need for specific healthcare services. Such an assessment is not limited to the time of application and the individual's right to special assistance shall not be limited even if special needs arising from his/her vulnerable position only come to light after the submission of the application.

Provisions of Sections IV, V and VII of the Public Administration Act on the right to be heard, on notification of a decision, provision of grounds etc. and on the right of complaint, and relevant provisions of Sections I and IX of this Act, do not apply to a decision on particularly vulnerable position under para. 1. Determination of a position under para. 1 has no legal effect other than those specifically stated in law or regulations.

If a case referred to in this Section concerns a minor, the child's interests shall be the primary consideration. Minors able to form their own opinions shall be ensured the right to express themselves in cases involving them, and account shall be taken of their opinions as appropriate given their age and maturity, cf. art. 10 (2). When a decision is contingent upon an authority's assessment, account shall be taken of the minor's security, welfare and social development and his/her possibilities for family reunification. When an application concerns an unaccompanied minor or another individual in a particularly vulnerable position, efforts shall be made to ensure that an employee with appropriate expertise and experience handles the case.

If an unaccompanied minor applies for international protection, the Directorate of Immigration shall ensure that he/she receives services and treatment in accordance with his/her age and maturity. As soon as possible following an application, the Directorate shall appoint an advocate for the minor under art. 30 (1), and notify the Government Agency for Child Protection thereof under art. 31.

ART. 28 INTERVIEW WITH AN APPLICANT FOR INTERNATIONAL PROTECTION

A person interviewing a minor shall have special expertise in children's affairs. The Directorate of Immigration may call upon the assistance of an expert in children's affairs.

ART. 31 SAFEGUARDING A MINOR'S INTERESTS

The Government Agency for Child Protection shall ensure the safeguarding of a minor's interests as provided for in art. 3 (13). An exemption may be made from this provision if it is obvious that the person concerned is of legal majority, cf. the provision of art. 26 (3). This provision applies when the applicant is under the age of legal majority and resides in Iceland without parents or other guardians, or when the parents or guardians cannot fulfil their obligations towards the minor, or when a Child Protection Committee deems a minor's guardianship to be unsatisfactory. This provision also applies to minors who are suspected to be victims of human trafficking. A person safeguarding a minor's interests shall be an expert in the field of child protection and a clean criminal record.

The Government Agency for Child Protection shall ensure a minor is provided with a foster home or other suitable placement, that the minor's interests are given priority and that the Child Protection Committee fulfils the minor's needs in an appropriate manner as provided in the Child Protection Act, for instance, regarding residence, healthcare services and educational opportunities. The Government Agency for Child Protection shall ensure, among other things, that a member of Child Protection staff:

a. is present when the minor is questioned and in other interviews with representatives of authorities, b. is present and safeguards the minor's interests during age assessment, if an age assessment is requested, c. assists the minor in availing him/herself of services of the Icelandic Red Cross in seeking his/her family members as necessary, d. receives information on the status of the minor's application and is in contact with the minor's advocate, cf. art. 30 (1), and e. ensures a safe residence for the minor as provided for in the Child Protection Act; however a minor from age 15 onwards may reside in a reception centre, cf. art. 27, until an appropriate residence is found. The Child Protection Committee staff member shall take account of a minor's nationality, gender,

language and religious and cultural origin, e.g. by ensuring adequate communication with the minor through an interpreter.

The Government Agency for Child Protection's responsibility for safeguarding the minor's interests concludes formally when:

a. a minor reaches the age of legal majority, or a minor who claimed to be under the age of legal majority is deemed to have legal majority by a decision of the Directorate of Immigration, b. a minor is granted a residence permit in Iceland and the Child Protection Committee assumes guardianship under the Child Protection Act, c. a minor leaves or is escorted from Iceland, d. the parents or guardian of a minor can fulfil their custodial responsibilities satisfactorily.

The cost of safeguarding a minor's interests is paid by the Treasury.

ART. 37 GROUNDS FOR INTERNATIONAL PROTECTION

In assessment under paras. 1 and 2 in cases concerning minors, whether unaccompanied or not, the best interests of the child shall be paramount. In evaluation of the child's best interests, the Directorate of Immigration shall take account of the minor's possibilities for family reunification, his/her safety, wellbeing and social development; and in addition his/her views shall be taken into account in accord with his/her age and maturity. When a decision is made in a case concerning the interests of a child, the Directorate of Immigration shall state its position in writing with regard to the above-mentioned factors under this article. In the implementation of this article the Directorate shall consult with child protection authorities. In the case of unaccompanied minor's the opinion of the Government Agency for Child Protection must be elicited before a decision is made.

Foreign Nationals Act 1) 2016 no. 80, 16 June
[https://www.government.is/library/04-Legislation/
Foreign%20Nationals%20Act.pdf](https://www.government.is/library/04-Legislation/Foreign%20Nationals%20Act.pdf)

DEL 4: BARN OG UNGES ERFARINGER OG ANBEFALINGER

Til sammen syv barn og ungdommer har bidratt i dette prosjektet. Seks av dem kom til Norge som enslige mindreårige. De kom til Norge i perioden 2016-2021, og var da mellom 12 og 17 år. I dette kapittelet deler ungdommene deres erfaringer og kommer med anbefalinger til hva som kan bidra til å trygge situasjonen til barn og ungdom i asylintervjusituasjon.

Noen av barna og ungdommene vi har snakket med gjennomgikk asylintervjuet i perioden 2016-2018. Utlendingsforvaltningen har siden da gjennomført en rekke tiltak for å styrke den barnefaglige kompetansen. Barna og ungdommenes erfaringer representerer derfor ikke nødvendigvis alltid dagens praksis, men deres erfaringer gir uansett viktig innsikt i hva som bidrar til utrygghet og hva som er viktig for å redusere stress og styrke trygghetsfølelsen til barn i asylprosessen.

Det kan være vanskelig å snakke om traumatiske opplevelser

Barna og ungdommene vi har snakket med beskriver litt forskjellige opplevelser fra asylintervjuet, men flertallet husker tilbake på intervjuet som en vanskelig opplevelse. Det de fleste ungdommene løfter frem som vanskeligst med asylintervjuet er å fortelle om opplevelser de har hatt på flukten eller hjemlandet. De forteller at det minner dem på opplevelser de ønsker å glemme. Det kan stresse dem, gjøre det vanskelig å sove og gi dem mareritt.

«Du kan minne gutten på hva de har opplevd, hva som har skjedd med han og kanskje han vil glemme det.»

«For mange gutter er det vanskelig å snakke om. Det er noen barn som er såpass at de kan snakke om det, men det er få. På omsorgssenter var det mange gutter som ikke kunne sove den første måneden. Det var så vanskelig. De hadde opplevd så mye vanskelig på veien. Og så kom de her, og så kommer intervjuet, og så spør de, og så må de snakke om det igjen»

«Det var vanskelig fordi de snakket om krigen, militæret og våpen. En tredjedel av intervjuet var om krig og vanskelige ting jeg har opplevd. Det var vanskelig fordi jeg tenker tilbake, og husker mange ting som skjedde da jeg var liten som er vanskelig å tenke på.»

Barna og ungdommene anbefaler at de som intervjuer barn og enslige mindreårige ikke trenger å «gå så dypt at de kan såre igjen», og at de ikke spør om personlige opplevelser på flukten, men heller om hvorfor de måtte flykte og om situasjonen i hjemlandet.

«Ikke spør om personlige opplevelser de har hatt. Spør om systemene i hjemlandet. De kan jo spørre om årsaken, hvorfor du måtte flykte ut av landet. Så slipper de å tenke på hva de har opplevd på veien. Det er mange som ikke vil tenke på det, eller ikke tør si det. De har nettopp kommet og opplevd det så kommer de her og ønsker å glemme det. Hvis man minner de på det så kan de begynne å stresse, huske på det om natten og drømme om det.»

«Vi har vært på veien lenge. Og vi har møtt forskjellige, politi, militæret, som har skutt på oss. Det er vanskelig at vi skal gi intervju og at de kan stille spørsmål til oss om hva som har skjedd med deg på veien. Har noen slått deg? Selvfølgelig har de det. Hvis du reiser sånn ulovlig, så får du skikkelig bank eller de skyter etter deg på grensen. Det skjer mye på veien, og det er de veldig nøye på å vite og spørre alt om. De burde heller fokusere på hvorfor vi kom til Norge, hva som skjedde i hjemlandet, ikke hva som skjedde på veien. Jeg gikk i syv dager, og åttende natten kom jeg fra Tyrkia til Bulgaria. Hadde bare mat til tre dager, resten gikk jeg uten mat og drikke. Vi spiste bær i skogen. Sånne ting minner de deg på. Why? jeg vet ikke hva de vil ha liksom»

En annen grunn til at intervjuet oppleves vanskelig er at intervjuet er så viktig for fremtidens deres.

«De sa du skal på intervju. Og så ble jeg syk. Jeg var så stresset. Jeg var på rommet mitt hele tiden. Jeg så ingen folk. Jeg var syk, for jeg var redd for intervjuet.»

«Det var skremmende å sitte ved siden av en person som skrev på en pc, og som skulle vurdere om jeg får bli i Norge».

Det er viktig med tid og pause før intervju

Flere av ungdommene sier at det er viktig å tenke på at mange barn og unge er utslitte når de kommer til Norge, de har ofte vært på flukt lenge og har opplevd mye. Mange trenger derfor litt tid og en pause før de blir spurt mange spørsmål om det de har opplevd.

«Intervjuet var veldig kort tid etter at jeg kom til Norge. Jeg trengte litt tid til å roe meg mer. Jeg kan ikke snakke om alle tingene jeg har opplevd så raskt. Man trenger litt tid før intervjuet.»

«De burde gitt litt mer tid til oss. Med en gang vi kommer til Norge så presser de oss til å snakke om alt det vanskelige vi har opplevd. Vi har opplevd så mye som barn. Vi har ikke lyst å tenke på det.»

«Den gutten som kommer her, han vet ikke så mye, ikke sant. Kanskje han er sliten og trenger god tid. Kanskje de kan gi barn en pause.»

Mange gjentakende spørsmål kan bidra til utrygghet

En annen ting flere av ungdommene løfter som vanskelig er å få mange gjentakende spørsmål om det samme. Flere av ungdommene nevnte at det fikk de til å føle at de ikke hadde svart bra på spørsmålene, og ikke klart å gi intervjuer den informasjonen de var ute etter.

«Det var vanskelig for det føles litt sånn – du er i midten ikke sant – og folk rundt deg. De kommer med mer og mer spørsmål. Du klarer ikke gi det de vil ha liksom. De på en måte skremmer deg – du klarer ikke gi til dem det de vil ha. Det er det som er problemet.»

Flere av ungdommene sa også at gjentatte spørsmål kan gjøre at de føler at intervjuer vil lure dem.

«Hun var smart. Sylsmart. Hun spurte meg så mange spørsmål. Hun ville liksom ta meg. Hun ville prøve å lure meg.»

«Jeg skjønner jo hun vil vite om jeg lyver. Det er kanskje noen som gjør det. Jeg skjønner jo at det kanskje er jobben hennes. Men jeg ville spurt på en annen måte hvis jeg var henne.»

Noen av ungdommene sa også at de opplevde en forventning om at de skulle si det samme som de hadde sagt under registrerings samtalen, og at intervjuer ikke var interessert i det de egentlig hadde lyst å si og fortelle.

«Det som var rart, var at hun måtte høre akkurat det samme som jeg sa på det første intervjuet. Hun var ikke interessert i andre ting. Hva jeg liksom hadde på hjertet mitt.»

Et par av ungdommene sa at gjentatte spørsmål kan føre til at de opplever at intervjuer ikke er fornøyd med svarene de gir, som igjen kan føre til at de sier noe de ikke har lyst å si, eller noe som ikke er sant.

«Jeg følte meg utrygg. At hun ville lure meg. At det er noe hun vil jeg skal si som jeg ikke har lyst å si. Altså, selvfølgelig skal jeg gi riktige opplysninger men jeg følte at kanskje hun var ute etter noe annet.»

«Man kan få sånne tanker. Når man har vært der i syv timer og så stiller hun de samme spørsmålene igjen. Da tenker jeg, hva kan jeg gjøre for å slippe ut av denne situasjonen? Da får man sånne tanker at kanskje jeg skal si noe som jeg ikke har lyst å si, så at hun får det svaret hun lurer på.»

En av ungdommene hadde en bror som nylig har vært til asylintervju. Han sa at broren også opplevde det veldig vanskelig at de stilte så mange gjentakende spørsmål.

«Som broren min sa til meg, for de spurte han så mange spørsmål, så han hadde sagt at han ikke klarer å svare nå og at de måtte stoppe for de spurte han om så mye. Det er ikke greit. Det er ubehagelig for den som sitter der mellom alle de voksne, og må svare på så mye.»

Ungdommene sier at det er viktig for dem å skjønne hvorfor intervjuer stiller de samme spørsmålene om og om igjen.

«Tenk på de som har hatt tre intervjuer, og får om og om igjen de samme spørsmålene. Vi må skjønne hvorfor de spør om og om igjen.»

En jente sa at hun i etterkant har skjönt at UDI må stille gjentatte spørsmål. At det er deres jobb å finne ut av om folk lyger. Hun sa at hun forstod at det må de fortsette å gjøre, at det ikke går an å endre på, men at det derfor er viktig å gjøre de tingene vi kan endre på så gode som mulig, som at barn bør få god informasjon om spørsmålene de skal bli stilt i forkant, og at intervjuet er på et hyggelig sted.

«Jeg skjønner at de må stille spørsmål om og om igjen. Nå skjønner jeg hvorfor de gjorde det. Det er jo deres jobb. De skal vite at vi ikke lyger. Så noen ting kan vi ikke endre. Det er deres jobb. Vi kan gjøre det bedre og det beste vi kan i den situasjonen, men vi kan ikke gjøre det helt bra. Men UDI kan gjøre det hyggeligere med å forandre på rommet og gjøre det mer barnevennlig, og gi bedre informasjon til barna i forkant.»

Unngå vanskelige spørsmål

Flere av ungdommene fortalte også at de synes de ble stilt spørsmål som var vanskelig å svare på, både fordi spørsmålene ble stilt på en vanskelig måte, og/ eller fordi de fikk detaljerte spørsmål som de ikke skjønnte meningen med.

«De stilte spørsmålene på en måte som var vanskelig å forstå. Jeg var bare 12 år, så liten. De må ikke stille spørsmålene til barn på samme måte som til voksne.»
«Hun spurte om familien, hvor jeg bodde, om jeg har familie der, hva skjedde med dem, hvem som tok meg hit. Så måtte jeg tegne hus hvor jeg bodde. Det var vanskelig, hun måtte ha alle detaljene, hvis jeg sa jeg bodde her, så spurt hun hva var der, her og der. Jeg er ikke et kamera. Det er vanskelig å huske hele området, som hvor det var trær for eksempel. Jeg visste hvor skolen, havet var og sånne ting, men ikke sånne småting som hun spurte om.»

Mange og ukjente personer

Noen av ungdommene snakket mye om at de syntes det var utrygt at det var ukjente personer i intervjurommet.

«Det er en som skriver rapport, en tolk, en som intervjuer, og en vakt eller politi eller noe sånt. Det er mange i rommet. Og du sitter alene. Og alle ser på deg og hva du sier til dem. Så det kan skremme oss»

Et par av dem anbefaler at det er færre personer på rommet.

«Det viktigste er at det er litt mindre folk på rommet. De har jo masse alternativer. De kan ta ut de som skriver. De kan skrive ned etterpå hva gutten sa etterpå. Ok å ha en tolk og intervjuer. De som gutten er trygg på. Ikke alle de andre. Det blir jo selvfølgelig skremmende. Hva skal de gjøre med oss nå?»

«Når jeg var på intervju, så var det to damer. Jeg tror hun ene var på opplæring, eller så var det sjefen. Hun satt der og hørte og ville se litt. De kunne hatt et sånt kamera istedenfor at begge sitter der.»

Hyggelig og barnevennlig intervjurom

En jente vi snakket med var opptatt av at det er viktig at rommene er hyggelige for barn. Hun forklarte at barn husker i bilder. Og at et barnevennlig rom ikke bare vil trygge barnet i situasjonen, men det vil også bidra til at barnet husker tilbake på intervjuet som en positiv opplevelse.

«UDI bør ha intervjuet på en hyggeligere plass. Sånn som de gjør hos psykolog for eksempel. Ikke sånn at de har fire stoler på et kontor. Ha en sofa, en blomst og sånne ting. Et rom som er barnevennlig. Bilder er viktig. Barn husker ikke hva som skjedde, men husker bilder av hva som skjedde. Hvordan du ser verden er veldig viktig. Da husker barna tilbake med et bedre bilde av opplevelsen.»

Ukjent sted og lang reisevei

Flere forteller også at det bidrar til opplevelse av utrygghet at intervjuet foregår på et ukjent sted. Flere sa de ville følt seg tryggere hvis intervjuet var på mottaket/ omsorgssenteret hvor de bodde.

«Når man går til UDI så tenker jeg at hvis jeg sier noe feil så blir jeg sendt tilbake, kanskje de står utenfor rommet klar til å ta meg. Hvis de hadde kommet til meg så hadde jeg følt meg tryggere. Da kan vi snakke lenge, i timevis. Men når det er der (hos UDI) så blir man stresset for at de skal sende oss hjem. Jeg tror vi hadde følt oss mer trygg hjemme enn der på stasjonen (UDI)»

«Så kom intervjuet. Så ser jeg med en gang at det ikke er samme sted som jeg var sist. En politidame kom og tok meg med. Så hilste jeg på en mann som skal være med å oversette. Vergen min satt ved siden av meg. Det som var rart var at jeg klarte ikke si så mye for jeg hadde det veldig vanskelig. Det var helt jævlig»

Det var litt forskjellig hvordan barna og ungdommene vi snakket med hadde kommet seg til asylintervjuet.

Ungdommene som bodde på omsorgssenter da de skulle på asylintervju forteller at de ble kjørt til intervjuet i en bil sammen med en eller flere andre fra omsorgssenteret. En gutt som bodde på mottak for enslige mindreårige da han skulle på asylintervju, forteller at han tok taxi sammen med representanten sin. En annen gutt forteller at han tok taxi alene. Turen tok 2,5 timer hver vei. Denne ungdommen sa at det bidro til at han følte seg utrygg. Han fortalte at han opplevde det som vanskelig og utrygt å dra alene i taxi inn til Oslo, siden han ikke kjente landet og språket.

«Jeg kom alene til intervjuet faktisk. I taxi. I 2,5 timer. Og så kom jeg bare ut av taxien i Oslo, helt alene. Jeg bare, hallo? hva skjer nå? Nå hadde det ikke vært noe problem. Men da, på den tiden vi var nye, var ikke kjent med landet, språket, ingenting. Da var det vanskelig.»

Barna og ungdommene forteller også at dersom det er lang reise inn til UDI så gjør det også at de blir veldig trøtt.

«Fem timer i taxi. Jeg var så trøtt. Og så måtte jeg på skolen dagen etterpå»

Om å ha intervjuet digitalt

To av ungdommene hadde hatt intervju på skjerm. Begge mente det ville vært bedre å møte intervjuer fysisk. Begge trakk frem at grunnen til at det er bedre er fordi da er det ikke problemer med internett. En hadde opplevd at å måtte gjenta intervjuet fordi internett ikke fungerte, og en sa at dersom intervjuet er på Skype kan barn og unge bli veldig bekymret for at intervjuer ikke får med seg alt de sier. En ungdom sa også at det opplevdes veldig skummelt å ha tolk på telefon. De anbefalte at dersom intervjuet skal skje på Skype, så må internett fungere.

«Internett var dårlig, jeg var redd for at de ikke fikk med seg alt jeg sa.»

«Jeg satt helt alene i rommet. Jeg skulle ønske at noen var sammen med meg. Kontaktperson, intervjuer og tolk var på skjermen»

Både positive og ubehagelige møter med intervjuer

De forteller både at de har møtt hyggelige personer som har intervjuet dem, men også noen har hatt ubehagelige opplevelser.

«Jeg synes at de som intervjuet av ganske greie. De var flinke til å se når jeg trengte pauser. Og måten de pratet på var bra.»

«Jeg sa alt om min situasjon, og de bare lo av saken. De lo, begge to var skikkelig ubehagelig.»

«Jeg ble sur på dem. Det kan være derfor jeg fikk negativ.»

Noen av ungdommene sa at det er viktig at de må kunne bytte intervjuer dersom de ikke er trygg på den første eller ikke føler seg respektert.

«Vi burde få møte to forskjellige sånn at vi kunne bytte. Viktig for at vi skal kunne være trygge og stole på dem vi snakker med.»

Tolken er veldig viktig

Ungdommene sier at tolk er veldig viktig og kan være en viktig støtte for dem. Men tolken kan også gjøre dem usikre. Spesielt hvis de er usikre på hvilken gruppe tolken tilhører, eller de opplever at tolken ikke forstår hva de sier.

«Barn har kanskje opplevd forferdelige opplevelser, som de kanskje ikke tør snakke om på morsmålet sitt med tolken. Det er viktig at de får velge selv, eller at foreldrene kan velge for dem hvis det er små barn.»

«Tolk er det aller viktigste. Å ha en tolk som skjønner deg. Jeg fikk en tolk som kunne dari, men jeg snakker pashto.»

Ulik oppfølging av representant/ verge

Ungdommene har hatt ulike opplevelser med representantene de har hatt. De sier at representanten kan være en viktig støtte, men kun hvis det er en god representant. De forteller at ikke alle har en god representant.

«Vergen var ikke så veldig flink til å snakke med UDI. Hun bare satt der.»

«Jeg måtte så vente 1 ½ år på nytt intervju, det var på Skype. Da fikk jeg en ny verge, han var flink med meg.»

Informasjon i forkant er viktig

De fleste barna og ungdommene vi har snakket med i forbindelse med denne rapporten opplevde at de fikk

ingen eller liten informasjon i forkant av asylintervjuet. En hadde fått litt informasjon av representanten og litt fra ansatte på mottaket. Noen mente også at informasjonen de hadde fått var feil, og ikke gjorde de forberedt på hvor vanskelig asylintervjuet var. Barna og ungdommene mener at god og tilstrekkelig informasjon i forkant av intervjuet er avgjørende for å redusere stress og utrygghet.

«Hvis jeg går på intervjuet uten å vite noen ting. Da er du nervøs, du vet ikke hva de skal spørre om»

«Ja, de voksne (på omsorgssenteret) fortalte oss om intervjuet, men vi skjønnte ikke så mye vi kunne jo ikke norsk. De fortalte spesielt om tid, at det var to uker til intervju for eksempel. De fortalte også litt om hva som kom til å skje.»

«intervjuet varte mye lengre enn jeg trodde. Jeg visste ikke at det skulle vare så lenge.»

«De sa det kom til å gå bra, men det var ikke sånn som de sa. Det var helt jævlig.»

Informasjonen de får kommer ofte fra andre barn og ungdom på mottaket / omsorgssenteret

«Jeg visste veldig lite om asylintervjuet. Nå når jeg tenker tilbake så skulle jeg ønske at jeg visste mer. Det hadde hjulpet.»

«Tilbake på omsorgssenteret kom veldig mange og spurte deg om hvordan det var, for de skal også på intervju. Jeg sa det var veldig vanskelig. Du kommer til å bli sjokket.»

«Det er som eksamen. Tro meg. Du må være forberedt. Guttene pleide å samle seg og snakke i grupper om hvordan det kom til å bli på intervjuet.»

«Jeg visste ingenting. Jeg burde ha spurt noen om hvordan det var. Men jeg hadde ikke så mange venner så jeg spurte ikke noen»

Barna og ungdommene sa at det de spesielt mener ville vært fint å vite om i forkant, er hva de kommer til å bli spurt om.

«Det hadde vært mye enklere hvis vi hadde fått informasjon om hva man kan bli spurt. Da blir man litt tryggere»

«Skulle ønske jeg visste at de kommer til å spørre deg om alt i livet ditt, om familien din, om hvordan du kom, om du har vært sammen med Taliban.»

En jente anbefalte at barn bør få en invitasjon i forkant av intervjuet, med spørsmålene de kommer til å bli stilt. Hun anbefaler også at det er bilde av personen som skal intervjuet de, og at det også kan være en lenke til filmene UDI har laget om asylprosessen for barn på invitasjonen.

«Barn bør få et papir med de spørsmålene de skal bli stilt i forkant. Det trenger ikke være alle spørsmålene. Det vil føre til at de føler seg klar. De er jo barn. De vet ikke hva som kommer til å skje på et intervju. Hvis barnet ikke kan norsk, så kan spørsmålene være oversatt til språket deres. I tillegg bør det kanskje være bilde av intervjufolka på det arket. Sånn at de er klare. Det er enkelt å gjøre. Tar sikkert bare ti minutter å lage. Kanskje det også kan være en lenke til filmene UDI har laget, sånn at barna kan klikke på den linken og se film om hva som skjer.»

Om informasjon og oppfølging etter intervjuet

Barna og ungdommene opplevde at de fikk lite eller ingen informasjon etter intervjuet, og at de hadde mange spørsmål som de gjerne skulle ha snakket med noen om.

«Neihei, vi fikk ingen oppfølging, ingen som snakket med oss. Ingen som bryr seg om oss.»

«Jeg ville gjerne snakke med hun som intervjuet i UDI, men fikk ikke det.»

«Jeg skulle gjerne hatt en å snakke med som kunne fortelle meg hva som skjer nå. Jeg ville ha en bekreftelse på at ting skulle gå bra. Det ville hjulpet mye hvis en vanlig person sa det til meg, for jeg tror kanskje mer på de enn andre (UDI) da»

De sier de ønsker noen å snakke med, å få informasjon om hva som skjer videre, og at noen er hyggelige og tilgjengelige for dem hvis de trenger det. En gutt sa at mens han gjerne ønsket at noen snakket med han etter intervjuet, så ville han ikke at det skulle skje med en gang etter intervjuet, da trenger de pause, så kanskje en - to dager etterpå.

«For å være hyggelig kunne de (UDI) sagt: ja nå skal du tilbake hjem og vi skal svare deg så for de kan. Jeg fikk ikke sånn bekreftelse. Selv om de vet at jeg ikke skal få tillatelse, så si noe hyggelig til meg. Og si at de kan svare meg hvis jeg lurar på noe. Jeg gikk liksom derfra med tomme hender. Jeg visste ingenting. Jeg skulle gjerne vite hva som skjer nå liksom. Skal de sende meg tilbake, skal jeg flytte, skal jeg gå på skole, skal de flytte meg til en annen kommune?»

Mangel på informasjon i denne fasen kan gjøre barn veldig stresset og bekymret. De har behov både på praktisk informasjon og emosjonell støtte.

En gutt forteller en historie om en annen gutt som først trodde han hadde fått opphold. Men så fikk han vite at han ikke hadde fått det. Da ble han helt stresset og ødelagt. Denne gutten forteller også at han så andre gutter bli sendt tilbake til Afghanistan. Og at det gjorde han veldig redd.

En ung gutt forteller at han ble skilt fra familien sin på flukten som er igjen i et annet land. Han forteller at han

savner dem veldig og bekymrer seg veldig for hvordan det går med foreldrene og søsknene sine. Han sier han ikke har noen å snakke med om dette og holder savnet og bekymringen for seg selv.

«Jeg bekymrer meg for om de har det bra og om de er syke og sånn. Familien min hadde korona, men det gikk heldigvis bra. Jeg snakket med familien min i går. Da var broren min syk og var på sykehus.»

«Jeg liker å spille fotball, og jeg har blitt god på fotball. Hadde jeg hatt faren min her så kunne han vært med på fotball. Jeg har ingen som er med.»

Det kom også frem at det er viktig at ansatte på mottak og omsorgssentre har tid til å snakke med dem.

«Det skjedde mye på omsorgssenteret. Folk bråkete og knuste tv. Når noen får svar og flytter ut. Det var ikke sunt for meg. Jeg tenkte; hva er det som skjer. Skal jeg liksom dø her? De var ingen som pratet med meg. De spurte aldri hvordan jeg har det. Det var gutter som var yngre enn meg, så personalet prioriterte de. Og personalet ga mer oppmerksomhet til de som knuste ting og lagde bråk.»

En gutt forteller hvor viktig det er å få god informasjon og forstå hvorfor de får avslag. Han ønsket helst å snakke med personen som hadde intervjuet han.

«Jeg prøvde å få kontakt med hun i UDI for å finne ut av hvorfor jeg fikk avslag. Jeg skrev brev. Men fikk ikke snakke med henne. Jeg sa hvis jeg skal reise tilbake til Afghanistan så må hun være med, så kan hun se hvordan det er.»

En jente foreslo at UDI burde prøve å gi en liten gave til barn etter intervju. Hun mener det kan bidra til at barn glemmer det vonde de har snakket om på intervjuet og husker tilbake på intervjuet som en positiv opplevelse.

«Kanskje barna bør få en slags premie. Jeg tenker på at hvis du går til tannlege, og du er redd, så gir tannlegen en liten gave etterpå, da glemmer du. Kan vi ikke prøve det i UDI. At bara får en fornuftig gave, ikke bare en sånn liten greie, men en kinobillett, sekk eller pennal for eksempel. Jeg vet det vil være økonomisk dyrt. Men det kan jo prøves. Jeg blir veldig glad når jeg får gave fra tannlegen. Jeg glemmer hva som skjedde. En fornuftig gave kan hjelpe de å glemme det vonde de har snakket om på intervjuet.»

ANBEFALINGER FRA BARN OG UNGE

Anbefalingene fra barna og ungdommene er hovedsakelig direkte anbefalinger som de kom med i våre samtaler med dem, mens vi har lest noen av anbefalingene ut fra intervjuene. Ikke alle barna og ungdommene kom med de samme anbefalingene, og de er dermed ikke nødvendigvis representative for alle som deltok.

FØR INTREVIJUET

- Vi trenger pause før intervjuet. Vi har opplevd så mye.
- Vi ønsker informasjon om hva man kan bli spurt om. Da blir man litt tryggere.
- Vi ønsker informasjon om hvem som skal være der under intervjuet.
- Dere kan for eksempel gi oss et papir i forkant med spørsmålene vi skal bli stilt, bilde av personen som skal intervju oss, og lenke til filmene som UDI har laget til barn.
- Vi ønsker å ha noe å si om hvem som er tolk og intervjuer »

UNDER INTERVIJUET

- Det bør være hyggelige, barnevennlige rom.
- Vi vil at en trygg person følger oss til intervjuet.
- Vi mener at intervjuet ikke burde vare så lenge. Vi foreslår at dere kun stiller de viktigste spørsmålene.
- Hvis vi ikke svarer på det de spør om, så må de tenke at vi kanskje ikke føler oss trygge, og at det er derfor vi ikke forteller.
- Ta oss på alvor. Vær greie og ta vare på oss.
- Vi vil at dere skal lytte og tro på det vi sier. Selv om det kan være at noen lyger, så kan det være at den personen forteller sannheten.
- Det er viktig å ha en tolk som vi er trygge på, og som skjønner oss.
- Det er viktig at vi kan gi beskjed og få bytte intervjuer dersom vi ikke er trygg på den første, for at vi skal kunne stole på den vi snakker med.
- Det er viktig med mat og drikke. Vi foreslår at det er mat som er tilpasset folk fra forskjellige land.
- Det bør være snille folk som kan stille spørsmål på en lett måte.

- Vi må skjønne hvorfor dere spør om og om igjen.
- Tolken bør være til stede fysisk. Det er skremmende å ha tolk på telefonen.
- Det må være få folk i intervjurommet. Det er skummelt med mange folk.
- Ikke skriv på pc under intervjuet, gjør det etterpå.
- Vi vil helst møte dere fysisk. Hvis intervjuet er på skjerm, så må internett fungere. Ellers blir vi redde for at dere ikke får med dere hva vi sier.
- Det er tryggere å ha intervjuet på mottaket. Da slipper vi å reise langt til UDI.
- Å ha intervjuet på mottaket ville vært mer chill, mer hjemme, får ikke den tittelen, liksom, at du skal på intervju.
- Gi oss tid. Føler vi oss trygge, bare et intervju, så får dere svarene, ferdig.

ETTER INTERVIJUET

- Vi ønsker raskt svar. Det er så vanskelig å gå og vente og ikke vite.
- Vi vil vite hva som skjer, skal jeg tilbake til mottaket, skal jeg flytte, til en annen kommune? Skal dere sende meg hjem, når får jeg svar på om jeg får bli?
- UDI bør prøve å gi barna en liten gave etter intervjuet. Kanskje det hjelper dem å glemme at de var redd, og det vanskelige de har snakket om.
- Vi ønsker noen å snakke med, noen som bryr seg. Noen får vonde tanker og mareritt etter intervjuet.
- UDI må prioritere saker hvor barn er skilt fra familien som er igjen i andre land. Noen av oss savner familien veldig. Og bekymrer oss mye for hvordan de har det.
- Mottaket bør ha tilgang til mat på kvelden. Det er spesielt viktig for ungdom som faster, eller hvis man har vært på noe (som intervju) og kommer seint tilbake til mottaket.

DEL 5: HVA KAN VI LÆRE AV «BARNEHUS- MODELLEN»?

I dette kapitlet vil vi se samlet på informasjonen i de tidligere kapitlene og drøfte hva vi kan lære av «barnehusmodellen» for å styrke ivaretagelsen av barn i forbindelse med høring av barn i saker om beskyttelse. Vi vil gjøre dette med å ta utgangspunkt i hovedelementer ved modellen og drøfte dem opp mot dagens praksis og erfaringer fra høring av barn i saker om beskyttelse, i lys av barns rettigheter nedfelt i FNs barnekonvensjon.

5.1 LIKHETER OG ULIKHETER MELLOM MÅLGRUPPENE – HVORDAN ER SAMMENLIGNING RELEVANT, OG HVILKE ANDRE HENSYN GJØR SEG GJELDENE?

Vi har sett i kapittel 3 at bakgrunnen for opprettelsen av barnehus var at barn som hadde blitt utsatt for seksuelt misbruk, måtte gjennom en vanskelig prosess. Barna ble blant annet utsatt for gjentatte avhør av mange forskjellige instanser, og det var manglende samarbeid mellom instansene og effektivitet i undersøkelsene.

Barn som søker asyl i Norge, møter også mange ulike instanser med dels ulike, dels sammenfallende roller. Flertallet av barn som søker beskyttelse i Norge, har også opplevd eller vært vitne til vold eller overgrep. Mange har flyktet fra land preget av væpnet konflikt eller annen organisert vold. En studie av de yngste enslige asylsøkerne viser at 68 prosent av barna har opplevd tap av personer som sto dem nær, og at 63 prosent har vært vitne til eller selv vært utsatt for vold.¹⁴⁸ En annen studie viser at halvparten av barn under 15 år som har flyktet alene, har opplevd familievold, og mange av dem fortalte om svært alvorlig vold. I tillegg har mange opplevd vold på skolen.¹⁴⁹

Både ved høring av barn i saker om beskyttelse og tilrettelagte avhør på barnehusene skal det fremskaffes en klar og sannferdig forklaring.

Mange av dilemmaene som myndighetene stilles overfor, er dermed sammenlignbare. De skal møte barn i vanskelige livssituasjoner, som på grunn av lojalitetskonflikt, traumer eller opplevd tillits- og omsorgssvikt kan ha store vanskeligheter med å åpne seg. Det foretas skjønnsavveielser av barnets beste. Det kan foreligge motstridende interesser mellom foreldre og barn, og avgjørelsene kan ha store konsekvenser for barnets psykiske og fysiske helse.

Det er imidlertid også noen forskjeller som det er viktig å ta hensyn til. Til forskjell fra en del av de barna som er i målgruppen til barnehusene, er barna som søker beskyttelse i Norge, nye i landet, de kan ikke språket, og de kulturelle forskjellene kan være store. De som kommer som enslige mindreårige, er i tillegg uten omsorgspersoner og ofte uten annet nettverk i Norge. Barn som kommer med familie, kan også mangle støtte fra foreldre og nettverk. Vi vet at foreldrenes livssituasjon som asylsøkere periodevis kan gjøre dem dårligere egnet til å beskytte og å ta vare på barna sine.

En annen forskjell som det er viktig å ta i betraktning, er at barn som søker beskyttelse, ofte har hatt flere negative opplevelser med myndighetspersoner i hjemlandet og/eller under flukten. De kan derfor være ekstra utrygge og skeptiske til myndighetspersoner og systemet.

5.2 BARNEVENNLIGE LOKALER

Som beskrevet i kapittel 3 er et hovedelement ved «barnehusmodellen» at lokalene skal være tilrettelagt for barn. Utformingen av intervjurom, venterom og øvrige rom er nøye gjennomtenkt både med hensyn til fargevalg, hvordan stoler er plassert, skjerming, tilgjengelighet, størrelsene på rommene og rommenes plassering i forhold til hverandre. Rommene er også innrettet etter alder med noen rom for små barn og andre for eldre barn.

I boken *Collaborating against child abuse* drøftes viktigheten av barnevennlige lokaler. Tilbakemeldinger fra barn viser at barnevennlige lokaler bidrar til å trygge og roe barna. Videre kan barneinnredete lokaler også påvirke miljøet gjennom å minne de ansatte på at barnehuset er et sted hvor det er spesielt viktig å ivareta barna på en god måte.¹⁵⁰ Viktigheten av barnevennlige lokaler er også støttet av evalueringen av Statens barnehus.¹⁵¹ En av ungdommene vi har snakket med i dette prosjektet, og som selv har vært gjennom asylprosessen som barn, forklarte at det er viktig at rommene er barnevennlig innredet blant annet fordi barn husker i bilder. Et barnevennlig rom vil ikke bare trygge barnet i situasjonen, men det vil også bidra til at barnet husker tilbake på intervjuet som en mindre utrygg og mer positiv opplevelse.

Som beskrevet i kapittel 2 har asylintervjuer med enslige mindreårige asylsøkere og barnesamtaler med barn i familie de siste årene som regel blitt gjennomført på UDIs hovedkontor i Oslo, utenom intervjuene med enslige mindreårige under 12, som gjennomføres på omsorgssenteret barnet bor på. Siden våren 2020 har dessuten de aller fleste intervjuene og barnesamtalene foregått digitalt på grunn av koronapandemien og smittevern hensyn. Ifølge informanter vi har snakket med, har intervjulokalene på UDIs kontor i Oslo ikke vært spesielt tilrettelagt for barn. Både intervjurom og venterom hadde et typisk kontorpreg. For å komme til intervjurommet måtte barna gå gjennom lange ganger med kontorer. Selve intervjurommet var utformet som et typisk kontor, med pult, noen stoler og pc. UDI har nylig flyttet hovedkontor, og ifølge UDI skal det nye hovedkontoret ha bedre tilrettelagte intervjurom for barn.

Som også beskrevet i kapittel 2 er insensjonen at asylprosessen for de fleste av asylsøkerne, inkludert ankomstre-gistrering og asylintervjuene, fremover skal skje på Nasjonalt ankomstsenter. Det er vårt inntrykk at intervjulokalene på ankomstsenteret ikke er godt nok tilrettelagt for barn. Redd Barna var på befaring på ankomstsenteret i desember 2019. Da var vår klare vurdering at senteret ikke var et egnet sted for barn å oppholde seg og gjennomgå asylprosessen på. Vi er kjent med at det siden den gang har blitt gjort endringer på senteret, men oss bekjent er det ikke tilrettelagt med barnevennlige venterom eller intervjurom. Det er dessuten tvilsomt hvorvidt et «barnevennlig intervjurom»

på ankomstsenteret faktisk vil oppleves som barnevennlig, med tanke på den øvrige utformingen av senteret.

5.2.1 Særskilt om å gjennomføre intervjuet på mottaket

Barna og ungdommer vi har snakket med i dette prosjektet, trekker frem at lang reisevei til og fra intervjuet er en viktig faktor som bidrar til utrygghet, i tillegg til at intervjuet er på et sted de aldri har vært før eller kjenner til.

Det er bred enighet blant barna og ungdommene vi har snakket med, om at det ville vært en mye større trygghet for dem dersom intervjuet var på eller i nærheten av mottaket eller omsorgssenteret. Det ville betydd at de hadde sluppet reiseveien til og fra intervjuet, de ville vært på et sted de kjenner, og hatt kjente personer i nærheten.

Flere av saksbehandlerne vi har snakket med i UDI, trakk også frem positive erfaringer med å gjennomføre intervjuet på mottaket eller omsorgssenteret. Et par av informantene fortalte om konkrete saker hvor intervjuet ble gjennomført på mottaket av hensyn til den mindreårige. Dette opplevde saksbehandlerne som en god løsning av flere grunner: Kontaktetablering er lettere fordi man er der barnet bor, og for eksempel kan se hva den mindreårige liker å gjøre på fritiden, det ga større trygghet både for intervjueren og den mindreårige under intervjuet at de visste at ansatte på mottaket og/eller helsetjenesten var i nærheten. Det sikret også lettere oppfølging av barnet i etterkant av intervjuet.

En utfordring med å gjennomføre intervjuer og barne-samtaler på mottaket er at det betyr mer reising for ansatte i UDI og derfor er mer ressurskrevende. Noen av saksbehandlere i UDI som vi har snakket med, mente at det ikke er hensiktsmessig å gjennomføre alle intervjuer/samtaler med barn på mottaks-/omsorgssentre, men at det er viktig og nyttig å ha muligheten i saker hvor barnet er ekstra sårbart. Et par av representantene vi snakket med, trakk også frem at en utfordring med å gjennomføre intervjuene på mottaket er at siden intervjuet ofte er en vanskelig opplevelse for barnet, kan det være viktig at intervjuet ikke foregår der de bor, da det vil kunne være en stadig påminner om den vanskelige opplevelsen. Dessuten har et par representanter vært opptatt av at rommene på mottakene ikke er tilrettelagt for intervju, fordi de ofte er trange, mangler god lufting, og fordi det er mye støy på mottaket generelt.

5.2.2 Særskilt om å høre barn digitalt

UDI har under koronapandemien intervjuet barn, både barn i familie og enslige mindreårige, digitalt av hensyn til smittevern.

To av barna og ungdommene vi har snakket med, hadde erfaring med å bli intervjuet digitalt. Begge mente det ville være bedre å møte intervjueren fysisk. Begge hadde opplevd at det var dårlig internettforbindelse under intervjuet. Én hadde opplevd at internettforbindelsen var så dårlig at de måtte starte intervjuet på nytt igjen. De

ønsket spesielt å løfte frem at dårlig internettforbindelse gjør barna urolige på om intervjueren får med seg alt de forteller, og at det kan oppleves veldig utrygt å ha tolken på telefon. Ett barn fortalte også at han hadde sittet helt alene i et rom under intervjuet, mens det var tre ukjente voksne på den andre siden av skjermen. Han sa han hadde ønsket at en person var med ham i rommet.

Informanter vi har snakket med, så noen fordeler med å høre barn digitalt, blant annet at barna da slipper reiseveien til intervjulokalet, og at det kan være tryggere for barnet å gjennomgå intervjuet i kjente omgivelser på mottaket. De fleste informantene har imidlertid i all hovedsak vært skeptiske til gjennomføring av intervjuer via skjerm. Flere utfordringer har blitt løftet, blant annet at det gjør det vanskelig å lese og forstå nonverbal kommunikasjon. Videre opplever noen representanter at det vanskeliggjør deres rolle ved at det er vanskeligere å gripe inn / gi beskjed underveis i intervjuet når det er digitalt.

Redd Barnas samlede vurdering er at det som en hovedregel er klart best å intervju barn fysisk, i tilrettelagte barnevennlige lokaler. Det bør gjelde intervjurom, venterom og øvrige rom. Lokalene bør helst være i nærheten av mottaket/omsorgssenteret som barna bor på.

5.3 «UNDER ETT OG SAMME TAK»

Vi har sett i kapittel 3 at et annet kjerneelement ved «barnehusmodellen» er «under ett og samme tak-prinsippet»¹⁵², som innebærer at relevante instanser kommer til barnet, istedenfor at barnet må henvende seg til ulike instanser som for eksempel politiet, dommere, leger, psykologer, barnevernet osv. På den måten skal barnet slippe å kontakte og reise til mange ulike offentlige tjenester, og slippe å gjenta sin historie i flere miljøer som er fremmed for barnet.

Barn som søker beskyttelse i Norge, møter også mange ulike instanser med dels ulike, dels sammenfallende roller, inkludert registreringssamtale med PU, medisinsk undersøkelse, veiledningssamtale med NOAS, asylintervju eller barnesamtale hos UDI. Enslige mindreårige skal også kanskje gjennomgå aldersvurdering. I tillegg gjennomfører mottak og omsorgssentre kartleggings-samtaler. Dersom barn får avslag, skal de kanskje også høres i nemndmøte hos UNE.

Det har tidligere vært vanlig praksis at møtene med disse instansene har foregått på forskjellige steder. Nå skal, som nevnt over og beskrevet i kapittel 2, som hovedregel søknadsprosessen foregå på det nasjonale ankomstsenteret, inkludert politiregistrering, asylintervju og medisinsk undersøkelse. Instansene PU, UDI, NOAS og kommunal helsetjeneste og spesialisthelsetjeneste er til stede på senteret. Barnefamilier skal også innkvarteres i telt på senteret under søknadsprosessen, i opptil 21 dager. Enslige mindreårige asylsøkere skal fortsatt innkvarteres på mottak eller omsorgssenter, men registrering og

asylintervju skal som en hovedregel skje på ankomstsenteret, med mindre barnet er under 12 år gammelt, da vil asylintervjuet fortsatt skje på omsorgssenteret.

Å samle instansene som er relevant i søknadsprosessen, på ett sted, slik som på ankomstsenteret, er på flere måter i tråd med «barnehusmodellen». Redd Barna ser i utgangspunktet flere fordeler med dette. Samlokalisering av aktørene kan bidra til at barnet slipper å henvende seg til de ulike instansene på forskjellige steder, det kan bidra til bedre samarbeid mellom aktørene, bedre forståelse av hverandres roller og deling av informasjon som kan styrke ivaretagelsen av barnet, og som kan opplyse barnets sak bedre. Vi mener imidlertid, som beskrevet over, at det er viktig at miljøet er tilrettelagt på en langt mer barnevennlig måte. Redd Barna mener derfor at mens samlokaliseringen av relevante aktører i asylprosessen er positivt og bør videreføres, så er det avgjørende at asylprosessen for barn skjer i et miljø som er langt mer tilrettelagt enn på det nasjonale ankomstsenteret. Videre mener vi at det må ses nærmere på om det er de rette aktørene og den rette kompetansen som er samlet og involvert til rett tid for å sikre ivaretagelse av barnas rettigheter i asylprosessen. Dette vil vi drøfte nærmere under.

5.4 «ETT INTERVJU-PRINSIPPET»

Nær knyttet til «under ett og samme tak-prinsippet» er «ett intervju-prinsippet». Dette hovedelementet materialiseres først og fremst gjennom at det gjennomføres et felles barneintervju på barnehusene, som kan følges samtidig av personer fra relevante instanser fra et annet rom via video. Ideen bygger på en tverrfaglig observasjon for å unngå gjentatte intervjuer, samt for å benytte seg av spesialisert kompetanse.

Dette reiser to viktige spørsmål: Kan intervjuene/samtalene barn i asylprosessen har i dag, koordineres bedre for å redusere unødvendig belastning på barna? Gjennomføres samtalen med barn av og med personer med egnet kompetanse til stede for å sikre ivaretagelse av barnets rettigheter på best mulig måte?

5.4.1 Overlappende intervjuer/samtaler

Vi har sett i kapittel 4 at ungdommer vi har snakket med i dette prosjektet, opplever at de blir stilt lignende eller samme spørsmål i flere intervjuer/samtaler. Spesielt sier de at de kan oppleve det som belastende å måtte fortelle om fluktopplevelser gjentatte ganger. At barna blir stilt de samme eller lignende spørsmålene gjentatte ganger, synes dels å være en konsekvens av kontrollfunksjonen til utlendingsforvaltningen og dels fordi det er unødvendig overlapp mellom samtaler/intervjuer med barnet. Ikke bare kan dette være belastende for barn, det kan også hindre barnet i å dele relevant informasjon. For eksempel har det kommet frem eksempler på at enslige mindreårige har latt være å si ting i asylintervjuet fordi de allerede har delt dette i kartleggingssamtale på mottaket eller omsorgssenteret og ikke forstått at de måtte fortelle det igjen.

Bakgrunnen bak «ett intervju-prinsippet» er å unngå gjentatte intervjuer av ulike instanser for å redusere risikoen for retraumatisering og «re-victimisation». Dette støttes, som vi har sett i kapittel 3, av studier som har vist at gjentatte avhør av flere forskjellige fremmede personer kan oppleves meget traumatisk for barnet og kan føre til såkalt sekundær viktimitisering. Her er imidlertid forskningen ikke entydig, og andre studier har dokumentert at gjentatte avhør kan trygge barnet og fremme korrekt hukommelse ved at tidligere intervjuer virker som ledetråder og fremmer barnets senere gjengivelse av informasjon. En samlet vurdering av denne typen undersøkelser viser at det muligens ikke er like stor grunn til skepsis hva gjelder gjentatte intervjuer, og noen ganger kan det være viktig og nødvendig. Men det er veldig viktig at høring av barn gjennomføres av personer med god og egnet kompetanse, og at det skjer innenfor rammer som sikrer at barnet oppfatter situasjonen som håndterbar og forståelig.

I vår kartlegging har det spesielt kommet frem at det bør vurderes om kartleggingssamtalen på omsorgssenter/mottak bør koordineres bedre med asylintervjuet og avgrenses til å kartlegge barnets omsorgsbehov med søkelys på hva de trenger av tilrettelegging på botilbudet, skolegang og eventuelle saker barnet selv ønsker å ta opp, og ikke på spørsmål om bakgrunn for asyl og flukterfaringer.

Videre har det kommet frem at det bør vurderes om (deler av) registreringsamtalen med PU kan slås sammen med intervjuet/barnesamtalen som gjøres av UDI. Dette for å unngå unødvendig overlapp mellom de to samtalerne, sikre at intervjueren har egnet kompetanse, og for å gi barnet mer tid til å hvile og forberede seg. Flere av informantene i dette prosjektet mener at samtalen hos PU må være så kort som mulig, og at politiet ikke er de rette til å snakke med barn om potensielt traumatiske opplevelser. Dette fordi politiet ikke nødvendigvis har egnet kompetanse, og fordi barnet ofte er svært skeptisk til politiet på grunn av tidligere opplevelser. Barn og ungdommer vi har snakket med, sier også at de synes det er stressende å måtte snakke om traumatiske opplevelser de har hatt under flukten, spesielt så kort tid etter at de kommer til Norge. Det gir barna lite tid til å hvile og forstå formålet med samtalen. Som regel møter enslige mindreårige representanten rett før registreringen, noe som gir dem lite tid til å bli kjent og trygg på representanten, samt lite tid for representanten til å forberede barnet. I tillegg har flere informanter sagt at lokalene hos PU ikke er egnet for barn, og at de er en mer utrygg setting for barn sammenlignet med UDIs lokaler.

«Jeg tror de kanskje er mye reddere når de møter politiet, enn UDI. De kommer rett fra land hvor de som regel har dårlig erfaring med politiet. De blir bedt om å fortelle sannheten, og så har de på flukten blitt fortalt hva de bør si. De er redde, trøtete og slitne.»

Representant

På bakgrunn av dette mener Redd Barna det bør gjøres en gjennomgang som ser helhetlig på samtalene/ intervjuene barnet har med PU, UDI og Bufdir, med det formål å sikre bedre koordinering, at samtalene gjennomføres av personer med egnet kompetanse sett i forhold til samtaleinnhold og formål, og for å hindre unødvendig belastning for barnet.

I det følgende vil vi dessuten argumentere for at styrket tverrfaglig samarbeid og bedre rutiner på samarbeid i forkant, under og etter asylintervju, vil føre til bedre informasjonsdeling mellom aktørene og dermed redusere behovet for at ulike aktører har overlappende samtaler med barnet.

5.4.2 Tverrfaglig observasjon av intervjuet/ barnesamtalen

På Island, som beskrevet i kapittel 3, gjennomføres intervjuet med enslige mindreårige av en barnepsykolog. Barnet, intervjueren og tolken er til stede i rommet, og intervjuet følges av en representant fra barnevernet, migrasjonsmyndighetene og Røde Kors fra et annet rom via lyd- og videooverføring. Dersom det er mistanke om menneskehandel, er politiet også til stede og observerer intervjuet.

Tilrettelagte avhør på barnehusene i Norge gjennomføres av en politietterforsker. Avhøret følges fra bisitterrommet, hvor andre aktører kan følge avhøret via lyd- og bildeoverføring, for eksempel settevergen til barnet, barnevernstjenesten og rådgiver/psykolog på barnehuset med spesialkompetanse på barn. Dette kan for eksempel være klinisk sosionom, klinisk barnevernspedagog eller annen person med lignende og relevant fagbakgrunn på høyskole- eller universitetsnivå.¹⁵³ De skal bidra til å gi vitner som avhøres på barnehuset, god oppfølging og behandling og til at avhørslederen får et godt grunnlag for sine beslutninger.¹⁵⁴

Mens det er innrettet på forskjellig måte på Island og i Norge, synes fordelene å være lik, nemlig at begge modellene gjør det mulig å nyttiggjøre seg spesialisert kompetanse fra flere fagfelt som støtter og utfyller hverandre. Dette skal vi drøfte nærmere under.

5.4.2.1 Særskilt om ansatte fra omsorgssenteret/ mottaket bør observere samtalen med enslige mindreårige?

Det kommer frem blant informantene vi snakket med på Island, at en av de viktigste fordelene med «fellesintervjuet» på Island er at det gir barnevernet direkte tilgang til informasjon som er nyttig i å sikre god oppfølging og tilpasset omsorgstilbud. Her er det imidlertid noen vesentlige forskjeller mellom asylprosessen på Island og i Norge som gjør seg relevant. En av dem er, som beskrevet i kapittel 3, at Island ikke en representantordning som i Norge. En annen forskjell er at barnevernet har omsorgsansvaret for alle enslige mindreårige på Island. I Norge har barnevernet omsorgsansvaret for enslige mindreårige

under 15 år, og det er UDI som har omsorgsansvaret for enslige mindreårige over 15 år. Ansvar for den daglige omsorgen er henholdsvis delegert til omsorgssentrene og mottakene for enslige mindreårige.

Redd Barna ser flere fordeler med at en ansatt fra mottak eller omsorgssenter er til stede og observerer intervjuet med enslige mindreårige i Norge. Det kan gi dem viktig informasjon som gjør det lettere å tilrettelegge omsorgstilbudet og sikre den enslige mindreårige god oppfølging i etterkant. Det vil også gi dem viktig kunnskap om hvordan asylintervjuet gjennomføres i praksis, som igjen vil gi ansatte på omsorgssenteret bedre forutsetninger for å gi barn god informasjon og kunne svare på spørsmål rundt asylprosessen. Vi ser imidlertid også flere utfordringer med dette, spesielt med hensyn til at det kan komme i konflikt med omsorgsrollen og tilliten mellom ansatte og barn. Dette er også en bekymring som nevnes konkret av ansatte i omsorgssentre som vi har snakket med. I tillegg er en viktig forskjell mellom Norge og Island i at enslige mindreårige i Norge har en representant som skal være med på intervjuet. Representantene skal dele viktig og relevant informasjon videre med ansatte på mottak og omsorgssentre som har omsorgsansvaret for enslige mindreårige. Ifølge informanter fra omsorgssentre som vi har snakket med, har de erfaring med at dette kan fungere bra, men at det er store forskjeller på representantene og hvor gode de er på å følge opp i etterkant av intervjuer.

På bakgrunn av dette mener Redd Barna at det ikke virker hensiktsmessig å innføre fast rutine på at ansatte ved omsorgssentre eller mottak er til stede og observerer intervjuet. Representantordningen bør imidlertid styrkes slik at barna i større grad sikres likeverdig oppfølging. Dette kommer vi tilbake til under.

5.4.2.2 Særskilt om personer med spesialisert barne-/helsefaglig kompetanse bør observere intervjuet/barnesamtalen?

Informantene vi har snakket med som har kjennskap til den norske «barnehusmodellen», har spesielt løftet at det er en stryke ved «fellesintervjuet» at avhørene kan observeres av rådgivere med spesialisert barne-/helsefaglig kompetanse. Det bidrar med viktig faglig støtte både før, under og etter intervjuet, som både bidrar til bedre ivaretagelse av barnet og til at avhørslederen får et bedre informasjonsgrunnlag. Dette støttes også av evalueringen av Statens barnehus fra 2021 hvor det kommer frem at en fordel med barnehusmodellen er at rådgiverne bidrar med viktige barnefaglige perspektiver i straffesaken, og at avhørerne opplever det som viktig å vite at barnet blir ivaretatt etter avhør.¹⁵⁵

Redd Barna ser flere fordeler med at personer med spesialisert barne-/helsefaglig kompetanse, observerer asylintervjuene med enslige mindreårige og barnesamtalene på lignende måte som den norske «barnehusmodellen». Det vil kunne være en viktig faglig støtte for saksbehandlere

i UDI både før, under og etter intervjuer eller barne-samtaler med barn. Som beskrevet over vil asylprosessen ofte være en stressende og utrygg situasjon for barn. Under slike forhold kan det være vanskelig selv for de mest erfarne og opplærte saksbehandlere å alltid være i stand til å observere hva som skjer med barnet, og finne de beste løsningene i situasjonen. Det kan da være en stor styrke at intervjueren har mulighet til å få tilbake-meldinger og råd fra en annen person. Det vil igjen bidra til at saksbehandlerne får et godt grunnlag for sine vurderinger. Det vil også kunne sikre bedre ivaretagelse av barnet før, under og etter intervju/barnesamtale gjennom at teamet/personene med barne-/helsefaglig ekspertise kan bidra til bedre tilrettelegging av intervjuet/barnesamtalen og bedre oppfølging av barnet i etterkant.

Dette støttes også av studier som har vist at asylintervjuet kan føre til psykologisk stress og retraumatisering¹⁵⁶, og at det derfor er viktig å etablere multidisiplinære team som samarbeider om å beskytte og ivareta asylsøkeren i forbindelse med asylintervjuet. I artikkelen «Refugee and Status Determination Procedure and Mental Health of the Applicant» (2021) konkluderer forskerne med at multi-disiplinære team er viktig både for å få til gode forberedelser, støtte gjennom hele prosessen og nødvendig oppfølging:

«to establish multidisciplinary teams which will enable sensitive preparation for the asylum procedure by providing relevant information, continuous support throughout its different stages and, if needed conducting interventions by mental health experts after the interviews or hearings in order to prevent the deterioration of applicant's mental health and well-being. These teams should, by using different perspectives and expertise, be able to identify a wide scope of potential risks and intervene in a timely manner in order to provide proper protection and support.»¹⁵⁷

En utfordring som imidlertid er viktig å ta hensyn til, er at barnet kan oppleve at det er utrygt at en person skal observere intervjuet via video. Dette kan oppleves mer utrygt for barn som har fluktbakgrunn, som vi vet ofte mangler tillit til myndighetspersoner og systemet. Det bør derfor gjøres individuelle vurderinger om hvorvidt observasjon av intervjuet/samtalen kan føre til unødvendig belastning for det enkelte barn, og det må i alle tilfeller sikres at barnet får god informasjon om hvem som observerer, og hvorfor. Den eventuelle utryggheten hos barnet kan også reduseres ved at barnet møter personen i forkant.

Vår samlede vurdering er det bør sørges for en ordning hvor et team eller personer med barne-/helsefaglig ekspertise kan observere intervjuer og barnesamtaler, og kunne gi råd og veiledning til saksbehandlere før, under og etter asylintervju med enslige mindreårige og barne-samtaler.

Dette kan løses på forskjellige måter i praksis. Det kan for eksempel løses ved at UDI gis muligheten å innhente ekstern barne-/helsefaglig ekspertise, eller at UDI har noen ansatte med barne-/helsefaglig spesialkompetanse som kan bidra med barnefaglige råd, samt vurdere barnets behov for oppfølging i saker hvor det vurderes nødvendig ut fra situasjonen til barnet og/eller sakens kompleksitet. UDI har i dag en ordning med barnefaglige intervjukoordinatorene som blant annet har ansvar for veiledning og oppfølging av saksbehandlere i UDI som intervjuer barn.¹⁵⁸ Et alternativ kunne være å utvide denne ordningen, og at UDI ansetter et team med høyt kvalifiserte intervjukoordinatorene med tydelig ansvar for å ivareta det barnefaglige perspektivet før, under og etter intervjuet/barnesamtalen.

Redd Barna foreslår at teamet med barne-/helsefaglig ekspertise skal bestå av ansatte med erfaring og fagbakgrunn innenfor helse- og sosialfag eller andre barnefaglige områder. Dette kan for eksempel være psykolog, sosionom eller barnevernspedagog. De bør ha kompetanse innenfor traumefeltet og barns utvikling samt kulturell kompetanse og barnespesifikk forfølgelse. Videre må de ha god system- og rolleforståelse samt kunnskap om hjelpeapparatets tilbud. Vi foreslår at teamet samlet sett reflekterer kompetansen nevnt over.

5.5 HELSEKARTLEGGING OG OPPFØLGING

Som beskrevet i kapittel 3 var et av hovedargumentene for opprettelse av «barnehusmodellen» ønske om og behovet for å ivareta barn ikke bare under intervjuet, men også å sikre bedre oppfølging av barnet etter intervjuet eller avhør.

Fra barnehusmodellen ble implementert i Norge har det vært viktig at den skulle omfatte et medisinsk tilbud og at dette ikke skulle begrenses til sporsikring, men også bidra til avdekking og oppfølging av sykdom og helseplager.¹⁵⁹ I retningslinjene fra 2016 står det at «alle fornærmede som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep, [skal] få tilbud om en medisinsk undersøkelse, med mindre andre vurderinger tilsier at en slik undersøkelse åpenbart er unødvendig»¹⁶⁰. Evalueringen av Statens barnehus fra 2021 fant imidlertid at det er utfordringer med å gjennomføre dette i praksis. Ifølge evalueringen er det slik at i saker hvor det ikke er begjært rettsmedisinsk undersøkelse, får barnet som hovedregel ikke tilbud om sosialpediatrisk undersøkelse, og at ordinære sosialpediatriske undersøkelser fremstår som et tilfeldig tilbud som gis i særlige tilfeller. En av utfordringene er at det ikke er tilstrekkelig sosialpediatrisk kapasitet i helseforetakene til å øke antall medisinske undersøkelser i barnehusene vesentlig.¹⁶¹ Forskerne anbefaler at kapasiteten for sosialpediatriske undersøkelser i barnehus økes, men at man samtidig vurderer om det er hensiktsmessig å ha som målsetting at alle barn skal få tilbud om dette på barnehuset eller om det finnes alternativer som kan ivareta barns behov for helseundersøkelse og oppfølging etter å ha vært i avhør på barnehus.

På Island, som også beskrevet i kapittel 3, vil enslige mindreårige asylsøkere som hovedregel ikke få helseoppfølging på barnehuset, med mindre barnet har opplevd overgrep. Da vil barnet kunne få oppfølging ved barnehuset på lik linje med andre barn.

En rekke rapporter de siste årene har anbefalt at det innføres en utvidet tidlig helsekartlegging av asylsøkere i Norge. I rapporten «Vulnerable Protection Seekers in Norway: Regulations, Practices, and Challenges» (2021)¹⁶² kommer det frem at Norge har ingen egen prosedyre for å identifisere sårbarhet. Identifisering av enkeltpersoners oppfølgingsbehov er isteden ivaretatt av ulike instanser i asylprosessen (PU, UDI, asylmottak, helsetjenesten). I rapporten står det at det er en styrke at flere aktører er oppmerksomme på sårbarhet, men at det er en svakhet at ingen har det koordinerende ansvaret og spesialkompetanse. I rapporten kommer det frem at mens UDI har flere retningslinjer som identifiserer visse sårbare grupper, så er det flere begrensninger med asylintervjuet og hvor egnet det er til å identifisere sårbarhet. Det trekkes blant annet frem at prinsipper for forvaltningsrett og praksis, for eksempel effektivitet, tvinger beslutningstakere til å velge det mest åpenbare grunnlaget for opphold. Dette betyr at sårbarheter i noen tilfeller forblir skjult.

I Fafo-rapporten «Torturutsatte i den norske asylprosessen. En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis»¹⁶³ står det at «det er i dag ingen prosedyrer for helsekartlegging av nyankomne asylbarn, noe som gjør det vanskeligere å identifisere torturutsatte barn fra et så tidlig stadium som mulig. Dette anses å være en særlig mangel i den eksisterende asylprosessen da dette gjør at barn med særlig behov for oppfølging og helsehjelp ikke får tilgang til viktige rettigheter de har som sårbare barn». Rapporten kommer med en rekke anbefalinger som kan styrke identifisering og oppfølging av torturutsatte, og inneholder forslag til en detaljert og konkret henvisningsprosedyre.¹⁶⁴ Det anbefales at det etableres en prosedyre for identifisering, utredning og oppfølging av sårbare asylsøkere, blant annet ved at det forskriftsfestes at identifisering av torturutsatte skal skje i tråd med Istanbul-prinsippene, at det forskriftsfestes at asylsøkere skal tilbys helsekartlegging på Nasjonalt ankomstsenter, at asylsøkere skal tilbys en utvidet helseundersøkelse dersom den innledende helsekartleggingen tilsier at det er helsemessige oppfølgingsbehov, inkludert behov for rehabilitering av skader som følge av opplevd tortur, og at det forskriftsfestes at helsetjenesten har ansvaret for gjennomføring av torturutredninger i tråd med Istanbul-protokollen.

I tillegg peker erfaringer fra Nasjonalt ankomstsenter på at det er behov for en utvidet innledende helsekartlegging. Mellom september og november 2018 hadde Ankomstsenteret et åtteukers pilotprosjekt hvor alle asylsøkere over 16 år ble tilbudt en fysisk og psykisk kartleggings-samtale. Bakgrunnen for prosjektet var mangel på rutinemessig innkalling til helseundersøkelse blant

nyankomne. Oppfølgingsbehov ble identifisert i 43 prosent av samtalene.¹⁶⁵ En innledende helsekartlegging er også i tråd med den nasjonale veilederen fra Helsedirektoratet.¹⁶⁶

Redd Barna mener en innledende helsekartlegging vil styrke ivaretagelsen av barnas rett til nødvendig medisinsk behandling og rehabilitering samt bidra til å avdekke informasjon som er viktig for asylsaken og anbefaler at det innføres en prosess i tråd med anbefalingene i rapporten «torturutsatte i den norske asylprosessen. En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis»¹⁶⁷. Videre vil dette kunne bidra til identifisering av informasjon som er viktig for å kunne tilrettelegge asylintervjuet/barnesamtalen til barnets beste. Vi ser også for oss at dersom dette innføres, kan det komme frem relevant informasjon i en slik helsekartlegging som kan være nyttig i en eventuell aldersundersøkelse i saker som gjelder enslige mindreårige.

Et viktig spørsmål er hvor omfattende det er hensiktsmessig og praktisk mulig at en slik innledende helsekartlegging er. Redd Barna mener det som et minimum bør gjøres en innledende traumescreening. Dette vil bidra til å få et inntrykk av barnets daglige fungering med tanke på å tilrettelegge asylintervjuet på best mulig måte, og for å få en pekepinn på behov for videre helsemessig oppfølging.

Vi mener videre dette er hensiktsmessig å se i sammenheng med anbefalingene våre over, og at det bør vurderes om teamet med barne-/helsefaglig ekspertise har ansvar for den innledende helsekartleggingen. Fordelen med at det er den samme personen som gjennomfører denne samtalen, er at det blir færre personer for barnet å forholde seg til, og det vil kunne sikre bedre koordinering av relevant informasjon gjennom prosessen. Uansett vil vi understreke at det er viktig at helsekartleggingen gjennomføres av personer med egnet kompetanse, og at det bør være tydeligere retningslinjer for hvordan relevant informasjon skal deles mellom aktørene hvor nødvendig konfidensialitet ivaretas.

Den innledende helsekartleggingen bør samlokaliseres til samme sted som ankomstregistrering og asylintervjuet/barnesamtalen. Oppfølgingen av eventuelle helsebehov mener vi imidlertid hovedsakelig vil skje hos lokal helsetjeneste eller spesialisthelsetjenesten, jf. prosessen skissert i Appendiks 1 i Fafo-rapporten Torturutsatte i den norske asylprosessen En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis.¹⁶⁸

5.6 SAMARBEID MELLOM AKTØRENE I ASYLPROSESSEN

Fra et barnerettslig perspektiv er det viktig at relevante aktører i asylprosessen samarbeider godt for å vurdere barnets beskyttelsesbehov og hensynet til barnets beste i forbindelse med asylsaken, og for å sikre barnets rett til et tilrettelagt omsorgstilbud (Barnekonvensjonens artikkel 20 og artikkel 22), nødvendig helsehjelp (artikkel 24), rehabilitering (artikkel 39) og beskyttelse mot

overgrep (artikkel 34). Ansatte på mottak, omsorgssentre, skole eller i helsetjenesten kan ha kjennskap til viktig informasjon som er relevant for vurderingen av barnets beskyttelsesbehov og barnets beste i asylsaken. Samtidig kan det komme viktig informasjon frem under asylintervjuet som er relevant for hvilken omsorg og helseoppfølging barnet har behov for og krav på.

Som beskrevet i kapittel 2 har det blitt gjort mye de siste årene for å sikre bedre samarbeid og informasjonsflyt mellom de relevante aktørene i asylprosessen. I tillegg til opprettelsen av det nasjonale ankomstsenteret, hvor flere av aktørene er samlokalisert, har prosjektet Barn i asylkjeden A–Å, et samarbeidsprosjekt mellom UDI, PU, IMDi og UNE, ifølge UDI, bidratt til at de ulike etatene har fått bedre innsikt i hverandres møter med barn, og hvordan det som skjer i en del av prosessen, påvirker den neste. Det ble også i 2019 etablert et barnefaglig forum for utlendingsforvaltningen, hvor UDI, PU, UNE og IMDi deltar fast.¹⁶⁹

Videre, som også beskrevet i kapittel 2, finnes det flere retningslinjer med tilhørende tiltakskort for informasjonsdeling og samarbeid mellom instanser knyttet til ekstra sårbare asylsøkere, inkludert asylsøkere utsatt for kjønnsrelatert forfølgelse, kjønnslemlestelse, tvangs-ekteskap, barneekteskap og menneskehandel.

Redd Barna mener imidlertid det er behov for å få på plass bedre rutiner for samarbeid i forkant og etterkant av høring av barn generelt, for å sikre bedre tilrettelegging og bedre oppfølging, også i saker hvor det ikke er avdekket ekstra sårbarhet. Dessuten mener vi at bedre rutiner på samarbeid mellom aktørene vil styrke sannsynligheten for å kunne identifisere ekstra sårbarhet og særskilte behov. I tillegg til hvordan samarbeidet er organisert, er også et viktig spørsmål om hvorvidt de relevante aktørene med den riktige kompetansen er til stede og involvert på riktig måte for å kunne ivareta barnas behov og rettssikkerhet. Dette vil vi utdype under.

5.6.1 Samarbeid og forberedelser

Som beskrevet i kapittel 3 legger «barnehusmodellen» vekt på god planlegging i forkant av høring av barn. I forkant av asylintervjuet på barnehuset på Island fyller den lokale barnevernstjenesten ut et skjema / en rapport med informasjon om barnet som intervjueren på barnehuset bruker til å forberede og tilrettelegge intervjuet til det enkelte barnet. I tillegg følger barnevernstjenesten opp med en forberedende samtale med ansatte ved barnehuset i forkant av hvert intervju for å dele informasjon om barnet som er lett å formidle muntlig.¹⁷⁰ I forkant av avhørene på barnehusene i Norge gjennomføres det samrådsmøter i tråd med forskriften for tilrettelagte avhør.¹⁷¹ I disse møtene planlegges det når barnet skal informeres om avhøret, og av hvem. Videre vurderes nødvendigheten av andre vitneavhør i forkant av avhørsdagen, samt om man trenger mer informasjon om barnets funksjonsnivå, språklige forutsetninger og eventuelle diagnoser. I det samme møtet avklarer de ulike

aktørene hva som må gjøres i forkant av avhørsdagen. Før det tilrettelagte avhøret skal det også være et formøte.¹⁷² I formøtet skal barnehusets ansatte bistå med faglige vurderinger knyttet til den praktiske gjennomføringen av det tilrettelagte avhøret.¹⁷³

Som beskrevet i kapittel 2 følger det av utlendingsforskriften § 17-2, som anvendes for enslige mindreårige, at Utlendingsdirektoratet skal kartlegge om søkeren ut fra grunnlaget for asylsøknaden eller ut fra livssituasjonen har særlige behov under intervjusituasjonen. Forskriften har ikke de samme føringene for høring av medfølgende barn, men det står i retningslinjene for høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse at «Intervjueren skal ta hensyn til om barnet har særlige behov for individuell tilrettelegging under samtalen. Intervjueren skal også påse at samtalen er tilrettelagt i forhold til barnets kognitive og emosjonelle nivå».¹⁷⁴

Det var bred enighet blant informantene vi har snakket med, om at gode forberedelser er veldig viktig. Noen av saksbehandlerne i UDI mente det er gode nok rutiner i dag. Flere sa imidlertid at de gjerne skulle hatt mer informasjon om barnet før intervjuet. Det kom også frem eksempler på hvor viktig informasjon om barnet i forkant er for å tilrettelegge og trygge barnet, som hvor intervjuet gjennomføres, hvor mange pauser som trengs, hvilken mat og drikke de får, og sikre at andre trygghetspersoner for barnet er i nærheten. Saksbehandlerne mener også at gode forberedelser gjør kontakttabling lettere, og at intervjueren slik er mer forberedt på ting som ellers kan komme brått på i intervjuet.

«Alt kommer an på hvor godt vi er forberedt på en samtale. Dersom du har god tid til å forberede deg, og har laget en premisslegging som er tilpasset akkurat dette barnet og barnets alder, da fungerer det bra.»
Saksbehandler UDI

Ifølge saksbehandlere i UDI bruker de informasjon i registreringsamtalen med PU til å forberede seg på intervju med barn. Når det er barn i familien, har de også informasjon fra intervjuene med foreldrene til å kunne forberede og tilrettelegge for samtalen med barnet. I tillegg kan det være at UDI får informasjon fra NOAS, mottak eller representanten til enslige mindreårige. Det ser imidlertid ikke ut til å være fast rutine at det innhentes informasjon fra andre aktører, verken skriftlig eller muntlig. Det kan føre til at det er tilfeldigheter som gjør at informasjon deles om barnet, og dermed kan konsekvensen bli at relevant informasjon ikke deles, og videre kan det føre til en uheldig forskjellsbehandling. Samrådsmøter, eller tilsvarende, inspirert av den norske «barnehusmodellen», vil etter vårt syn i større grad sikre at intervjueren har kjennskap til informasjon om barnet i forkant som gjør at intervjusituasjonen kan tilrettelegges bedre for det enkelte barnet. Eksempler på relevant informasjon er barnets psykiske og fysiske helsetilstand, allergier eller andre tilstander som gir spesielle behov,

herunder avklaring av kognitive evner og språkutvikling, familiesituasjon, ressurser og styrker. Vi ser ikke behov for at møtet må gjennomføres fysisk, og mener at det kan gjennomføres digitalt eller på telefon. Dette, i kombinasjon med en innledende helsekartlegging som nevnt over, mener vi vil føre til langt bedre forutsetninger for å kunne tilrettelegge asylintervjuet/barnesamtalen til det beste for det enkelte barnet.

5.6.2 Samarbeidsrutiner for oppfølging etter intervju/ barnesamtale

Å sikre at barna får god og koordinert oppfølging, er som beskrevet tidligere et viktig formål med samarbeidet mellom aktørene på barnehusene. I Norge, som beskrevet i kapittel 3, er det gjennom forskriften for tilrettelagt avhør lagt føringer for at oppfølgingen av barnet etter et tilrettelagt avhør skal planlegges i «ettermøtet» som avholdes i etterkant av avhøret. Forskriften § 12 legger til rette for at man i ettermøtet drøfter behovet for oppfølging og behandling, og at ansvaret fordeles. Det gjennomføres også samtaler med barnet i etterkant av et tilrettelagt avhør, slik at barnet «ikke slippes hjem med kaos i hodet».¹⁷⁵

Som beskrevet i kapittel 2 og nevnt over fremkommer det av retningslinjene for høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse at saksbehandleren er ansvarlig for at mottaket blir informert om at barnet kan ha behov for oppfølging etter samtalen.¹⁷⁶ I tillegg har UDI flere retningslinjer med tilhørende tiltakskort for hvordan intervjuer skal legge til rette for å identifisere og følge opp ekstra sårbare grupper asylsøkere, som personer utsatt for menneskehandel, barneekteskap eller andre kriminelle forhold.

Det er imidlertid ikke fast rutine på samarbeid mellom relevante aktører etter asylintervju og barnesamtalen generelt. Det er heller ikke fast rutine på en oppfølgings-samtale med barnet etter intervju/samtale, slik det er på barnehusene i Norge. Redd Barna mener at asylintervjuet og barnesamtalen i seg selv kan være en stor påkjenning for barnet, og at det derfor bør være rutine at barna tilbys oppfølging etter intervjuet/barnesamtalen, også i saker hvor det ikke har blitt identifisert ekstra sårbarhet. Det fremkommer også blant flere av informantene vi har snakket med i dette prosjektet, at de mener det burde være bedre rutiner for oppfølging.

«Det burde vært en form for bedre rutiner. For nå er det litt opp til saksbehandleren om de ringer til mottaket eller ikke. Og så er det litt opp til mottaket om de følger opp.»

Saksbehandler UDI

Når det gjelder enslige mindreårige, viser flere informanter i prosjektet til at det først og fremst er representantenes rolle å følge opp barnet etter intervju. Representantene har blant annet ansvar for dialog med de som utøver

omsorgsansvaret, og eventuell oppfølging fra andre aktører som bistandsadvokat, barnevern, politi og for å påse at den mindreårige får forsvarlig omsorg, tilstrekkelig helsehjelp og skolegang.¹⁷⁷ Vår kartlegging tyder imidlertid på at det er store individuelle forskjeller på hvordan representantene følger opp barnet, om de viderefremidler relevant informasjon, og hvilken kvalitet det er på informasjonen som de viderefremidler til mottaks- og omsorgssentrene. I tillegg nevner noen av representantene at begrenset antall timer til tolk samt at barnet ofte flytter videre til nytt mottak, kan være til hinder for god oppfølging.

Ungdommene vi har snakket med i dette prosjektet, forteller at de opplevde at de fikk lite eller ingen oppfølging etter intervjuet. De sier at de hadde mange spørsmål etter intervjuet, og at de skulle ønske de hadde noen å snakke med. De forteller også at mange ungdommer sliter etter intervjuet med vanskelige tanker og problemer med å sove fordi intervjuet har minnet dem på vanskelige og traumatiske opplevelser. Viktigheten av å sikre god oppfølging etter asylintervju støttes også, som nevnt over, av studier som har sett på hvordan asylintervjuet påvirker asylsøkere som har opplevd traumatiske opplevelser, og hvor forskerne konkluderer med at «postprocessing by clinicians after the interview or hearing are important in order to avoid permanent symptom increase or even chronification of the symptoms».¹⁷⁸

Redd Barna mener det bør innføres rutine på at det etter asylintervjuet/barnesamtalen skal gjennomføres ettermøter mellom relevante aktører for å sikre nødvendig oppfølging av barnet. På dette møtet skal det diskuteres hvilken oppfølging som er nødvendig, og ansvaret skal koordineres og plasseres. I tillegg bør barnet få tilbud om en samtale etter intervjuet. En slik oppfølgings-samtale vil også kunne gi barnet mulighet til å gi tilbakemelding på hvordan barnet har opplevd asylintervjuet, som også kan gi viktig læring og bidra til kontinuerlig forbedring i utlendingsforvaltningen.

5.7 HVEM BØR GJENNOMFØRE ASYLINTERVJUET/ BARNESAMTALEN?

Barnekomiteen vektlegger at det er viktig at de som hører barnet, skal ha egnet kompetanse. For å oppfylle forpliktelsen etter artikkel 12 er partene forpliktet til å «Sørge for opplæring i artikkel 12 og dens anvendelse i praksis for alle fagpersoner som arbeider med og for barn, herunder sakførere, dommere, politi, sosialarbeidere, psykologer, omsorgspersoner, internatpersonell, fengselsansatte, lærere på alle nivåer i utdanningssystemet, leger, sykepleiere og annet helsepersonell, offentlig ansatte, asylsøknadsbehandlere og tradisjonelle ledere».¹⁷⁹ I generell kommentar nr. 23 står det at høring av barn i innvandringsprosedyrer skal skje av profesjonelle med opplæring i å kommunisere med barn: «(c) Have the immigration proceedings conducted by a specialized official or judge, and any interviews carried out in person by professionals trained in communicating with children»¹⁸⁰

Som beskrevet i kapittel 3 har Island lovfestet krav til at personen som intervjuer mindreårige, skal ha spesialkompetanse på barn, jf. Islands «Foreign Nationals Act», artikkel 28: «A person interviewing a minor shall have special expertise in children's affairs.»¹⁸¹ Siden 2016 gjennomføres intervjuet med enslige mindreårige av psykologer som er spesialisert på å intervju barn. Personen som intervjuer enslige mindreårige asylsøkere, har også fått trening og råd av utlendingsmyndighetene i hvilke spørsmål og hvilken informasjon som er viktig for asylsaken.

I Norge er det forskriftsfestet at tilrettelagte avhør på barnehusene skal gjennomføres av en politietterforsker som har bestått Politiutdanningens spesialutdanning i avhør av barn og ungdom.¹⁸² I tillegg, som også beskrevet i kapittel 3 og over, observeres intervjuene av en ansatt på barnehuset med spesialkompetanse på barn. Dette kan for eksempel være klinisk sosionom, klinisk barneverns- pedagog eller folk med annen lignende og relevant fagbakgrunn på høyskole- eller universitetsnivå.¹⁸³ I evalueringen av Statens barnehus fra 2012 drøftes det hvem som er best egnet til å gjennomføre avhøret med barn på barnehusene. Der kom det frem at meningene var delte om denne praksisen, og enkelte tar til orde for at også andre bør kunne anses som skikket til å gjennomføre slike avhør. Men evalueringen konkluderte med at «Dagens ordning, hvor politiet står for avhøret, er en måte man kan tydeliggjøre rollene til de impliserte partene på. Ved at det er polititjenestepersoner som gjennomfører avhøret, og for eksempel ikke en ansatt ved barnehuset, understrekes det at politiet har sine oppgaver og barnehuset har sine.» Forskerne konkluderer derfor med at barnehusene fortsetter med dagens praksis.¹⁸⁴

I denne kartleggingen har det kommet frem forskjellige syn på hvem som bør gjennomføre høring av barn i saker om beskyttelse. Noen av informantene mener det ville vært det beste om det var personer med psykologisk kompetanse, som på Island. Det trekkes blant annet frem at barn ofte uttrykker seg nonverbalt. Den nonverbale kommunikasjonen er viktig for å få et helhetsinntrykk av barnets situasjon, og dette forutsetter kompetente intervjuere med barnefaglig kompetanse. Andre mener at det er viktig at det er saksbehandlere i UDI med god landinfor kompetanse som gjennomfører intervjuet, blant annet for å kunne stille kontrollspørsmål på en god måte. Mens andre igjen mener at det ikke bør være samme person som intervjuer barnet, som gjør troverdighetsvurderingen, og som tar avgjørelsen i saken. Begrunnelsen for dette er at det kan være konflikt mellom å sikre en barnevennlig tilnærming og utlendingsforvaltningens rolle som kontrollorgan.

Uansett syn på dette har alle informantene vært enig i at det er viktig at personer som intervjuer barn, har fått opplæring i barnefaglig kompetanse. Hva som bør menes med barnefaglig kompetanse i dette tilfellet, vil vi komme tilbake til under. Videre har mange av informantene vært

enig i at det kunne vært svært nyttig om det i tillegg var en person med helse- eller barnefaglig ekspertise som kunne observere intervjuene/samtalene med barn og kunne fungere som veiledere eller bistå med å skaffe til veie nødvendig barnefaglig kompetanse.

Når det gjelder hvem som bør høre medfølgende barn, har et tilleggsspørsmål kommet opp i denne kartleggingen som er om det bør være den samme saksbehandleren som intervjuer foreldrene og barna eller ikke. Her er det også ulike synspunkter. Noen mener det bør være samme person, for da har denne personen med seg viktig informasjon om barnet fra intervjuet med foreldrene. Det kan være positivt med tanke på at den personen da vet mer om barnet og konteksten. Men på den andre siden kan det bety at saksbehandleren ikke møter barnet med et friskt blikk. Dette har vi ikke gått nærmere inn på i denne kartleggingen, men det er en problemstilling vi mener bør vurderes nærmere.

5.7.1 Vurderingen av barnets beste

Spørsmålet om hvem som bør gjennomføre asylintervjuet og barnesamtalen, må ses i sammenheng med hvem som bør gjennomføre vurderingen av barnets beste i forbindelse med søknad om beskyttelse.

Vi har sett i del 2 at FNs barnekomité mener at innhenting av informasjon og vurderinger av barnets beste skal utføres av fagfolk som er opplært i for eksempel barne- psykologi, barns utvikling eller andre relevante utviklingsfelt, og så langt som mulig gjennom et tverrfaglig team.¹⁸⁵ I generell kommentar nr. 22 presiseres det at vurderingen av barnets beste i utlendings saker skal gjennomføres av et tverrfaglig team som er uavhengig av migrasjonsmyndighetene:

«The best-interests assessment should be carried out by actors independent of the migration authorities in a multidisciplinary way, including a meaningful participation of authorities responsible for child protection and welfare and other relevant actors, such as parents, guardians and legal representatives, as well as the child»¹⁸⁶

Vi har sett over og i kapittel 3 at på Island gjennomføres asylintervjuet med enslige mindreårige av en psykolog mens en representant fra migrasjonsmyndighetene, barnevernet og Røde Kors observerer intervjuet i video fra et annet rom. Det er imidlertid migrasjonsmyndighetene som har ansvar for å avgjøre og ta beslutning i saken, men før de gjør det, stilles det krav til at migrasjonsmyndighetene alltid konsulterer barnevernsmyndighetene (the Government Agency of Child Protection) før en beslutning, jf. the act of foreigners: «In the implementation of this article the Directorate shall consult with child protection authorities. In the case of unaccompanied minor's the opinion of the Government Agency for Child Protection must be elicited before a decision is made.» Ifølge migrasjonsmyndighetene innebærer det at «The Agency gets a copy of the decision and values the best

interests of the child and either confirms the assessment of the Directorate or rejects it. The assessment is not binding for the Directorate but is taken into account in the final decision».¹⁸⁷ Ifølge informanter fra barnehuset på Island har ikke barnehuset vanligvis noen rolle i vurderingen som gjøres av barnets beste i asylsaken, utenom at det kan være at de bidrar med en vurdering / uttalelser dersom det er helsemessige grunner til at barnet ikke bør returneres og få bli.¹⁸⁸

I Norge er saksbehandlere i UDI ansvarlig både for å gjennomføre intervjuet/samtalen, som foretar vurdering av barnets beskyttelsesbehov, og barnets beste, samt veie dette opp mot innvandringsregulerende hensyn, og de fatter beslutning i saken. UDI skal vurdere relevant informasjon fra andre aktører som helsepersonell og mottak som er relevant for saken, men det er ingen systematisk rutine eller prosess på at en uavhengig person eller et uavhengig team gjennomfører vurderingen av barnets beste.

For å få til en prosess som er mer i tråd med anbefalingene fra FNs barnekomité, mener vi det må sikres en prosess hvor barnets beste-vurderingen i større grad gjøres av personer uavhengig av UDI. UDI vil fortsatt være ansvarlig for å gjøre avveiningen opp mot innvandringsregulerende hensyn og fatte den endelige avgjørelsen om beskyttelse. Et viktig spørsmål er hvordan dette best kan løses i praksis, på en måte som ikke fører til at prosessen blir veldig kompleks og påfører barnet unødvendig belastning. Det er flere måter dette kan løses på. Det kan for eksempel løses ved at UDI gjennomfører intervjuet mens en uavhengig barnefaglig ekspert observerer intervjuet og gjør barnets beste-vurderingen. En annen løsning er at en uavhengig person gjennomfører intervjuet og gjør barnets beste-vurderingen mens saksbehandleren fra UDI observerer intervjuet via video og stiller spørsmål til barnet via intervjuer. Utfordring med alternativ to er at da får ikke saksbehandlere i UDI stilt direkte spørsmål til barnet, og barnet får ikke forklart seg direkte til beslutningstakeren/organet. Utfordringen med alternativ én er at det kan være vanskelig å gjøre en god helhetlig barnets beste-vurdering uten å ha snakket med barnet. Et annet alternativ er at teamet med barne-/helsefaglig ekspertise, jf. anbefaling over, også har ansvar for å gjøre en uavhengig barnets beste-vurdering, og at de kan basere den både på samtale med barnet under den innledende helsekartleggingen og på observasjon av intervjuet/barnesamtalen og eventuell oppfølgingsamtale. Det kan også løses ved å engasjere barnefaglige sakkyndige til å utrede barnets situasjon.

5.8 KOMPETANSEN TIL PERSONEN SOM HØRER BARNET I SAKER OM BESKYTTELSE

Som vi har sett over, uavhengig av hvem som hører barnet i saker om beskyttelse, er det viktig at personen har barnefaglig kompetanse.

Som sett i del 2 er det ikke et lovfestet krav at saksbehandlere i UDI som intervjuer barn, har barnefaglig

utdanning eller kompetanse. Saksbehandlerne har flere ulike utdanningsbakgrunner, det er blant annet vanlig å ha master i rettsvitenskap eller samfunnsvitenskapelige fag.¹⁸⁹ Ansatte får imidlertid opplæring i barnefaglig kompetanse. Som også beskrevet i kapittel 2 har det blitt gjort mye for å styrke den barnefaglige kompetansen i utlendingsforvaltningen de siste årene. PU, UDI og UNE fikk i 2017 bevilget midler til å styrke den barnefaglige kompetansen. Det har som følge av dette blitt iverksatt en rekke kompetansehevende tiltak, blant annet felles-opplæring fra De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) og Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP), e-læringskurs om barnets beste og opplæringsfilm i samtale med barn. I tillegg har UDI en ordning med barnefaglig intervjukoordinator, som blant annet har ansvar for opplæring i samtaler med barn, veiledning og oppfølging av saksbehandlere i UDI som intervjuer barn.¹⁹⁰ Dette mener Redd Barna er veldig positivt.

Informanter vi har snakket med i UDI, sier de mener at opplæringen de får i barnefaglig kompetanse, er viktig og nyttig. De mener det er viktig at saksbehandlere fortsetter å få opplæring i barnefaglig kompetanse, og at det gis regelmessig oppdatering. En utfordring som trekkes frem, er imidlertid at det kan være vanskelig å sikre at saksbehandlere får mengdetrening i å snakke med barn. Dette gjelder spesielt saksbehandlere som intervjuer barn i familie. Flere saksbehandlere vi har snakket med, forteller også at å intervjuer barn i saker om beskyttelse kan oppleves som emosjonelt krevende og etterlyser bedre støtte.

«Det har foregått en kompetanseheving. Det er positivt, men så kan det sikkert bli bedre. Det sårbare i det er at det går ikke å lære opp en hel avdeling, som kanskje ikke skal snakke med barn før om fire måneder. Det går ikke, man må ha en spesialist eller to.»
Saksbehandler UDI

Informantene forteller om ulik erfaring med oppfølging og støtte under og etter intervjuer og barnesamtaler. Noen forteller at de har god kollegastøtte, men flere etterlyser bedre rutiner på regelmessig debrif. Dette kan også bidra til viktig læring og kompetansebygging.

Fra og med 2020 har det ikke lenger vært avsatt øremerkede midler i statsbudsjettet til barnefaglig kompetanse i utlendingsforvaltningen, Redd Barna er bekymret for at dette kan føre til at det barnefaglige arbeidet ikke blir prioritert like høyt fremover, og at viktig kompetanse ikke blir videreført eller går tapt.

For å sikre at den barnefaglige kompetansen i UDI videreføres og videreutvikles, anbefaler Redd Barna at det utvikles og forskriftsfestes klare retningslinjer om kompetansekrav blant personer som hører barn i utlendingsaker. Vi anbefaler videre at ansvaret for å høre barn i saker om beskyttelse må organiseres på en slik måte slik at saksbehandlerne sikres mengdetrening og spesialisering. Det er vår forståelse at det har og skal være praksis i

UDI at saksbehandlere som intervjuer enslige mindreårige, er i egen enhet/leveranseteam. Vi mener at også saksbehandlere som intervjuer barn i familie, i større grad bør sikres av spesialisering og mengdetrening.

Videre må det sikres regelmessig opplæring og oppdatering for ansatte. Dette kan løses på flere måter. Dersom, som anbefalt over, det opprettes et team med barne-/helsefaglig ekspertise, mener vi det kan være hensiktsmessig at teamet har ansvar for å organisere og tilby regelmessig opplæring. Et alternativ er at RVTS får ansvar i sitt mandat for å sikre opplæring i barnefaglig kompetanse til UDI/og eller utlendingsforvaltningen på lik linje med barnevernssektoren, og at dette blir finansiert over statsbudsjettet.

5.8.1 Hva menes med barnefaglig kompetanse i denne sammenhengen?

I denne kartleggingen har det kommet frem flere syn på hvilken kompetanse den eller de som hører barn i saker om beskyttelse, må ha. Det som går igjen, er at det er viktig å ha kommunikative ferdigheter med barn, kunnskap om barns utvikling og hvordan traumer påvirker barn, god kjennskap til det norske lovverket, barns rettigheter og jussen i asylsaker, god landkunnskap, med særlig kunnskap om barnespesifikke former for forfølgelse, samt den sosiokulturelle konteksten. Dette samsvarer med tidligere rapporter hvor dette har blitt drøftet. I rapporten «Høring av barn i asylsaker»¹⁹¹ står det at saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har behov for kunnskap om barnerettslige prinsipper i aktuelt lovverk og en komparativ kunnskap om barns oppvekstbetingelser i ulike land og verdensdeler. Videre løftes det at kommunikasjonsferdigheter er viktig, både det å henvende seg til barn direkte og å informere om en sak på en enkel måte. I dette ligger en innsats i å formidle et saksforhold på en konkret og enkel måte. I artikkelen «Det vanskelige asylintervjuet» (2012)¹⁹² drøftes også de kommunikative forutsetningene for asylintervjuet, som også er relevant for barnesamtalen. Mindreåriges forutsetninger til å fortelle om relevante hendelser avhenger av utdanningsgrunnlag og alder. Ulik sosial bakgrunn og varierende erfaring med autoriteter påvirker også intervjuet. Videre er ett av argumentene i artikkelen behov for tilstrekkelig barnesensitiv innsikt for å stille relevante oppfølgingsspørsmål, blant annet i hvordan væpnede konfliktsituasjoner i hjemland berører barn.

5.9 INFORMASJON OG VEILEDNING FØR ASYLINTERVJUET OG BARNESAMTALEN

Som beskrevet i kapittel 1 er en viktig del av spørsmålet om hvordan høring av barn skal foregå, at det gjelder et krav om at barnet skal få informasjon i forkant. Det er en forutsetning for at barnet skal kunne uttrykke seg fritt og kunne treffe klare beslutninger.¹⁹³ I generell kommentar nr. 12 presiserer komiteen videre at barn som søker asyl, må få tilgang til all relevant informasjon på sitt eget språk om hvilke rettigheter de har, hvilke tjenester de har

tilgang til, herunder kommunikasjonsmidler, og om asylprosessen. Barn og ungdommer vi har snakket med i dette prosjektet, understreker at informasjon i forkant av intervjuer er veldig viktig og kan bidra til å redusere stress og utrygghet.

Barns rett til å få informasjon fremkommer av utlendingsforskriften §17 - 3: Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å bli hørt før det treffes avgjørelse i saker som vedrører dem etter utlendingsloven. Formuleringen gir ikke føringer for når konkret barnet skal informeres, såfremt det skjer før det er truffet en «avgjørelse».

Det er flere aktører som gir informasjon til enslige mindreårige asylsøkere i forkant av asylintervjuet; den enslige mindreåriges representant, advokat, og NOAS gir informasjon til enslige mindreårige over 15. Barn i familie får også tilbud om informasjon og veiledning av NOAS,¹⁹⁴ men barnefamilier har ikke rett på advokat i første instans. UDI sier også at de bruker god tid til å gi informasjon til barnet på begynnelsen av intervjuet. Videre har utlendingsforvaltningen opprettet et eget nettsted for barn som søker asyl, asylbarna.no, med informasjon om asylprosessen til barn på flere språk.

Barn og unge som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere, som vi har snakket med i dette prosjektet, sier at de opplevde at de fikk ingen eller lite informasjon. Informasjonen de hadde fått, sier de som regel at de fikk av andre ungdommer på mottaket eller omsorgssentrene. Dette samsvarer med funn i tidligere evalueringer. I rapporten Informasjon, mening og mestring hos enslige mindreårige asylsøkere i Norge forteller ungdommene om ulik praksis hos ansatte i mottak og representanter i hvordan de blir forberedt på asylintervjuet. Flere sier de ikke kan huske å ha snakket med NOAS, eller de klarer ikke å skille det ene møtet fra det andre i startfasen av ankomsten til Norge. I tillegg fant rapporten at et problem var avstand i tid fra ankomst til asylintervju.¹⁹⁵ Det bør presiseres at vi i dette prosjektet har snakket med få barn som helt nylig har gjennomgått asylintervjuet, og at det kan være at deres opplevelse av informasjonen de fikk i forkant av intervjuet, ville vært en annen i dag. Som nevnt over har utlendingsforvaltningen blant annet laget en rekke informasjonsfilmer til barn de siste årene. Vårt inntrykk er likevel at det er behov for bedre koordinering av informasjonen og veiledningen som gis til enslige mindreårige i forkant av intervjuet, inkludert fra representantene, NOAS, advokat, UDI, mottak/omsorgssentre. Det er vårt inntrykk at de ulike instansene ikke har god kjennskap til hvilken informasjon barnet får av de andre instansene. Videre nevner flere representanter at det er overlapp i informasjonen de gir, og den informasjonen barnet får av UDI, og at dette kan føre til at barnet «faller av» under informasjonsdelen på begynnelsen av intervjuet. En mulig måte å sikre noe bedre koordinering

på er at representanten er til stede når enslige mindreårige får informasjon av NOAS. En utfordring med dette er imidlertid at NOAS ofte gir informasjon på asylsøkerens språk, og det vil representanten ofte ikke forstå.

Redd Barna anbefaler at det foretas en gjennomgang av informasjonen og veiledningen til barn, spesielt enslige mindreårige, i forkant av intervjuet av representanter, advokater, NOAS, omsorgssentre/mottak og UDI, for å sikre bedre koordinering og slik at det i større grad ivaretar barnets behov for å trygges gjennom direkte og individuell veiledning.

Vi anbefaler videre at det vurderes om intervjuer møter og presenterer seg for barnet i forkant av intervju/barnesamtale. Dette kan for eksempel gjøres ved at intervjuet/barnesamtalen deles opp, slik at intervjuer møter barnet og gir informasjon til barnet noen dager før intervjuet. Dersom intervjulokalet er i nærheten av mottaket/omsorgssenteret hvor barnet bor, jf. anbefalinger over, vil dette være lettere gjennomførbart.

Informasjonen til barnet bør være så konkret som mulig. Barn og unge vi har snakket med anbefaler at de får informasjon om hva som skal skje på intervjuet/barnesamtalen, hvor lenge det tar, hvem som skal være til stede under intervjuet, hvilke roller de har, og hva intervjuet/barnesamtalen skal handle om. En av ungdommene foreslo at barn bør få en invitasjon i forkant av intervjuet, med noen av spørsmålene de kommer til å bli stilt, et bilde av personen som skal gjennomføre intervjuet, og lenke til en film UDI har laget til barn om asylprosessen.

Et annet spørsmål som har kommet opp i denne kartleggingen er om barn i familie får god nok og tilstrekkelig informasjon om retten til å bli hørt, og om vurderingen av om foreldrene skal være til stede under barnesamtalen, og om prosessen for å eventuelt oppnevne en setteverge er god nok. Dette har vi ikke gått nærmere inn på i denne kartleggingen, men vi mener det er noe som bør undersøkes nærmere.

5.9.1 Særskilt om barns medvirkning i forkant av intervju/barnesamtale

Ikke bare mener barna og ungdommene vi har snakket med, at det er viktig å få god og konkret informasjon, men de ønsker å bli spurt og kunne ha noe å si om hvordan intervjuet skal gjennomføres. Barnets rett til å bli hørt gjelder i alle forhold som berører barnet, inkludert hvordan en høring av barnet skal gjennomføres. Barnekomiteen understreker i generell kommentar nr. 12 at partene bør lytte nøye til barnas synspunkter i alle tilfeller der deres perspektiv kan bidra til bedre løsninger.¹⁹⁶ Gjennomføringen av asylintervjuet/barnesamtalen blir bedre for barnet selv, dersom barnet har fått mulighet til å påvirke hvordan det gjennomføres.

Spesielt mener barn og unge vi har snakket med, at det er veldig viktig at barn får ha noe å si om hvem som er

tolken. Tolken er ifølge ungdommene veldig viktig og kan ha stor betydning for hvordan de har det under intervjuet. Men fravær av tillit til tolken kan føre til at barn ikke forteller om ting som er viktig for asylsaken. For at barna skal ha tillit og være trygge på tolken, mener ungdommene vi har snakket med, at det er viktig at de får velge kjønnet på tolken, og i noen tilfeller sier de at det også er en trygghet å kjenne gruppetilhørigheten til tolken. Det har blant annet kommet frem eksempler på at enslige mindreårige som har opplevd overgrep, ikke har turt å dele dette på grunn av at de har vært redd for at det vil spre seg i miljøet gjennom tolken.

Dette er i tråd med rapporten «The Heart of the Matter» av UNHCR, hvor rollen til tolken er diskutert og trukket frem som svært viktig. I rapporten står det at «cultural and linguistic background, age, gender and other personal characteristics of an interpreter may be factors for consideration in selecting the interviewer. Indeed, an interpreter who comes from the child's own culture is often the most familiar person the child meets in the course of the asylum procedure. However, trust can be undermined, or absent, if the child perceives the interpreter to represent the regime or ethnic group from which he or she has fled, or if the child thinks that the interpreter is allied with or partial towards the determining authority».¹⁹⁷

Det er vår forståelse at NOAS i dag systematisk spør enslige mindreårige mellom 15 og 18 år om de har en preferanse når det gjelder kjønnet til tolken, men at det ikke gjøres like systematisk for barn i familie. Vi er ikke kjent med hva praksis er for enslige mindreårige under 15 år. Som sett i kapittel 2 stiller utlendingsforskriften § 17-2, som anvendes for enslige mindreårige, krav til at kvinner skal spørres om de ønsker at intervjuer og tolk skal være kvinner. Slike ønsker, og andre særskilte behov, skal etterkommes så langt det er praktisk mulig. Redd Barna mener at barns rett til å påvirke hvordan asylintervjuet/barnesamtalen tilrettelegges, bør tydeliggjøres i forskrift og tilhørende retningslinjer, herunder spørsmål om tolk. Dette bør gjelde både enslige mindreårige og barn i familie.

5.9.2 Særskilt om representantordningen til enslige mindreårige

FNs barnekomité er tydelig på at dersom barn søker asyl alene, er det viktig at barnet representeres av en voksen. I generell kommentar nr. 6 om behandling av enslige barn og enslige barn med følgeperson utenfor deres opprinnelige hjemland står det: «Et barn som søker om asyl skal representeres av en voksen som kjenner barnets bakgrunn, og som er kompetent og i stand til å representere barnets interesser.»

Som beskrevet i kapittel 2 har enslige mindreårige som søker beskyttelse i Norge rett på en representant. Representanten skal blant annet ivareta den mindreåriges interesser i asylsaken og i eventuelle andre pågående saker, og delta på alle samtaler som den mindreårige har

med utlendingsmyndighetene i anledning asylsaken. Representantene til enslige mindreårige asylsøkere kan ha en veldig viktig rolle i å ivareta enslige mindreårige i forbindelse med asyLintervjuet og kan bidra til at barnet opplever større grad av trygghet.

Flere utfordringer med representantordningen har imidlertid kommet frem hos informanter vi har snakket med i dette prosjektet. Ungdommer vi har snakket med, sier det er store forskjeller på representantene og hvor gode de er. Representanten vi har snakket med, sier også selv at det er store forskjeller på representantene, og at det er behov for flere forbedringer i ordningen. Blant annet anbefaler de at det gis bedre opplæring til representantene, og at det bør være en ordning for bedre veiledning og ivaretagelse av representanter. En annen utfordring som trekkes frem, er at representantene ikke får den tiden de trenger til å utvikle et tillitsforhold til den mindreårige, og at timebegrensningen ikke alltid tar høyde for barnas individuelle forutsetninger, behov og kompleksiteten i den enkeltes søknad om beskyttelse. Begrenset antall tolketimer trekkes også frem som en faktor som kan hindre god oppfølging av enslige mindreårige i etterkant av intervjuet. En annen utfordring som nevnes, er at det hender det blir satt inn midlertidige representanter ved asyLintervjuer som ikke har møtt barnet tidligere.

Flere rapporter de siste årene har også vist at det er utfordringer med representantrollen. Rapporter publisert av Fafo¹⁹⁸ og UNICEF¹⁹⁹ i 2018 viser at det er uenighet blant aktører og myndighetene på feltet om hva som kreves for å kunne utøve representantrollen; hva slags type relasjon som er nødvendig, og hva som skal til for å skape en slik relasjon, men også hvilken kompetanse som må kreves av representanter. Det stilles lite krav til representantens kompetanse ut over at representanten må ha god kjennskap til det norske samfunnet og norsk offentlig forvaltning.²⁰⁰ Redd Barna stiller derfor også spørsmål ved om det er tilstrekkelig sett i forhold til det ansvaret det innebærer å være representant.

Redd Barna mener det er nødvendig med en helhetlig gjennomgang av representantordningen, og potensielt en større omlegging og profesjonalisering av den, og vi har derfor tidligere anbefalt at den evalueres. NTNU gjennomfører for tiden en evaluering av ordningen, på initiativ av UDI. Redd Barna vil avvente resultatet av denne evalueringen før vi kommer med noen endelige konklusjoner. Vi vil imidlertid peke på noen anbefalinger basert på denne kartleggingen. Vi mener det bør sørges for en ordning som sikrer representanter debrif og veiledning som tilbys regelmessig og er tilgjengelig ved behov, og at det bør evalueres hva konsekvensene av timebegrensningen er, og hvorvidt dette er tilstrekkelig til å sikre nødvendig støtte til enslige mindreårige.

5.9.3 Fri rettshjelp

Som beskrevet i kapittel 1 fremkommer det i generell kommentar nr. 22 at barnekomiteen mener at både

enslige mindreårige og barn i familie skal ha tilgang til fri rettshjelp så tidlig som mulig: «States parties should appoint a qualified legal representative for all children, including those with parental care, and a trained guardian for unaccompanied and separated children, as soon as possible on arrival, free of charge. Accessible complaints mechanisms for children should be ensured.»²⁰¹

Som beskrevet i kapittel 3 bistår en advokat fra det islandske Røde Kors asylsøkere gjennom asylprosessen.²⁰² Ordningen er finansiert gjennom Justisdepartementet (Mnistry of Justice).²⁰³ Også barn i familie har rett på rettshjelp, jf. Foreign Nationals Act § 30: «Applicants for international protection are entitled to have the Directorate of Immigration appoint them an advocate during the processing of their case by the authorities. This right 25 also encompasses an appeal process. The advocate shall be a lawyer with knowledge of issues concerning international protection and refugees. A minor applying for international protection may also be appointed a guardian, even if accompanied by parents or other guardians.»²⁰⁴ Det er Røde Kors som har dette ansvaret på Island. Ordningen er finansiert gjennom Justisdepartementet (Mnistry of Justice).²⁰⁵ Bakgrunnen for å legge denne rollen til Røde Kors var å bygge opp spesialisert kunnskap på feltet og sikre at alle asylsøkere skulle få likeverdig rettshjelp av god kvalitet.

5.9.3.1 Fri rettshjelp til enslige mindreårige

I Norge har enslige mindreårige asylsøkere, etter utlendingsforskriften § 17-18, rett til tre timer fri rettshjelp med en advokat.²⁰⁶ Barnet får imidlertid ikke dekket kostnader til å oppsøke advokaten på kontoret, og mottar dermed veiledning over telefon. For en mindreårig asylsøker som ikke snakker språket, kan dette medføre språklige så vel som informative utfordringer. Videre har barnet ikke krav på at advokaten deltar under asyLintervjuet. Det er her opp til representanten å sørge for at barnets rettigheter ivaretas. Som nevnt over stilles det imidlertid ikke krav til at representanten har juridisk kompetanse. I rapporten «Barn uten pass»²⁰⁷ av Redd Barna, NOAS og Norsk Folkehjelp fremheves behovet for økt rettshjelp til enslige mindreårige asylsøkere: «Det gis erfaringsvis for få timer til advokatbistand [...] for søknadsprosessen i asylsaker for enslige mindreårige [...] Det er klart at 3 timer i forbindelse med fremsettelse av søknad til i UDI for enslige mindreårige asylsøkere er altfor lite. Advokaten skal forberede saken, herunder innhente informasjon, snakke med klienten med tolk, og gjerne sjekke med offisielle kilder som Landinfo. I tillegg skal advokaten skrive tillegg til søknaden og forkynne vedtaket i ettertid til klienten. Dette ser vi i hovedsak gjøres skriftlig, fordi all tid er brukt opp. Dette har åpenbart konsekvenser for barnas forståelse av vedtak i egen sak.»

5.9.3.2 Fri rettshjelp til barn i familie

Som sett i kapittel 2 har barnefamilier ikke rett på fri rettshjelp fra en advokat i forbindelse med behandling av asylsaken i første instans, men de har rett på advokat

dersom de får avslag på søknaden. Barnefamilier får imidlertid individuell veiledning av NOAS i forkant av asylintervjuet.

I rapporten «Sårbare asylsøkeres møte med Norge» kommer det frem at utilstrekkelig juridisk bistand tidlig i asylprosessen kan få alvorlige konsekvenser for personer med liten kapasitet til å uttrykke egne bekymringer og behov. Konsekvensen kan bli at deres rettigheter og sårbarhet ikke blir identifisert, eller at de først blir identifisert senere i søkeprosessen: «The current system of legal aid only grants legal aid with a negative decision, with the exception of unaccompanied minors. Having access to a lawyer during the asylum application process could alleviate the challenge of vulnerabilities being left unveiled prior to a decision being made in the first instance (UDI), as the lawyer could guide the person in what topics to bring up. For example, a lesbian woman might deem her sexual orientation irrelevant to her case, or a grown man might not think of himself as a victim of human trafficking and will not bring this up during the asylum interview.»²⁰⁸

Vi understreker at rettshjelp både til enslige mindreårige og til barn og barnefamilier må være tilrettelagt for barnas behov. Rettshjelperen må ha tid og kompetanse til å snakke med barn og få frem det som er viktig i saken. Vi er bekymret for at dette ikke er godt nok ivare tatt med dagens ordning. Vi viser for eksempel til Oxford Researchs evaluering av advokatordningen i 2012, som påpekte behov for mer faglig spesialisering med hensyn til sårbare grupper og barn, og at barnefaglig kompetanse så ut til å være en mangelvare blant advokatene.²⁰⁹ Bekymringen blir gjentatt i 2020 i rapporten «Det barn ikke vet, har de ikke vondt av?», som anbefaler at Utlendingsdirektoratet innfører krav til at advokater i UDIs advokatordning gjennomfører kurs i høring av barn.²¹⁰

Redd Barna ser flere fordeler med innretningen av rettshjelpsordningen på Island, ved at både informasjon og rettshjelp er hos samme instans, og ved at én person følger saken gjennom hele asylprosessen. Ved å samle dette hos én aktør har Røde Kors tilsynelatende kunnet bygge opp spesialisert kunnskap på feltet og i større grad sikre asylsøkere et mer likeverdig rettshjelptilbud. Redd Barna mener det bør vurderes om en ordning tilsvarende den de har på Island, er bedre egnet til å ivareta barns rett til rettshjelp også i Norge.

5.9.4 Særskilt om kompetansen til tolken

Redd Barna anbefaler at det også stilles krav til at personer som tolker for barn, har opplæring i og erfaring med å tolke for barn. Tolken har en svært viktig rolle i høring av barn i saker om beskyttelse og i realisering av Barnekonvensjonens artikkel 12. Som beskrevet over forteller barn og ungdommer at tolken kan ha en veldig viktig rolle og bidra til at de føler seg trygge og forstått, men samtidig kan tolken bidra til utrygghet dersom de mangler tillit til tolken, noe som igjen kan påvirke hva de forteller, og om de forteller om viktige opplevelser som

er relevante for asylsaken. UNHCRs 2010-studie om EUs asylproseduredirektiv fant at kvaliteten på tolken har a «significant bearing on the effectiveness of the personal interview and the reliability of the oral evidence gathered». Barnekomiteen legger også vekt på at det er viktig at tolker har kompetanse på de særskilte behovene til barn på flukt. I generell kommentar nr. 22 står det: «Throughout the process, children should be offered the possibility to be provided with a translator in order that they may express themselves fully in their native language and/or receive support from someone familiar with the child's ethnic, religious and cultural background. These professionals should be trained on the specific needs of children in the context of international migration, including gender, cultural, religious and other intersecting aspects.»²¹¹

5.10 TIDSRAMMEN FOR ASYLPROSESSEN

Det er viktig at tidsrammen for asylprosessen er tilpasset behovet til det enkelte barnet. For noen barn vil det være til deres beste med en kort prosess som ikke strekker ut i tid, for andre er det viktig at det gis tilstrekkelig tid til å bearbeide opplevelser og bygge opp tillit til systemet og personer.

Vi vet blant annet at det kan ta lang tid før barn forteller om seksuelle overgrep. Det kan være fordi de kan ha opparbeidet seg underliggende psykiske problemer. Kanskje sliter de med skam eller redsel for ikke å bli trodd, skyldfølelse, opplevelse av manglende forståelse og beskyttelse, eller en frykt for fremtidige konsekvenser for personer de har nære relasjoner til.²¹² Barn som utsettes for seksuelle overgrep over tid, vil først kunne føle seg hjelpeløse, men vil etter hvert tilpasse seg og oppleve en normalisering av overgrepene. En konsekvens av dette er at det kan ta tid før barnet forteller om de seksuelle overgrepene, fordi hendelsene for barnet ikke oppleves som noe uvanlig.²¹³ Vi vet også at for barn kan informasjon om utnytting og utsatthet og detaljer om hendelsesforløp fremkomme bitvis, og forståelsen av hva informasjon skal brukes til, vil også være noe som endres over tid. Slike forhold må ligge til grunn for høring av barna.

Det er derfor viktig at det gjøres gode individuelle vurderinger som sikrer at prosessen legges opp på best mulig måte for det enkelte barn, og det må legges til grunn en fleksibel prosess som også kan tilpasses tidsmessig. Våre anbefalinger om en innledende helsekartlegging og et samrådsmøte i forkant av intervjuet vil kunne bidra til bedre vurderinger av situasjonen til det enkelte barnet og øke muligheten for å tilpasse prosessen bedre til barnets beste.

5.10.1 Sekvensiell intervju metode

På barnehusene i Norge er det tatt i bruk sekvensiell avhørs metode for de yngste og mest sårbare. Metoden innebærer at avhørene forberedes grundigere og har flere sekvenser. De har også en pause med veiledning fra ansatte ved barnehusene, for i enda større grad å kunne ivareta barnets individuelle behov.

Som vi har sett i kapittel 2, står det i retningslinjene for høring av barn i saker om beskyttelse at «saksbehandleren må være oppmerksom på at det kan være behov for mer enn én samtale. Barn er spesielt sårbare, og barn som har opplevd mye, kan trenge den tryggheten som kan komme gjennom å møte en saksbehandler igjen. I saker der man ser at det er behov for det, skal det gjennomføres en fortsettelsessamtale». Denne fleksibiliteten mener vi er positivt. Det finnes ikke offentlig tilgjengelige retningslinjer for høring av enslige mindreårige i saker om beskyttelse, vi er derfor ikke kjent med om de gjeldende retningslinjene inneholder lignende veiledning.

Redd Barna mener, på bakgrunn av den ekstra sårbare situasjonen til barn som søker beskyttelse generelt, at det må sikres tilstrekkelig tid og ressurser til at den sekvensielle intervjumetoden kan anvendes i saker hvor det er til barnets beste.

5.10.2 Særskilt om 21-dagersfristen

Som beskrevet over og i kapittel 2 har det blitt opprettet en ny asylprosess (PUMA) på Nasjonalt ankomstsenter med sikte på at 70 prosent av nye asylsaker skal behandles innen 21 dager. UDI skal behandle asylsøknader som ikke inngår i ny asylprosess, innen rimelig tid.²¹⁴

Så vidt vi er kjent med, foreligger det ikke noen konsekvensutredning av disse endringene sett opp mot barns særskilte behov og rettigheter.

Kort saksbehandlingstid har noen klare fordeler. Barna og familiene vil få raskere avklaring i sin sak. Nedkorting av vanskelig og usikker ventetid kan være bra både for integrering og eventuell retur. Med hensyn til asylintervjuet og opplevelsen av det har det også tydelige fordeler, ikke minst i at barnet vil få raskere svar etter intervjuet og slippe lange venteperioder.

Men vi ser også noen viktige utfordringer. Saksbehandlingstid på 21 dager betyr at barna er kortere tid i Norge før intervju og vedtak i saken. Det betyr igjen at det vil være mindre informasjon om barnet før intervju. Mottaksansatte/representanter og helsepersonell vil ha mindre tid til å bli kjent med barnets situasjon før intervjuet. Det betyr at det både kan være mindre informasjon tilgjengelig for å forberede og tilrettelegge intervjuet til det enkelte barnet og mindre informasjon som er viktig for asylsaken og vedtaket. Som nevnt vil det for mange barn ta tid før de tør å fortelle om opplevelser som er viktige for asylsaken, eller klarer å huske og/eller forstå betydningen av intervjuet og hva som er viktig informasjon å dele. I lys av dette er vi bekymret for at en tidsfrist på tre uker vil kunne være for kort for noen barn. Redd Barna anbefaler at det gjøres en konsekvensanalyse av 21-dagersfristen for barn, inkludert enslige mindreårige og barnefamilier, og at det sikres tilstrekkelig fleksibilitet i tidsrammen for å ta hensyn til det enkelte barnets individuelle situasjon.

5.10.3 Hvile før intervju/barnesamtale

Barn og unge vi har snakket med i dette prosjektet, er tydelige på at de ønsker raskt svar på asylsøknaden, men samtidig på at det er viktig at de får tid til å hvile og forberede seg før intervju. Flere sa at de er veldig slitne etter den lange flukten, og at de opplever det vanskelig å måtte gjennom intervju kort tid etter at de kommer til Norge. Det er med andre ord viktig for barna at de har litt tid før intervju, men at tiden etter intervju før de får svar, ikke er lang. Dette samsvarer med et av hovedfunnene i UNHCR-rapporten «I want to feel safe».²¹⁵ Dette er også i tråd med UNHCR Guidelines, som understreker at mens det er viktig at barns asylsak prioriteres, så må det gis tilstrekkelig tid til å forberede seg og bygge trygge kontakter før prosessen:

«Claims made by child applicants, whether they are accompanied or not, should normally be processed on a priority basis, as they often will have special protection and assistance needs. Priority processing means reduced waiting periods at each stage of the asylum procedure, including as regards the issuance of a decision on the claim. However, before the start of the procedure, children require sufficient time in which to prepare for and reflect on rendering the account of their experiences. They will need time to build trusting relationships with their guardian and other professional staff and to feel safe and secure.»²¹⁶

Redd Barna mener det må sikres at barn får hvilt seg, sovet og spist før intervju/samtale med utlendingsforvaltningen. Dette gjelder spesielt registrerings samtalen med PU, som som beskrevet over ofte skjer kort tid etter at barnet kommer til Norge. Men tilstrekkelig hvile, søvn og mat er viktig å ta hensyn til ved alle intervjuer/samtaler som barn har med utlendingsforvaltningen.

5.11 INTERVJUMETODEN OG ANVENDELSEN AV DEN

Asylintervjuets praksis er metodologisk forankret i internasjonalt anerkjente prinsipper og bygger på forskning på feltet «Investigative Interviewing». Intervjumetoden som benyttes, tar blant annet utgangspunkt i kunnskap fra sosiologi, antropologi, psykologi og vitnepsykologi.²¹⁷

Det ligger utenfor rammene i dette prosjektet å evaluere selve samtalen som saksbehandlere i UDI har med barn under asylintervjuet/barnesamtalen. Men selv om dette ikke har vært et konkret tema for kartleggingen, så har informanter vi har snakket med, løftet noen problemstillinger som vi vil nevne. Dette gjelder spesielt intervju med enslige mindreårige.

Noen av representantene vi har snakket med, har vært opptatt av at de mener det er flere utfordringer med intervjumetoden og/eller anvendelsen av den. De mener blant annet at det brukes for lang tid på å gi informasjon

på begynnelsen av intervjuet, og at det fører til at noen av barna «faller av», at den åpne spørsmålsformen ikke er så godt egnet for alle barna i denne målgruppen, og at kontrollspørsmål blir stilt på en måte som fører til at barna opplever at de ikke blir trodd, og blir utrygge.

Som sett i kapittel 4 sier barn og unge selv at de opplever det som vanskelig å bli stilt samme spørsmål flere ganger, at det gir dem en opplevelse av å ikke bli trodd, og at det kan føre til at de gir uriktige opplysninger. Følelsen av å ikke bli trodd ser ut til å være en hovedutfordring som gjør dem utrygge og hindrer dem i å fortelle under intervjuet.

Noen av ungdommene sa også at de opplevde at det var en forventning fra saksbehandleren som gjennomførte intervjuet, at de skulle si det samme som de hadde sagt under registreringssamtalen, og at det gjorde at de opplevde at intervjueren ikke var interessert i det de egentlig hadde lyst å si og fortelle. Andre informanter vi har snakket med, sier også at de har opplevd at dersom ungdommene ønsker å bidra til å oppklare eventuell motstrid knyttet til registreringssamtalen, har det blitt tolket som at de enten endrer forklaring eller «bygger ut» historien.

Videre har informanter løftet at de har erfart at barn under intervjuet mistenkeliggjøres basert på landinformasjonen formidlet av Landinfo. Det har blitt påpekt at dette er problematisk ettersom dagens landinformasjon er generell og ikke alltid tar høyde for individuelle omstendigheter rundt det enkelte barnet.

Det er ikke klart for oss om de eksemplene som har kommet frem, er metodiske problemer eller eksempler på at intervjuer i enkelte tilfeller ikke klarer å anvende metoden på en barnesensitiv måte. Det reiser også igjen spørsmålet om hvorvidt utfordringen knyttet til barns opplevelse av å ikke bli trodd under intervjuet er mulig å løse fullt ut, all den tid intervjueren er ansvarlig for å gjøre en troverdighetsvurdering. Så vidt vi er kjent med, har det ikke blitt gjort noen evalueringer av anvendelsen av intervjuemetoden i høring av barn som søker beskyttelse. De rapportene som finnes om troverdighetsvurderinger, ser ikke særskilt på barn. Vi anbefaler derfor at dette undersøkes nærmere.

Vi vil i tillegg påpeke at vi mener det kan være problematisk å bruke registreringssamtalen til å finne uoverensstemmelser i hva barnet sier under asylintervjuet. Registreringssamtalen skjer kort tid etter at barnet har kommet til Norge, og som beskrevet over vet vi at det er svært vanskelig for barn å fortelle om traumatiske opplevelser og detaljer om hendelsesforløp, og at det kan komme bitvis over tid. Videre mener vi at det er viktig med god veiledning rundt hvordan man bruker landinformasjon i barnesaker, og at man forstår at observasjoner gjort av voksne landekspertene ikke nødvendigvis vil skildre og forstå situasjonen slik barn opplever og forstår situasjonen rundt dem.

5.12 REGELVERK OG RETNINGSLINJER

Som nevnt over gjennomførte studenter ved Advokatfirmaet Wiersholm en juridisk utredning på oppdrag for Redd Barna sommeren 2021 hvor de sammenlignet regelverket for høring av barn i saker om beskyttelse og tilrettelagte avhør. Hele utredningen er vedlagt. Utredningen konkluderer med at regelverket både for høring av barn i saker om beskyttelse og for tilrettelagte avhør er i tråd med FNs barnekonvensjon, men at regelverket for tilrettelagte avhør ivaretar hensynet til barnets beste og retten til å bli hørt på en mer tilfredsstillende måte, og at det kan være hensiktsmessig for utlendingsforvaltningen å legge seg på et nivå som i større grad svarer til ordningen med tilrettelagte avhør på barnehusene:

«Asylintervjuet skal foregå under trygge omgivelser. Dette følger så vel av hensynet til barnets beste som av barns rett til å bli hørt. For å ivareta disse grunnleggende hensynene kan det være hensiktsmessig for utlendingsforvaltningen å legge seg på et nivå som i større grad svarer til ordningen med tilrettelagte avhør på barnehus. Med dette menes det at kun nødvendige personer er til stede i rommet, og at de resterende følger intervjuet via videolink. Dette er for at intervjuet skal være en mindre påkjenning for barnet, som ofte vil ha traumer fra hjemlandet. Det er viktig å etablere en trygg atmosfære for barnet, og alle tiltak som kan gjennomføres for at hensynene bak både asylintervjuet og barnet selv skal bli bedre, vil være hensiktsmessig ut fra utlendingslovens formål. Med dette menes at det etableres trygge omgivelser for barnet gjennom både rom med barnevennlig innredning og intervjuere med en særskilt barnefaglig kompetanse slik retningslinjene for barnehuset forespeiler.»

Videre anbefales det i utredningen at lovverket moderniseres slik at barns rettigheter samles og tydeliggjøres på en enklere måte. Utlendingsloven § 81 fastsetter utlendingers rett til å uttale seg. Hva som nærmere ligger i denne rettigheten, er nedtegnet i forskrift og tilhørende retningslinjer. Rettighetene er ikke samlet i én lov- eller forskriftsbestemmelse, men forståelsen beror på en tolkning av flere bestemmelser i utlendingsforskriften lest i lys av retningslinjene utarbeidet av UNE og UDI. Den enkelte utlendingsmulighet til å sette seg inn i egne rettigheter er derfor begrenset.

«Rettsikkerhetshensyn er helt grunnleggende i det norske rettssystemet og innebærer blant annet at forvaltningen skal opptre på en betryggende måte, og at avgjørelser kan kontrolleres. Dette oppnås ved at reglene er tilgjengelige slik at rettsstillingen til den enkelte er forutsigbar. Både hvilke avgjørelser som kan treffes, og de prosessuelle kravene for å treffe avgjørelsen må fremkomme klart og tydelig av lovverket.»

DEL 6: KONKLUSJON OG ANBEFALINGER

Anbefalingene gjelder alle barn i asylprosessen under 18 år, både enslige mindreårige og barn i familie, med mindre noe annet er spesifisert

OPPSUMMERT

De siste årene har det vært en større prosess i hele utlendingsforvaltningen for å styrke den barnefaglige kompetansen samt styrke samarbeidet mellom aktørene i asylprosessen. Denne kartleggingen vitner også om at det er stor oppmerksomhet internt i Utlendingsdirektoratet knyttet til barns situasjon, og høy bevissthet om de særlige problemstillingene som barnesaker reiser. Denne utviklingen er veldig positiv, og Redd Barna mener det er viktig å sikre videreføring og videreutvikling av kompetansen som er bygget opp. Samtidig mener vi det er mye som gjenstår for å sikre en prosess som er godt nok tilrettelagt for barn.

For å ytterligere styrke ivaretagelsen av barna og deres rettssikkerhet i tråd med barns rettigheter nedfelt i FNs barnekonvensjon, argumenterer vi på bakgrunn av denne kartleggingen at det på flere områder er viktig og naturlig å lære av «barnehusmodellen».

Et kjerneelement ved «barnehusmodellen» er at miljøet skal være tilrettelagt for barn. Utformingen av intervjurom, venterom og øvrige rom er nøye gjennomtenkt både med hensyn til fargevalg, hvordan stoler er plassert, skjerming, tilgjengelighet, størrelsene på rommene og rommenes plassering i forhold til hverandre. Rommene er også innrettet etter alder med noen rom for små barn og andre for eldre barn. Erfaringen fra barnehus er at barnevennlige lokaler bidrar til å trygge barna.

Redd Barna anbefaler primært at det opprettes et eget senter for barn i asylprosessen, hvor det fysiske miljøet er tilrettelagt for barn, sekundært at lokalene hvor barn høres i saker om beskyttelse, har egne, separate områder som er tilrettelagt for barn. Vi mener dette bør gjelde alle barn under 18 år, både enslige mindreårige og barn i familie.

Et annet sentralt kjerneelement ved «barnehusmodellen» er at den legger til rette for tverrfaglig samarbeid gjennom å samle relevante aktører og kompetanse på ett sted. Redd Barna anbefaler at det innføres tydeligere rutiner på samarbeid mellom aktørene i asylprosessen, for å sikre bedre forberedelser før asylintervjuet og barnesamtalen, slik at asylintervjuet/barnesamtalen er bedre tilrettelagt for det enkelte barnet, og bedre oppfølging i etterkant.

Vi anbefaler en gjennomgang av informasjonen til enslige mindreårige i forkant av asylintervju, for å sørge for bedre koordinering av hvilken aktør som gir informasjon om hva. Det bør sikres at barn, både barn i familie og enslige mindreårige, gis større grad av forståelse av og involvering i prosessen enn i dag, noe som igjen vil gi større grad av forutsigbarhet og trygghet.

Det tverrfaglige samarbeidet i asylprosessen for alle barn anbefaler vi at styrkes gjennom et team med barne-/

helsefaglig ekspertise. Teamet vil gi barne-/helsefaglige råd til utlendingsforvaltningen som vil bidra til at barnet som intervjues, har bedre forutsetninger for å kunne forklare seg på best mulig måte, de vil vurdere barnets beste samt ha ansvar for å kartlegge og avklare barnas behov for oppfølging.

Kartlegging av barnets beskyttelsesbehov, vurdering av barnets beste og kartlegging av behov for oppfølging vil i større grad planlegges i tverrfaglig samarbeid. På denne måten sikrer man et bedre grunnlag for å fatte gode beslutninger og for ivaretagelse av barnet før, under og etter intervjuet/samtalen. På den måten vil man kunne redusere belastningen på barna det gjelder, samt sikre at asylprosessen blir mer effektiv og rettssikker.

Vi mener også at lovverket har behov for en modernisering, og at barns rettigheter i asylprosessen samles og tydeliggjøres på en enklere måte. I dag er ikke rettighetene samlet på ett sted, men forståelsen beror på en tolkning av flere bestemmelser i utlendingsforskriften sett i lys av en rekke retningslinjer.

6.1 HOVEDANBEFALING – SENTER FOR BARN I ASYLPROSESSEN

Redd Barna anbefaler at det opprettes et tilrettelagt senter for barn i asylprosessen, inspirert av «barnehusmodellen». Senteret skal være et tilbud til alle barn under 18 år, både enslige mindreårige og barn i familie. Vi mener dette er den beste løsningen for å sikre et helhetlig og barnevennlig tilbud for høring av barn i saker om beskyttelse. Vi vil likevel understreke at vi mener at de andre anbefalingene under kan og bør gjennomføres uavhengig av om det opprettes et eget senter.

Formål

Hovedmålsettingen med et eget senter for barn i asylprosess er å legge bedre til rette for å ivareta Barnekonvensjonens forpliktelser ved å:

- Redusere stress og utrygghet hos barnet
- Bidra til bedre informasjonsdeling og tverrfaglig samarbeid
- Bidra til kompetansevekst blant de involverte instansene

På denne måten vil senteret bidra til en mer effektiv prosess og styrke barnets rettssikkerhet gjennom å:

- Gi et bedre grunnlag for vurdering av barnets beskyttelsesbehov og barnets beste
- Styrke oppfyllelsen av barnets rett til å bli hørt i samsvar med FNs barnekomité's ni grunnleggende krav til gjennomføringen av høring av barn
- Gi et bedre grunnlag for å avdekke ekstra sårbarhet hos barnet og bedre sikre at barnet blir henvist videre til nødvendig rehabilitering, helsehjelp og/eller tilrettelagt omsorgstilbud

Tilbud på senteret

Det vil i hovedsak blir gitt fire tilbud på barnesenteret:

- Registrering av asylsaken
- Informasjon og veiledning
- Innledende helsekartlegging
- Gjennomføring av asylintervjuet med enslige mindreårige og barnesamtaler med barn i familie

Dette er i stor grad de samme instansene som er til stede på Nasjonalt ankomstsenter. Forslaget innebærer på den måten ikke noen stor endring fra dagens praksis.

Senteret skal imidlertid være tilrettelagt og utformet på en langt mer barnevennlig måte, og det tverrfaglige samarbeidet styrkes ved at det er et team med barne-/helsefaglig spesialkompetanse på senteret.

Fysisk utforming og lokasjon

Senteret skal være tilrettelagt for barn, det gjelder både venterom, intervjurom og øvrige rom, og må tilpasses til både små barn og ungdommer. Dette vil bidra til å skape trygghet for barn og ungdommer som kommer dit. Det bør ikke være preg av institusjon eller offentlig kontor som kan skape en følelse av utrygghet og fremmedgjøring. Vi anbefaler at barn og ungdommer selv får være med og gi innspill til utformingen av lokalene.

Senteret skal være universelt utformet.

Det foreslås at lokasjonen av senteret er i nærheten av transittmottakene/omsorgssenteret som barna bor på.

Team med barne-/helsefaglig ekspertise

Vi anbefaler at det tverrfaglige samarbeidet styrkes ved at det skal være et team med barne-/helsefaglig ekspertise på senteret.

Teamet vil ha ansvar for å gi barne- og helsefaglige råd og støtte til saksbehandlere i UDI både før, under og etter asylintervjuet/barnesamtalen. I tillegg anbefaler vi at teamet har ansvar for forberedende og oppfølgingsamtale med barnet i etterkant av intervjuet. Vi anbefaler også at det vurderes om dette teamet gis ansvar for å gjennomføre en innledende helsekartlegging, og for å gjøre en uavhengig vurdering av barnets beste, samt at det bidrar med sine vurderinger til aldersundersøkelser i saker hvor det er relevant.

Både før, under og etter intervjuet kan teamet støtte saksbehandlere i utlendingsforvaltningen med helse-/barnefaglige råd, og på den måten bidra til at intervjuet/barnesamtalen i større grad tilrettelegges for det enkelte barnet, og til at barnet gis mulighet til å forklare seg på best mulig måte.

Vi foreslår at teamet består av ansatte med erfaring og fagbakgrunn fra helse- og sosialfag eller andre barnefaglige områder. Dette kan for eksempel være psykolog, sosionom eller barnevernspedagog. De bør ha kompetanse innenfor

traumefeltet, barns utvikling, barnespesifikk forfølgelse samt kulturforståelse. Videre må de ha god system- og rolleforståelse samt kunnskap om hjelpeapparatets tilbud.

Organisering

Samarbeidet mellom instansene på senteret må være formalisert med et klart mandat, klar ansvars plassering og en tydelig administrativ forankring. Vi anbefaler at samarbeidet forankres hos Justis- og beredskapsdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Det må utarbeides klare retningslinjer som beskriver oppgavene til aktørene på senteret.

6.2 ØVRIGE ANBEFALINGER

Barnevennlig utforming av lokale og venterom

Vi anbefaler at det stilles krav til barnevennlig utforming av lokale og venterom. Det bør forskriftsfestes at høring av barn må skje i barnevennlige lokaler, inkludert både venterom og intervjurom, avsette nødvendige midler til dette, og utvikle klare retningslinjer for hva som ligger i «barnevennlige lokaler», hvor man ser til erfaringene fra «barnehusmodellen».

Videreføre og videreutvikle den barnefaglige kompetansen i utlendingsforvaltningen

Det er viktig at den barnefaglige kompetansen som har blitt bygget opp i utlendingsforvaltningen, videreføres og videreutvikles. Det bør sørges for praksisbasert læring og regelmessig kursing for å holde kunnskap ved like.

Dette kan for eksempel løses ved at teamet med barne-/helsefaglig ekspertise (jf. anbefaling over) har ansvar for å gi regelmessig opplæring til saksbehandlere i UDI og/eller utlendingsforvaltningen. Eller ved at RVTS får ansvar i sitt mandat for at UDI og/eller utlendingsforvaltningen får regelmessig opplæring i barnefaglig kompetanse. Vi anbefaler også at det etableres egne enheter/team i UDI med ansvar for å høre barn, for å sikre mengdetrening og spesialisering. Dette bør gjelde både enslige mindreårige og barn i familie. Det bør også innføres rutine på at saksbehandlere som hører barn, får regelmessig debrif. Dette vil også bidra til viktig læring og kompetansebygging.

Videre anbefaler vi at det utvikles og forskriftsfestes klare retningslinjer om kompetansekrav blant personer som hører barn i utlendingsaker.

Når det gjelder hva som bør ligge i «barnefaglig kompetanse» i denne sammenhengen, mener vi det er viktig med kunnskap om barnerettslige prinsipper i aktuelt lovverk, kunnskap om barns oppvekstbetingelser i ulike land og verdensdeler, barnespesifikk forfølgelse, kommunikasjonsferdigheter og kompetanse i å kunne snakke med barn med ulike forutsetninger og behov, kunnskap om barns utvikling og hukommelse, og hvordan kulturell bakgrunn og traumer påvirker barnet.

Innføre tilbud om en innledende helsekartlegging

Redd Barna anbefaler at det kort tid etter at barn kommer til Norge, gis et tilbud om en innledende helsekartlegging. Vi foreslår at dette innebærer en traumescreening.

Formålet med dette er både å få et inntrykk av barnets daglige fungering med tanke på å tilrettelegge asylintervjuet/barnesamtalen på best mulig måte, og å bidra til å tidlig identifisere behov for videre helsemessig oppfølging.

Styrke og sikre bedre koordinering av informasjon og veiledning tidlig i asylprosessen

Redd Barna anbefaler at det foretas en gjennomgang av informasjonen og veiledningen til enslige mindreårige i forkant av intervjuet av representanter, advokater, NOAS, omsorgssentre/mottak og UDI, for å sikre bedre koordinering mellom instansene og at barna får tilstrekkelig og tilpasset informasjon.

Informasjonen bør som regel gis muntlig og direkte, og være så konkret som mulig. Informasjonen til barn i forkant av intervju bør inkludere informasjon om hva som skal skje på intervjuet/barnesamtalen, hvor lenge det tar, hvem som skal være til stede under intervjuet, hvilke roller de har, og hva intervjuet/barnesamtalen skal handle om. Vi anbefaler at intervjuer møter og presenterer seg for barnet i forkant av intervjuet. Dette kan for eksempel gjøres ved at intervjuet/barnesamtalen deles opp, slik at intervjuer møter barnet og gir informasjon til barnet noen dager før intervjuet. Dersom intervjuet er i nærheten av mottaket/omsorgssenteret hvor barnet bor, jf. anbefalinger over, vil dette være lettere gjennomførbart.

Det bør sikres at barn, både enslige mindreårige og barn i familie, får tilbud om fri rettshjelp tidlig i asylprosessen. Vi foreslår at det foretas en særskilt vurdering av advokatordningen, og at det vurderes om denne kan organiseres på en måte som sikrer større grad av spesialisering av advokater. Vi foreslår at det ses til ordningen de har på Island. Vi anbefaler også at det uansett bør innføres et krav om deltakelse på kurs i høring av barn for advokater i UDIs advokatordning.

Styrke barnets mulighet til å påvirke hvordan asylintervjuet/barnesamtalen tilrettelegges

Redd Barna anbefaler at barns rett til å påvirke hvordan asylintervjuet/barnesamtalen gjennomføres, tydeliggjøres i forskrift samt tilhørende retningslinjer, jf. anbefaling om samling av regler i en egen forskrift nedenfor. Herunder er spørsmål om tolk, pauser og mat viktige spørsmål. For barn i familie er et viktig spørsmål hvor barnets eget syn bør innhentes, om foreldre skal være til stede under barnesamtalen eller ikke.

Sørge for at barn får nødvendig hvile før intervju med utlendingsforvaltningen

Redd Barna anbefaler at det vurderes hvordan det bedre kan sikres at barn får hvilt seg, sovet og spist før intervju/samtale med utlendingsforvaltningen. Dette gjelder spesielt registreringsamtalen med PU, som ofte skjer kort

tid etter at barnet kommer til Norge. Men tilstrekkelig hvile, søvn og mat er viktig å ta hensyn til ved alle intervjuer/samtaler som barnet har med forvaltningen.

Unngå unødvendig overlapp mellom intervjuer/samtaler som barnet har når de er i asylprosessen

Redd Barna anbefaler at det gjøres en gjennomgang som ser helhetlig på samtalen barn har i asylprosessen, for å unngå unødvendig overlapp. Vårt inntrykk er at det kan være noen unødvendige overlappinger mellom registreringsamtalen hos PU, asylintervjuet/barnesamtalen hos UDI og kartleggingsamtalen på omsorgssentre/mottak.

Innføre bedre rutiner på samarbeid i forkant og etterkant av asylintervju med barn / barnesamtalen

Vi anbefaler at det innføres rutiner for systematiske formøter mellom relevante aktører i forkant av høring av barn i saker om beskyttelse, hvor formålet er å planlegge hvordan asylintervjuet eller barnesamtalen best kan tilrettelegges for det enkelte barnet. Faglige vurderinger er for eksempel særlige sårbarheter, barnets utdanningsnivå, språkferdigheter og modenhet som vil gi en indikator på hva som er rimelig å spørre om og forvente på asylintervjuet/barnesamtalen. Relevante aktører: UDI, PU, helse, representant, advokat, ansatte ved mottak/omsorgssentre.

Barnet selv skal ikke delta på dette møtet. Men informasjon og barnets synspunkter blant annet innhentet i den innledende helsekartleggingsamtalen (jf. anbefaling over) bør være viktig informasjon inn i dette møtet (med samtykke), og i hvordan intervjuet eller barnesamtalen tilrettelegges for det enkelte barnet.

Vi anbefaler at det innføres rutine på at det etter asylintervjuet/barnesamtalen skal gjennomføres ettermøter med relevante aktører for å sikre nødvendig oppfølging av barnet dersom det er relevant.

Sørge for fleksibel tidsramme/prosess tilpasset det enkelte barnets individuelle behov

Redd Barna anbefaler at det gjøres en konsekvensanalyse av 21-dagersfristen for barn, inkludert enslige mindreårige og barn i familie, og at det sikres tilstrekkelig fleksibilitet i tidsrammen for å ta hensyn til det enkelte barnets individuelle situasjon.

Det må sikres tilstrekkelig tid og ressurser til at den sekvensielle intervjuemetoden kan anvendes i saker hvor det er til barnets beste.

Sørge for en ordning som sikrer en uavhengig vurdering av barnets beste i søknaden om beskyttelse

FNs barnekomité anbefaler at vurderingen av barnets beste i utlendingsaker bør gjennomføres av et tverrfaglig team, uavhengig av utlendingsforvaltningen. Det vil fortsatt være UDI som fatter den endelige avgjørelsen i søknaden om beskyttelse.

Redd Barna foreslår at det vurderes om ansvaret for denne vurderingen bør ligge hos teamet med barne-/helsefaglig ekspertise, jf. anbefalinger over og/eller om utlendingsforvaltningen gis hjemmel til å engasjere eksterne sakkyndige til å utrede barnets situasjon.

Innføre rutine på tilbud om en oppfølgingsamtale med barnet etter intervju/barnesamtale og styrke det øvrige informasjons- og veiledningstilbudet i etterkant

Vi anbefaler at det innføres rutine på at barnet blir tilbudt en oppfølgingsamtale. Formålet med en slik samtale er å gi barnet mulighet til å stille spørsmål og sortere og sette ord på tankene sine etter intervjuet/barnesamtalen.

Dette bør også være praksis i saker hvor barnet har blitt aldersvurdert til å være over 18 år, da vi vet at det å få svar på aldersundersøkelsen kan være en stor påkjenning for ungdommer, og at de kan ha behov for noen å snakke med.

En slik oppfølgingsamtale vil også gi barnet mulighet til å gi tilbakemelding på hvordan barnet har opplevd asylintervjuet, som også kan gi viktig læring og kompetanseutvikling.

Barns rett til informasjon etter at avgjørelser er tatt i saker som berører barnet bør tydeliggjøres i forskrift.

Videre mener Redd Barna at det bør sørges for at barn får tilgang til et individuelt og tilpasset informasjons- og veiledningstilbud gjennom hele asylprosessen slik at det i større grad ivaretar barnets behov for å trygges gjennom direkte og individuell veiledning.

Styrke representantordningen for enslige mindreårige

Redd Barna mener at det er behov for å styrke representantordningen for å sikre at enslige mindreårige får likeverdig oppfølging.

Vi mener det er nødvendig med en helhetlig gjennomgang av representantordningen, og potensielt en større omlegging og profesjonalisering av den, og har derfor tidligere anbefalt at den evalueres. Det gjennomfører for tiden en evaluering av ordningen, på initiativ av UDI. Vi avventer derfor å konkludere på dette til vi ser hva som kommer frem i evalueringen. Vi vil imidlertid peke på noen anbefalinger basert på denne kartleggingen:

Det bør sørges for en ordning som sikrer representanter profesjonell veiledning, som tilbys regelmessig og er tilgjengelig ved behov. Veiledning bør kunne styrkes rundt oppfølgingen av barn med helseutfordringer og særlig sårbarhet.

Det bør evalueres hva konsekvensene av timebegrensning er, og hvorvidt dette er tilstrekkelig og en fleksibel nok ordning til å sikre nødvendig støtte til enslige mindreårige med forskjellige behov. Det bør sørges for at representanter som følger barn til asylintervju, er voksne som barnet kjenner godt, og ikke midlertidig oppnevnte representanter.

Samle og tydeliggjøre reglene for høring av barn

Redd Barna mener også at lovverket har behov for en modernisering, og at barns rettigheter i asylprosessen samles og tydeliggjøres på en enklere måte. I dag er ikke rettighetene samlet på ett sted, men forståelsen beror på en tolkning av flere bestemmelser i utlendingsforskriften sett i lys av en rekke retningslinjer.

Redd Barna anbefaler en egen bestemmelse i utlendingsloven som tydeliggjør barnets rett til å bli hørt i saker som vedrører det etter utlendingsloven, i tråd med endringer vi har sett i andre særlover de siste årene, som barnevernloven. Ulike bestemmelser som allerede i dag er nedfelt i utlendingsloven, som er relatert til barnets rett til å bli hørt, bør samles under denne paragrafen, inkludert en hjemmel for en egen forskrift om høring av barn i saker etter utlendingsloven, lignende forskriften om tilrettelagt avhør og medvirkning og tillitsperson for barn i barnevernet. Dette bør gjelde både enslige mindreårige og barn i familie.

6.3 ANBEFALINGER TIL DE RELEVANTE MYNDIGHETENE

Regjeringen og Stortinget

- Redd Barna anbefaler en egen bestemmelse i utlendingsloven som tydeliggjør barnets rett til å bli hørt i saker som vedrører det etter utlendingsloven, i tråd med endringer vi har sett i andre særlover de siste årene, som barnevernloven. Ulike bestemmelser som allerede i dag er nedfelt i utlendingsloven, som er relatert til barnets rett til å bli hørt, bør samles under denne paragrafen, inkludert en hjemmel for en egen forskrift om høring av barn i saker etter utlendingsloven, lignende forskriften om tilrettelagt avhør og medvirkning og tillitsperson for barn i barnevernet. Dette bør gjelde både enslige mindreårige og barn i familie.
- Forskriftsfeste at høring av barn må skje i barnevennlige lokaler, inkludert både venterom og intervjurom, avsette nødvendige midler til dette, og utvikle klare retningslinjer for hva som ligger i «barnevennlige lokaler», hvor man ser til erfaringene fra «barnehusmodellen».
- Forskriftsfeste og sikre nødvendige midler til at det skal være et tverrfaglig team/personer med barne-/helsefaglig ekspertise som skal bistå med barnefaglige råd og vurderinger i saker som berører barn.
- Forskriftsfeste at asylsøkere, inkludert barn, skal tilbys tidlig helsekartlegging, og øremerke nødvendige midler til dette.
- Forskriftsfeste og utvikle klare krav og retningslinjer om kompetansekrav blant personer som hører barn i utlendingssaker.
- Forskriftsfeste at det skal gjennomføres samrådsmøte mellom relevante aktører i forkant av høring av barn i saker om beskyttelse, for å tilrettelegge for det enkelte barnet, og at det skal gjennomføres ettermøter for å sikre bedre koordinering av oppfølging.
- Tydeliggjøre barns rett til informasjon etter at avgjørelser er tatt i saker som berører barnet i forskrift.

- Tydeliggjøre og styrke barnets mulighet til å påvirke hvordan asylintervjuet/barnesamtalen tilrettelegges i egen forskrift om høring av barn, samt tilhørende retningslinjer.
- Sikre tilstrekkelige ressurser til høring av barn i saker om beskyttelse til at den sekvensielle intervjuemetoden kan anvendes i saker hvor det er til barnets beste.
- Endre ordlyden i utlendingsforskriften § 17-4 annet ledd til «I asylsaker skal det gjennomføres en samtale med medfølgende barn over 7 år, med mindre barnet selv ikke ønsker det».
- Sørge for at det opprettes og avsettes midler til en anonym tilbakemeldings- og varslingsmekanisme, slik at barnet har mulighet til å gi anonym tilbakemelding på intervjuet og varsle dersom barnet opplever å ha blitt krenket.

Regjeringen

- Sørge for en ordning som sikrer videreføring og videreutvikling av den barnefaglige kompetansen i utlendingsforvaltningen. Dette kan for eksempel være gjennom at et uavhengig team med barnefaglig ekspertise (jf. anbefaling over) har ansvar for regelmessig opplæring til saksbehandlere i UDI og/eller utlendingsforvaltningen. Et alternativ kan være at RVTS får ansvar i sitt mandat for at UDI og/eller utlendingsforvaltningen får regelmessig opplæring i barnefaglig kompetanse.
- Foreta en gjennomgang av informasjonen som gis til enslige mindreårige i forkant av intervjuet av representanter, advokater, NOAS, omsorgssentre/mottak og UDI for å sikre bedre koordinering og at barna får den informasjonen de har behov for, på en måte som er tilgjengelig og forståelig, og som oppleves som meningsfull, og på en måte som styrker barnets mulighet til å påvirke hvordan asylintervjuet/barnesamtalen gjennomføres.
- Foreta en særskilt vurdering av advokatordningen for barn hvor det blant annet ses til ordningen de har på Island.
- Innføre krav om deltakelse på kurs i høring av barn for advokater i UDIs advokatordning.
- Foreta en konsekvensanalyse av 21-dagersfristen for barn, inkludert enslige mindreårige og barnefamilier, og sørge for at det sikres tilstrekkelig fleksibilitet i tidsrammen i asylprosessen for å ta hensyn til det enkelte barnets individuelle situasjon.
- Sørge for en ordning og tilføre nødvendige ressurser slik at barn får et tilstrekkelig og tilpasset informasjons- og veiledningstilbud gjennom asylprosessen.
- Sørge for en ordning som sikrer barn tilbud om psykososial oppfølging gjennom hele asylprosessen. Siden barn noen ganger utvikler psykiske problemer lenge etter at de har kommet til Norge, må bevisstheten om utviklingen av psykiske problemer være der gjennom hele asylprosessen.

Utlendingsdirektoratet

- Sørge for videreføring og videreutvikling av barnefaglig kompetanse prioriteres høyt innenfor gitte rammer. Det bør sørges for praksisbasert læring og regelmessig kursing for å holde kunnskap ved like og for å ytterligere styrke den.
- Utarbeide offentlig tilgjengelige retningslinjer for høring av enslige mindreårige asylsøkere i saker om beskyttelse.
- Endre retningslinjene for høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse slik at det står at barn som en hovedregel ikke skal høres på samme dag som foreldrene.
- Innføre rutiner på at det alltid gjennomføres formøter mellom relevante aktører i forkant av høring av barn i saker om beskyttelse, hvor formålet er å tilrettelegge intervjusituasjonen til det beste for barnet. Relevante aktører kan være UDI, PU, helse, representant, advokat og ansatte ved mottak/omsorgssentre.
- Innføre rutiner på at det alltid gjennomføres ettermøter med relevante aktører, i etterkant av høring av barn i saker om beskyttelse. Dette for å sikre koordinering av oppfølgingsansvar.
- Bruke den sekvensielle intervjuemetoden ved høring av barn hvis det er til barnets beste.
- Unngå å skrive notater under asylintervjuet/barnesamtalen, for eksempel ved at det tas lydopptak og transkriberes i etterkant.
- Innføre rutine på at saksbehandlere får regelmessig debrif. Dette vil også bidra til viktig læring og kompetansebygging.
- Sikre at det brukes tolker som har opplæring i barnefaglig kompetanse i forbindelse med høring av barn.
- Gjennomføre en evaluering som spesifikt ser på samtalemetoden og anvendelsen av den i saker som gjelder barn, inkludert kontrollspørsmål. Barns egne synspunkter bør innhentes.
- Videreutvikle og styrke informasjonstilbudet til barn gjennom hele asylprosessen, slik at det i større grad ivaretar barnets behov for å trygges gjennom direkte og individuell veiledning. Dette bør også innebære en vurdering av om det bør utvikles kortfattet og konkret informasjon til barn, på barnets språk, med spørsmål barnet vil bli stilt under intervjuet/barnesamtalen, bilde av intervjueren og lenke til informasjonsfilmene som UDI har laget til barn, jf. barnas egne anbefalinger i dette prosjektet.

Statsforvalteren

- Sørge for en ordning som sikrer representanter profesjonell veiledning, som tilbys regelmessig og er tilgjengelig ved behov.
- Evaluere konsekvensene av representantenes timebegrensning. Det bør ses på om det er fleksible nok ordninger for å utvide timeantallet, dersom det er et barn med behov for tettere oppfølging og/eller det er nødvendig på grunn av kompleksiteten i den enkelte asylsaken.
- Sørge for at representanter som følger barn til asylintervju, er voksne som barnet kjenner, og ikke midlertidig oppnevnte representanter.

SLUTTNOTER

- 1) Generell kommentar nr. 12
- 2) General commentary 12
- 3) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 23
- 4) Schock, K., Rosner, R., Knaevelsrud, C. Impact of asylum interviews on the mental health of traumatized asylum seekers. *Eur J Psychotraumatol* (2015). 6:1–10. 10.3402/ejpt.v6.26286
- 5) United Nations Children's Fund (UNICEF) Office of Research – Innocenti (2018). *Protected on Paper? An analysis of Nordic country responses to asylum-seeking children*.
- 6) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134
- 7) Den alvorlige store meldingen fra barn som søker asyl i Norge (2013), Tanker om Tilbake: Barn og unges tankeskjema om retur til Afghanistan (2019), Mens vi venter – en hilsen fra barn som søker asyl i Norge (2010), Barn og unges tanker om trygghet på mottak (2021)
- 8) **Rapport om barn i asylkjeden A–Å** (udi.no)
- 9) Irmelin Kjelass (2016). Asylintervjuet med enslige mindreårige asylsøkere – en utfordrende samtale, Barn nr. 2 2016: 71–82, ISSN 0800–1669
- 10) Lidén, H. (2012) Det vanskelige asylintervjuet. I: K. Eide, red. Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Oslo: Gyldendal Akademisk
- 11) Lidén, H. og Stang (2015) Barn i asylsaker, Evaluering og kartlegging av hvordan barns situasjon blir belyst i Utlendingsnemndas saksbehandling, herunder høring av barn, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA)
- 12) Hilde Lidén, Hilde Rusten og Monica Five Aarset (2008) Å høre barn i utlendingsaker, ISF
- 13) Hilde Lidén, Jessica Schultz, Erlend Paasche, Helene Wessmann (20 21) Vulnerable Protection Seekers in Norway: Regulations, Practices, and Challenges , ISF
- 14) (2018). Beskyttet på papir? En analyse av nordiske landresponser på asylsøkende barn, Innocenti Research Report UNICEF Office of Research – Innocenti, Firenze
- 15) UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *I want to feel Safe: Strengthening child protection in the initial reception of unaccompanied and separated children in Sweden*, December 2018, available at: <https://www.refworld.org/docid/5c07cc0a4.html> [accessed 29 October 2021]
- 16) Lov 21. mai 1999 nr. 50 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett § 2
- 17) Generell kommentar nr. 14
- 18) Generell kommentar nr. 6
- 19) Generell kommentar nr. 22
- 20) Generell kommentar nr. 23
- 21) Grunnloven § 104
- 22) Sandberg (2020), s. 99
- 23) Sandberg (2020), s. 108
- 24) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21
- 25) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21 og Sandberg (2020), s. 109
- 26) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21
- 27) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21
- 28) Sandberg (2020), s. 109
- 29) Sandberg (2020), s. 110
- 30) Sandberg (2020), s. 110
- 31) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 133
- 32) Sandberg (2020), s. 122
- 33) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 23
- 34) Generell kommentar nr. 23, s. 12
- 35) Generell kommentar nr. 12
- 36) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 25
- 37) Generell kommentar nr. 12, s. 10
- 38) Generell kommentar nr. 23
- 39) Generell kommentar nr. 23, s. 14
- 40) CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, s. 5
- 41) Generell kommentar nr. 12, s. 9
- 42) Generell kommentar nr. 6, s. 20
- 43) CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22, s. 9
- 44) CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22, s. 9
- 45) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 a)
- 46) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 b)
- 47) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 c)
- 48) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 d)
- 49) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 c)
- 50) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 f)
- 51) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 g)
- 52) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 h)
- 53) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 i)
- 54) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 85
- 55) Klipperberg (2019), s. 151
- 56) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 87
- 57) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 35
- 58) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 90
- 59) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 94
- 60) Generell kommentar nr. 14, s. 18
- 61) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 93
- 62) Generell kommentar nr. 22, s. 7
- 63) Generell kommentar nr. 22, s. 8
- 64) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 97
- 65) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 98
- 66) Se blant annet t.prp. nr. 75 (2006–2007), s. 15
- 67) FN's høykommissær for flyktninger (UNHCR), *Veien videre til styrket politikk og praksis for enslige og separerte barn i Europa, juli 2017*, tilgjengelig på: www.refworld.org/docid/59633afc4.html [besøkt 2. juli 2021]
- 68) 2021 UNHCR best interests procedure guidelines: assessing and determining the best interest of the child: <https://www.refworld.org/pdfid/5c18d7254.pdf>
- 69) Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål

- 70) <https://www.udiregelverk.no/rechtskilder/udi-retningslinjer/udi-2010-075/>
- 71) E-post fra UDI, 4. mars 2021
- 72) UDI 2019-015V1 ([udiregelverk.no](http://www.udiregelverk.no))
- 73) UDI 2013-011V4 ([udiregelverk.no](http://www.udiregelverk.no))
- 74) UDI 2014-015 ([udiregelverk.no](http://www.udiregelverk.no))
- 75) Cecilia Dinardi, Birgit Lie, Nora Sveaass og Nerina Weiss (2021). Torturutsatte i den norske asylprosessen En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis
- 76) E-post fra UDI mars 2021
- 77) UDI 2013-011V1 ([udiregelverk.no](http://www.udiregelverk.no))
- 78) UDI 2013-011V1 ([udiregelverk.no](http://www.udiregelverk.no))
- 79) UDI 2015-029 ([udiregelverk.no](http://www.udiregelverk.no))
- 80) E-post fra UDI juni 2021
- 81) <https://www.udi.no/om-udi/om-udi-og-utlendingsforvaltningen/hvem-gjor-hva-i-utlendingsforvaltningen/>
- 82) <https://www.politiet.no/om/organisasjonen/sarorganene/politiets-utlendingsenhet/politiets-mote-med-barn-i-utlendingsaker/#SPM12>
- 83) <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/2ee07c446a264e65946add7b6ad3c03e/registrering-hos-politiets-utlendingsenhet.pdf>
- 84) <https://www.udi.no/om-udi/om-udi-og-utlendingsforvaltningen/hvem-gjor-hva-i-utlendingsforvaltningen/>
- 85) <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2021-05-12-1520>
- 86) Lov om barneverntjenester (barnevernloven) – Lovdata
- 87) E-post fra UDI mars 2021
- 88) E-post fra UDI mars 2021
- 89) E-post fra UDI november 2021
- 90) https://www.buudir.no/Barnevern/enslige_mindrearige_asylsokere_og_flyktninger/retningslinjer/Om_statlig_barnevernmyndighets_omsorgstilbud_til_enslige_mindrearige_asylsokere_under_15_ar/
- 91) Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven), kapittel 11 A. Representant for enslige, mindreårige asylsøkere.
- 92) Garvik M, Velenta M (2018) Informasjon, emning og mestring hos enslige mindreårige asylsøkere i Norge. NTNU
- 93) <https://www.udiregelverk.no/rechtskilder/udi-retningslinjer/udi-2010-075/>
- 94) https://www.udi.no/globalassets/global/om-udi/brukerundersokelser/rapport_barn-i-asylkjeden-a-a.pdf
- 95) https://www.udi.no/globalassets/global/om-udi/brukerundersokelser/rapport_barn-i-asylkjeden-a-a.pdf
- 96) <https://laeringsplattformen.difi.no/kurs/974760746/barnets-beste>
- 97) barnefaglig-veileder-for-politiet-i-asylsaker.pdf
- 98) <https://arsrapport.rvtsost.no/stories/samtaler-med-barn-i-asylkjeden>
- 99) E-post fra UDI, november 2021
- 100) <https://www.fafu.no/prosjekter/aktive-prosjekter/item/barn-og-unges-mote-med-utlendingsforvaltningen>
- 101) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017) Collaborating against child abuse (2017)
- 102) <https://docplayer.me/16071868-Barnas-hus-et-helhetlig-og-barnevennlig-tilbud-til-barn-som-har-vaert-utsatt-for-seksuelt-misbruk.html>
- 103) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017) Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Banahus Model, Palgrave Macmillian, s. 49
- 104) Lanzarote Convention; Council of Europe 2010; UN Economic and Social Council resolution 2005/20; CRC/C/GC/12)
- 105) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017) Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Banahus Model, Palgrave Macmillian
- 106) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017) Collaborating against child abuse
- 107) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017) Collaborating against child abuse, s. 34
- 108) Plotnikoff & Woolfson, 2001
- 109) La Rooy, et al., 2010
- 110) Faller, Cordisco-Steele, & Nelson-Gardell, 2010; La Rooy, et al., 2010
- 111) Genevieve F. Waterhouse (2016) Investigating the Forensic Interviewing of Children: Multiple Interviews and Social Support https://openresearch.lsbu.ac.uk/download/88491268ce9db086db04bc58ee2a3dbda5c403e9bbcc5f2e1df05ea6d585e279/3808626/2016_PhD_Waterhouse.pdf
- 112) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017) Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model, Palgrave Macmillian, s. 49
- 113) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017) Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model, Palgrave Macmillian, s. 35
- 114) Statsbudsjettet 2022 <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2022/id2871447/>
- 115) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016, s. 8
- 116) Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff
- 117) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 118) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 119) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016, s. 23
- 120) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 121) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 122) Forskrift om tilrettelagt avhør
- 123) Prop.112 L (2014–2015) s. 67.
- 124) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 125) Forskrift om tilrettelagt avhør § 8
- 126) Forskrift om tilrettelagt avhør § 12
- 127) Forskrift om tilrettelagt avhør § 3
- 128) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 129) Forskrift om tilrettelagt avhør § 5
- 130) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 131) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 132) Elisiv Bakketeig, Mette Berg, Trond Myklebust, Kari Stefansen (2012) Evaluering av Statens barnehus, NOVA, Elisiv Bakketeig, Kari Stefansen, Lotte Cathrin Andersen, Tonje Gundersen (2021) Evaluering av Statens barnehus 2021, NOVA, OsloMet

- 133) Evaluering av Statens barnehus 2012, s. 1
- 134) Evaluering av Statens barnehus 2021, s 9
- 135) Forandingsfabrikken (2019) Rett og Sikkerhet
- 136) Islands Foreign Nationals Act §31 https://www.government.is/library/04-Legislation/Foreign_Nationals_Act.pdf
- 137) The Directorate of Immigration, rights and services for asylum seekers, <https://utl.is/index.php/en/rights-and-services-for-asylum-seekers>
- 138) Fra møte med islandske Røde Kors, januar 2020
- 139) The Directorate of Immigration, rights and services for asylum seekers, <https://utl.is/index.php/en/rights-and-services-for-asylum-seekers>
- 140) E-post fra det islandske Røde Kors, august 2021
- 141) Intervju med informant fra det islandske utlendingsdirektoratet, januar 2020
- 142) Intervju med informant fra det islandske utlendingsdirektoratet, januar 2020
- 143) <https://www.government.is/library/04-Legislation/Foreign%20Nationals%20Act.pdf>
- 144) intervju med representant ved Barnehuset på Island, januar 2020
- 145) E-post fra informante ved det islandske utlendingsdirektoratet, 2021
- 146) Intervju med informant fra islandske Child protection committee, 2021
- 147) <https://www.verkefnidheima.com/english>
- 148) Jensen, T.K., Fjermestad, K., Granly, L. & Wilhelmsen, N. (2013). Stressful Life Experiences and Mental Health Problems among Unaccompanied Asylumseeking Children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. DOI: 10.1177/1359104513499356
- 149) Skårdalsmo og Jensen: Unaccompanied refugee minors' early life narratives of physical abuse from caregivers and teachers in their home countries. *Child Abuse and Neglect*, 23. august 2015, DOI: 10.1016/j.chiabu.2015.08.003, og artikkel tilgjengelig: <https://forskning.no/barn-og-ungdom-krig-og-fred-nasjonalt-kunnskapssenter-om-vold-og-traumatisk-stress-nkvt/enslige-flyktningbarn-sterkt-preget-av-familievold/472180>
- 150) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017). Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model, Palgrave Macmillian
- 151) Evaluering av Statens barnehus 2021
- 152) Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, Anna Kaldal (2017). Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model, Palgrave Macmillian
- 153) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 154) Forskrift om tilrettelagt avhør § 5
- 155) Evaluering av Statens barnehus 2021
- 156) Schock K., Rosner R., Knaevelsrud C. Impact of asylum interviews on the mental health of traumatized asylum seekers. *Eur J Psycho-traumatol.* (2015) 6:1–10. 10.3402/ejpt.v6.26286 og Vukčević Marković M., Kovačević N., Bjekić J. Refugee Status Determination Procedure and Mental Health of the Applicant: Dynamics and Reciprocal Effects. *Front Psychiatry*. 2021;11:587331. Published 2021 Jan 20. DOI:10.3389/fpsy.2020.587331
- 157) Vukčević Marković M., Kovačević N., Bjekić J. Refugee Status Determination Procedure and Mental Health of the Applicant: Dynamics and Reciprocal Effects. *Front Psychiatry*. 2021;11:587331. Published 2021 Jan 20. DOI: 10.3389/fpsy.2020.587331
- 158) E-post fra UDI mars 2021
- 159) Evalueringen av Statens barnehus 2021
- 160) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 161) Evalueringen av Statens barnehus 2021
- 162) Lidén, Hilde, Schultz, Jessica, Paasche, Erlend, Wessmann, Helene (20 21). Vulnerable Protection Seekers in Norway: Regulations, Practices, and Challenges. Oslo: ISF
- 163) Cecilia Dinardi, Birgit Lie, Nora Sveaass og Nerina Weiss (2021). Torturutsatte i den norske asylprosessen En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis. Oslo: Fafo
- 164) Cecilia Dinardi, Birgit Lie, Nora Sveaass og Nerina Weiss (2021). Torturutsatte i den norske asylprosessen En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis. Oslo: Fafo. Appendiks 1, s. 209
- 165) Røde Kors (2020). Torturert og glemte? Identifisering og rehabilitering av torturutsatte i Norge. Oslo: Røde Kors
- 166) Tidlig identifisering av oppfølgingsbehov – Helsedirektoratet
- 167) Cecilia Dinardi, Birgit Lie, Nora Sveaass og Nerina Weiss (2021). Torturutsatte i den norske asylprosessen En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis. Oslo: Fafo
- 168) Cecilia Dinardi, Birgit Lie, Nora Sveaass og Nerina Weiss (2021). Torturutsatte i den norske asylprosessen En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis. Oslo: Fafo
- 169) E-post fra UDI mars 2021
- 170) Intervju med informant fra den islandske Child Protection Committee, 2021
- 171) Forskrift om tilrettelagt avhør § 7
- 172) Forskrift om tilrettelagt avhør § 8
- 173) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 174) https://www.udiregelverk.no/rettskilder/udi-retningslinjer/udi-2010-075/#1.1.1.1._Retten_til_%C3%A5_bli_h%C3%B8rt
- 175) Intervju med barnehusleder, Norge, mai 2021
- 176) Retningslinjene for høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse
- 177) <https://www.statsforvalteren.no/portal/vergemaal/representant-for-enslig-mindrearig-asylosoker/>
- 178) Schock, Katrin et al. «Impact of asylum interviews on the mental health of traumatized asylum seekers». *European journal of psychotraumatology* vol. 6 26286. 1 Sep. 2015, DOI: 10.3402/ejpt.v6.26286
- 179) Generell kommentar nr. 23, s. 14
- 180) Generell kommentar nr. 23, s. 5
- 181) Foreign National Act, Island, <https://www.government.is/library/04-Legislation/Foreign%20Nationals%20Act.pdf>
- 182) Forskrift om tilrettelagt avhør § 3
- 183) Felles retningslinjer for Statens barnehus, utgitt av Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016
- 184) https://www.bvs.is/media/barnahus/Barnehus_delrapport1.pdf
- 185) Generell kommentar nr. 14 avsnitt 94
- 186) Generell kommentar nr. 22, s. 7
- 187) E-post fra det islandske utlendingsdirektoratet, 2021
- 188) Intervju med informant fra barnehuset på island, 2021
- 189) https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2649896/Sektorrapport_UDI.pdf?sequence=8
- 190) E-post fra UDI mars 2021
- 191) Hilde Lidén, Hilde Rusten og Monica Five Aarset (2008). Å høre barn i utlendingsaker. Oslo: ISF, s. 30
- 192) Lidén, H. (2012). Det vanskelige asylintervjuet. I: K. Eide, red. Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Oslo: Gyldendal Akademisk

- 193) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 25
- 194) Marianne Garvik og Marko Valenta (2018) Informasjon, mening og mestring hos enslige mindreårige asylsøkere i Norge, NTNU Samfunnsforskning
- 195) Marianne Garvik og Marko Valenta (2018) Informasjon, mening og mestring hos enslige mindreårige asylsøkere i Norge, NTNU Samfunnsforskning
- 196) Generell kommentar nr. 12 avsnitt 27
- 197) UNHCR (2014) The Hearth of the matter – Assessing Credibility when Children Apply for Asylum in the European Union, available [55014f434.pdf \(refworld.org\)](https://www.refworld.org/docid/55014f434.pdf)
- 198) Sønsterudbråten, S., Tyldun, G., Raundalen, M. (2018). «Et trygt sted å vente: Omsorgspraksiser på asylmottak for enslige mindreårige», Oslo: Fafo
- 199) UNICEF, Protected on paper? An analysis of Nordic countries responses to asylum-seeking children, 2018, tilgjengelig fra: <https://www.unicef-irc.org/publications/940-protected-on-paper-an-analysis-of-nordic-country-responses-to-asylum-seeking-children.html>
- 200) <https://www.statsforvalteren.no/portal/vergemal/representant-for-enslig-mindrearig-asylsoker/>
- 201) Generell kommentar nr. 22, s. 9
- 202) <https://www.raudikrossinn.is/hvad-gerum-vid/folk-a-flotta/faq/>
- 203) Fra møte med islandske Røde Kors, januar 2020
- 204) Foreign Nationals Act § 30 https://www.government.is/library/04-Legislation/Foreign_Nationals_Act.pdf
- 205) Fra møte med islandske Røde Kors, januar 2020
- 206) Utlendingsdirektoratet (8. mai 2018).
- 207) NOAS, Redd Barna, Norsk Folkehjelp (2020). Barn uten pass
- 208) Lidén, Hilde, Schultz, Jessica, Paasche, Erlend, Wessmann, Helene (2021). Vulnerable Protection Seekers in Norway: Regulations, Practices, and Challenges , ISF
- 209) Oxford Research (2012). Evaluering av advokatordningen for asylsøkere, s. 48 og 62
- 210) NOAS (2020). Det barn ikke vet, har de ikke vondt av? Når barnefamilier får avslag på søknad om beskyttelse, NOAS, Redd Barna og Norsk Folkehjelp, s. 57
- 211) Generell kommentar nr. 22, s. 9
- 212) Sæverud, Ole Bredrup, Engeset, Nils E., Sigmond, Aase, Davik, Tone mfl. Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker – rapport fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverket om dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede, Justis- og beredskapsdepartementet, 2012, s. 17
- 213) Gamst, Kari Trøften. Profesjonelle barnesamtaler, å ta barn på alvor, Universitetsforlaget, 2011. Henvist som: Gamst (2011)
- 214) <https://www.regjeringen.no/contentassets/c7a16faa2e014a6ca48990e162c23778/tildelingsbrev-udi-2021-av-18.12.201431798.pdf>
- 215) UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *I want to feel Safe: Strengthening child protection in the initial reception of unaccompanied and separated children in Sweden*, December 2018, available at: <https://www.refworld.org/docid/5c07cc0a4.html> [accessed 29 October 2021]
- 216) GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees <https://www.unhcr.org/50ae46309.pdf>
- 217) Statusrapport om tolking for barn (2010), s. 28

VEDLEGG

- I. Utredning av spørsmålet om hvordan barnets beste og barnets rett til å bli hørt etter Barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 blir balansert og ivaretatt i det norske regelverket om asylintervju og tilrettelagte avhør, av Johanna Mortensen og Helene Thorsen, traineer ved Advokatfirmaet Wiersholm (august 2021)
- II. Beskrivelse av rollen til the Agency for Child Protection, fra the Agency for Child Protection, Island (februar 2020)
- III. Beskrivelse av asylprosessen på Island av The Directorate for Migration, Island (februar 2020)

Rapporten er utarbeidet som ledd i vårt Responsible Business Trainee-samarbeid med Redd Barna.

Høring av barn i asyl- intervjuer og tilrettelagte avhør

En sammenligning av det juridiske regelverket sett opp mot de internasjonale forpliktelsene som følger av barnekonvensjonen.

Av studentene Johanna Mortensen og Helene Thorsen

Innhold

1.	INNLEDNING	4
1.1	Tema og forskningsspørsmål	4
1.2	Begrepsavklaring	4
1.3	Oppsummering av rapportens funn	5
2.	RETTSLIGE UTGANGSPUNKTER	6
2.1	Innledning	6
2.2	Hensynet til barnets beste som et grunnleggende prinsipp	7
2.2.1	Generelt om barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1	7
2.2.2	Juridisk analyse	8
2.2.3	Hvordan vurderes barnets beste? – det materielle innholdet i barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1	9
2.2.4	Barnets beste som en prosessuell garanti	10
2.2.5	Oppsummering	12
2.3	Det grunnleggende prinsippet om barnets rett til å bli hørt	12
2.3.1	Generelt om barnekonvensjonen artikkel 12	12
2.3.2	<i>Hvilke</i> barn har rett til å bli hørt i asylintervjuer og tilrettelagte avhør?	13
2.3.3	<i>Hva</i> har barnet rett til å uttale seg om?	14
2.3.4	<i>Når</i> i saken skal barnet høres?	14
2.3.5	<i>Hvordan</i> skal barnet høres?	15
2.3.6	Prosessuelle krav til vektleggingen av barnets uttalelser	17
2.3.7	Oppsummering	19
2.4	Sammenhengen mellom barnets beste og barnets rett til å bli hørt	19
2.5	Grunnloven § 104 – en selvstendig rettighetsbestemmelse?	19
2.6	Når har utlendinger rett til å uttale seg? – Utlendingsloven § 81	20
2.7	Når skal det foretas et tilrettelagt avhør? – Straffeprosessloven § 239	21
3.	HVORDAN IVARETAS BARNEKONVENSJONENS GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER OM BARNETS BESTE OG BARNETS RETT TIL Å BLI HØRT I DEN RETTSLIGE REGULERINGEN AV ASYLINTERVJUER OG TILRETTELAGTE AVHØR?	23
3.1	Innledning	23
3.2	Generelt om de prosessuelle kravene	23
3.2.1	Asylintervju av barn i utlendingssaker – utlendingsloven og utlendingsforskriften	23
3.2.2	Tilrettelagte avhør – straffeprosessloven og forskrift om tilrettelagte avhør	24
3.3	<i>Hvilke</i> barn har rett til å uttale seg i asylintervjuer og tilrettelagte avhør?	24
3.3.1	Asylintervjuer	24
3.3.2	Tilrettelagte avhør	25
3.3.3	En sammenligning av kravene til <i>hvilke</i> barn som skal uttale seg – opp mot barnekonvensjonen	26
3.4	<i>Hva</i> har barnet rett til å uttale seg om?	27
3.4.1	Asylintervjuer	27
3.4.2	Tilrettelagte avhør	27
3.4.3	En sammenligning av kravene til <i>hva</i> barnet skal uttale seg om – opp mot barnekonvensjonen	27
3.5	<i>Når</i> i saken skal barnet uttale seg?	28
3.5.1	Asylintervjuer	28
3.5.2	Tilrettelagte avhør	29

3.5.3	En sammenligning av kravene til <i>når</i> barnet skal uttale seg – opp mot barnekonvensjonen	30
3.6	<i>Hvordan</i> skal barnet høres i asylintervju og tilrettelagte avhør?	32
3.6.1	Asylintervjuer	32
3.6.2	Tilrettelagte avhør	34
3.6.3	En sammenligning av kravene til <i>hvordan</i> barnet skal uttale seg – opp mot barnekonvensjonen	36
3.7	Oppsummering	38
4.	KAN REGELVERKET FORBEDRES? – HVORDAN <i>BØR</i> RETTEN VÆRE?	39
4.1	Innledning	39
4.2	Hvordan <i>kan</i> reglene om asylintervju forbedres?	39
4.3	Er reglene for tilrettelagte avhør av barn på vei i feil retning?	40
4.3.1	Tilrettelagte avhør	40
4.3.2	Bør barn under 15 år ha forklaringsplikt i tilrettelagte avhør?	41
5.	KONKLUSJON	42
6.	KILDELISTE	43

1. INNLEDNING

1.1 Tema og forskningsspørsmål

Tema for denne rapporten er høring av barn i asylintervjuer og tilrettelagte avhør. Spørsmålet som skal utredes er hvordan barnets beste og barnets rett til å bli hørt etter FNs barnekonvensjon¹ artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 blir balansert og ivaretatt i det norske regelverket om asylintervjuer og tilrettelagte avhør. Å vurdere hvorvidt barnekonvensjonen følges i praksis faller utenfor rapportens formål.

Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 er som konvensjonsbestemmelser flest vagt uformet. Dette åpner for ulike tolkninger. Det er likevel klart at nasjonale stater har en *plikt* til å garantere at kravene om barnets beste og barnets rett til å bli hørt ivaretas.

Reglene om barnets beste og barnets rett til å bli hørt oppstiller visse rettssikkerhetsgarantier for barn. For å sikre at disse rettighetene ivaretas i tråd med barnekonvensjonen må nasjonale regler i utlendingsloven² og straffeprosessloven³ oppfylle de minstekravene som konvensjonen oppstiller.

For å svare på rapportens overordnede problemstilling, vil vi ta utgangspunkt i tre underspørsmål. Først vil vi se på de rettslige utgangspunktene. Dette innebærer at vi tar stilling til hvilke krav barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 stiller til ivaretagelsen av barnets beste og barnets rett til å bli hørt. Dette behandles i rapportens punkt 2. Deretter vil det redegjøres for regelverket som regulerer gjennomføringen av asylintervju og tilrettelagte avhør i norsk rett. Formålet er å undersøke om disse avhørsformene ivaretar de generelle prinsippene i barnekonvensjonen. Avhørsformene vil derfor sammenlignes og ses opp mot konvensjonen. Dette gjøres i punkt 3. Til slutt vil vi i punkt 4 vurdere om dagens regelverk kan forbedres.

1.2 Begrepsavklaring

Innledningsvis er det hensiktsmessig å redegjøre for sentrale begreper som anvendes i rapporten. I det følgende vi klarlegge sentrale begreper for asylintervjuer og tilrettelagte avhør.

Et *asylintervju* er en samtale mellom en asylsøker og Utlendingsdirektoratet (UDI). Formålet med samtalen er å kartlegge asylsøkerens livssituasjon og å skaffe tilstrekkelig informasjon for å kunne avgjøre asylsøknaden. Forskjellen mellom et *asylintervju* og en *barnesamtale* er at sistnevnte gjennomføres for medfølgende barn, som et supplement til et asylintervju med barnets foreldre. En *asylsøker* er en person som har søkt om beskyttelse og ikke fått søknaden sin avgjort.

Utlendingsforvaltningen er en fellesbetegnelse på forvaltningsorgan innenfor rettsområdet utlendingsrett. UDI er den sentrale enheten innenfor dette rettsområdet. Utlendingsnemnda (UNE) fungerer som UDIs klageorgan og er det overordnede lovtolkende organet innenfor utlendingsforvaltningen. Dette innebærer at UNEs praksis er retningsgivende for UDIs virksomhet.

Ved gjennomføring av et asylintervju har barnet rett på en *representant*, tidligere kalt verge. Representanten opptrer på vegne av barnet i utlendingsforvaltningen. Oppgaver som tilfaller representanten er blant annet å sikre at barnet blir hørt, og at det får passende omsorg, bosted, utdanning, språklig støtte og helsestell. I tillegg skal representanten sikre at alle vedtak avgjøres etter

¹ Convention on the Rights of the Child, New York 20 November 1989 (Heretter "barnekonvensjonen" eller "konvensjonen").

² Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (heretter "utlendingsloven").

³ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (heretter "straffeprosessloven").

en vurdering av barnets beste.⁴ Personen skal dermed fungere som en juridisk erstatte for barnets foreldre ved å ivareta den mindreåriges interesser i asylsaken.⁵

Et *tilrettelagt avhør* er et avhør som er tilpasset særlig sårbare personer, eksempelvis barn og utviklingshemmede. Formålet med avhøret er å skaffe opplysninger som er nødvendige for å kaste lys over en anført straffbar handling.⁶ Det tilrettelagte avhøret foregår på *Statens barnehus* ("Barnehuset"). Dette er en tverrfaglig virksomhet som i tillegg til å gjennomføre tilrettelagte avhør gir et helhetlig tilbud med "*medisinske undersøkelser, nødvendig oppfølging og behandling innen nærmere angitte rammer, samt ivareta koordinering av tverrfaglig og tverretattlig samhandling*".⁷ Formålet med Barnehuset er å sikre at barn og unge ikke utsettes for en unødvendig belastning i forbindelse med politiets etterforskning av et potensielt straffbart forhold.

Også ved gjennomføringen av tilrettelagte avhør har barnet rett på en *representant*. Til forskjell fra asylsaker tilbys det to typer representanter, én fra Barnehuset og én fra barneverntjenesten.⁸ I likhet med asylsaker skal representanten ivareta barnets interesser under avhøret.

1.3 Oppsummering av rapportens funn

Formålet med denne rapporten har vært å utrede spørsmålet om hvordan barnets beste og barnets rett til å bli hørt etter barnekonvensjonen art 3 nr. 1 og art 12 blir balansert og ivaretatt i det norske regelverket om asylintervju og tilrettelagte avhør. Dette har vi gjort gjennom to deler.

Først har vi redegjort for hvilke krav som kan utledes av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Disse bestemmelsene legger en streng juridisk forpliktelse på statene og det kan utledes en rekke prosessuelle krav. De grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 er komplementære ved at de utfyller hverandre og anvendes parallelt.

Deretter har vi vurdert og sammenlignet de prosessuelle kravene for asylintervjuer og tilrettelagte avhør opp mot barnekonvensjonens krav. Dette har vi gjort gjennom fire underproblemstillinger: *hvilke, hva, når og hvordan* barnet skal få uttale seg. Nasjonal lovgivning gir utfyllende regler og ivaretar samlet sett begge de overordnede prinsippene i konvensjonen. Sammenligningen har resultert i at vi på enkelte punkter har funnet at det er forskjeller fra barnekomiteens uttalelser.⁹ Disse sprikene har imidlertid en legitim begrunnelse og balanserer de internasjonale hensynene på en tilfredsstillende måte.

Avslutningsvis har vi sett på om reglene i utlendingsloven og straffeprosessloven om asylintervjuer og tilrettelagte avhør kan forbedres. Dette har vi besvart bekreftende og kommet med forslag til enkelte endringer i lovverket.

Før prosjektstart hadde vi en oppfatning om at reglene om tilrettelagte avhør ivaretar hensynet til barnets beste på en langt mer tilfredsstillende måte enn reglene om asylintervju. Dette har vist seg å stemme delvis. Straffeprosessloven oppstiller på enkelte punkter flere prosessuelle garantier for barn. Begge regelsettene ivaretar formelt sett minstekravene som følger av barnekonvensjonen.

⁴ Utlendingsdirektoratet (u.å.).

⁵ Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2016).

⁶ Riksadvokaten (21.10.2015) s. 1.

⁷ Politiet (2019) s. 4.

⁸ Straffeprosessloven § 239 d annet ledd bokstav a og b.

⁹ FNs barnekomité, Generell kommentar Nr. 14 (2013) og FNs barnekomité, Generell kommentar Nr. 12. (2009).

2. RETTSLIGE UTGANGSPUNKTER

2.1 Innledning

Under punkt 2 vil vi redegjøre for de rettslige utgangspunktene som gjør seg gjeldende for denne utredningen. Formålet med punkt 2 er å undersøke hvilke rettslige krav internasjonale regler stiller til norske myndigheter når de skal gjennomføre asylintervjuer og tilrettelagte avhør, og når de skal treffe vedtak og avgjørelser i disse sakstypene. Innledningsvis vil det redegjøres kort for reglene som får betydning for utredningens tema. Kravene som reglene oppstiller til myndighetene ved gjennomføringen av asylintervjuer og tilrettelagte avhør vil det redegjøres nærmere for under punkt 2.2 til punkt 2.6.

Den mest sentrale konvensjonen ved fastleggelsen av barns rettigheter er barnekonvensjonen, som er en internasjonal avtale om barns rettigheter. Konvensjonen ble inkorporert som norsk lov gjennom menneskerettsloven¹⁰ § 2 i 2003. Ved motstrid mellom barnekonvensjonen og annen nasjonal lovgivning vil førstnevnte ha forrang, jf. menneskerettsloven § 3.

Ved tolkning av barnekonvensjonen er, som ved konvensjoner ellers, den naturlige forståelsen av ordlyden det klare utgangspunktet. Likevel skiller tolkning av konvensjoner seg på mange måter fra tolkning av norske lover. Det er derfor hensiktsmessig å kommentere noen særskilte tolkningsprinsipper som gjør seg gjeldende i relasjon til de relevante bestemmelsene i barnekonvensjonen.

For det første skal barnekonvensjonen tolkes i samsvar med Wien-konvensjonen om traktatretten.¹¹ Norge har ikke ratifisert konvensjonen, men den har status som folkerettslig sedvanerett. Barnekonvensjonen skal derfor tolkes i lys av denne. Det fremgår av artikkel 31 nr. 1 at konvensjoner skal tolkes i sammenheng med dens ordlyd, kontekst, formål og i god tro. Konvensjoner skal tolkes som et hele og ved vurderingen av konteksten må det ses hen til momentene opplistet i artikkel 31 nr. 2 og 3, eksempelvis konvensjonens forale og partenes etterfølgende praksis.

For det andre utgjør uttalelser fra FNs barnekomité en viktig kilde for tolkningen av barnekonvensjonen. Komiteen utgir såkalte generelle kommentarer ("general comments") om tolkning av enkelte artikler eller særlig viktige spørsmål vedrørende konvensjonen. Kommentarene er ikke rettslig bindende, men de er verdifulle retningslinjer for tolkningen og anvendelsen av konvensjonen. I denne rapporten vil det bli henvist til de generelle kommentarene gjennomgående, og de vil hovedsakelig bli brukt som veiledning for tolkningen av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12.

Et tredje tolkningsprinsipp som gjør seg gjeldende er at barnekonvensjonen oppstiller fire generelle prinsipper som får betydning ved at de både skal anvendes selvstendig og ved tolkningen av konvensjonens øvrige artikler. Disse prinsippene er retten til ikke-diskriminering (artikkel 2), hensynet til barnets beste (artikkel 3 nr. 1), retten til liv og utvikling (artikkel 6) og barnets rett til å bli hørt (artikkel 12). Disse prinsippene oppstiller kun minstekrav og overlater til statene å utarbeide lovgivning i tråd med konvensjonen.

I 2014 ble det, ved siden av de øvrige menneskerettighetsbestemmelsene, også inntatt en egen bestemmelse om barns rettigheter i Grunnloven.¹² Grunnloven § 104 beskytter to av de fire sentrale

¹⁰ Lov 21. mai 1999 nr. 50 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (heretter "menneskerettsloven") § 2.

¹¹ The Vienna Convention on the Law of Treaties, Vienna 23 May 1969.

¹² Lov 17. mai 1814 om Kongeriket Norges Grunnlov (heretter "Grunnloven").

prinsippene i barnekonvensjonen: prinsippet om barnets beste og prinsippet om barnets rett til å bli hørt. Det innebærer at bestemmelsen stiller krav om at barns rettigheter må ivaretas i saker som gjelder dem. Fordi disse to prinsippene er tema for denne utredningen, er § 104 av sentral betydning. Vi har derfor funnet det nødvendig å undersøke om Grunnloven § 104 utgjør en selvstendig rettighetsbestemmelse, ved siden av bestemmelsene i barnekonvensjonen. Dette vil drøftes under punkt 2.5.

Utlendingsloven § 81 med tilhørende forskrift regulerer i hvilke tilfeller utlendingen har rett til å uttale seg i asylsaker. Bestemmelsen stiller også krav til gjennomføringen av høringen. Reguleringen av tilrettelagte avhør fremgår av straffeprosessloven § 239 flg. med tilhørende forskrift.

På bakgrunn av disse rettslige utgangspunktene vil vi i det følgende redegjøre nærmere for kravene som stilles til ivaretagelsen av barnets beste og barnets rett til å bli hørt. Hensynet til barnets beste behandles i punkt 2.2. Videre redegjøres det for det grunnleggende prinsippet om barnets rett til å bli hørt i punkt 2.3. Sammenhengen mellom artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 fremgår av punkt 2.4. I punkt 2.5 ser vi nærmere på Grunnloven § 104. Endelig presenteres de nasjonale reglene i utlendingsloven § 81 og straffeprosessloven § 239 i punkt 2.5 og 2.6.

2.2 Hensynet til barnets beste som et grunnleggende prinsipp

2.2.1 Generelt om barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1

Det overordnede prinsippet om hensynet til barnets beste følger av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1, som i sin originaltekst lyder:

"In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration".

Den offisielle norske oversettelsen har følgende ordlyd:

"Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn".

Prinsippet grunnleggende karakter gjør at det spiller inn på alle handlinger og avgjørelser som berører barn, både internasjonalt og nasjonalt.¹³ Verken barnekonvensjonen eller nasjonal lovgivning inneholder en legaldefinisjon av hensynet til barnets beste. I generell kommentar nr. 14 om barnets beste er det lagt til grunn at artikkel 3 nr. 1 har tre dimensjoner.

For det første er det tale om en substansiell eller en konkret rettighet som består i at barn har rett til å få vurdert hva som er det beste for barnet. Dette skal vektlegges som et grunnleggende hensyn ved avveiningen mot andre interesser som gjør seg gjeldende i saken. Bestemmelsen har selvkraft, og kan påberopes direkte for den dømmende rett i en konkret sak.

For det andre gjelder prinsippet som et grunnleggende juridisk tolkningsprinsipp. Dette innebærer at det er den tolkningen som best ivaretar barnets beste som skal legges til grunn når det oppstår flere tolkningsalternativer.

¹³ Høstmelingen (2016) s. 51.

For det tredje er artikkel 3 nr. 1 en saksbehandlingsbestemmelse, en prosessuell garanti, hvor det ved beslutninger som omhandler barn skal foretas en vurdering av mulige positive og negative konsekvenser for barnet.

I det følgende vil det i punkt 2.2.2 foretas en juridisk analyse av bestemmelsen. I punkt 2.2.3 og 2.2.4 redegjøres det for de materielle og prosessuelle kravene.

2.2.2 Juridisk analyse

Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 gjelder alle handlinger som berører barn. Ordlyden favner vidt, men begrenser seg til saker som omhandler barn. Dette innebærer at alle beslutninger, faktiske handlinger, atferd, forslag, fremgangsmåter, tjenester, andre tiltak og unnlatelser som berører et eller flere barn, må ta hensyn til barnets beste.¹⁴ Ordlyden "*barn*" refererer til personer under 18 år,¹⁵ men oppstiller ikke noen begrensninger hva gjelder grupper av barn kontra barn som enkeltindivid, såfremt beslutningen direkte eller indirekte berører barnet. De fleste avgjørelser truffet av staten påvirker barn i større eller mindre grad. I tilfeller hvor barnet berøres i mindre grad, vil hensynet til barnets beste ha en lempeligere betydning enn i tilfeller hvor barnet berøres mer direkte.¹⁶

Hensynet til barnets beste har et vidt anvendelsesområde og gjelder for alle offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer. Dette er bestemmelsens pliktsubjekter, altså organene som har ansvar for at kravene i konvensjonen oppfylles. Ansvarsområdet skal tolkes vidt i alle saker som berører barn.¹⁷ Dette innebærer at alle institusjoner som har oppgaver eller treffer beslutninger med innvirkning på barns rettigheter er omfattet, enten disse er av økonomisk, sosial eller kulturell art. For eksempel plikter lovgiver, ved utformingen av nye lovbestemmelser, å ta hensyn til barnets beste. Administrative myndigheter omfatter alle nivåer. Det innebærer at beslutninger om asyl, innvandring og tilgang til statsborgerskap også dekkes. Formuleringen "*domstoler*" skal tolkes vidt og refererer til alle rettslige prosesser, i alle instanser og i alle relevante prosedyrer som berører barn, uten restriksjoner.¹⁸ Utlendingsforvaltningen og påtalemyndigheten er bundet av hensynet til barnets beste, og vedtak om asylintervju og tilrettelagt avhør skal derfor treffes i samsvar med dette prinsippet.

Konvensjonens krav til pliktsubjektene tydeliggjøres ved formuleringen "*skal ... være et grunnleggende hensyn*". Ordlyden "*skal ... være*" legger en sterk juridisk forpliktelse på statene. Dette medfører at det ikke kan utøves skjønn med hensyn til om barnets beste skal vurderes og tillegges vekt som et grunnleggende hensyn ved avgjørelser.¹⁹ Prinsippet skal heller ikke vurderes på samme nivå som andre hensyn, men ha en overordnet karakter og veie tyngst ved motstridende tolkningsalternativer.²⁰ Komiteen har bemerket at det vide anvendelsesområdet til artikkel 3 nr. 1 medfører at det er behov for en grad av fleksibilitet i bruken av hensynet, hvor interessene bør balanseres nøye og mulige konflikter vurderes fra sak til sak. Dersom det ikke er mulig å harmonisere interessene, må myndighetene og beslutningstakere analysere og veie rettighetene til alle de berørte. Begrunnelsen for dette er barnekonvensjonens grunnleggende hensyn som fastslår at barnets

¹⁴ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 17 og 18.

¹⁵ Barnekonvensjonen artikkel 1.

¹⁶ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 20.

¹⁷ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 26.

¹⁸ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 27.

¹⁹ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 36.

²⁰ Se punkt 2.2.1 om de tre dimensjonene av hensynet til barnets beste.

interesser skal ha høy prioritet, og ikke bare være ett av flere hensyn. Derfor må det legges størst vekt på det som er det beste for barnet.²¹

Tilrettelagte avhør, hvor barn er vitne eller fornærmet, og asylintervjuer, er handlinger gjennomført av domstolen og administrative myndigheter som berører barn. Det grunnleggende hensynet til barnets beste skal derfor ivaretas. Hvis flere tolkningsalternativer gjør seg gjeldende skal det alternativet som ivaretar prinsippet på en best mulig måte anvendes.²²

2.2.3 Hvordan vurderes barnets beste? – det materielle innholdet i barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1

Barnekonvensjonen inneholder, som nevnt, ikke en definisjon av hensynet til barnets beste. Hensynet skal tolkes dynamisk, slik at det materielle innholdet av begrepet endrer seg i takt med samfunnsutviklingen. Dette begrunnes i at barnets behov og interesser forandrer seg med tiden, og at det må foretas en konkret vurdering av barnets situasjon i hvert enkelt tilfelle. Barnekomiteen har likevel utarbeidet en ikke-uttømmende liste over momenter som kan inngå i vurderingen av barnets beste og bidra til å fastsette det materielle innholdet. Det er presisert at vurderingen er *"en unik aktivitet som bør foretas i hvert enkelt tilfelle i lys av de konkrete omstendighetene til hvert barn, grupper av barn eller barn generelt"*.²³ Momentene er ikke hierarkisk oppramset. I det følgende vil disse trekkes frem og beskrives kort.

Det kan for det første legges vekt på hensynet til barnets egne synspunkter. Momentet gir uttrykk for den nære sammenhengen mellom barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Hensynet til barnets beste lar seg vanskelig kartlegge uten at barnet selv har fått anledning til å gi uttrykk for sine egne synspunkter.

Det andre momentet som trekkes frem er hensynet til barnets identitet. Denne rettigheten er fastsatt i barnekonvensjonen artikkel 8, og innebærer i samsvar med artikkel 3 nr. 1 at barnets beste-vurderingen må ta hensyn til egenskaper som kjønn, seksuell legning, religion og livssyn, nasjonal opprinnelse, kulturell identitet og personlighet.²⁴ For eksempel vil det ved plasseringen av et barn i fosterhjem være naturlig å hensynta barnets religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Respekt for kultur følger også av barnekonvensjonen artikkel 20 nr. 3.

Hensynet til barnets familiemiljø²⁵ og opprettholdelse av relasjoner skal også vektlegges. Begrepet *"familie"* skal tolkes vidt og omfatter både biologiske foreldre, adoptivforeldre og fosterforeldre, eller eventuelt andre medlemmer av storfamilien eller samfunnet som er fastsatt i lokale skikker.²⁶ Dette utgjør det tredje momentet.

For det fjerde legges det vekt på hensynet til omsorg, beskyttelse og sikkerhet for barnet.²⁷ Vurderingen knytter seg til mange situasjoner og overlapper på enkelte områder med momenter som barnekomiteen omtaler når det gjelder vurderinger av barnets sårbarhetssituasjon. Hensynet til barnets sårbarhetssituasjon utgjør det femte momentet, og det er her viktig å understreke at det beste for et barn i én sårbarhetssituasjon ikke nødvendigvis er det beste for alle barn i samme

²¹ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 39.

²² Se punkt 2.2.1 om de tre dimensjonene av hensynet til barnets beste.

²³ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 48.

²⁴ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 55.

²⁵ Barnekonvensjonen artikkel 20 nr. 1.

²⁶ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 59, jf. barnekonvensjonen artikkel 5.

²⁷ Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 3.

sårbarhetssituasjon.²⁸ De to siste momentene som er trukket frem av komiteen er barnets rett til helse²⁹ og barnets rett til utdanning.³⁰ Førstnevnte refererer til barnets helsetilstand som et sentralt moment ved vurderingen av barnets beste, og sistnevnte henviser til utdanning, uten kostnader, i tidlig barndom.

Hvordan disse momentene skal vektes mot hverandre kan by på vanskelige avveininger. De nordiske barneombudene fra 1999 fremsatte tre perspektiver som kan virke inn på denne vurderingen. For det første skal barnets beste vurderes ut fra samfunnets perspektiv, altså i henhold til lovgivningen.³¹ For det andre kan vurderingen gjøres ut fra den voksnes perspektiv, herunder kan foreldrene ha ett perspektiv mens besteforeldre, naboer og andre voksne kan ha et annet. Barnekomiteen har pekt på at *"en voksens bedømmelse av barnets beste ikke kan overstyre plikten til å respektere alle barns rettigheter etter konvensjonen"*.³² Det siste perspektivet er barnets eget. Dette synes å være det viktigste. Vekten vil imidlertid variere i takt med barnets alder og modenhet, noe som vil redegjøres nærmere for under punkt 2.3.6.

Barnekomiteen har bemerket at innholdet i hensynet til barnets beste må fastlegges ved en generell vurdering av alle relevante momenter, og at betydningen av hvert element er avhengig av de øvrige. Hva som er best for et barn i en bestemt situasjon er ikke nødvendigvis det beste for et annet i en tilsvarende situasjon. I vektingsfasen må det tas hensyn til hvilket rettsområde en befinner seg på, og det må tas utgangspunkt i at hensikten med vurderingen er å finne det beste for barnet ved å sikre en full og effektiv utnyttelse av rettighetene i barnekonvensjonen.³³

2.2.4 Barnets beste som en prosessuell garanti

Den prosessuelle dimensjonen av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 knytter seg til gjennomføringen av hensynet til barnets beste, altså selve beslutningsprosessen. I det følgende vil det redegjøres for hvordan barnets beste skal fremgå av beslutningen som fattes og hvordan det skal være en sentral del av saksbehandlingen. Det er dermed tale om barnets beste som en prosessuell garanti.

Når avgjørelsesmyndigheten treffer et vedtak som berører barn må det følge eksplisitt av begrunnelsen hvordan hensynet til barnets beste er vektlagt. Dette innebærer at vedtaket må klargjøre *hvordan* rettighetene er respektert, *hvilke* kriterier vedtaket bygger på og *hvordan* de ulike hensynene er veid mot hverandre. Dersom prinsippet må vike for andre hensyn må begrunnelsen redegjøre for dette og vise hvordan hensynet til barnets beste er vurdert opp mot de øvrige rettighetene.³⁴ Dette innebærer at vedtaksorganet må begrunne hensynene som gjør seg gjeldende for vurderingen og veie dette opp mot hensynet til barnets beste, dersom det treffes et vedtak etter utlendingsforskriften³⁵ § 17-4 om at en barnesamtale ikke skal gjennomføres med det medfølgende barnet.

For å sikre at barnets beste blir vektlagt som et grunnleggende hensyn, har barnekomiteen oppstilt noen prosessuelle garantier. Stater som har ratifisert barnekonvensjonen er underlagt et krav om å etablere formelle prosesser med strenge prosedyremessige sikkerhetstiltak. Komiteen legger til grunn at statene må *"utvikle transparente ["åpne"] og objektive prosesser for alle vedtak fattet av lovgiver,*

²⁸ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 76.

²⁹ Barnekonvensjonen artikkel 24.

³⁰ Barnekonvensjonen artikkel 28.

³¹ Klippeberg (2019) s. 149.

³² Generell kommentar nr. 14 avsnitt 61.

³³ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 82.

³⁴ Klippeberg (2019) s. 151.

³⁵ Forskrift 15. oktober 2009 nr. 1286 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (heretter "utlendingsforskriften").

dommere eller administrative myndigheter, spesielt i områder som direkte påvirker barnet eller barna".³⁶ Hvorvidt norske myndigheter oppfyller dette på utlendingsforvaltningens og straffeprosessens område ved asylintervju og tilrettelagte avhør, er tema i rapportens punkt 3. Vi vil likevel allerede her trekke frem noen av de prosessuelle garantiene som er oppstilt av barnekomiteen for å fastslå innholdet i hensynet til barnets beste.

Barnets rett til å gi uttrykk for sine egne synspunkter er også en prosessuell garanti. En viktig del av prosessen med å kartlegge *hva* som er barnets beste, er nettopp å kommunisere med barnet. Slik kommunikasjon bør kunne foretas gjennom en representant i tilfeller hvor dette er nødvendig eller ønskelig fra barnets side. Representanten plikter å overføre barnets synspunkt nøyaktig. Komiteen trekker frem at det bør etableres en prosedyre for tilfeller hvor barnets syn er i konflikt med representantens syn.³⁷

En ytterligere prosessuell garanti er innhenting av faktum i forkant av behandlingen. Slik informasjonsinnhenting og den videre vurderingen av barnets beste bør foretas av fagfolk. I dette ligger det et krav om at innhenting av informasjon og vurderinger skal utføres av fagfolk som er opplært i for eksempel barnepsykologi, barns utvikling eller andre relevante utviklingsfelt, og at samtaler foregår i en barnevennlig og trygg atmosfære.³⁸ Informasjonsinnhenting vil være sentral for å kartlegge barnets situasjon og hva som er det beste for barnet i den enkelte sak. Hvordan denne forberedelsen foregår vil variere fra sak til sak, men den kan for eksempel inneholde intervjuer av personer som står barnet nær. Denne forberedelsen bør ikke dras ut i tid, noe som kan begrunnes i at en prosess som vedvarer over en lenger tidsperiode kan virke negativt for barnet. Komiteen har derfor presisert at forsinkelser i eller forlengede beslutningsprosesser har spesielt negative effekter på barn mens de utvikler seg.³⁹ Det bør derfor fastsettes gode rutiner for tidsperioden, samt rutiner for gjennomgang av beslutninger i takt med barnets utvikling og behov.

Det bør også sikres en prosess hvor barnet er utdelt juridisk representasjon, spesielt i tilfeller hvor barnet henvises til en administrativ eller rettslig prosess om deres interesser. Dette bør være i tillegg til barnets representant eller verge. På denne måten vil barnets rettssikkerhet ivaretas bedre, og den juridiske representanten vil kunne kontrollere at beslutninger er motivert, begrunnet og forklart gjennom hensynet til barnets beste som et grunnleggende hensyn.

Ut over disse prosessuelle garantiene skal staten etablere prosedyrer og mekanismer for gjennomgang av allerede trufne beslutninger for å sørge for ivaretagelse av barnets beste, og det skal benyttes en prosedyre som sikrer barnets beste som grunnhensyn. Dette kan gjøres gjennom en konsekvensutredning for barns rettigheter (CRIA), som etter komiteens syn kan

"forutsi virkningen av eventuell foreslått policy, lover, forskrifter, budsjett eller andre vedtak som påvirker barn og benyttelsen av deres rettigheter, og bør utfylle pågående overvåking og evaluering av effekten av tiltak for barns rettigheter".⁴⁰

I rapportens punkt 3 vil det vurderes om disse prosessuelle garantiene er gjennomført i norsk lov på en tilstrekkelig tilfredsstillende måte.

³⁶ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 87.

³⁷ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 90.

³⁸ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 94.

³⁹ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 93.

⁴⁰ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 99 med videre henvisning til generell kommentar nr. 16 (2013) avsnitt 78 til 81.

2.2.5 Oppsummering

Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 oppstiller flere krav som må være oppfylt for at asylintervjuer og tilrettelagte avhør skal ivareta hensynet til barnets beste. Oppsummeringsvis må følgende krav være tilfredsstillt:

- Det må foretas en konkret vurdering av barnets beste i hvert enkelt tilfelle. Hva som er best for ett barn er ikke nødvendigvis det beste for et annet.
- Prinsippet legger en streng juridisk forpliktelse på staten, og det kan ikke utøves skjønn ved om barnets beste skal vurderes og tillegges vekt som et grunnleggende hensyn i saker som berører barn.
- Ved vurderingen av barnets beste kan en rekke momenter inngå i vurderingen: hensynet til barnets egne synspunkter, barnets identitet, barnets familiemiljø og opprettholdelse av relasjoner, barnets omsorg, beskyttelse og sikkerhet, barnets sårbarhetssituasjon, barnets rett til helse og barnets rett til utdanning.
- Barnets beste gir føringer for flere prosessuelle garantier som må være oppfylt for at hensynet skal ivaretas. Herunder må begrunnelsen inneholde en redegjørelse for vektingen av prinsippet og det må oppstilles gode formelle prosesser for hele saksbehandlingen, fra start til slutt.

2.3 Det grunnleggende prinsippet om barnets rett til å bli hørt

2.3.1 Generelt om barnekonvensjonen artikkel 12

Barnekonvensjonen artikkel 12 regulerer barnets rett til å bli hørt. Dette er en av de mest sentrale rettighetene i konvensjonen, og bestemmelsen kommer til anvendelse på alle livsområder. Bestemmelsen lyder som følger:

"1. States Parties shall assure to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.

2. For this purpose, the child shall in particular be provided the opportunity to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting the child, either directly, or through a representative or an appropriate body, in a manner consistent with the procedural rules of national law".

Den offisielle norske oversettelsen har følgende ordlyd:

"1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig is anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett".

Barnets rett til å bli hørt omtales ofte som en rett til medbestemmelse, men retten strekker seg ikke så langt som til å gi barnet en rett til selvbestemmelse. Med dette menes at barnet har rett til å gi uttrykk for sitt synspunkt og å få dette vektlagt, men det er ikke et krav om å legge avgjørende vekt på barnets mening. Barnets rett til å bli hørt er oppfylt hvis barnet får uttale seg, hvis barnet blir lyttet til og hvis

det barnet sier blir tatt hensyn til.⁴¹ Barnet har imidlertid ikke en plikt til å uttale seg. Dette følger av ordene "*retten*" i nr. 1 og "*anledning*" i nr. 2, samt av at barnet skal få uttrykke seg "*fritt*".⁴²

Artikkel 12 er inndelt i to ledd. I bestemmelsens nr. 1 fremgår det at ethvert barn har rett til fritt å gi uttrykk for sine egne synspunkter i alle forhold som vedrører det. Nr. 2 presiserer rettigheten i nr. 1 ved at barn har rett til å bli hørt i rettssaker og forvaltningsaker som angår barnet.

Både asylintervjuer og tilrettelagte avhør faller inn under ordlyden "*rettslig og administrativ saksbehandling*" i artikkel 12 nr. 2. Dette innebærer at barn har en rett til å bli hørt i disse sakstypene. Når det gjennomføres asylintervjuer og tilrettelagte avhør må dermed kravene som kan utledes av artikkel 12 ivaretas. I denne relasjon kan det oppstilles følgende spørsmål:

- *Hvilke barn har rett til å bli hørt i asylintervjuer og tilrettelagte avhør?*
- *Hva har barnet rett til å uttale seg om?*
- *Når i saken skal barnet høres?*
- *Hvordan skal barnet høres?*
- *Hvilke prosessuelle krav stilles til vektleggingen av barnets uttalelser?*

I det følgende vil det redegjøres for kravene som følger av artikkel 12. Formålet er å undersøke hvilke spesifikke krav som kan utledes av barnekonvensjonen artikkel 12. Om kravene blir ivarettatt i regelverket for asylintervjuer og tilrettelagte avhør drøftes i rapportens punkt 3.

2.3.2 Hvilke barn har rett til å bli hørt i asylintervjuer og tilrettelagte avhør?

Det første spørsmålet er om alle barn har rett til å bli hørt i asylintervjuer og tilrettelagte avhør, eller om barnekonvensjonen oppstiller enkelte begrensninger.

Etter artikkel 12 nr. 1 må barnet være "*i stand til å danne seg egne synspunkter*" for at retten til å bli hørt skal aktualiseres. Ordlyden indikerer at bestemmelsen omfatter barn som er i stand til å kunne gjøre seg opp en mening om forhold som har betydning i tilknytning til asylintervjuet eller det tilrettelagte avhøret. Artikkel 12 er imidlertid ikke klar på hva som inngår i vurderingen av om et barn er i stand til å danne seg egne synspunkter. Barnekomiteen har uttalt at det ikke kan antas at barnet ikke er i stand til å gi uttrykk for egne oppfatninger, men presiserer at man ved vurderingen må gå ut fra at barnet er i stand til dette. Barnet må derfor gis mulighet til å uttale seg på sine premisser og det er ikke opp til barnet å bevise at det har denne evnen.⁴³

Et videre spørsmål er om det gjelder en aldersgrense for barnets rett til å gi uttrykk for sine synspunkter. Ordlyden i artikkel 12 oppstiller ingen nedre aldersgrense for barnets rett til å bli hørt. I generell kommentar nr. 12 har barnekomiteen understreket at det heller ikke skal innfortolkes en slik aldersgrense. Begrunnelsen for dette er at en slik regulering ville ha begrenset barnets rett til å bli hørt i alle forhold som vedrører han eller henne.⁴⁴ I denne forbindelse kom komiteen med ytterligere presiseringer. For det første understrekes det at barn er i stand til å danne seg egne meninger og å uttrykke valg og preferanser fra de er ganske små, selv om de ikke klarer å gjøre dette verbalt.⁴⁵ Dette innebærer at det ved gjennomføringen av asylintervjuer og tilrettelagte avhør av små barn også må

⁴¹ Sandberg (2020) s. 99.

⁴² Sandberg (2020) s. 108.

⁴³ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 20.

⁴⁴ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21.

⁴⁵ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21 og Sandberg (2020) s. 109.

tas i betraktning ikke-verbale former for kommunikasjon for at avhørsformene kan anses for å være i overensstemmelse med artikkel 12. Ikke-verbale former for kommunikasjon kan for eksempel være lek, kroppsspråk, ansiktsuttrykk, tegning og maling.⁴⁶

For det andre presiserer komiteen at det ikke er nødvendig at barnet har omfattende kunnskap om alle sider ved saken som berører han eller henne. Det er nok at barnet har tilstrekkelig evne til å kunne danne seg en oppfatning av noe som har betydning for saken.⁴⁷

For det tredje understreker komiteen at retten til å uttale seg også gjelder for barn som har vanskelig for å bli hørt. For at retten skal anses ivaretatt må det derfor legges til rette for at minoritetsbarn, innvandrerbarn og andre barn som ikke kan språket får gitt uttrykk for sine egne synspunkter. Dette er særlig aktuelt ved gjennomføringen av asylintervjuer, siden barnet ikke kan norsk. For at gjennomføringen av asylintervjuer skal være i overensstemmelse med artikkel 12 kreves det dermed at barnet får en tolk eller at det får snakke med en person som kan deres språk, og som kan videreformidle deres syn på en forsvarlig måte.⁴⁸

2.3.3 Hva har barnet rett til å uttale seg om?

Det neste spørsmålet gjelder *hvilke* forhold ved saken barnet har rett til å uttale seg om.

Det følger av artikkel 12 nr. 1 at barnet har rett til å bli hørt "*i alle forhold som vedrører barnet*". Ordlyden er vid og indikerer at saken ikke trenger å ramme barnet direkte, men at det er tilstrekkelig at forholdet får en virkning for barnet.⁴⁹ Ordlydsfortolkningen har støtte i generell kommentar nr. 12, hvor barnekomiteen understreker at vilkåret skal tolkes vidt. Dette følger også av artikkel 12 nr. 2, hvor det fremgår at barnet har rett til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet. Selv om "*vedrører*" i nr. 1 og "*angår*" i nr. 2 har ulik ordlyd, er forståelsen og kravet det samme.⁵⁰

Det fremgår videre av artikkel 12 nr. 1 at barnet har rett til å uttale seg "*fritt*". Ordlyden indikerer at det er barnet selv som velger hva han eller hun vil uttale seg om, og i hvilken grad han eller hun vil benytte seg av retten. Ordlydsfortolkningen støttes av generell kommentar nr. 12, hvor barnekomiteen kommer med flere presiseringer. For det første fremgår det at rettigheten er oppfylt dersom barnet kan gi uttrykk for sine synspunkter uten press, og hvis barnet selv får velge om han eller hun vil benytte seg av retten til å uttale seg. I asylintervjuer og tilrettelagte avhør er barnets rett til å bli hørt dermed ikke ivaretatt hvis den som foretar avhøret legger visse føringer for hva barnet skal uttale seg om, eller hvis barnet blir utsatt for annen utilbørlig påvirkning. For det andre understrekes det at begrepet "*fritt*" er knyttet til barnets eget perspektiv. Det innebærer at barnet har rett til å gi uttrykk for sine egne synspunkter, og ikke synspunktene til andre.⁵¹ Dette er særlig viktig i både asylintervjuer og tilrettelagte avhør, hvor utfallet av avhørene får direkte betydning for barnet.

2.3.4 Når i saken skal barnet høres?

Videre er spørsmålet på *hvilket* tidspunkt i saken barnet skal bli hørt.

⁴⁶ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21.

⁴⁷ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 21.

⁴⁸ Sandberg (2020) s. 109.

⁴⁹ Sandberg (2020) s. 110.

⁵⁰ Sandberg (2020) s. 110.

⁵¹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 22.

I tilknytning til utlendingssaker og straffesaker er det aktuelt å se på kravene artikkel 12 stiller til hvilket stadium i saken barnet skal høres, eksempelvis i et asylintervju eller ved tilrettelagte avhør.

Ordlyden i artikkel 12 oppstiller ingen krav om at barnet skal høres på et bestemt tidspunkt eller stadium i saken.⁵² Det fremgår imidlertid av artikkel 12 nr. 1 at barnet skal høres i alle forhold som vedrører barnet, og etter artikkel 12 nr. 2 fremgår det at barnet skal høres i enhver rettslig og administrativ saksbehandling. Høringen skal skje i samsvar med nasjonale saksbehandlingsregler, som betyr at det er opp til landene å regulere dette nærmere.⁵³ Det kan altså ikke utledes noen spesifikke tidsmessige krav til høring av barn etter artikkel 12 nr. 1 og nr. 2.

Barnekomiteen har fremhevet at dersom høring av barn skal fungere etter sin hensikt, må høringen være en prosess og ikke kun en enkeltstående hendelse.⁵⁴ Det kan innebære at barnet bør ha mulighet til å uttale seg flere ganger. Både asylsaker og straffesaker varer ofte over en lengre tidsperiode, noe som kan medføre at saken utvikler seg i løpet av denne tiden. Det er derfor viktig at barnet har mulighet til å gi uttrykk for sitt syn på alle stadier og helst når barnet selv ønsker det.⁵⁵ Dette kan gjennomføres ved at barnet får oppnevnt en representant som er tilgjengelig, men at barnet selv velger når han eller hun vil snakke med representanten.⁵⁶

Selv om barnekomiteen er tydelig på at høringen av barnet skal foretas gjennom en prosess, har komiteen understreket at barnet ikke skal høres flere ganger enn det som er nødvendig. Dette gjelder særlig i saker hvor det er snakk om gransking av hendelser som har vært til skade for barnet. Det er derfor viktig å begrense antall ganger et barn blir hørt i eksempelvis straffesaker. Begrunnelsen for dette er at høring av barn er en vanskelig prosess. Dette får betydning for gjennomføringen av både asylintervjuer og tilrettelagte avhør, hvor barnet er svært sårbart som følge av det vonde det har opplevd. Å fortelle om disse hendelsene kan derfor være traumatisk for barnet.⁵⁷

2.3.5 Hvordan skal barnet høres?

Et ytterligere spørsmål er hvilke prosessuelle gjennomføringstiltak som skal legges til grunn for høring av barn.

Artikkel 12 nr. 1 bestemmer at myndighetene skal garantere barnets rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Myndighetene er strengt forpliktet til å treffe egnede tiltak for å gjennomføre denne retten fullt ut for alle barn.⁵⁸ Det er vanskelig å se for seg at den som foretar høring av et barn har truffet tilstrekkelige tiltak for å ivareta barnets rett til å bli hørt hvis vedkommende ikke har etablert trygge rammer og omgivelser for barnet. Kun hvis dette er gjort har myndighetene lagt til rette for at barnet kan uttale seg fritt.

Det fremgår av artikkel 12 nr. 2 at høringen av barnet skal skje på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett. Utover dette har ikke artikkel 12 egne regler for hvordan høringen av barnet skal foregå. Ordlyden gir derfor begrenset veiledning for gjennomføringen av høringen. Noen retningslinjer kan likevel utledes av kravet om at barnet skal få uttale seg fritt. Barnekomiteen har påpekt at den eller de som hører barnet må legge forholdene til rette slik at det tas

⁵² Sandberg (2020) s. 122.

⁵³ Sandberg (2020) s. 122.

⁵⁴ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 133.

⁵⁵ Sandberg (2020) s. 122.

⁵⁶ Sandberg (2020) s. 122.

⁵⁷ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 24.

⁵⁸ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 19.

hensyn til barnets individuelle og sosiale situasjon, og at det må sørges for et miljø der barnet føler seg respektert og trygg, slik at det har mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter.⁵⁹ For at forholdene skal være lagt til rette for høringen av barnet, må det vurderes hvilke tiltak som kan iverksettes for at høringen skal oppleves som trygg. Det må tas stilling til hvem som skal høre barnet, hvor høringen skal foregå og om det er flere som skal høre barnet. Dette må avgjøres konkret i den enkelte sak, men vurderingen får særlig betydning i saker hvor barnet har opplevd traumatiske hendelser og derfor har behov for et trygt miljø basert på tillit.

En viktig del av spørsmålet om hvordan høringen av barnet skal foregå, er at det gjelder et krav om at barnet skal få informasjon om gjennomføringsmåten i forkant. Kravet følger ikke uttrykkelig av ordlyden i artikkel 12, men det er en forutsetning for at barnet skal kunne uttrykke seg fritt og kunne treffe klare beslutninger.⁶⁰ Kravet om informasjon innebærer at barnet skal orienteres om hvilke valg og eventuelle beslutninger som må treffes i saken, og om konsekvensene av disse. Før gjennomføringen av asyLintervjuer og tilrettelagte avhør er det dermed et krav om at barnet får tilstrekkelig informasjon om hvordan høringen skal foregå. Dette kommer vi nærmere tilbake til i punkt 3.

I Generell kommentar nr. 12 oppstilles ni grunnleggende krav til gjennomføringen av høring av barn. For det første skal alle prosesser der barn blir hørt være åpne og informative. Det innebærer at barnet skal ha lett tilgang til all relevant informasjon om sin rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter, om plikten partene har til å ta behørig hensyn til disse synspunktene, hvordan barnets medvirkning skal skje, og medvirkningens omfang, formål og potensielle følger.⁶¹ For det andre skal høringsprosessen være frivillig. Barn skal aldri tvinges til å gi uttrykk for sine synspunkter mot sin vilje, og det skal gjøres oppmerksom på at det kan trekke seg fra høringen når som helst i prosessen.⁶² For det tredje skal høringen baseres på respekt. Barnets synspunkter skal behandles med respekt, og det skal gis anledning til å komme med egne ideer og forslag. Voksne som arbeider med barn skal anerkjenne, respektere og bygge videre på gode eksempler der barn har medvirket, for eksempel bidrag de har ytt til familien, skolen, kulturen og arbeidsmiljøet. De skal også vise forståelse for den sosioøkonomiske, miljømessige og kulturelle konteksten barna lever i.⁶³

For det fjerde skal høringsprosessen være relevant. Spørsmålene som barnet har rett til å uttrykke sin mening om, skal ha reell relevans for deres liv og skal gi barnet muligheten til å bruke sin kunnskap og sine evner og ferdigheter. Det må også være rom for at barnet kan fremheve og ta opp spørsmål som det selv anser som relevant og viktig.⁶⁴ For det femte skal høringen være barnevennlig. Det innebærer at omgivelsene og arbeidsmetodene skal tilpasses barnas kapasitet og evner. Det skal være tilstrekkelig tid og ressurser tilgjengelig for å sikre at barna kan forberede seg ordentlig, og at de er trygge på høringsprosessen, slik at forutsetningene ligger til rette for at de kan bidra med sine synspunkter. Det er viktig at det tas hensyn til at barn i varierende grad har behov for støtte og tilrettelegging, ut fra deres alder og utvikling.⁶⁵

Det sjette grunnleggende kravet til gjennomføringen av høring av barn, er at prosessen skal være inkluderende og ikke-diskriminerende. Høringsprosessen skal oppmuntre til at også marginaliserte barn får anledning til å delta. Barn er ikke en homogen gruppe, og høringen skal baseres på at alle

⁵⁹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 23.

⁶⁰ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 25.

⁶¹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 a).

⁶² Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 b).

⁶³ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 c).

⁶⁴ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 d).

⁶⁵ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 e).

barn skal ha like muligheter, uten noen form for diskriminering. Det er også spesielt viktig at høringen tar hensyn til kultur og at barn kommer fra forskjellige folkegrupper.⁶⁶

Det syvende kravet innebærer at høringsprosessen må være støttet av god opplæring. De som gjennomfører høringen må være godt forberedt og ha de ferdigheter og hjelpemidler som trengs, slik at de kan legge til rette for at barna kan delta på en effektiv måte. De må for eksempel være godt kvalifisert til å lytte til barnet, samarbeide med det og engasjere barnet på en effektiv måte, i samsvar med barnets utvikling.⁶⁷ Det åttende kravet er at høringsprosessen må være sikker for barnet. I visse situasjoner kan det være forbundet med risiko å gi uttrykk for sine synspunkter. De som foretar høringen har et ansvar for barnet, og de må treffe alle mulige forholdsregler for å minimere risikoen for at barnet blir utsatt for vold, utnyttelse eller andre negative konsekvenser på grunn av sin medvirkning i høringsprosessen. Tiltak som kan være nødvendige for å gi barna hensiktsmessig beskyttelse, er blant annet utvikling av en klar beskyttelsesstrategi, som tar hensyn til at enkelte grupper av barn er særlig risikoutsatt, og at det kan være ekstra vanskelig for disse barna å få hjelp. Barna må få vite at de har rett til beskyttelse mot vold, og de må få vite hvor de skal henvende seg dersom de trenger hjelp.⁶⁸

Endelig innebærer det niende kravet at de som gjennomfører høringsprosessen er ansvarlige, de er forpliktet til å følge opp og evaluere prosessen. I enhver høringsprosess må barnet informeres om hvordan deres synspunkter har blitt tolket og brukt, og dersom det er behov for det, må det gis anledning til å komme med innsigelser mot hvordan dere uttalelser har blitt oppfattet. Barnet har også krav på å få klare tilbakemeldinger om hvordan dets deltakelse har påvirket utfallet av høringsprosessen. Når det er hensiktsmessig skal barnet også gis anledning til å delta i oppfølgingsprosesser eller oppfølgingsaktiviteter. Der det er mulig skal overvåkning og evaluering av barnets medvirkning skje med barnet selv som deltaker.⁶⁹

2.3.6 Prosessuelle krav til vektleggingen av barnets uttalelser

Endelig er spørsmålet hvilke prosessuelle krav artikkel 12 stiller til vektleggingen av barnets uttalelser. Her oppstår det flere underspørsmål.

Det første underspørsmålet er *i hvilken grad barnets uttalelser skal vektlegges.*

Etter artikkel 12 nr. 1 skal barnets synspunkter tillegges "*behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet*". Ordlyden tilsier for det første at vilkårene etter bestemmelsen ikke er oppfylt hvis man kun lytter til det barnet har å si. For det andre indikerer ordlyden at barnets alder alene ikke er avgjørende for hvilken vekt barnets uttalelser skal tillegges.

Som ordlyden tilsier må også barnets modenhet inngå i vurderingen. Barnekomiteen forstår barnets modenhet som dets evne til å forstå og vurdere virkningene av saken, og til å uttrykke sine synspunkter på en fornuftig og selvstendig måte.⁷⁰ Et sentralt moment i vurderingen er hvilke følger saken kan få for barnet. Jo større virkning resultatet har på barnets liv, desto mer relevant er det å foreta en grundig vurdering av barnets modenhet.⁷¹ Både utfallet av asylintervjuer og tilrettelagte avhør kan få store virkninger for barnets liv. Sakene kan for eksempel dreie seg om barnet skal få opphold i Norge, eller

⁶⁶ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 f).

⁶⁷ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 g).

⁶⁸ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 h).

⁶⁹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 134 i).

⁷⁰ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 30.

⁷¹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 30.

om en gjerningsperson skal straffes for å ha utøvd vold mot barnet. I slike saker er det derfor særlig viktig at det foretas en grundig vurdering av barnets modenhet, slik at det kan inngå i vurderingen av hvor stor vekt barnets uttalelser skal få.

At barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt betyr likevel ikke at barnet skal bestemme eller at barnets mening uten videre skal følges.⁷² Vurderingen må bli konkret og skjønnsmessig i hver sak. Fordi barnets beste er et grunnleggende hensyn etter barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1, er barnets egne meninger og synspunkter viktige for vurderingen av hva som er det beste for barnet. Barnets beste blir også styrende for i hvor stor grad barnets synspunkter skal vektlegges i saken, både underveis og på tidspunktet for avgjørelse.

Sentrale momenter i helhetsvurderingen er hvilket spørsmål det dreier seg om, hvor direkte saken gjelder barnet, hvor sterk og vedvarende barnets mening er og hvor godt den er begrunnet.⁷³ Disse momentene får betydning for vektingen av barnets syn isolert sett. Samtidig vil styrken av motargumenter også få betydning. Sterke motargumenter kan føre til at barnets mening får redusert vekt. Dette beror på det konkrete saksforholdet og hvilke argumenter som taler mot å følge barnets syn.⁷⁴ At motargumenter også må tas i betraktning illustrerer at barnets rett til å bli hørt ikke nødvendigvis er et avgjørende hensyn i enhver sak. Selv om det er svært viktig at barnets rett til å bli hørt blir ivaretatt når det gjennomføres asylintervjuer og tilrettelagte avhør, må retten vektes mot andre relevante hensyn. Hensynet til barnets beste blir i stor grad styrende for vurderingen. Dersom motargumentene sikrer at barnets beste blir ivaretatt, vil det tale for å legge betydelig vekt på disse hensynene. Det kan for eksempel være at den løsningen barnet selv ønsker vil ha uheldige konsekvenser. Hensynet til barnets beste tilsier i slike tilfeller at det kan være riktig å velge en annen løsning enn det barnet ønsker.⁷⁵

Det andre underspørsmålet er *hvilke* krav som stilles til avgjørelsens begrunnelse.

Når det treffes avgjørelser i forvaltningen eller domstolene, som for eksempel svar på en asylsøknad eller en dom i en straffesak, skal avgjørelsen begrunnes. For at kravene etter artikkel 12 skal være ivaretatt må begrunnelsen vise at barnet har fått uttale seg, og hovedpunktene i det barnet har sagt må gjengis.⁷⁶ I tillegg er det viktig at det sies noe om hvordan barnets mening er vektlagt i vurderingen. Det må altså fremgå hvilken vekt barnets mening har fått. Det er viktig at utfallet av et asylintervju og tilrettelagt avhør begrunnes. Det må klart fremgå av begrunnelsen hvilke argumenter som er brukt for å tillegge barnets mening den større eller mindre vekt i vurderingen opp mot andre hensyn, slik at barnets rettssikkerhet ivaretas for avgjørelser som har stor virkning for barnets liv.

Det tredje underspørsmålet er *i hvilken* grad barnet skal få tilbakemelding på avgjørelsen som blir fattet.

Barnekomiteen har understreket at beslutningstakeren skal orientere barnet om utfallet av prosessen. Dette innebærer at barnet må bli forklart hvordan hans eller hennes synspunkter har blitt vektlagt. Dette skal fungere som en rettssikkerhetsgaranti for barnet, slik at barnets rett til å bli hørt ikke kun er en formalitet, men for at barnet skal bli tatt på alvor.⁷⁷

⁷² Sandberg (2020) s. 124.

⁷³ Sandberg (2020) s. 125.

⁷⁴ Sandberg (2020) s. 125.

⁷⁵ Sandberg (2020) s. 126.

⁷⁶ Sandberg (2020) s. 127.

⁷⁷ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 45.

2.3.7 Oppsummering

Redegjørelsen under punkt 2.3.1 til 2.3.6 viser at barnekonvensjonen artikkel 12 oppstiller en rekke krav som norske myndigheter må ivareta ved gjennomføringen av asylintervjuer og tilrettelagte avhør. Oppsummert innebærer dette at myndighetene må:

- Sørgje for at barnets rett til å bli hørt er en reell rettighet.
- Høre barnet om alle relevante forhold ved saken.
- Avklare når i saksprosessen barnet skal høres, og sørge for at barnet høres flere ganger dersom det er nødvendig.
- Foreta en konkret vurdering av hvordan høringen skal gjennomføres.
- Endelig oppstiller artikkel 12 flere prosessuelle krav. Barnets mening skal tillegges behørig vekt, avgjørelsen må begrunnes og barnet skal orienteres om utfallet av prosessen.

2.4 Sammenhengen mellom barnets beste og barnets rett til å bli hørt

Som nevnt under punkt 2.2 og 2.3 er det en nær sammenheng mellom de grunnleggende prinsippene om barnets beste i barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og barnets rett til å bli hørt i artikkel 12. I FNs generelle kommentar nr. 12 er det fremhevet at det er en uløselig forbindelse mellom barnets beste og barnets rett til å bli hørt.⁷⁸ Begge bestemmelsene har komplementære roller hvor artikkel 3 nr. 1 tar sikte på å realisere barnets beste, mens artikkel 12 fremhever *"metodikk for at synspunktene til barnet eller barna skal bli hørt og inkluderes i alle forhold som vedrører barnet, herunder vurderingen av hans eller hennes beste"*.⁷⁹

En vurdering av hva som er best for barnet lar seg vanskelig gjøre uten å klarlegge barnets mening. De to grunnleggende prinsippene forsterker dermed hverandres funksjonalitet. I rapportens punkt 3 vil de prosessuelle kravene lovgivningen oppstiller til asylintervjuer og tilrettelagte avhør sammenlignes og vurderes opp mot hensynet til barnets beste og barnets rett til bli hørt. Sammenhengen mellom de to konvensjonsbestemmelsene vil dermed komme tydeligere frem ved at bestemmelsene anvendes parallelt med hverandre.

2.5 Grunnloven § 104 – en selvstendig rettighetsbestemmelse?

Grunnloven § 104 regulerer barns rettigheter. Bestemmelsen er plassert i lovens kapittel E om menneskerettighetene, og ble inntatt ved grunnlovsrevisjonen i 2014. Bakgrunnen for dette var å oppdatere Grunnlovens rettighetskatalog og å synliggjøre menneskerettighetenes betydning i norsk rett. Grunnloven § 104 lyder som følger:

"Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres meninger skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie".

⁷⁸ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 43 med videre henvisning til generell kommentar nr. 12.

⁷⁹ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 43.

Bestemmelsen gir uttrykk for blant annet hensynet til barnets beste og barnets rett til å uttale seg. Det vil ikke redegjøres for det materielle innholdet i Grunnloven § 104, ettersom dette langt på vei samsvarer med barnekonvensjonen. Et spørsmål som oppstår er imidlertid om grunnlovsbestemmelsen har en *selvstendig* praktisk betydning i eksempelvis asylintervjuer og tilrettelagte avhør.

I *Maria-dommen*⁸⁰ vurderte Høyesterett spørsmålet om et utvisningsvedtak var ugyldig fordi det krenket utlendingens menneskerettigheter. Ved vurderingen av Grunnloven § 104 uttalte Høyesterett at bestemmelsen

"skal tolkes i lys av de folkerettslige forbildene, men likevel slik at fremtidig praksis fra de internasjonale håndhevingsorganene ikke har samme prejudikatsvirkning ved grunnlovstolkningen som ved tolkningen av de parallelle konvensjonsbestemmelsene: Det er etter vår forfatning Høyesterett – ikke de internasjonale håndhevingsorganene – som har ansvaret for å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelser".⁸¹

I *Internflukt*⁸² ble det presisert at Grunnloven § 104 ikke var trådt i kraft ved utlendingsforvaltningens vedtak, men førstvoterende kunne

"heller ikke sjå at føresegna, om ho hadde vore lagt til grunn, ville gitt barna ei sterkare stilling enn dei hadde tidlegare, jf. Innst. 186 S (2013-2014) s. 30".⁸³

Avgjørelsene kan tas til inntekt for at Grunnloven § 104 kan ha selvstendig betydning dersom den påberopes som rettslig grunnlag alene. Bestemmelsen gir imidlertid ikke et sterkere vern enn det som fremgår av barnekonvensjonen. I det følgende vil den rettslige reguleringen av asylintervjuer og tilrettelagte avhør vurderes opp mot hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt, utledet av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Høyesterett er ansvarlig for tolkningen og utviklingen av Grunnloven, og dette skjer gjerne i samsvar med avgjørelser truffet av Den Internasjonale Domstolen.⁸⁴ Høyesteretts praksis vil derfor være sentral for forståelsen av Grunnloven og barnekonvensjonen.

2.6 Når har utlendinger rett til å uttale seg? – Utlendingsloven § 81

Utlendingsloven får i utgangspunktet anvendelse for saker om utlendingers adgang til riket og deres opphold her, men også norske statsborgere og juridiske personer kan pålegges plikter etter loven.⁸⁵ I henhold til utlendingsloven § 3 skal loven anvendes i samsvar med internasjonale regler som Norge er bundet av, når disse har til formål å styrke individets stilling. Norsk rett bygger på et dualistisk prinsipp hvor nasjonal lov har forrang ved motstrid. Domstolen skal imidlertid forsøke å komme til et tolkningsresultat som samsvarer med folkeretten, jf. presumsjonsprinsippet.⁸⁶ Som nevnt under punkt 2.1 er barnekonvensjonen inkorporert som norsk lov, og den har etter menneskerettsloven § 3, jf. § 2 forrang ved motstrid med annen lovgivning. Dette innebærer at det ved tolkningen av utlendingsloven

⁸⁰ Rt. 2015 s. 93 (Maria).

⁸¹ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 64, jf. avsnitt 57.

⁸² Rt. 2015 s. 1388 (Internflukt).

⁸³ Rt. 2015 s. 1388 avsnitt 162.

⁸⁴ The International Court of Justice (ICJ).

⁸⁵ Utlendingsloven § 2.

⁸⁶ Presumsjonsprinsippet har kommet til uttrykk i flere rettsavgjørelser, herunder Rt. 2000 s. 1811 (Finanger I), Rt. 2001 s. 1006 og Rt. 2007 s. 234.

må ses hen til barnekonvensjonen, og ved flere tolkningsalternativer skal de grunnleggende prinsippene ha forrang⁸⁷.

Lovens kapittel 11 del 1 omhandler alminnelige saksbehandlingsregler for utlendingsforvaltningen. Etter utlendingsloven § 80 gjelder forvaltningsloven⁸⁸ når ikke annet følger av loven. Bestemmelsen er ment å tydeliggjøre at forvaltningsloven også gjelder for beslutninger truffet av utlendingsforvaltningen, og på den måten sørge for at den enkeltes rettssikkerhet ivaretas gjennom en betryggende saksbehandling.⁸⁹

Etter utlendingsloven § 81 første ledd har utlendinger en rett til å uttale seg i saker etter §§ 28 og 73, samt i saker om bortvisning, utvisning, tilbakekall av gitt tillatelse eller tilbakekall av oppholdsdokumenter, jf. § 120 annet ledd. "*Utlendinger*" er legaldefinert i § 5 som enhver som ikke er norsk statsborger. Etter § 81, jf. § 5 er barn, så vel som voksne, omfattet såfremt saken omhandler en av sakstypene oppgitt i bestemmelsen.⁹⁰

Dersom vilkårene er oppfylt skal utlendingsmyndighetene sørge for at utlendingen får mulighet til å fremlegge sine synspunkter på et språk utlendingen kan kommunisere forsvarlig på. Utlendingsforvaltningen er dermed pliktsubjektet og skal sørge for at utlendingers rett til å uttale seg er ivaretatt. Dette gir uttrykk for utlendingsforvaltningens positive forpliktelse.

Hva som ligger i denne rettigheten vil det redegjøres nærmere for under punkt 3. Det forutsettes her at utlendingsloven § 81 kommer til anvendelse, ved at kravet til både "*utlendinger*" og sakstype er oppfylt.

2.7 Når skal det foretas et tilrettelagt avhør? – Straffeprosessloven § 239

Straffeprosessloven regulerer rettergangsmåten i straffesaker.⁹¹ Loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten, jf. § 4 første ledd. Dette innebærer at de folkerettslige begrensningene er gjort til en del av norsk rett og ved en eventuell motstrid går disse foran reglene i straffeprosessloven.⁹² Dette fremgår også av menneskerettsloven § 3 som nevnt i punkt 2.1. Straffeprosessloven kapittel 18 om etterforskning, herunder §§ 239 til 239 f, regulerer de prosessuelle reglene for tilrettelagte avhør. Det avgrenses mot tilrettelagte avhør av andre enn barn, samt mot de rettssikkerhetsgarantier som oppstilles for mistenkte og siktede i straffeprosessloven §§ 239b til 239f.

Straffeprosessloven § 239 oppstiller vilkår for når det skal benyttes et tilrettelagt avhør. Etter bestemmelsens første ledd benyttes denne avhørsformen for "*vitner*" under 16 år i saker som gjelder overtredelse av straffelovens⁹³ kapittel 26, §§ 273, 275, 282 eller 284. Ordlyden "*vitner*" omfatter også fornærmede i saken, såfremt det er tale om et voldslovbrudd eller seksuallovbrudd. Kjernen i ordningen med tilrettelagte avhør er at barn ikke skal avhøres direkte for den dømmende rett, men på

⁸⁷ Se punkt 2.2.1 om hensynets tre dimensjoner, herunder barnets beste som tolkningsprinsipp.

⁸⁸ Lov 10. februar 1967 om behandlingssåten i forvaltningsaker (heretter "forvaltningsloven").

⁸⁹ Vevstad (2012) Kommentar til utlendingsloven § 80.

⁹⁰ Etter utlendingsloven er følgende utlendingssaker omfattet; oppholdstillatelse for utlendinger som trenger beskyttelse (asyl) (§ 28), utsendelse (§ 73), bortvisning, utvisning, tilbakekall av gitt tillatelse eller tilbakekall av oppholdsdokumenter (§ 129).

⁹¹ Straffeprosessloven § 1.

⁹² Keiserud (2021) Kommentar til straffeprosessloven § 4.

⁹³ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (heretter "straffeloven").

et Barnehus innenfor tilrettelagte og trygge rammer.⁹⁴ Bakgrunnen for dette er å skåne barnet og unngå suggesjon ved avhøret.⁹⁵

Etter bestemmelsens annet ledd kan det også foretas tilrettelagte avhør "*i andre straffbare forhold når hensynet til vitnet tilsier det*". Ordlyden gir ikke indikasjoner for hvilke hensyn det er tale om, men det åpnes opp for en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. Sett i sammenheng med at tilrettelagte avhør i all hovedsak gjøres på barn, er det naturlig at hensynet til barnets beste er sentralt i vurderingen av om avhøret bør foretas på Barnehus. Bestemmelsen har en ytterligere utvidelse for vitner mellom 16 og 18 år som avhøres som fornærmet i sak om overtredelse av straffeloven §§ 312-314, jf. annet ledd annet punktum. Dette gjelder saker om incest, søskenincest og seksuell omgang mellom andre nærstående.

Etter bestemmelsens femte ledd kan Kongen gi nærmere regler om tilrettelagte avhør, herunder om kompetansekrav til avhørsleder og avhører. Slik regulering er gitt i forskrift om tilrettelagte avhør,⁹⁶ som vil redegjøres nærmere for under punkt 3.

⁹⁴ Keiserud (2021) Kommentar til straffeprosessloven § 239.

⁹⁵ Andenæs (2009) s. 183.

⁹⁶ Forskrift 24. september 2015 nr. 1098 om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør).

3. HVORDAN IVARETAS BARNEKONVENSJONENS GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER OM BARNETS BESTE OG BARNETS RETT TIL Å BLI HØRT I DEN RETTSLIGE REGULERINGEN AV ASYLINTERVJUER OG TILRETTELAGTE AVHØR?

3.1 Innledning

Hittil i rapporten har vi redegjort for hvilke krav barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 stiller til gjennomføringen av asylintervjuer og tilrettelagte avhør i norsk rett. Under punkt 3 vil vi vurdere hvordan barnets beste og barnets rett til å bli hørt balanseres og ivaretas i det norske regelverket, i relasjon til disse avhørsformene. Formålet er å undersøke hvilke prosessuelle krav nasjonal lovgivning oppstiller, og å sammenligne de to avhørsformene opp mot hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt. Sammenligningen viser likheter og ulikheter mellom reguleringene av de prosessuelle kravene til gjennomføringen av asylintervju i utlendingsforvaltningen og tilrettelagte avhør i straffesaker.

På samme måte som for redegjørelsen i punkt 2.2 og 2.3 anser vi det hensiktsmessig å oppstille fire underproblemstillinger, som lyder som følger:

- *Hvilke barn har rett til å uttale seg?*
- *Hva har barnet rett til å uttale seg om?*
- *Når i saken skal barnet uttale seg?*
- *Hvordan skal barnet uttale seg?*

I det følgende vil vi først i punkt 3.2 redegjøre kort for de rettslige utgangspunktene som reguleringene av gjennomføringen av asylintervju og tilrettelagt avhør oppstiller. Videre vil vi i punkt 3.3 til 3.6 redegjøre for de prosessuelle kravene i den nasjonale lovgivningen. Sammenligningen av reguleringene av de to avhørsformene vil foretas løpende etter hver underproblemstilling. I tillegg vil vi vurdere de prosessuelle kravene opp mot kravene etter barnekonvensjonen.

3.2 Generelt om de prosessuelle kravene

3.2.1 Asylintervju av barn i utlendingsaker – utlendingsloven og utlendingsforskriften

Utgangspunktet for utlendingers rett til å uttale seg i utlendingsforvaltningen følger av utlendingsloven § 81. Barns rett til å bli hørt i saker som "*vedrører dem*" er nærmere fastsatt i forskrift, jf. utlendingsloven § 81 annet ledd. Ordlyden "*vedrører dem*" tar sikte på tilfeller med direkte konsekvenser for barnet,⁹⁷ eksempelvis i utlendingsaker hvor den enslige mindreårige søker asyl i Norge. Saker hvor barnet berøres mer indirekte omfattes ikke.

Utlendingsloven § 81 henviser til forvaltningsloven § 17 første ledd, som er den generelle bestemmelsen om mindreåriges rett til å bli hørt i utlendingsforvaltningen.⁹⁸ Utlendingsloven og utlendingsforskriften konkretiserer denne retten og oppstiller prosessuelle krav til gjennomføringen.

Utlendingsforskriften inneholder en generell regel om høring av barn i § 17-3 og tre spesielle regler. For enslige mindreårige asylsøkere anvendes utlendingsforskriften § 17-2 om asylintervjuer.⁹⁹ Barnesamtaler for høring av medfølgende barn ved søknad om beskyttelse, asylsaker, reguleres i §

⁹⁷ Utlendingsnemnda (24. juni 2019).

⁹⁸ Utlendingsnemnda (24. juni 2019).

⁹⁹ Utlendingsnemnda (24. juni 2019).

17-4, mens høring av barn i saker om familieinnvandring reguleres i § 17-5. Rapportens overordnede tema er avgrenset til asylinintervjuer. I det følgende avgrenses det derfor mot høring av medfølgende barn (barnesamtaler) og familieinnvandring. Dette vil likevel berøres i den grad det er nødvendig for å belyse problemstillingen. I den videre fremstillingen av asylinintervjuenes rettslige rammer vil den generelle regelen i § 17-3 og den spesielle regelen i § 17-2 supplere hverandre.

3.2.2 Tilrettelagte avhør – straffeprosessloven og forskrift om tilrettelagte avhør

I 2015 ble ansvaret for avhør av barn som har vært utsatt for enkelte straffbare handlinger overført fra domstolene (dommeravhør) til politiet (tilrettelagte avhør). Bakgrunnen for endringen var at dommeravhør ikke ble ansett for å gi barn et tilfredsstillende vern, særlig på grunn av lang ventetid på avhør.¹⁰⁰ Formålet med lovendringen var derfor å styrke barns rettssikkerhet og å gi dem et bedre vern mot vold og seksuelle overgrep.¹⁰¹ Forskjellen etter lovendringen er at et tilrettelagt avhør skal kunne spilles av under en eventuell hovedforhandling som erstatning for en umiddelbar forklaring fra vitnet.¹⁰² Dette fraviker fra det grunnleggende straffeprosessuelle prinsippet om bevisumiddelbarhet til fordel for hensyn til barnet. I lovproposisjonen understrekes det at Grunnloven § 104 og internasjonale konvensjoner om barns rettssikkerhet, eksempelvis barnekonvensjonen, var sentrale rettskilder ved utformingen av et nytt regelverk om avhør av barn.¹⁰³ I dag er reglene om tilrettelagt avhør regulert i straffeprosessloven §§ 239-239 f og i forskrift om tilrettelagt avhør.

3.3 Hvilke barn har rett til å uttale seg i asylinintervjuer og tilrettelagte avhør?

3.3.1 Asylinintervjuer

Utgangspunktet for *hvilke* barn som har rett til å uttale seg i asylinintervju er utlendingsforskriften § 17-2. Bestemmelsens utforming, innhold og plassering i regelverket tilsier at siktemålet er voksne asylsøkere. Dette er fordi §§ 17-3 til 17-6 særskilt omhandler barn i utlendingsretten. UNE har imidlertid slått fast at bestemmelsen får anvendelse på "*enslige mindreårige*" asylsøkere.¹⁰⁴ Utlendingsloven kapittel 11A inneholder reglene om representanter for enslige mindreårige asylsøkere. I § 98 a om kapittelets anvendelsesområde defineres enslige mindreårige asylsøkere som "*personer under 18 år (mindreårige) som søker om beskyttelse og som befinner seg i landet uten foreldre eller andre som har foreldreansvaret*".¹⁰⁵ Personer under 18 år som kommer til Norge uten foreldrene sine eller andre med foreldreansvar er dermed omfattet av utlendingsforskriften § 17-2.

Utover dette oppstiller ikke bestemmelsen noen konkrete føringer for *hvem* som har rett til asylinintervju. Forskriften § 17-2 må imidlertid suppleres av § 17-3 hvor det oppstilles enkelte tilleggskrav.

Utlendingsforskriften § 17-3 slår fast at barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal høres. Med formuleringen "*barn*" siktes det til personer under den norske myndighetsgrensen på 18 år, jf. vergemålsloven¹⁰⁶ § 2 første ledd bokstav b. Barnet må ha fylt 7 år for at det skal ha rett til å uttale seg, jf. utlendingsforskriften § 17-3 første ledd første punktum. Ordlyden angir en klar aldersgrense for når barn *skal* høres. Også yngre barn (altså barn under 7 år) skal informeres og gis anledning til å bli hørt dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter. Det

¹⁰⁰ Prop.112 L (2014–2015) s. 6.

¹⁰¹ Prop.112 L (2014–2015) s. 5 og forskrift om tilrettelagte avhør § 2.

¹⁰² Forskrift om tilrettelagte avhør § 1 tredje punktum.

¹⁰³ Prop.112 L (2014–2015) s. 6.

¹⁰⁴ Utlendingsnemnda (24. juni 2019).

¹⁰⁵ Øyen (2018) s. 304.

¹⁰⁶ Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (heretter "vergemålsloven").

må foretas en konkret vurdering av hvert enkelt barns modenhetsgrad. Forskriften slår fast at barn under 7 år må ha oppnådd en modenhetsgrad som gjør at det har evnen til å mene noe som har betydning for saken for at de skal ha rett til å uttale seg.¹⁰⁷

For barn mellom 7 og 18 år oppstiller ikke bestemmelsen et krav om at *barnet* må være i stand til å danne seg egne synspunkter. At barnet ikke har oppnådd en slik modenhetsgrad kan imidlertid ha betydning for vektleggingen av barnets mening, jf. § 17-3 tredje ledd. Ved vurderingen av *hvem* som skal høres i utlendingsforvaltningen må det med andre ord tas hensyn til både alder og modenhet. Dette innebærer at et barn på 15 år som ikke er i stand til å danne seg egne synspunkter, etter en konkret vurdering, kan tillegges mindre vekt enn et barn på 6 år som vurderes å være mer moden.

3.3.2 Tilrettelagte avhør

Det rettslige utgangspunktet for *hvilke* barn som har rett til uttale seg i tilrettelagte avhør er straffeprosessloven § 239. Bestemmelsen skiller mellom tilfeller hvor barnet *skal* avhøres i et tilrettelagt avhør og når et tilrettelagt avhør *kan* benyttes. Det vises til punkt 2.7 for redegjørelsen av anvendelsesområdet for straffeprosessloven § 239.

Tilrettelagte avhør *skal* benyttes for "*vitner*" under 16 år i saker om overtredelse av *straffeloven kapittel 26, §§ 273, 275, 282 eller 284*.¹⁰⁸ Som "*vitner*" regnes også fornærmede. Det er alderen ved første avhør som er avgjørende for om det skal foretas et tilrettelagt avhør. Er vitnet 15 år og 11 måneder ved første avhør, skal også supplerende avhør tas som tilrettelagt avhør selv om det finner sted etter at barnet har fylt 16 år.¹⁰⁹ En forutsetning for dette er at straffesaken gjelder et av de opplistede straffebudene i bestemmelsen.

Et tilrettelagt avhør *kan* også benyttes for barn under 16 år *i saker om andre straffbare forhold* dersom "*hensynet til vitnet tilsier det*". Formuleringen viser at det må foretas en konkret helhetsvurdering, hvor det ses hen til den straffbare handlingens alvorlighetsgrad, hvor belastende hendelsen har vært for barnet, barnets alder og dets tilknytning til mistenkte.¹¹⁰ I denne vurderingen står barnets beste sentralt, herunder momenter som barnets sårbarhet, jf. forskrift om tilrettelagte avhør § 2, og dets funksjonsnivå.¹¹¹ Det kan være grunn til å velge tilrettelagt avhør dersom det reduserer risikoen for å forverre barnets traumer.¹¹² Det er påtalemyndigheten som skal foreta denne vurderingen.¹¹³

Også barn mellom 16 og 18 år *kan* avhøres ved tilrettelagt avhør dersom saken gjelder seksuell omgang mellom nærstående.¹¹⁴ Hvorvidt det bør foretas tilrettelagt avhør i disse tilfellene beror på en konkret helhetsvurdering, hvor sentrale momenter er når overgrepene skjedde, hvor belastende det vil være for barnet å forklare seg personlig under hovedforhandlingen og om barnet bor sammen med den mistenkte. Dersom det vil være en stor belastning for vitnet å forklare seg personlig under

¹⁰⁷ Utlendingsdirektoratet (15. februar 2010).

¹⁰⁸ Straffebudene omhandler seksuallovbrudd (strl. kapittel 26), kroppsskade (strl. § 273), drap (strl. § 275), mishandling i nær relasjon (strl. § 282) og kjønnslemlestelse (strl. § 284).

¹⁰⁹ Prop.112 L (2014–2015) s. 106.

¹¹⁰ Prop.112 L (2014–2015) s. 108.

¹¹¹ Prop.112 L (2014–2015) s. 132.

¹¹² Keiserud (2020) Kommentar til straffeprosessloven § 239.

¹¹³ RA-2015-483 punkt 2.

¹¹⁴ Straffeloven §§ 312-314.

hovedforhandlingen, vil det i disse sakene som regel være grunnlag for å gjennomføre et tilrettelagt avhør.¹¹⁵

3.3.3 En sammenligning av kravene til *hvilke* barn som skal uttale seg – opp mot barnekonvensjonen

Både straffeprosessloven og utlendingsloven med tilhørende forskrifter gir ufullende regler om *hvilke* barn asylintervjuer og tilrettelagte avhør skal gjelde for. Likevel er reguleringene av sakstypene forskjellige. Mens straffeprosessloven oppstiller en øvre aldersgrense på 16 år for når tilrettelagte avhør *skal* benyttes, inneholder ikke utlendingsforskriften en tilsvarende øvre aldersgrense for hvilke barn asylintervju skal gjelde for. Denne presiserer at *alle* barn, både de som har fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, *skal* gis anledning til å bli hørt, jf. utlendingsforskriften § 17-3 første ledd.

På den ene siden kan dette bety at straffeprosessloven legger større begrensninger for hvilke barn som har rett til å bli hørt ved tilrettelagte avhør enn hva utlendingsforskriften gjør i relasjon til asylintervjuer. Selv om et barn er mellom 16 og 18 år kan det fortsatt ha et behov for et tilrettelagt avhør.

På den andre siden *kan* barn som er mellom 16 og 18 år avhøres ved tilrettelagt avhør, såfremt "*hensynet til vitnet tilsier det*" og saken gjelder overtredelse av spesifikke opplistede straffebud. Ordlyden [hvis] "*hensynet til vitnet tilsier det*" viser at dette må balanseres opp mot andre hensyn som gjør seg gjeldende. I vurderingen står hensynet til barnets beste helt sentralt, herunder momentene om barnets sårbarhetssituasjon og hensynet til omsorg for barnet. Barnets beste er likevel ikke det eneste som gjør seg gjeldende, og dette må balanseres mot andre relevante hensyn, som effektivitet og prinsippet om bevisumiddelbarhet.¹¹⁶

Ved tilrettelagte avhør er det lagt til rette for at barnet skal føle seg ivaretatt og trygg, og Barnehusene er innredet med blant annet leker og tegne- og skrivesaker.¹¹⁷ Det er ikke sikkert at et barn mellom 16 og 18 år har behov for slik tilrettelegging. Hensynet til effektivitet og bevisumiddelbarhet tilsier i slike tilfeller at avhøret gjennomføres på ordinær måte, uten at det er tilrettelagt. Også i slike tilfeller vil barnets rett til å bli hørt ivaretas, fordi barnet vil få mulighet til å uttale seg i et ordinært avhør. Ved gjennomføringen av asylsaker ser vi at hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt ikke balanseres mot andre hensyn i like stor grad, ettersom alle barn i alle aldre uttrykkelig er gitt en rett til å bli hørt. Når det gjelder hvilke barn asylintervju skal gjelde for, har barnets rett til å bli hørt dermed fått utslagsgivende vekt i lovgivningen.

At reglene om asylintervju åpner for høring av alle barn som kan danne seg egne synspunkter, kan begrunnes i at det er nødvendig å kartlegge barnets situasjon uavhengig av alder. Enslige mindreårige asylsøkere kommer til landet helt alene, og det er derfor nødvendig å intervju barnet. I motsetning til straffesaker hvor et ordinært avhør er et alternativ til tilrettelagte avhør, finnes det ingen alternativer for asylintervjuene. Det er derfor avgjørende for sakens opplysning at barnet gis mulighet til å uttale seg under asylintervjuet. Vekten av barnets uttalelser vil imidlertid variere i tråd med barnets alder og modenhet. Asylintervjuene oppstiller likevel en nedre aldersgrense på 7 år, hvor yngre barn kun får uttale seg dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter.

¹¹⁵ Prop.112 L (2014–2015) s. 108.

¹¹⁶ Bevisumiddelbarhetsprinsippet går ut på at bevisene skal presenteres direkte for retten i sin umiddelbare form, jf. NOU 2016: 24 s. 137.

¹¹⁷ Helsedirektoratet m.fl. (2018) s. 15.

Reguleringen skiller seg fra barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 hvor det ikke skilles mellom barn over og under 7 år, men det presiseres at barn har rett til å bli hørt dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter. Selv om straffeprosessloven oppstiller en øvre aldersgrense for når et barn skal avhøres ved et tilrettelagt avhør, viser sammenligningen over at kravene som barnekonvensjonen oppstiller er ivaretatt ved at barnets beste må få utslagsgivende vekt i vurderingen av om det bør gjennomføres et tilrettelagt avhør.

Både straffeprosessloven og utlendingsloven balanserer og hensyntar de grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Selv om bestemmelsene spriker på enkelte punkter, oppfyller begge minstekravene som er oppstilt i konvensjonen.

3.4 Hva har barnet rett til å uttale seg om?

3.4.1 Asylintervjuer

Utlendingsforskriften § 17-3 gir ikke konkrete føringer for *hva* barnet skal høres om, utover at det er tale om saker som "*vedrører*" barnet. Formuleringen tilsier at barnet skal høres i saker som omhandler dem direkte.

Heller ikke utlendingsforskriften § 17-2 gir noen særlige føringer for *hva* den enslige mindreårige asylsøkeren skal uttale seg om. Formålet med intervjuet er imidlertid at saken blir best mulig opplyst. I dette ligger det at intervjueren må stille spørsmål som kartlegger søkerens livssituasjon. Fremkommer det informasjon som tilsier at søkeren har særlige behov, må en forsøke å etterkomme disse. Søkeren må gis anledning til å forklare seg med egne ord og intervjueren skal så langt det er mulig forsøke å avklare motstridende opplysninger, jf. femte ledd.

For å opplyse saken best mulig vil sentrale opplysninger være hvor den mindreårige har reist fra, alderen til barnet og å kartlegge omsorgssituasjonen i hjemlandet.¹¹⁸ Den videre saksbehandlingen bygger på opplysningene som fremkommer av asylintervjuet. Søkeren har en opplysningsplikt, men forvaltningen kan ikke overlate til den mindreårige alene å sikre at saken blir tilstrekkelig opplyst.¹¹⁹

3.4.2 Tilrettelagte avhør

Verken straffeprosessloven § 239 flg. eller forskrift om tilrettelagt avhør oppstiller konkrete krav til *hva* et barn skal avhøres om under et tilrettelagt avhør. Formålet med avhøret er å opplyse saken på best mulig måte og å skaffe bevis til en eventuell hovedforhandling. Barnet skal derfor avgi en fri forklaring om saken som er gjenstand for etterforskning. Etter barnet har forklart seg fritt er det ofte flere temaer som avhøreren ønsker å avklare. Grunnen til dette er ofte at politiet sitter på mer informasjon fra vitner eller andre kilder som gjør spørsmålene nødvendige. Barnet får også mulighet til å stille spørsmål om ting hun eller han lurer på.

3.4.3 En sammenligning av kravene til *hva* barnet skal uttale seg om – opp mot barnekonvensjonen

Verken straffeprosessloven eller utlendingsloven med tilhørende forskrifter og retningslinjer oppstiller konkrete krav til *hva* avhørene skal inneholde. Felles for begge er formålet om at saken skal bli best mulig opplyst. Dette gjøres ved at avhører eller intervjuer forsøker å finne frem til *hva* barnet har opplevd eller vært vitne til, men på en slik måte at barnet får uttale seg fritt. Både straffeprosessloven

¹¹⁸ Klipperberg (1996).

¹¹⁹ Justis- og politidepartementet (09. mai 2003).

og utlendingsloven tilfredsstillter på dette punkt de krav som følger av prinsippet om barnets beste og barnets rett til å bli hørt.

I generell kommentar til barnekonvensjonen artikkel 12 er det presisert at retten til å bli hørt er ivarettatt dersom barnet får gi uttrykk for sine synspunkter uten press og hvis barnet selv får velge om det ønsker å benytte seg av retten til å uttale seg.

Utgangspunktet er at vitner plikter å møte i retten og å forklare seg, jf. straffeprosessloven § 109. Unntak gjelder for siktedes ektefelle, slektninger i rett opp- eller nedstigende linje, søsken og like nær besvogrede som er fritatt fra vitneplikten i kraft av å være siktedes nærstående, jf. straffeprosessloven § 122 første ledd første punktum. Bestemmelsen oppstiller imidlertid et unntak for fornærmede eller vitner under 12 år som ikke er underlagt fritak, jf. § 122 første ledd tredje punktum. Begrunnelsen er at det er til barnets beste å slippe å velge om det skal vitne mot en nærstående.¹²⁰ I forarbeidene ble det foreslått å øke alderen fra 12 til 15 år fordi en beslutning om at barnet skal vitne i realiteten ikke treffes av barnet, men av barnets representant.¹²¹ Dette er inntatt i straffeprosessloven § 239 a annet ledd hvor vitner under 15 år er fritatt for vitneplikt i straffesaker hvor vilkårene for tilrettelagt avhør er oppfylt. Straffeprosessloven oppstiller dermed ikke en rett for barnet til selv å velge om det ønsker å benytte seg av retten til å uttale seg eller ikke.

Dette stiller seg annerledes i asylintervjuer hvor barnet står fritt til å velge om det ønsker å delta på intervjuet eller ikke. For asylintervjuene kan det likevel diskuteres hvorvidt denne retten er reell. Asylintervjuet er én av to svært viktige informasjonskilder for UDIs vurdering av utlendingens asylsøknad. Dersom barnet ikke ønsker å la seg intervju vil dermed UDI stå uten viktig informasjon for å avgjøre søknaden, noe som i realiteten kan medføre avvisning. Loven oppstiller likevel ikke et krav om at barnet må delta på asylintervjuet.

Utlendingsloven må på dette punkt anses å tilfredsstillte kravene som er oppstilt i barnekonvensjonen artikkel 12. Dette står i motsetning til straffeprosessloven, hvor barnet ikke selv kan velge om det ønsker å uttale seg eller ikke. En forskjell mellom asylintervju og tilrettelagt avhør er at førstnevnte resulterer i et forvaltningsvedtak som i hovedsak kun berører barnet, mens sistnevnte benyttes som bevis i en straffesak hvor flere parter er involvert. Barnet må derfor delta i straffesaken for at saken kan belyses på best mulig måte.

Straffeprosessloven og utlendingsloven tilfredsstillter dermed minstekravene i barnekonvensjonen ved å balansere og hensynta de grunnleggende prinsippene om barnets rett til å bli hørt og barnets beste.

3.5 Når i saken skal barnet uttale seg?

3.5.1 Asylintervjuer

Barnet skal høres "*før det treffes avgjørelse*" i saken vedrørende barnet, jf. utlendingsforskriften § 17-3 første ledd. Formuleringen gir ikke føringer for *når* konkret i saken barnet skal uttale seg, såfremt det skjer *før* det er truffet en "*avgjørelse*", altså før saken er realitetsbehandlet.¹²² At en asylsøknad realitetsbehandles innebærer at vilkårene for en tillatelse vurderes. Barnet må dermed høres før det er truffet en avgjørelse av om vilkårene for godkjenning av asylsøknaden er til stede eller ikke.

Asylintervju skal foretas "*snarest mulig*", jf. utlendingsforskriften § 17-2 første ledd første punktum. Ordlyden tilsier at høringen skal skje så fort som mulig, men den oppstiller ikke noen øvrige rammer

¹²⁰ Prop. 112 L (2014/2015) s. 81.

¹²¹ Prop. 112 L (2014/2015) s. 81.

¹²² Utlendingsdirektoratet (15. februar 2010).

for tidspunktet. Sett i sammenheng med forskriften § 17-3 skal asylintervjuet uansett skje *før* det treffes en avgjørelse i saken. Etter forskriften § 17-4 skal asylintervjuet så vidt det er mulig gjennomføres innen 14 dager etter at søknaden er fremsatt for asylsøkere under 18 år som har kommet til riket uten foreldre eller andre som utøver foreldreansvar, altså barn som er enslige mindreårige asylsøkere. Utgangspunktet er derfor at barnet skal få uttale seg innen 14 dager, dersom dette er mulig.¹²³ Unntak fra 14-dagers regelen gjelder dersom det er behov for aldersundersøkelse for å klarlegge søkerens alder. Hvor mye fristen kan utvides i disse tilfellene er ikke angitt i lovteksten.

I praksis har UDI hatt et overordnet mål om å gjennomføre asylintervjuene innen tre uker etter at utlendingen har registrert seg som asylsøker.¹²⁴ Praksis fra 2012 har imidlertid vist at asylintervjuene gjennomføres 5-6 uker etter at asylsøkeren er registrert hos Politiets utlendingsenhet (PU).¹²⁵ Utlendingsforskriften er taus hva gjelder sanksjonene av at asylintervju ikke blir foretatt innen tidsfristene. En betydelig overskridelse vil kunne medføre kritikk fra Sivilombudet, men noen konsekvenser utover dette er ikke angitt.¹²⁶

3.5.2 Tilrettelagte avhør

Fristen for å gjennomføre et tilrettelagt avhør avhenger av sakstypen. Straffeprosessloven § 239 e oppstiller tre alternative frister for når tilrettelagte avhør skal være gjennomført. Fristens utgangspunkt er regulert i straffeprosessloven § 239 e femte ledd, og regnes fra det tidspunkt politiet har mottatt en anmeldelse eller har rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold, jf. straffeprosessloven § 224. Når politiet først på et senere stadium i etterforskningen blir klar over at det aktuelle vitnet bør avhøres, regnes fristen fra det tidspunktet politiet hadde rimelig grunn til å anta at vitnet burde avhøres.

For de akutte sakene er fristen én uke. Andre alvorlige saker har en tidsfrist på to uker, mens de resterende sakene har en frist på tre uker. Hensikten med fristene er å ivareta hensynet til barnet og å øke sannsynligheten for å få relevant informasjon om det mulige straffbare forholdet.¹²⁷ Jo fortere det tilrettelagte avhøret gjennomføres, jo større er sannsynligheten for at barnet kan komme med relevant informasjon for å belyse saken.

I sakene hvor det *skal* gjennomføres tilrettelagte avhør av barn under 16 år er fristen alltid én eller to uker. I tillegg får tidsfristene anvendelse i saker hvor det tas tilrettelagt avhør av barn mellom 16 og 18 år som er fornærmet i en straffesak om overtredelse av eller forsøk på incest, søskenincest eller seksuell omgang mellom andre nærstående, jf. straffeprosessloven § 239 annet ledd annet punktum. Dette er det flere grunner til, blant annet er hensikten å forhindre at det skjer nye overgrep.

Etter straffeprosessloven § 239 e første ledd skal tilrettelagte avhør gjennomføres snarest mulig og senest innen én uke i de ovennevnte sakene, dersom fornærmede skal avhøres om en handling som skjedde for mindre enn to uker siden, jf. bokstav a. Fristen på én uke skal også gjelde ved avhør av fornærmede som har gitt en umiddelbar og fullstendig beretning om forholdet, jf. bokstav b. Det vil typisk være tilfelle dersom et barn har åpnet seg for læreren sin og fortalt at det i en årrekke har blitt

¹²³ Jf. Lex specialis-prinsippet som innebærer at spesielle regler går foran generelle ved motstrid mellom rettsregler av samme rang.

¹²⁴ Vevstad (2012) Kommentar til utlendingsloven § 81.

¹²⁵ Eide (2012) s. 121.

¹²⁶ Vevstad (2012) Kommentar til utlendingsloven § 81.

¹²⁷ Politiet (2019) s. 6.

utsatt for seksuelle overgrep av en forelder. Det vil da være viktig at barnet føler at det blir hørt og ivaretatt slik at barnet er villig til å forklare seg for politiet.¹²⁸

Fristen gjelder også ved avhør av fornærmede eller et annet vitne der det er grunn til å tro at forklaringen er nødvendig for å beskytte fornærmede eller vitnet, jf. bokstav c. Det er ofte tilfelle i saker som gjelder vold eller seksuelle overgrep begått av nærstående. Er det mistanke om at et barn utsettes for vold av sine foreldre, kan det ofte være nødvendig å avhøre for eksempel en skolevenninne av barnet fordi venninnen kan komme med informasjon som er nødvendig for å beskytte barnet mot vold.¹²⁹

Straffeprosessloven § 239 e annet ledd fastsetter i hvilke tilfeller det skal tas avhør innen to uker. I likhet med fristen på én uke gjelder det en frist på to uker i saker der det skal tas tilrettelagt avhør etter § 239 første ledd. Fristen gjelder også ved avhør av barn mellom 16 og 18 år etter § 239 annet ledd annet punktum. I disse sakene skal alle tilrettelagte avhør av fornærmede, samt avhør av vitner eller fornærmet under seks år, tas innen to uker.

Straffeprosessloven § 239 e fjerde ledd oppstiller unntak fra fristreglene. Fristene kan forlenges med én uke dersom det før den normale fristen gikk ut var foretatt tidskrevende etterforskningskritt eller forberedelser som var nødvendige av hensyn til vitnet eller avhørets kvalitet, jf. første punktum. Eksempler på nødvendige etterforskningskritt er avhør av familiemedlemmer eller barnehageansatte og pågripelse av mistenkte eller ransaking av mistenktes bolig. Nødvendige forberedelser kan eksempelvis være å skaffe en godt egnet tolk eller å innhente informasjon om vitnet ved samrådsmøte eller på annet vis. Det er særlig aktuelt ved avhør av barn i førskolealder. Unntaksregelen kommer bare til anvendelse dersom etterforskningskrittene og forberedelsene samlet sett har vært tidkrevende. Et enkelt avhør av et annet vitne er dermed ikke tilstrekkelig for at fristen kan forlenges.¹³⁰

I de aller fleste tilfeller vil det være til barnets beste om avhør blir gjennomført raskt. Dersom det av hensyn til vitnet viser seg at det er nødvendig å utsette avhøret vil også fristen kunne forlenges med én uke. Dette er eksempelvis fordi vitnet ikke er friskt nok til å bli avhørt eller fordi det av hensyn til vitnet vil være langt bedre å vente til en spesifikk tolk eller bistandsadvokat er tilgjengelig. Avhørslederen og Barnehuset må imidlertid være enige om at det klart er til barnets beste å utsette avhøret, jf. annet punktum.¹³¹

Loven åpner ikke for ytterligere fristforlengelse utover det som følger av nevnte bestemmelse. Fristene er likevel ikke absolutte. Tilrettelagt avhør kan også gjennomføres etter utløpet av fristen. I slike tilfeller må avhøret gjennomføres så raskt som mulig.¹³²

3.5.3 En sammenligning av kravene til når barnet skal uttale seg – opp mot barnekonvensjonen

Både straffeprosessloven og utlendingsloven med tilhørende forskrift regulerer når asylintervju og tilrettelagt avhør skal gjennomføres, og oppstiller konkrete frister. Tidsfristen for asylintervju er noe lempeligere enn for tilrettelagte avhør, ved at det absolutte kravet er før avgjørelse er truffet. Dette

¹²⁸ Prop.112 L (2014–2015) s. 113.

¹²⁹ Prop.112 L (2014–2015) s. 113.

¹³⁰ Prop.112 L (2014–2015) s. 114.

¹³¹ Prop.112 L (2014–2015) s. 114.

¹³² RA-2015-483 punkt 2.

innebærer at et asylintervju kan gjennomføres relativt sent i asylprosessen, i motsetning til et tilrettelagt avhør hvor den absolutte fristen er to uker fra anmeldelsestidspunktet.

Barnekonvensjonen artikkel 12 oppstiller ingen krav om at barnet skal høres på et bestemt tidspunkt eller stadium i saken. Barnekomiteen har likevel understreket at dersom høring av barn skal fungere etter sin hensikt, må høringen være en prosess og ikke kun en enkeltstående hendelse.¹³³ Det kan innebære at barnet bør ha en mulighet til å uttale seg flere ganger.

Utlendingslovens absolutte frist innebærer at asylintervju skal gjennomføres før avgjørelse i saken blir truffet. Tolkes ordlyden bokstavelig, oppstiller bestemmelsen en begrensning sammenlignet med barnekonvensjonen. Artikkel 12 gir barnet en rett til å uttale seg uavhengig av om det faktisk blir truffet en avgjørelse i saken, og barnet kan også ha rett til både informasjon og til å uttale seg underveis i prosessen. Dette gjelder særlig i tilfeller hvor prosessen trekker ut i tid. Begrensningen i utlendingsloven kan derfor ikke tolkes bokstavelig, men loven må tolkes i overensstemmelse med barnekonvensjonen slik at barnet har rett til å uttale seg om alle forhold som vedrører han eller henne, og ikke kun når det blir truffet avgjørelse i saken.¹³⁴

De relativt korte tidsfristene for når asylintervju og tilrettelagt avhør skal gjennomføres ivaretar likevel hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt. I de fleste tilfeller vil det være til barnets beste å få uttale seg så tidlig som mulig i saksgangen. I noen tilfeller vil likevel andre hensyn kunne tilsi at det er nødvendig å avvete intervjuet. Dette kan for eksempel være kapasitetshensyn og prosessøkonomiske hensyn. I så tilfelle må det foretas en vurdering og balansering av barnets beste, og avgjørelser i strid med dette prinsippet må begrunnes særskilt. Dette kommer til uttrykk ved at det ikke er et krav om at asylintervju gjennomføres før det skal treffes en avgjørelse i saken. Fristene for når et tilrettelagt avhør skal gjennomføres kan i tillegg utvides med en uke. Straffeprosessloven oppstiller imidlertid strenge krav for at fristen kan forlenges. Det må være foretatt tidskrevende etterforskningskritt eller forberedelser som var nødvendige av hensyn til vitnet eller avhørets kvalitet, jf. straffeprosessloven § 239 e fjerde ledd. Utlendingsloven med tilhørende forskrift oppstiller ikke tilsvarende krav i tilfeller hvor asylintervju ikke blir gjennomført før rett før avgjørelse blir truffet i saken. Dette kan tale for at hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt blir ivare tatt i større grad ved tilrettelagte avhør enn ved asylintervjuer, fordi det skal mer til for å utsette høringen av barnet i straffesaker enn i asylsaker.

Likevel oppstiller barnekonvensjonen som nevnt ikke krav om at barnet skal høres på et bestemt tidspunkt i saksgangen. I FNs generelle kommentarer er det presisert at *"forsinkelser i eller forlengede beslutningsprosesser har spesielt negative effekter på barn mens de utvikler seg"*.¹³⁵ Selv om loven oppstiller relativt korte frister for utlendingsforvaltningen drar disse sakene seg gjerne ut i tid. Dette kan medføre at en beslutning ikke treffes før flere måneder etter at intervjuet er gjennomført. For disse tilfellene kan det argumenteres for at barnets situasjon har endret seg i takt med barnets utvikling, og at dette tilsier at det bør gjennomføres en ny samtale med barnet. Dette stiller seg annerledes for tilrettelagte avhør av barn. Bakgrunnen for denne forskjellen er at straffesaker er omfattet av effektivitetskravet i EMK¹³⁶ artikkel 6. Dette medfører at tilrettelagte avhør gjennomføres raskere, slik at straffesaken innfrir kravene i EMK.

¹³³ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 133.

¹³⁴ Institutt for samfunnsforskning (2014) s. 70.

¹³⁵ Generell kommentar nr. 14 avsnitt 93.

¹³⁶ Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK), Roma 4. november 1950.

Regelverket for asylintervjuer og tilrettelagte avhør må likevel sies å være i overensstemmelse med barnekonvensjonens krav etter artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Konvensjonen oppstiller minstekrav for statene, men overlater til myndighetene å fastsette nærmere prosessuelle regler for saksbehandlingen.

3.6 **Hvordan skal barnet høres i asylintervju og tilrettelagte avhør?**

3.6.1 **Asylintervjuer**

Barn som er omfattet av utlendingsforskriften § 17-3 skal informeres og gis anledning til å bli hørt. Den nærmere prosedyren for disse rettighetene er ikke angitt i bestemmelsen. I UNEs retningslinjer er det presisert at informasjonskravet innebærer en rett til å få informasjon om retten til å bli hørt. Begrunnelsen for dette er at barnet skal ha mulighet til å reservere seg mot en samtale med utlendingsmyndigheten.¹³⁷ Det er med andre ord ikke et krav om at barnet *skal* høres hvis det ikke ønsker dette selv, men det må ha fått tilstrekkelig informasjon til selv å kunne avgjøre dette.

Utlendingsforskriften § 17-3 annet ledd legger til grunn at høringen kan skje direkte muntlig eller skriftlig eller indirekte gjennom foreldre, representant eller andre som kan uttale seg på vegne av barnet. Om høringen skjer direkte eller indirekte vurderes ut fra sakens art og søknadssituasjonen. Dersom barnet høres indirekte gjennom foreldre eller andre representanter, må barnet ha blitt informert og selv ha fått mulighet til å uttale seg. Det må også kunne knyttes lit til at foreldrene eller representanten lojalt og rimelig formidler barnets syn på en objektiv måte.¹³⁸ Kravet er ikke tilfredsstillt dersom foreldrene eller representanten formidler uttalelsene ut fra et generelt inntrykk av hva de tror barnet mener.

Utlendingsforskriften § 17-3 oppstiller generelle krav for barnets rett til å bli hørt. Hvordan denne rettigheten skal aktualiseres i praksis er nærmere regulert i spesialbestemmelsene. Dette innebærer at utlendingsforskriften § 17-3 suppleres av den spesielle bestemmelsen om asylintervju i § 17-2. Ved motstrid mellom reglene anvendes bestemmelsen som gir de beste prosessuelle garantiene for barnet.

Når en enslig mindreårig asylsøker ankommer Norge skal barnet registreres hos PU umiddelbart etter ankomst.¹³⁹ Etter registrering overføres enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år til Utlendingsdirektoratets transittmottak. Barn under 15 år bor på omsorgssentre drevet av Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).¹⁴⁰ Bakgrunnen for dette er blant annet de særlige behovene barnet har for ivaretagelse som følge av deres sårbarhet. Per 2019 ble asylintervjuer av enslige mindreårige asylsøkere gjennomført av barnefaglig enhet i Utlendingsdirektoratet.¹⁴¹ Intervjuet skal gjennomføres ut fra de barnefaglige prinsippene om trygghet, forståelse, forutsigbarhet og involvering.¹⁴² Intervjueren skal være spesialopplært til å snakke med enslige mindreårige asylsøkere.¹⁴³ I retningslinjene fra UDI er det uttalt at "enslige mindreårige asylsøkere (EMA) har særegne prosessuelle rettigheter under saksbehandlingen, og søknader fra enslige mindreårige (EMA) skal prioriteres".

¹³⁷ Utlendingsnemnda (24. juni 2019).

¹³⁸ Institutt for samfunnsutvikling (2008) s. 218.

¹³⁹ Institutt for samfunnsforskning (2011) s. 18.

¹⁴⁰ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019a).

¹⁴¹ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019b).

¹⁴² Politiets utlendingsenhet (2019) s. 14.

¹⁴³ Institutt for samfunnsforskning (2008).

Etter utlendingsforskriften § 17-4 tredje ledd første punktum skal enslige mindreårige asylsøkere alltid ha representant til stede under samtalen. Oppnevning av representant for den mindreårige reguleres i utlendingsloven kapittel 11A § 98b. Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før representanten treffer avgjørelse i sak som vedrører barnet. Dette innebærer at selv om barnet har en representant er retten til å uttale seg fortsatt i behold og representanten skal legge vekt på barnets meninger i samsvar med barnets alder og modenhet. All informasjonsinnhenting i forbindelse med behandlingen av enslige mindreårige asylsøkere skal foregå med representanten til stede.¹⁴⁴ Under selve asylintervjuet kan representanten innta en mer passiv rolle ved at samtalen foregår mellom barnet og intervjueren, men vedkommende skal gripe inn ved behov.¹⁴⁵ Representanten skal for øvrig sørge for at reglene om asylintervju ivaretas.

I forkant av asylintervjuet skal barnet ha en forberedende samtale. Intervjueren og representanten er begge ansvarlige for å påse at den mindreårige får tilpasset denne informasjonen. Behovet for, og gjennomføringen av, forberedelsen varierer i tråd med barnets alder, modenhet og personlighet. Formålet med samtalen er at barnet skal bli forklart hva asylintervjuet går ut på og hvorfor det skal gjennomføres. Det skal også gis informasjon om selve gjennomføringen av asylintervjuet, samt informasjon om fasen etter intervjuet er gjennomført.¹⁴⁶

Etter utlendingsforskriften § 17-18 har den enslige mindreårige asylsøkeren rett til tre timer fri rettshjelp med en advokat. Dersom advokat tildeles i forkant av asylintervjuet, skal søkeren ha en samtale med advokaten før intervjuet finner sted.¹⁴⁷ I praksis skjer dette gjerne over telefon, og asylsøkeren har ikke rett til å få dekket reiseutgifter for å kunne oppsøke advokaten. Representantens eventuelle reisekostnader ved reise til advokatens kontor kan rettes til Statsforvalteren.

Utlendingsforskriften § 17-2 oppstiller enkelte krav til gjennomføringen av asylintervjuet. Det skal tilkalles en tolk med mindre søkeren og den som skal foreta intervjuet kan kommunisere forsvarlig på et felles språk. Bruk av tolk er særskilt regulert i UDIs retningslinjer fra 2011, som har til formål å sikre en forsvarlig bruk av tolk ved muntlig kommunikasjon mellom utlendinger og utlendingsforvaltningen.¹⁴⁸ I bestemmelsens annet ledd er det presisert at kvinner skal få tilbud om en kvinnelig tolk. Forskriftens sammenheng tilsier at § 17-2 også gjelder for barn.¹⁴⁹ I asylintervjuet fremmer barnet sine synspunkter, og tolken oversetter dette til intervjueren. Det er intervjueren som stiller spørsmålene og kommenterer barnets uttalelser.¹⁵⁰ Barnet må i forkant av intervjuet få informasjon om tolkens taushetsplikt, og om at oversettelsen ikke skal innebære tilføyning eller fratrekk av ord, men en direkte oversetting.¹⁵¹

Asylsøkeren skal gjøres kjent med at opplysningene som fremkommer under intervjuet vil danne grunnlag for avgjørelsen av søknaden, sammen med andre relevante opplysninger i saken. Asylintervjuet er dermed en viktig del av saksbehandlingen for å vurdere den mindreåriges asylsøknad. I forkant av intervjuet skal søkeren oppfordres til å forklare seg sannferdig og fullstendig, og vedkommende skal orienteres om at uriktige opplysninger eller fortielser av forhold av vesentlig

¹⁴⁴ Utlendingsdirektoratet (2010).

¹⁴⁵ Statsforvalteren.

¹⁴⁶ Statsforvalteren.

¹⁴⁷ Utlendingsdirektoratet (08. mai 2018).

¹⁴⁸ Utlendingsdirektoratet (15. august 2011).

¹⁴⁹ Se eksempelvis § 17-2 første ledd tredje punktum hvor det spesifiseres at "Asylsøkere over 18 år" skal intervjues særskilt. At loven spesifiserer dette tilsier at bestemmelsen også gjelder for asylsøkere under 18 år, altså barn.

¹⁵⁰ Lidén (2012).

¹⁵¹ Statsforvalteren.

betydning vil tillegges vekt ved avgjørelsen. Feilopplysninger kan medføre straffansvar.¹⁵² Det kan tas lyd- og bildeopptak av samtaler med asylsøkeren, jf. forskriften § 17-2 siste ledd. I så fall skal asylsøkeren orienteres om dette.¹⁵³

Opplysninger barnet gir under samtalen etter annet eller tredje ledd, skal nedtegnes skriftlig, jf. utlendingsforskriften § 17-4 fjerde ledd. Bestemmelsens formål er å sikre notoritet.¹⁵⁴ Ved gjennomføringen av intervjuet tar intervjueren utgangspunkt i en standardisert intervjuemåte.¹⁵⁵ Denne fremgangsmåten er ikke særskilt utviklet for enslige mindreårige asylsøkere. I en rapport utarbeidet av NOAS fremkommer det at UDI i e-post har opplyst at de ikke har interne retningslinjer for gjennomføringen av asylintervjuet, men at de anvender de generelle retningslinjene som brukes på voksne. I disse retningslinjene fremkommer det at asylintervjuet skal kartlegge *hva* årsaken til asylsøknaden er, *hva* søkeren frykter ved retur til hjemlandet, *hvorfor* søkeren er forfulgt, *om* hjemlandets myndigheter har evne til å beskytte søkeren ved retur, *om* søkeren har tilgang til et trygt område i hjemlandet og *om* det foreligger grunner til opphold på humanitært grunnlag.¹⁵⁶ På slutten av intervjuet skal intervjueren oppsummere den nedskrevne asylrapporten for barnet og representanten. For afghanske asylsøkere er det imidlertid utarbeidet egne retningslinjer. I retningslinjene presiseres det at enkelte forhold skal kartlegges under intervjuet. For det første må barnets individuelle forhold og situasjonen på returstedet undersøkes. For det andre kartlegges art og omfang av eventuelle tidligere overgrep, sårbarhet, søkerens alder og mulighet for støtte og beskyttelse fra familie.¹⁵⁷

3.6.2 Tilrettelagte avhør

Straffeprosessloven inneholder ingen bestemmelse som uttrykkelig angir hvilke krav som stilles til gjennomføringen av tilrettelagte avhør. I Norge har vi 11 barnehus som er utstyrt spesielt for å kunne gjennomføre tilrettelagte avhør og medisinske undersøkelser av barn man mistenker er utsatt for vold eller seksuelle overgrep.¹⁵⁸ Utgangspunktet for å komme til Barnehuset er en anmeldelse til politiet. Et tilrettelagt avhør skal gjennomføres etter gjeldende anerkjente metoder for avhør av barn, jf. forskrift om tilrettelagt avhør § 9 første ledd. Forskriften presiserer ikke hva som menes med dette. Det fremgår av forarbeidene at formuleringen var tilsiktet, og at lovgivers ønske var at straffeprosessloven skal være metodeuavhengig. Det presiseres likevel at avhørene tas ved de til enhver tid anerkjente metoder. Dette er metoder det undervises i ved Politihøgskolen.¹⁵⁹ Tilrettelagte avhør skal gjennomføres av en politietterforsker som har bestått Politihøgskolens spesialutdanning i avhør av barn og ungdom, se forskriften § 4 første ledd. Begrunnelsen for dette er å sikre faglig ekspertise og barnesensitivitet i avhøret. Det er en politietterforsker under ledelse av en påtalejurist med utvidet påtalekompetanse som gjennomfører selve avhøret, jf. straffeprosessloven § 239 a første ledd.

I den forberedende fasen skal det som hovedregel avholdes et samrådsmøte, jf. forskriften § 7. Samrådsmøtet avholdes som en telefonkonferanse. De som er til stede under møtet er som regel avhørsleder, etterforsker, avhører, en fra Barnehuset og eventuelt bistandsadvokat, verge og representant fra barnevernet. I samrådsmøtet søker man å avklare en del praktiske forhold i forkant av avhøret. Aktuelle spørsmål som søkes avklart kan være hvem som skal være følgeperson, hvor

¹⁵² Unntak for dette gjelder for barn under den kriminelle lavalder på 15 år, jf. strl. § 20 første ledd.

¹⁵³ Utlendingsdirektoratet (05. desember 2013).

¹⁵⁴ Notoritet betyr at noe er etterprøvbart og kontrollerbart.

¹⁵⁵ Utlendingsdirektoratet (28. november 2019).

¹⁵⁶ NOAS, 2016.

¹⁵⁷ Utlendingsdirektoratet (2014).

¹⁵⁸ Statens Barnehus.

¹⁵⁹ Prop.112 L (2014–2015) s. 67.

barnet befinner seg, hvordan barnet har det, om barnet har noen diagnoser, om det kan være aktuelt med en plassering av barnevernet, om det er aktuelt med en medisinsk undersøkelse og eventuelt hvilken informasjon som skal gis til barnet.

Det skal også gjennomføres et formøte i den forberedende fasen, jf. forskriften § 8. Formøtet gjennomføres på tilhørerrrommet på Barnehuset, som regel etter at avhører har startet kontaktetableringen med barnet, men før selve avhøret igangsettes. Formøtet er som regel ganske kort. De enkelte aktørene hilser på hverandre og avhører går i korte trekk gjennom hva vedkommende har tenkt å komme inn på i avhøret. Informasjonen til vitnet må i den innledende prosedyren inneholde noe om avhørssituasjonen, jf. forskriften § 11. Informasjonen kan omfatte hvem som følger avhøret på tilhørerrrommet, at det tas videoopptak, hvem som får se opptaket i ettertid og hva opptaket skal benyttes til. Informasjonen, mengden av denne og måten den formidles på skal tilpasses vitnets alder og utvikling.

I avslutningsfasen er det i forskriften § 12 bestemt at det rett etter avhøret skal avholdes et ettermøte. I utgangspunktet er det de samme deltagerne til stede på ettermøtet som under telefonkonferansen for samrådsmøtet. Det skal her drøftes om det er behov for at barnet følges opp og ivaretas videre og hvem som har ansvaret for det. I saker hvor barnevernet eller en annen omsorgstjeneste er involvert, skal det også drøftes hvordan og i hvilken grad man skal samtale med vitnet om saken. Både samrådsmøtet, i forkant, og ettermøtet, etter avhøret, vil i all hovedsak dreie seg om praktiske ordninger og barnefaglige vurderinger rundt barnet.

Videre fremgår det av forskriften § 9 annet ledd at vitnet skal avhøres i et eget rom. Dersom hensynet til vitnet taler for det kan avhørsleder likevel beslutte at en tolk eller personer som skal ivareta vitnet, kan oppholde seg i avhørsrommet.

Andre som kan følge avhøret, eksempelvis en representant fra Barnehuset og vitnets verge, jf. straffeprosessloven § 239 d, skal følge avhøret sammen via videooverføring i et annet rom på avhørsstedet. Én eller flere aktører kan følge avhøret via videoovervåkning fra et annet sted dersom avhørsleder finner det ubetenkelig, jf. forskriften § 9 tredje ledd annet punktum. I tillegg kan avhøret ledes fra et annet sted enn Barnehuset, dersom avhørslederen, etter å ha konferert med avhører og Barnehuset, finner det ubetenkelig, jf. forskriften § 9 tredje ledd tredje punktum.

Hovedregelen er at politiet skal gjennomføre første avhør uten at mistenkte varsles, jf. straffeprosessloven § 239 b første ledd. Det er først når siktelse foreligger at påtalemyndigheten får en plikt til å varsle siktede om avhøret. Likevel er det slik at første avhør gjennomføres uten varsling selv om siktelse allerede foreligger ved avhørstidspunktet, unntatt når det fremstår ubetenkelig å varsle siktede, jf. straffeprosessloven § 239 b første ledd annet punktum. I forarbeidene er varslingsreglene begrunnet med at de gir bedre rettssikkerhet både for siktede og det fornærmede barnet. Det ble også presisert at utsatt varsling av mistenkte legger til rette for at saker om vold og seksuelle overgrep mot barn blir anmeldt og at det vil minske risikoen for at vitnene blir utsatt for nye overgrep og trusler i tiden mellom anmeldelse og avhøret. I tillegg uttalte departementet at siktedes rettssikkerhet er bedre ivarett fordi siktede får muligheten til å se avhøret før vedkommende skal forberede spørsmålet til vitnet.¹⁶⁰

Hvis foreldrene er mistenkt i etterforskning for lovbrudd mot egne barn, vil politiet som følge av situasjonen ofte har grunnlag for å gjennomføre en aksjonssak. Det skjer ved at politiet parallelt med gjennomføring av tilrettelagt avhør innkaller foreldrene til avhør, jf. straffeprosessloven § 230, eller går

¹⁶⁰ Prop.112 L (2014–2015) s. 49.

til pågripelse, jf. straffeprosessloven § 181. Pågripelse fører til at vedkommende får status som siktet, jf. straffeprosessloven § 82 første ledd. I aksjonssaker har foreldrene rett på informasjon om hva saken gjelder og at barnet deres er hos politiet for tilrettelagt avhør, jf. påtaleinstruksen¹⁶¹ § 8-1 første ledd. Dette fører til at mistenkte foreldre i mange tilfeller kan bli varslet om avhør av barnet samtidig som det pågår.

Et underspørsmål under hvordan det tilrettelagte avhøret skal gjennomføres, er hva som er Barnehusets rolle under avhøret.

Barnehusets rolle fremgår av forskrift om tilrettelagte avhør § 5, jf. straffeprosessloven § 239. Etter forskriften § 5 første ledd skal ansatte ved Barnehuset møte og ivareta vitnet når det ankommer. Ansatte skal også delta i samrådsmøter, formøter og ettermøter, og gis anledning til å følge avhøret via videooverføring sammen med de andre som skal følge avhøret. Hvis dette blir tatt på et annet sted enn på Barnehuset, avgjør avhørslederen om de ansatte skal gis anledning til å være til stede, jf. § 5 annet ledd.

Barnehusets ansatte skal videre ha barnefaglig kompetanse, og de skal bidra til å gi vitner som avhøres på Barnehuset god oppfølging og behandling, og til at avhørsleder får et godt grunnlag for sine beslutninger, jf. § 5 tredje ledd. Barnehusene har en viktig oppgave i å tilrettelegge for gjennomføring av selve avhøret og til å følge opp barna etter avhøret. Barnehusenes kunnskap om traumer, psykisk helse og barnefaglig kompetanse benyttes før, under og etter avhør.¹⁶² Kravene til det tilrettelagte avhøret er spesifisert i "Felles retningslinjer for statens barnehus" med videre henvisninger til kravene i forskriften.¹⁶³

3.6.3 En sammenligning av kravene til *hvordan* barnet skal uttale seg – opp mot barnekonvensjonen

Både straffeprosessloven og utlendingsloven med tilhørende forskrifter regulerer *hvordan* asylintervju og tilrettelagt avhør skal gjennomføres. De prosessuelle kravene spriker imidlertid på enkelte punkter, men de er sammenfallende på andre.

I forkant av asylintervjuet skal barnet gis informasjon om den videre prosessen. Informasjonen må formidles på en måte som er tilpasset barnets modenhet og alder. Også i tilrettelagte avhør skal det gis informasjon til vitnet i forkant av avhøret, herunder informasjon om avhørssituasjonen.¹⁶⁴ Denne informasjonen skal i likhet med utlendingsforskriften tilpasses vitnets alder, utviklings- og funksjonsnivå og omstendighetene for øvrig. Dette innebærer at barnets beste-vurderingen står sentralt helt fra starten av. Ordningen oppfyller også de krav som kan utledes av barnekonvensjonen artikkel 12 om at barnet skal gis informasjon i forkant av høringen. Både straffeprosessloven og utlendingsloven tilfredsstiller dermed barnekonvensjonens grunnleggende prinsipper om barnets beste og barnets rett til å bli hørt. Dette gjelder til tross for at straffeprosessloven har langt mer inngående regler om forberedelsen av avhøret enn det vi finner i utlendingsloven.

Den prosessuelle garantien om barnets rett til juridisk representasjon i tillegg til en representant eller verge er også ivaretatt etter begge avhørsformene. For asylintervjuer har barnet krav på fri retts hjelp gjennom tre timer med advokat. Denne retten er sentral for at både barnet og representanten kan orienteres om det juridiske regelverket. Barnet får imidlertid ikke dekket kostnader til å oppsøke

¹⁶¹ Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen).

¹⁶² Politiet (2019) s. 10.

¹⁶³ Helsedirektoratet m.fl. (2018) s. 12 flg.

¹⁶⁴ Forskrift om tilrettelagte avhør § 11.

advokaten på kontoret, og er dermed bundet til å motta veiledning over telefon. For en mindreårig asylsøker som ikke snakker språket kan dette medføre språklige, så vel som informative, utfordringer. Den reelle nytten av en slik rettshjelp kan diskuteres, spesielt ettersom loven ikke oppstiller noen krav til tolk for denne samtalen. Barnet har ikke krav på at advokaten deltar under asylintervjuet. Det er her opp til representanten å sørge for at barnets rettigheter ivaretas. Dette trekker i retning av at barnets rettssikkerhet er noe svekket i forhold til det tilrettelagte avhøret. Fornærmede har ved tilrettelagte avhør krav på bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107a første ledd for bestemte straffbare forhold. Flere av disse forholdene svarer til straffeprosessloven § 239 om tilrettelagt avhør. Etter tredje ledd kan retten uansett oppnevne bistandsadvokat i andre tilfeller der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat. Ved både tilrettelagte avhør og asylintervju er barnet representert både juridisk og ikke-juridisk. I asylintervju oppnevnes ikke alltid advokat i forkant av asylintervjuet. Dette medfører at vergen vil måtte ivareta den mindreåriges rettigheter og interesser i fasen før advokat oppnevnes.

En sentral prosessuell garanti som kan utledes av hensynet til barnets beste er at organet som skal treffe en avgjørelse vedrørende barnet innhenter faktum i forkant av behandlingen. For både tilrettelagte avhør og asylintervju skjer denne informasjonsinnhenting gjennom selve høringen, og loven ivaretar derfor dette kravet. Barnekonvensjonen har imidlertid ikke kun lagt til grunn at høringen foretas *før* det fattes en avgjørelse, men både artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 oppstiller krav om at høringen skal utføres av fagfolk og at høringen skal skje i en vennlig og trygg atmosfære hvor det er etablert trygge rammer og omgivelser for barnet. Generell kommentar nr. 12 presiserer at myndighetene kun har lagt til rette for at barnet kan uttale seg fritt dersom disse rammene er satt.¹⁶⁵ Dette kommer tydelig frem i de ni grunnleggende kravene til gjennomføringen av barnets rett til å bli hørt, hvor barnekomiteen tydeliggjør hva som må inngå for at barnet skal oppleve å være godt ivarettet og uttrykke seg fritt, jf. punkt 2.3.5 ovenfor.

For tilrettelagte avhør er det etablert Barnehus som skal sørge for trygge rammer rundt barnet. Her er det ansatte med barnefaglig kompetanse, og avhøret tas av en politietterforsker med særskilt videreutdanning. Barnehusets kunnskap om traumer, psykisk helse og barnefaglig kompetanse benyttes før, under og etter avhør.¹⁶⁶ Selve avhøret foretas i trygge omgivelser med rom tilpasset for barn, og hvor de øvrige deltakerne av avhøret, som bistandsadvokat, representant og avhørsleder, følger avhøret fra et annet rom. Dette stiller seg annerledes i asylintervjuer. Det er presisert at det tilrettelagte avhøret kan avholdes på et annet sted enn Barnehuset dersom det klart er til vitnets beste.¹⁶⁷ Ved uenighet om hva som klart er til vitnets beste skal avhøret avholdes på Barnehuset.

Den enslige mindreårige asylsøkeren som ankommer Norge blir først plassert på et transittmottak hvor vedkommende registreres av PU. Deretter flyttes barnet til et omsorgshjem eller mottak hvor det skal bo. Selve intervjuet foregår på omsorgssenteret for barn under 15 år, men med mulighet for unntak hvor også slike intervju skjer hos UDI i Oslo. Det er ikke konkretisert hva som skal inngå i en slik vurdering. Intervjuren er ansatt hos BFE (per 2019), og skal intervjues i samsvar med de barnefaglige prinsippene. Selve intervjuet foregår imidlertid på et rom sammen med tolk, intervjuer, representant og barnet. Dette tilsier at det er knyttet større grad av alvor rundt intervjuet, og tidsmessig varer normalt et slikt intervju en hel arbeidsdag. Det er verdt å bemerke at barn som ankommer Norge som asylsøkere gjerne er utsatt for alvorlige traumer, og de ankommer et fremmed land hvor de verken kan språket eller har med seg en form for støtteapparat som foreldre eller annen familie.

¹⁶⁵ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 23.

¹⁶⁶ Politiet (2019) s. 11.

¹⁶⁷ Straffeprosessloven § 239 f første ledd annet punktum.

Ved bruk av både tilrettelagt avhør og asylintervju kan det være aktuelt å ta i bruk en tolk. Domstolloven¹⁶⁸ § 135 regulerer oppnevning av tolk i rettssaker. Bestemmelsen stiller imidlertid ikke noen krav om at retten kontrollerer innholdet av tolkens oversettelse.¹⁶⁹ Om barnets rett til å uttale seg fritt faktisk blir overholdt er avhengig av at tolken foretar en riktig oversettelse. Tolkens skal imidlertid avlegge en taushetserklæring, men det er ingen regler i norsk rett som omhandler krav til kvaliteten på tolkingen. I det norske rettssystemet er det imidlertid fastsatt at tolken skal utøve sin virksomhet i samsvar med god tolkeskikk.¹⁷⁰ Selv om regelverket for tilrettelagte avhør og asylintervju i stor grad bygger på at barnet uttaler seg gjennom en tolk, uten noen form for kontroll av tolken, mener vi likevel at barnekonvensjonens generelle prinsipper er ivaretatt. Alternativet er at barnet ikke får anledning til å uttale seg som følge av språkproblemer.

Til tross for at tilrettelagte avhør ut fra lovens krav synes å ivareta hensynet til barnets beste og retten til å bli hørt på en mer tilfredsstillende måte enn asylintervjuer, er begge regelverkene i overensstemmelse med barnekonvensjonen. Regelverket skal sikre at vedtak som vedrører barn er truffet i samsvar med hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt. Dersom den enkelte mener vedtaket ikke bygger på disse prinsippene kan vedtakene påklages og dermed gjennomgå en ny behandling. Vedtak fra UDI kan påklages til UNE, mens vedtak truffet innenfor det straffeprosessen påklages enten et domstolsnivå opp for rettslige beslutninger eller et påtalenivå opp for påtalevedtak.

De detaljerte nasjonale reglene oppstiller flere prosessuelle garantier for å ivareta de grunnleggende hensynene i barnekonvensjonen. Til tross for at reglene for asylintervju og tilrettelagte avhør ikke fullt ut sammenfaller oppfyller de minstekravene etter barnekonvensjonen.

3.7 Oppsummering

Utlendingsloven og straffeprosessloven oppstiller flere prosessuelle krav til forvaltningen og påtalemyndigheten. Samlet sett balanserer og ivaretar det nasjonale regelverket kravene i barnekonvensjonen på en god måte. Oppsummeringsvis innebærer dette at:

- Nasjonal lovgivning gir utfyllende regler om *hvilke* barn som skal høres i asylintervju og tilrettelagte avhør. På enkelte punkter spriker kravene fra barnekonvensjonen, men samlet sett er hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt både balansert og ivaretatt i lovgivningen.
- Formålet med gjennomføringen av et asylintervju og et tilrettelagt avhør er at saken skal bli best mulig opplyst. Til tross for at barn i tilrettelagte avhør ikke har adgang til å avstå fra å vitne og asylbarnas reelle adgang kan diskuteres, ivaretas barnekonvensjonens grunnleggende prinsipper om *hva* barnet kan uttale seg om.
- Asylintervju og tilrettelagte avhør oppstiller relativt korte tidsfrister for *når* avhøret skal skje, men holder seg innenfor de krav som er oppstilt i barnekonvensjonen.
- Kravene til *hvordan* avhørene skal gjennomføres spriker på enkelte punkter fra barnekonvensjonen. Hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt i artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 er minstekrav, og konvensjonen overlater til medlemsstatene å fastsette de nærmere kravene. Norsk lov må sies å oppfylle dette og er dermed i overensstemmelse med kravene etter internasjonal rett.

¹⁶⁸ Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven).

¹⁶⁹ Bøhn (2019) note 440.

¹⁷⁰ Forskrift 6. juni 1997 nr. 571 om bevilling som statsautorisert tolk og tolkeprøven § 5.

4. KAN REGELVERKET FORBEDRES? – HVORDAN BØR RETTEN VÆRE?

4.1 Innledning

I denne rapporten har vi undersøkt hvordan hensynet til barnets beste og retten til å bli hørt er balansert og ivarettatt i reglene om asylintervju og tilrettelagt avhør. Som vi har sett er begge regelsettene formelt i tråd med de krav som er oppstilt i barnekonvensjonen. Vi har imidlertid ikke undersøkt hvorvidt forvaltningen eller påtalemyndigheten følger dette i praksis. For at Norge skal overholde sine internasjonale forpliktelser etter konvensjonen må forvaltningsmyndigheten og påtalemyndigheten ha et bevisst forhold til regelverket i sine avgjørelser og hele tiden holde seg oppdatert på tolkningen av konvensjonen.

Til tross for regelverkets overenstemmelse med barnekonvensjonen vil vi i det følgende se på om det er enkelte deler av lovverket som *bør* forbedres. Som nevnt i punkt 2.1 oppstiller barnekonvensjonen kun minstekrav til nasjonal lovgivning, og det vil være i Norges interesse å legge til rette for at barns rettigheter ivaretas på best mulig måte. I det følgende vil vi foreta en vurdering av hvordan reglene om asylintervju og tilrettelagt avhør *bør* være.

4.2 Hvordan *kan* reglene om asylintervju forbedres?

Rettssikkerhetshensyn er helt grunnleggende i det norske rettssystemet og innebærer blant annet at forvaltningen skal opptre på en betryggende måte og at avgjørelser kan kontrolleres. Dette oppnås ved at reglene er tilgjengelige slik at rettsstillingen til den enkelte er forutsigbar. Både hvilke avgjørelser som kan treffes og de prosessuelle kravene for å treffe avgjørelsen må fremkomme klart og tydelig av lovverket.

Utlendingsloven § 81 fastsetter utlendingers rett til å uttale seg. Hva som nærmere ligger i denne rettigheten er nedtegnet i forskrift og tilhørende retningslinjer. Rettighetene er ikke samlet i én lov- eller forskriftsbestemmelse, men forståelsen beror på en tolkning av flere bestemmelser i utlendingsforskriften lest i lyst av retningslinjene utarbeidet av UNE og UDI. Den enkelte utlendingsmulighet til å sette seg inn i egne rettigheter er derfor begrenset. Lovverket har behov for en modernisering hvor utlendingers, herunder enslige mindreårige asylsøkeres, rettigheter samles og tydeliggjøres på en enklere måte.

Loven har delvis kompensert for dette ved at barn har krav på en representant som skal ivareta deres rettigheter i forbindelse med asylintervjuer. Det oppstilles imidlertid ingen krav om at representanten har juridiske kunnskaper. Barnets rett på fri retts hjelp er heller ikke garantert i forkant av asylintervjuet. Det vil være hensiktsmessig å avlaste representanten på dette området ved at barnet har rett på en advokat under asylintervjuet. Denne rettslige representasjonen vil kunne ivareta barnets juridiske rettigheter, og sørge for at asylintervjuet går riktig for seg.

Asylintervjuet skal foregå under trygge omgivelser. Dette følger så vel av hensynet til barnets beste som av barns rett til å bli hørt. For å ivareta disse grunnleggende hensynene kan det være hensiktsmessig for utlendingsforvaltningen å legge seg på et nivå som i større grad svarer til ordningen med tilrettelagte avhør på Barnehus. Med dette menes det at kun nødvendige personer er til stede i rommet, og at de resterende følger intervjuet via videolink. Dette er for at intervjuet skal være en mindre påkjenning for barnet som ofte vil ha traumer fra hjemlandet. Det er viktig å etablere en trygg atmosfære for barnet, og alle tiltak som kan gjennomføres for at hensynene bak både asylintervjuet og barnet selv skal bli bedre vil være hensiktsmessig ut fra utlendingslovens formål. Med dette menes at det etableres trygge omgivelser for barnet gjennom både rom med barnevennlig innredning og intervjuere med en særskilt barnefaglig kompetanse slik retningslinjene for barnehuset forespeiler.

Et ytterligere forbedringspotensial for å ivareta barnets rettssikkerhet er å sanksjonere overtredelser av lovens frister for når asylintervjuet skal gjennomføres. Som nevnt under punkt 3.5 medfører slik fristoverskridelse kun kritikk fra Sivilombudet. At loven ikke oppstiller noen reelle sanksjoner har ført til at asylintervjuer i praksis gjennomføres 5-6 uker etter asylsøknaden er sendt inn. Å sanksjonere fristoverskridelser vil kunne bidra til at asylintervjuet gjennomføres raskere og til at saksbehandlingen blir mer effektiv.

4.3 Er reglene for tilrettelagte avhør av barn på vei i feil retning?

4.3.1 Tilrettelagte avhør

I dag er hovedregelen at politiet skal gjennomføre det første tilrettelagte avhøret uten at mistenkte varsles, jf. straffeprosessloven § 239 b første ledd. Det er først når siktelse foreligger at påtalemyndigheten plikter å varsle siktede om avhøret. I lovens forarbeider er varslingsreglene begrunnet med at det gir bedre rettssikkerhet for det fornærmede barnet. Det presiseres at utsatt varsling av mistenkte legger til rette for at flere saker om vold og seksuelle overgrep mot barn blir anmeldt og at det minsker risikoen for at vitnene blir utsatt for nye overgrep og trusler i tiden mellom anmeldelse og avhøret.¹⁷¹ Vi ser dermed at dagens regelverk i stor grad ivaretar og hensyntar barnets rettssikkerhet.

3. desember 2016 ble forslag til ny straffeprosesslov lagt frem av Straffeprosessutvalget.¹⁷² En sentral endring i forslaget til ny bestemmelse om tilrettelagt avhør er at utvalget ønsker å fjerne hovedregelen om at det første avhøret kan gjennomføres uten at mistenkte varsles. Etter lovforslaget blir regelen om utsatt varsling en unntaksregel som bare kan anvendes hvis hensynet til etterforskningen krever det, jf. forslag til ny straffeprosesslov § 10-7 tredje ledd. Det kan stilles spørsmål ved om lovendring ivaretar barnets beste og barnets rett til å bli hørt i tilsvarende grad som dagens regelverk.

I utredningen til forslag til ny straffeprosesslov er det lagt stor vekt på å styrke mistenktes rettsstilling i situasjoner hvor det foretas tilrettelagt avhør, uten at det pekes på hvilken betydning det kan ha for det fornærmede barnets rettigheter.¹⁷³ Det kan derfor synes som om mistenktes rettigheter vektes på bekostning av barnets.

Hvis mistenkte blir varslet før avhøret, kan det føre til en høyere terskel for at det straffbare forholdet blir anmeldt til politiet, og det kan også føre til at barnet står i fare for å bli påført nye voldshandlinger eller seksuelle handlinger. I tillegg er barnevernet avhengig av tillit for å få til et godt samarbeid med barnets foreldre. Dersom barnevernet allerede er involvert, kan varsling av mistenkte før avhør ødelegge en slik tillit. Det kan resultere i at barnevernet for eksempel ønsker å undersøke saken nærmere før forholdet anmeldes til politiet. Hvis barnet forklarer seg til barnevernet kan ikke denne forklaringen brukes som bevis i saken, og barnet må fortelle om forholdet enda en gang. At barnet må gjenta forklaringen og besvare spørsmål på nytt utgjør en stor belastning.

Hvis mistenkte varsles om avhøret kan det også føre til at barnet opplever mindre trygghet rundt avhørssituasjonen. Barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep er i en svært sårbar situasjon, og de har ofte et økt behov for trygghet og omsorg. Utsatt varsling kan skape nødvendige trygge rammer for barnet under første avhør og bidra til å bygge opp en tillit mellom barnet og avhøreren. Dette kan skje ved at barnet og avhøreren får konsentrert seg om å gi barnet mulighet til fritt å fortelle om sine opplevelser, og uten at mistenktes forsvarer stiller spørsmål allerede under det første avhøret.

¹⁷¹ Prop.112 L (2014–2015) s. 49.

¹⁷² NOU 2016: 24.

¹⁷³ NOU 2016: 24 s. 288.

En utsatt varsling kan også medføre at barnet opplever å ha avhører på sin side. Begrunnelsen for dette er at den som har begått ugjerningen holdes utenfor i første omgang. Dette kan gjøre det enklere for barnet å fortelle om sine opplevelser innenfor trygge rammer.

4.3.2 Bør barn under 15 år ha forklaringsplikt i tilrettelagte avhør?

Vitner under 15 år som avhøres i tilrettelagt avhør kan ikke fritas fra forklaringsplikt etter reglene i straffeprosessloven §§ 122 og 123, jf. straffeprosessloven § 239 a annet ledd annet punktum. Det innebærer at barn under 15 år ikke kan nekte å forklare seg mot nærstående slektninger i saker som gjelder blant annet seksuallovbrudd. Begrunnelsen for regelen er at barnet ikke skal trenge å avgjøre om det vil forklare seg eller ikke. På denne måten slipper barnet å bli satt i en lojalitetskonflikt i strid med barnets beste.¹⁷⁴ Det kan stilles spørsmål ved om hensynene som begrunner forklaringsplikten veier tyngre enn hensynene som taler for at barnet skal kunne nekte å forklare seg mot en nærstående.

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 har barn en rett til å bli hørt, men barnet har samtidig ikke noen plikt til å uttale seg. På den ene siden kan fritak fra forklaringsplikt innebære at forholdet ikke blir oppdaget, slik at siktede kan fortsette å begå overgrep mot barnet. Dette medfører at barnets beskyttelse mot nye overgrep blir svekket, og barnet vil ikke få hjelp til å bearbeide hendelsene.¹⁷⁵ Dette taler for at forklaringsplikten er til barnets beste. På den andre siden er det svært inngripende å frata barnet muligheten til å ikke forklare seg mot sine nærstående. Dette trekker i retning av at barnets beste er å velge selv om vedkommende vil forklare seg.

I forslaget til ny straffeprosesslov har Straffeprosessutvalget fremmet forslag om at loven endres slik at også barn omfattes av fritaksretten for å avstå fra å forklare seg mot nærstående, jf. straffeprosessloven. § 122. Utvalget uttalte følgende om sin begrunnelse for forslaget:

"Selv om de ikke har de samme forutsetninger som eldre personer for å ta stilling til spørsmålet om å forklare seg, gjør langt på vei den samme interessekonflikten – og belastningene valget kan medføre – seg gjeldende. Ikke minst gjelder det over tid, når vedkommende får en dypere forståelse av konsekvensene av å ha forklart seg".¹⁷⁶

Utvalget foreslår at fritaksreglene skal gjelde for barn, men at barna i avhør ikke opplyses om mulighet til å ikke forklare seg.¹⁷⁷ Hvis barnet opplyses om forklaringsfritaket mens det forklarer seg, kan det skape forvirring og føre til tilfeldige beslutninger. Selv om det finnes vektige argumenter for å beholde dagens ordning om forklaringsplikt, mener vi at Straffeprosessutvalgets forslag har gode grunner for seg. Det er urimelig at barnet må avgi en forklaring om forhold som gjelder barnets nærmeste. Dette gjelder spesielt hvis barnet selv ytrer et sterkt ønske om å ikke forklare seg. I slike tilfeller bør barnets mening tillegges vekt og respekteres i tråd med barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Mye taler også for at Straffeprosessutvalgets forslag er til barnets beste. For det første vil barnet bli respektert og hørt. For det andre er det viktig med forebyggende tiltak, som for eksempel at barnet får tett oppfølging fra barnevernet etter det tilrettelagte avhøret er gjennomført.

¹⁷⁴ Prop.112 L (2014–2015) s. 83.

¹⁷⁵ Prop.112 L (2014–2015) s. 83.

¹⁷⁶ NOU 2016:24 s. 278.

¹⁷⁷ NOU 2016:24 s. 278-279.

5. KONKLUSJON

Formålet med denne rapporten har vært å besvare spørsmålet om hvordan barnets beste og barnets rett til å bli hørt etter barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12 blir balansert og ivaretatt i det norske regelverket om asylintervjuer og tilrettelagte avhør. Dette har vi gjort gjennom to deler. Først har vi redegjort for hvilke krav som kan utledes av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Deretter har vi trukket frem de prosessuelle kravene for asylintervjuer og tilrettelagte avhør, og drøftet disse opp mot barnekonvensjonen.

Gjennom fire underproblemstillinger om *hvilke, hva, når og hvordan* barnet skal få uttale seg har vi sett at reglene i nasjonal rett er i overensstemmelse med barnekonvensjonen. De rettslige kravene som stilles til prosedyrene for både tilrettelagte avhør og asylintervjuer er relativt like, men førstnevnte balanserer og hensyntar barnets beste og barnets rett til å bli hørt på en noe mer tilfredsstillende måte. Dette skjer ved å oppstille enda tryggere rammer for barnet gjennom prosessuelle garantier. Rapporten har også vist at regelverket på noen punkter spriker med de uttalelser som er gitt av barnekomiteen. Selv om nasjonale regler er i overensstemmelse med konvensjonen kan de forbedres, og dermed i enda større grad ivareta barnets grunnleggende rettigheter.

Vi er ikke overrasket over rapportens konklusjon. Norsk rett utformes og tolkes i tråd med de ratifiserte internasjonale konvensjonene. Det som gjerne strider mot Norges internasjonale forpliktelser er hvordan disse reglene blir anvendt i praksis. Dette har ikke vært tema for denne rapporten, men hovedformålet har derimot vært å kartlegge de prosessuelle kravene slik at disse senere kan brukes opp mot den praksis som foreligger i utlendingsforvaltningen og straffeprosessen.

6. KILDELISTE

Lover, forarbeider og forskrifter

1814	Lov 17. mai 1814 om Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).
1915	Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven).
1967	Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).
1981	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven).
FOR-1985	Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen).
FOR-1997	Forskrift 6. juni 1997 nr. 571 om bevilling som statsautorisert tolk og tolkeprøven.
1999	Lov 21. mai 1999 nr. 50 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).
2005	Lov 20. mai 2005 nr. 29 om straff (straffeloven).
2008	Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven).
2010	Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven).
Prop. 112 L (2014-2015)	Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner).
FOR-2015	Forskrift 24. september 2015 nr. 1098 om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (tilrettelagte avhør).
1814	Lov 17. mai 1814 om Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).
NOU 2016: 24	Ny straffeprosesslov.

Forvaltningspraksis

Justis- og politidepartementet, 9. mai 2003	Rundskriv fra Justis- og politidepartementet. <i>Veiledning til verger for enslige mindreårige asylsøkere</i> , 9. mai 2003. Dokumentnr. G-2003-343 (Publikasjon) [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsdirektoratet, 1. januar 2010	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Politiets ankomstregistrering i asylsaker</i> , 1. januar 2010. Dokumentnr. RUDI-2010-81 [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsdirektoratet, 15. februar 2010	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Høring av medfølgende barn i saker om beskyttelse</i> , 15. februar 2010. Dokumentnr. RUDI-2010-75 [Lest i Lovdata Pro].

Utlendingsdirektoratet, 10. juni 2010	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Aldersundersøkelser av enslige mindreårige asylsøkere</i> , 10. juni 2010. Dokumentnr. RUDI-2010-183. [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsdirektoratet, 15. august 2011	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Bruk av tolk i utlendingssaker</i> , 15. august 2011. Dokumentnr. RUDI-2011-39 [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsdirektoratet, 8. november 2013	Retningslinje fra Utlendingsdirektoratet. <i>En strukturert intervjumetode</i> , 8. november 2013 (Sist endret 28. november 2019). Dokumentnr. UDI 2013-011V1 [Lest på URL: UDI 2013-011V1 (udiregelverk.no)]
Utlendingsdirektoratet, 5. desember 2013	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Lydopptak ved søknad om beskyttelse</i> , 5. desember 2013. Dokumentnr. RUDI-2013-15 [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsdirektoratet, 11. mars 2014	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Enslige mindreårige asylsøkere i Dublin-prosedyre</i> , 11. mars 2014. Dokumentnr. RUDI-2014-42 [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsdirektoratet 19. mai 2014	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Asylpraksis Afghanistan</i> , 19. mai 2014. Dokumentnr. UDI 2014-004 [Lest på URL: UDI 2014-004 (udiregelverk.no)].
Riksadvokaten, 21. oktober 2015	Retningslinjer fra Riksadvokaten. <i>Tilrettelagte avhør – direktiver og retningslinjer</i> , 21. oktober 2015. Dokumentnr. RA-2015-483 [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsdirektoratet 8. mai 2017	Retningslinjer fra Utlendingsdirektoratet. <i>Utlendingsdirektoratets organisering og administrering av advokatordningen</i> , 8. mai 2018. Dokumentnr. RUDI-2018-5 [Lest i Lovdata Pro].
Utlendingsnemnda, 26. juni 2019	Interne retningslinjer fra Utlendingsnemnda. <i>Høring av barn</i> , 26. juni 2019. Dokumentnr. UNEIR-2019-24 [Lest i Lovdata Pro].

Internasjonale konvensjoner og forordninger

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)	Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, Roma 4. november 1950. [Offisiell norsk oversettelse].
Wien-konvensjonen om traktatretten (VCLT)	The Vienna Convention on the Law of Treaties, Vienna 22 May 1969.
Barnekonvensjonen (BK)	Convention on the Rights of the Child, New York 20 November 1989.
Forordning nr. 604/2013	Europaparlamentets- og rådsforordning (EU) nr. 604/2013 av 26. juni 2013 om fastsettelse av kriterier og ordninger for å avgjøre hvilken medlemsstat som er ansvarlig for behandlingen av en søknad om internasjonal

beskyttelse inngitt i en medlemsstat av en tredjelandsborger eller en statsløs [Dublin-III-forordningen].

Rettsavgjørelser

Rt. 2000 s. 1811 (Finanger I).

Rt. 2001 s. 1006 (KRL-fagdommen).

Rt. 2007 s. 234.

Rt. 2015 s. 93 (Maria).

Rt. 2015 s. 1388 (Internflukt).

Internasjonale anbefalinger

General comment No. 12 Committee on the Rights of the Children. General comment No. 12 (2009) *The right of the child to be heard*. 20 July 2009. Hentet 09.06.2021.

General comment No. 14 Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*. 29 May 2013. Hentet 09.06.2021.

Lovkommentarer

Vevstad, Vigdis "*Utlendingsloven: kommentarutgave*". På *Juridika.no*, 2012, hentet 11.06.2021.

Bøhn, Anders "*Kommentar til domstolloven*". I *Norsk lovkommentar, Gyldendal Rettsdata (2019)*, hentet 21.06.2021.

Keiserud, Erik og Sæther, Knut Erik og Holmboe, Morten "*Straffeprosessloven: kommentarutgave*". På *Juridika.no*, 2021, hentet 10.06.2021.

Rapporter

Institutt for samfunnsforskning, 2008 Hilde Lidén, Hilde Rusten og Monica Five Aarset. "*Å høre barn i utlendingssaker*". Oslo: 2008. [Hentet 16.06.2021]. URL: [FoU rapport Høring av barn.2008 \(udi.no\)](https://www.udi.no/fo-utlendingssaker).

- Institutt for samfunnsforskning, 2011 Hilde Lidén, Marie Louise Seeberg og Ada Engebriktsen. "*Medfølgende barn i asylmottak – livssituasjon, mestring, tiltak*". Oslo: 2011. [Hentet 16.06.2021]. URL: [medfolgende-barn-i-asylmottak.pdf \(udi.no\)](#).
- NOVA, Institutt for samfunnsforskning, 2014 Elisabeth Gordings Stang og Hilde Lidén. "*Barn i asylsaker – Evaluering og kartlegging av hvordan barns situasjon blir belyst i Utlendingsnemndas saksbehandling, herunder høring av barn*". Oslo: 2014. [Hentet 17.06.2021]. URL: [*barn-i-asylsaker-evaluering-og-kartlegging-av-hvordan-barns-situasjon-blir-belyst-i-utlendingsnemndas-saksbehandling-herunder-horing-av-barn-nova-rapport-1-2014.pdf \(flyktning.net\)](#).
- NOAS, 2016 "*Over eller under 18?*". Oslo: 2016. [Hentet 20.06.2021]. URL: [Over-eller-under-18-Aldersvurderinger-av-enslige-mindreårige-asylsøkere.pdf \(noas.no\)](#).
- Helsedirektoratet, 2018 "*Felles retningslinjer for statens barnehus*". Oslo: 2018. [Hentet 17.08.2021]. URL: [Statens barnehus - felles retningslinjer.pdf \(helsedirektoratet.no\)](#)

Litteratur

- Klipperberg (1996) "*Barn som asylsøkere*", Oslo: Universitetsforlaget, 1996.
- Andenæs (2009) *Norsk straffeprosess*. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2009.
- Eide (2012) "*Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*". Oslo: Gyldendal Akademisk, 2012.
- Haugli (2016) "*Hensynet til barnets beste*". I *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge*. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg red., 3. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2016, side 51-73.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2016) "*Hjelp enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*". URL: [Hjelp enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger | IMDi](#) [Hentet 21. juni 2021].
- Øyen (2018) "*Lærebok i utlendingsrett*". 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Klipperberg (2019) *Barnekonvensjonen i praksis – Fra barnets behov til barnets rettigheter*. Oslo: Fagbokforlaget, 2019.
- Politiets utlendingsenhet (2019) "*Trygg, sikker og forsvarlig – barnefaglig veileder for politiet i asylsaker*". Politiets utlendingsenhet: 2019. URL: [barnefaglig-veileder-for-politiet-i-asylsaker.pdf](#) [Hentet 20. juni 2021].
- Politiet (2019) "*Statens barnehus. Årsrapport 2018*". 2019. URL: <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus---arsrapport-2018.pdf> [Hentet 17. juni 2021].
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019a) "*Omsorgssentre*". 2019. URL: [Omsorgssentre \(bufdir.no\)](#) [Hentet 17. august 2021].

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2019b) *"Hvis barnet søker asyl alene eller med familie"*. 2019. URL: [Hvis barnet søker asyl alene eller med familie \(bufdir.no\)](#) [Hentet 17. august 2021]
- Sandberg (2020) *"Barns rett til å bli hørt"*. I *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge*. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg red., 4. utg., Oslo: Universitetsforlaget, 2020, s. 98-130.
- Utlendingsdirektoratet (2021) *"Om statlig barnevernmyndighetens omsorgstilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år"* (sist oppdatert 12. januar 2021). URL: [Om statlig barnevernmyndighets omsorgstilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år \(bufdir.no\)](#) [Hentet 20. juni 2021].
- Utlendingsdirektoratet (u.å.) *"Representanter for enslige mindreårige asylsøkere"*. URL: [Representanter for enslige mindreårige asylsøkere - UDI](#) [Hentet 24. juni 2021].
- Statsforvalteren (u.å.) *"Asylintervjuet"*. URL: [*Asylintervjuet \(statsforvalteren.no\)](#) [Hentet 20. juni 2021].

The role of The Government Agency for Child Protection

Unaccompanied asylum seeking children

HÖFDABORG · BORGARTÚNI 21 · 105 REYKJAVÍK · www.bvs.is

Application for international protection

- In the case of an unaccompanied minor a representative of the respective Child Protection Committee and of the Government Agency for Child Protection shall be notified of the case

Interview with an applicant for international protection

- A person interviewing a minor shall have special expertise in children's affairs.
- The Directorate of Immigration may call upon the assistance of an expert in children's affairs.
- Agreement between The Government Agency on child protection and The Directorate of Immigration

3

Barnahús

- Agreement between
 - The Government Agency on Child Protection
 - Directorate of Immigration
- Experts in Barnahús interview the minors
- Experts in forensic - interviewing

4

Safeguarding a minor's interests

- The Government Agency for Child Protection shall ensure the safeguarding of a minor's interests as provided by Foreign Nationals Act
- An exemption may be made from this provision if it is obvious that the person concerned is not a child

5

Safeguarding a minor's interests

- This provision applies when the applicant is under the age of legal majority and resides in Iceland without parents or other guardians, or when the parents or guardians cannot fulfil their obligations towards the minor, or when a Child Protection Committee deems a minor's guardianship to be unsatisfactory

6

Safeguarding a minor's interests

- This provision also applies to minors who are suspected to be victims of human trafficking. A person safeguarding a minor's interests shall be an expert in the field of child protection and a clean criminal record.

7

Safeguarding a minor's interests

- The Government Agency for Child Protection shall ensure a minor is provided with a **foster home** or other suitable placement, that the minor's interests are given priority and that the Child Protection Committee fulfils the minor's needs in an appropriate manner as 26 provided in the Child Protection Act, for instance, regarding residence, healthcare services and educational opportunities.

8

Safeguarding a minor's interests

- The Government Agency for Child Protection shall ensure, among other things, that a member of Child Protection staff:
 - a. is present when the minor is questioned and in other interviews with representatives of authorities,
 - b. is present and safeguards the minor's interests during age assessment, if an age assessment is requested,
 - c. assists the minor in availing him/herself of services of the Icelandic Red Cross in seeking his/her family members as necessary,

9

Safeguarding a minor's interests

- d. receives information on the status of the minor's application and is in contact with the minor's advocate, cf. art. 30 (1), and
- e. ensures a safe residence for the minor as provided for in the Child Protection Act; however a minor from age 15 onwards may reside in a reception centre, cf. art. 27, until an appropriate residence is found.

10

Safeguarding a minor's interests

- The Child Protection Committee staff member shall take account of a minor's nationality, gender, language and religious and cultural origin, e.g. by ensuring adequate communication with the minor through an interpreter.

11

The Government Agency for Child Protection's responsibility

for safeguarding the minor's interests concludes formally when:

- a. a minor reaches the age of legal majority, or a minor who claimed to be under the age of legal majority is deemed to have legal majority by a decision of the Directorate of Immigration,
- b. a minor is granted a residence permit in Iceland and the Child Protection Committee assumes guardianship under the Child Protection Act, c. a minor leaves or is escorted from Iceland,
- d. the parents or guardian of a minor can fulfil their custodial responsibilities satisfactorily.

12

Consult with child protection authorities

- When a decision is made in a case concerning the interests of a child, the In the implementation of this article the Directorate shall consult with child protection authorities. In the case of unaccompanied minor's the opinion of the Government Agency for Child Protection must be elicited before a decision is made

VEDLEGG 3: Beskrivelse av asylprosessen på Island, av The Directorate for Migration, Island (februar 2020)

Regarding unaccompanied minors

The child arrives to Iceland

- Application received by the police or at the DOI
- CPC notified
- The Red Cross notified
- First interview
- A valuation regarding possible Dublin interaction
- A valuation regarding safe countries
- Accommodation

Interview at Barnahus = always (also with Dublin cases etc.)

Accommodation: Make sure that vulnerable persons are kept separate from single grown-up men
Positive answer = 4 year residence permit + everybody under 18 will get a possibility for family reunion.

About 15-20 unaccompanied minors arriving in Iceland every year.

Next steps

- If the child originates from a safe country
 - Valuation of documents
 - Interview booked at Barnahus
 - Presence by the child spokesperson from the RC and an agent from CPC
 - After the interview – decision process

Interview at Barnahus is always ordered through the child protection.

If there is a chance that something is wrong/ the child has been exposed to something, is in danger etc. – can also have the interview at Barnahus

If the child tells something at the interview with immigration authorities, they will tell the child that it will be able to talk more about this later, refers to Barnahus

Decision process/safe country (everything/the whole process followed by the same agent)

- Valuation of the situation in home country
- Interaction with CPC in the home country
- Valuation of the applicants home situation
- Decision making
 - A valuation requested from the Government Agency for Child Protection (both if the decision is positive or negative)
 - Publication of decision
 - The child has an opportunity to appeal the decision
 - Child escorted to home country by the CPC and police (forced return) (can also be voluntary, with the IOM)

Decision can be about 30 pages long.

When there's a negative decision – the police will inform (with the legal representative)

But in the case of minors, immigration authorities try to do it themselves

Transcript from the DVD from the interview: Sent to the Red Cross. They can also get a copy of the DVD.

We have protocols for how to conduct the meeting where the child is informed about the decision.

Important to us that the children are well informed every step of the way. And that they are informed about the process. For instance, as early as possible, they will get a set date for the interview. This is done by the immigration authorities. We do it face to face, as well as in written form. They can come to the office of the directorate. Sometimes we use the CPC to mediate this information, but when there are decisions, we always make sure to do that ourselves.

Child from another country

- Same process but a special valuation of documents
- Does the child have authentic personal documents?
 - Documents go into the process of valuation by the police
- When no documents are being presented or documents are false
 - Age assessment
 - Agent from the DOI, CPC and the Red Cross present

Age assessment

- Done by skilled dentist at the University of Iceland
- Valuation of teeth (perhaps the wrist as well)
- The professional give their decision
-

Positive decision

- The child remains in the CP services
- The child gets a residence permit for four years
- The child goes into foster care and receives all the rights a child is entitled to in Iceland
- The child receives help regarding family reunification process

Unaccompanied minors always get refugee and subsidiary protection, and not on humanitarian grounds. If humanitarian grounds, only 1 year and no family reunion.

In our decisions, the best interest of the child assessment is a prominent factor. This is done by immigration authorities, with help from Child protection.

This is also stated in the Immigration Act.

Negative decision

- Same as shown before
- Valuation of the child's situation at home with help from the child home country CPC
- Valuation from the Government Agency for Child Protection
- Child is either given the opportunity to travel home with IOM or with the escort of CPC and the police

Escorted child

- Every child has the opportunity to express themselves via interview at the DOI
- Children from 5-17 years of age get the same opportunity to be interviewed
 - Parents asked if they have something against the process

Children's interview

- Trained agents in interviewing children

- EASO training module regarding interviewing tactics with children
- Special training from the experts of Barnahus
- Seminars being held for all agents at the DOI

Interview approach

- Child best interests kept in mind through the process
- Child friendly environment
- The interview is being recorded (video/audio)
- Focus on the child

Legal representative and interpreter are also present.

Approach

- Focus on making rapport from the beginning, developing trust
- Present are agents from the CPC, Red Cross and the DOI
- Special focus on the interpreter
- Interviewing tactics displayed

Make sure the agent and the interpreter are compliant with the child who is being interviewed

After the interview

- Information from the child is not used in a negative decision for the whole family
- The interview s ended in a positive way giving the child the feeling of accomplishment

The spokesperson/legal representative is the one always in contact with the child or the family.

Suspicion of violence

- In cases where a suspicion raises that a child is suffering any kind of violence the DOI involved CPC at once and a case is opened at the CPC followed by an interview at Barnahus.
- This is done regardless of where the violence took place or when.

Red Cross as legal representatives – agreement between Red Cross and Government

Appeals board choose if they want to receive additional information directly from the child, but the child can also ask to meet the appeals board.

Barnekonvensjonen

– omskrevet for barn av Redd Barna

1 og 2 Gjelder alle barn under 18 år

Alle mennesker under 18 år regnes som barn. Alle barn har de samme rettighetene.

3 Til barnets beste

Alle tiltak som angår barn, skal ta hensyn til barnets beste.

4 Statens ansvar

Staten har ansvaret for at alle barn får sine rettigheter oppfylt.

5 og 18 Foreldreansvaret

Foreldrene har hovedansvaret for å oppdra barn.

6 Rett til liv

Alle barn har rett til å vokse opp.

7 og 8 Identitet

Alle barn har rett til et navn og en nasjonalitet, og de har rett til å beholde disse.

9 Holde familien sammen

Ingen barn skal skilles fra foreldrene sine mot sin vilje hvis det ikke er til barnets beste.

10 og 22 Føre familier sammen

Alle flyktningbarn skal gis beskyttelse, humanitær hjelp og hjelp til å komme sammen med familien sin igjen.

11 Ulovlig bortføring og tilbakehold

Ingen barn skal tas ulovlig ut av et land eller hindres fra å reise tilbake.

12 Å si sin mening

Alle barn har rett til å si sin mening og til å bli hørt i saker som angår dem.

13 og 17 Få og gi informasjon, massemedier

Alle barn har rett til å søke etter, motta og gi informasjon. Staten skal beskytte barn mot skadelig informasjon.

14 og 15 Frihet til å tenke, tro og delta

Alle barn har rett til å tenke og tro på det de selv ønsker. Barn har rett til å delta i organisasjoner.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

19 Beskyttelse mot misbruk

Staten skal beskytte alle barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttning fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 Barn uten familie

Alle barn uten familie har rett til beskyttelse og omsorg.

21 Adopsjon

Adopsjon av barn skal foregå slik loven bestemmer, og være til barnets beste.

23 Funksjonshemmede barn

Alle barn med funksjonshemninger har rett til et godt liv, og de har krav på spesiell støtte.

24 Helse

Alle syke barn har rett til den beste medisinske behandling staten kan gi.

25 Barn under offentlig omsorg

Alle barn på sykehus, barnehjem og andre institusjoner har krav på at de følges nøye med på hvordan de har det.

26 Sosialtjenester

Foreldre skal gi barn økonomisk trygghet, og staten skal hjelpe foreldrene med dette når dette er nødvendig.

27 Levestandard

Alle barn har rett til god nok levestandard slik at de har det de trenger for å leve og for å ha en meningsfylt hverdag.

28 og 29 Utdanning

Alle barn har rett til utdanning som gir dem mulighet for utvikling.

30 Minoriteter og urbefolkning

Alle minoritetsbarn har rett til å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek.

32 Barnearbeid

Alle barn skal beskyttes mot økonomisk utbytting. Arbeid skal ikke svekke muligheten til å gå på skole eller utvikle seg.

33 Narkotika og rus

Alle barn skal beskyttes mot ulovlig bruk, salg og produksjon av narkotiske stoffer.

34, 35 og 36 Utnyttning

Alle barn skal beskyttes mot alle former for utnytting (for eksempel seksuelt misbruk, bortføring og salg).

37 Fengsel og tortur

Alle barn skal beskyttes mot tortur og umenneskelig behandling.

38 Barn i krig

Alle barn under 15 år skal beskyttes mot å bli vervet som soldater eller å delta i krig. I noen land er aldersgrensen 18 år.

39 Hjelp til å få det bra igjen

Alle barn som er blitt misbrukt, utnyttet eller forsømt, skal få hjelp til å få det bra igjen.

40 Beskyttelse ved lovbrudd

Alle barn som er anklaget eller dømt for lovbrudd, har rett til en behandling som sikrer deres verdighet og fremmer deres respekt for menneskerettighetene.

41 Når andre lover er bedre

Barnekonvensjonen gjelder ikke hvis andre nasjonale eller internasjonale lover sikrer barnet på en bedre måte.

42 Få vite om barns rettigheter

Staten skal sørge for at barn og voksne blir kjent med Barnekonvensjonen.

Det var vanskelig. Men jeg skjønner at UDI må stille spørsmål om og om igjen. Nå skjønner jeg hvorfor de gjorde det. De skal vite at vi ikke lyger. Det er deres jobb. Så noen ting kan vi ikke endre. Vi kan gjøre det bedre, og det beste vi kan i den situasjonen, men vi kan ikke gjøre det helt bra for barn. UDI kan for eksempel gjøre det hyggeligere for barn med å forandre på intervjurommet og gjøre det mer barnevennlig, og gi bedre informasjon til barn i før intervjuet.

Hvis vi ikke svarer på det de spør om, så må de tenke at vi kanskje ikke føler oss trygge, og at det er derfor vi ikke forteller.

Redd Barna

Besøksadresse:
Redd Barna
Storgata 38, 0182 Oslo

Postadresse:
Redd Barna
Postboks 6902, St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf: +27 22 99 09 00
post@reddbarna.no
.reddbarna.no